

Buletinul

Comisiei istorice a României

Vol. IX.

BUCUREȘTI

Tipărit la așezământului tipografic „Datina Românească”
Vălenii-de-Munte
1930

CÓMISIUNEA ISTORICĂ A ROMÂNIEI ÎN 1930

N. Iorga, *preşedinte*

D. Russo, *membru*

I. Nistor, „

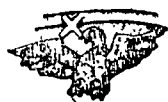
S. Puşcariu, „

Al. Lăpădatu, „

R. Caracaş, *secretar*

Buletinul Comisiei istorice a României

Vol. IX.

BUCUREȘTI

Tiparul așezământului tipografic „Datina Românească”
Vălenii-de-Munte
1930

=====
Buletinul apare prin îngrijirea
Președintelui Comisiei
=====

GEORGE D. FLORESCU

Genealogia boierilor din Mărgineni

Din secolele al XV-lea și al XVI-lea

Indreptări și adăugiri.

La pagina 7, rândul 12, a se ceta: „prenume” în loc de „pronume”.

La pagina 10, rândul 16, a se trece la începutul rândului 18 vorbele „în cursul” care urmează lui „Radu”.

La pagina 12, rândul 9 de jos, a se ceta „prenume” în loc de „pronume”.

La pagina 14, rândul 3 de jos, a se ceta „Manev” în loc de „Mahev”.

La pagina 18, nota 1, rândul 5, a se ceta: „jupân Stoica” în loc de „jupand Stoica”.

La pagina 21, la nota 2: adaugă că resumatul mult mai complet aflat în fișele manuscrise ale răposatului General P. V. Năsturel și comunicat mie de d. Nicolae A. Boicescu, în cursul publicării studiului, afirmă că în textul documentului ar fi „partea Lucșăneasa”.

La pagina 21, la nota 3: tot din sursa de la nota precedentă textul ar fi „partea Stroiasa”.

La pagina 21, aliniatul 4: se schimbă, în ceia ce privește afirmațiile mele genealogice, cei patru frați: Drăghici, Radu, Lațco și Vintilă, nefiind feciorii lui Vintilă Florescul. Drăghici Vel Păharnic, 1512-21, Vel Dvornic 1524-36, este într'adevăr fiul lui Vintilă Florescul; de asemenea și Radul Vintilov Vel Păharnic la 1498.

Eroarea a provenit din două cauze:

1) Reaua traducere a documentului din 1510, Maiu 27, în al cărui resumat am aflat vorbindu-se și de moșia Florești, care într'adevăr era moștenire a lui Drăghici, fiul lui Vintilă Florescul; însă textul în extenso, comunicat mie de d. Boicescu, din fișele Generalului Năsturel, ni arată precis că este vorba de muntele Floreiul.

2) Similitudinea numelor fiilor lui Vintilă Florescul: Drăghici și Radu, cu a acelor doi fii ai lui Vintilă Paharnicul, nepotul lui Drăghici Stoicev.

Așa dar Drăghici Vel Păharnic 1512-24, Vel Dvornic 1524-36, Radu Vintilov Vel Păharnic 1498 și *poate* Stanciul Obraz-lat' au fost fiii lui Vintilă Florescul; un alt Drăghici, un alt Radu, precum și un

Lațco, și un Vintilă, au fost fiii unui Vintilă Păharnic la 1498, frate cu un Radu Postelnic, tot atunci, amândoi din urmă nepoți ai lui Drăghici Stoicev.

Pentru părintele celor doi boieri, Radu Postelnicul, și Vintilă Păharnicul de la 1498, pomeniți fără dregătorii încă de la 1489, aduc aici o informație aflată tot în fișele răposatului General Năsturel și auume:

„Pătru Voevod sin Mircea Voevod dă sf. mănăstiri ce să chiamă „Drăghicești, satul Telega, fiindu-i bătrână și de baștină, închinată ei „pe vremea fericților ctitori Drăghicești: *Udriște Vel Ban și Drăghici „Vel Dvornic, frate-său. Și au vazut Voevodul cartea lui Radu Voevod ce au pierit la Râmnic (Radu de la Afumați), pentru această moșie”* (v. Arh. St., M-rea Mărgineni, p. 20).

Din acest act aflăm de un nou personagiu: Udriște Vel Ban, fratele lui Drăghici, Vel Dvornic, și știm că acesta din urmă nu poate fi altul decât Drăghici Stoicev. S'ar putea deci ca acei doi frați: Radu Postelnic și Vintilă Păharnic de la 1498 să fie feciorii lui.

În cursul veacului al XV-lea aflăm de un Udriște mort pe la 1482-3 fost stăpân al Ținutului Făgărașului, care însă nu este cunoscut istoriei ca dregătorie de Vel Ban, precum nu ni este de altfel cunoscut un Udriște Vel Ban în tot decursul veacului al XV-lea. Udriște acesta, stăpân al Făgărașului, va fi fost trecut de către strănepoții săi,—grație importantului feud concedat lui de Mateiaș Corvin, regele Ungariei,— ca Vel Ban, cea mai înaltă dregătorie din acele timpuri.

Prin urmare, din informația de mai sus putem doar spune că Drăghici Stoicev a avut un frate Udriște și ca acesta din urmă ar putea fi tatăl celor doi boieri Radu Postelnic și Vintilă Păharnic de la 1498 și atunci, coroborând știrile de mai sus cu cele cunoscute din studiul meu, spița genealogică a boierilor ziși din Mărgineni s'ar complecta precum arat în alăturata schiță (p. III).

La pagina 25: spița genealogică a scoborătorilor lui Vintilă Florescul se îndreaptă precum urmează:

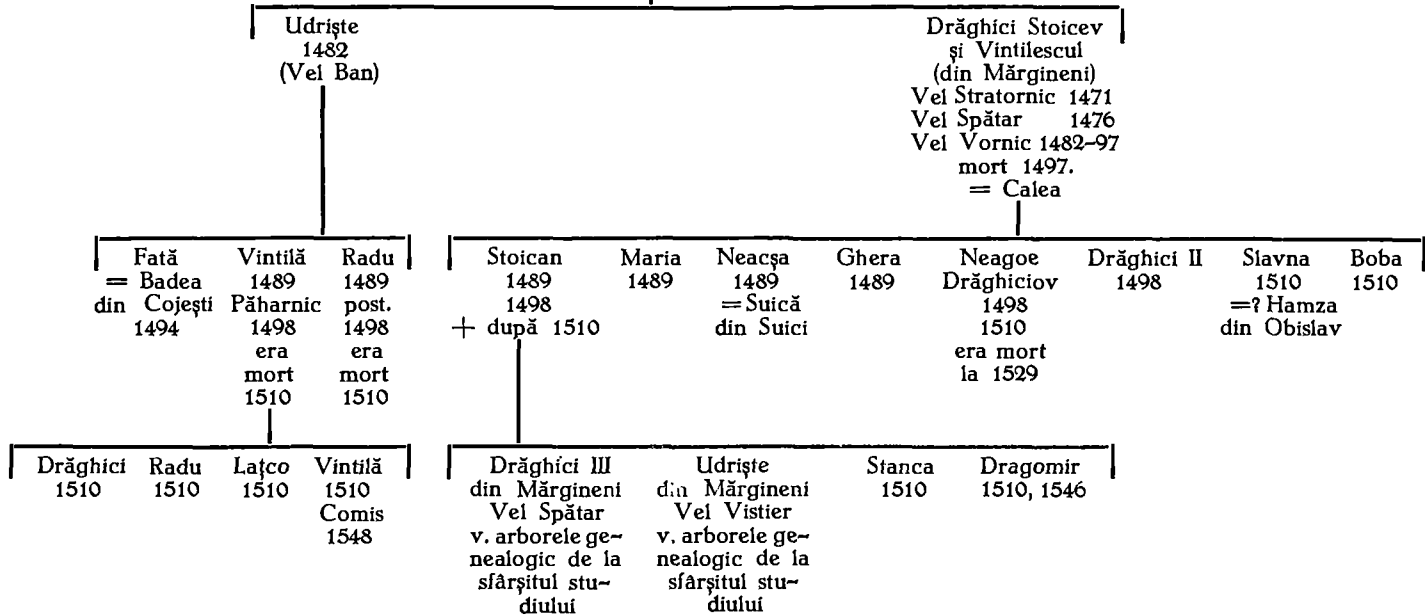
Vintilă Florescul mort 1489				
?				
Drăghici din Florești	Radu Vintilov Vel Păharnic 1498	Stanciu zis	Neacșa ? = Datco	Velica = Radu
Vel Păharn. 1512-21	mort fără pos- teritate	Obraz-lat mort înainte de 1509		Postelnic Craiovescu
Vel Vornic 1525-36 mort 1536-7				

La pagina 25 la capitolul Stoican, rândul 2: a se ceti „patern” în loc de „paten”.

La pagina 21, aliniatul 1, rândul 5, precum și *la pagina 31, rândul 4,* a se ceti Negovani, în loc de Nicovani.

La pagina 25, rândul 2 de jos: a se ceti „prenumele” în loc de „pronumele”.

Stoica Vintilov
 Vel Vistier 1447
 fără dregătorie 1464-65
 poate cumnat după soție cu
 Manea Udriștev

La pagina 28, la capitolul „Maria”, la rândul 1, a se adăuga numărul paginii 23.

La pagina 29, la capitolul „Neacșa”, rândul 2, a se ceta „pag. 23” în loc de „pag. 26”.

La pag. 31, la resumatul actului din 1510, Maiu 27, a se scoate moșia Florești, fiind, precum am spus mai sus, o rea cetire a numelui muntelui Floreiu.

La pagina 34, aliniatul 4 se referă din nou la cele spuse mai sus, când am revenit asupra greșelii genealogice de la paginile 24-25. Afirmatia însă de aici că Drăghici și Radu Vintilov sânt fiii lui Vintilă Florescul rămâne exactă.

La pagina 34, a se corecta notele greșit trecute, și anume: la Drăghici, din text se referă nota 9, din josul paginii; la Dragomir nota 10; iar la nota 10 din text se referă No. 8 din note.

La pagina 45, la nota 4, rândul 3, a se ceta „pag. 34, nota 4” în loc de „pag....”.

La pagina 54, nota 1, rândul 3 de jos, a se ceta „luând pe boierii” în loc de „luând la boierii”.

La pagina 58, nota 5, rândul 2, a se ceta „nu Vel Spătar” în loc de „un Vel Spătar”.

La pagina 64, în spița genealogică, a se ceta „Caplea din Periș” în loc de „Capela din Periș”, iar din descendența ei trebuie scoasă Caplea soția lui Vintilă din Balotești.

La pagina 68, aliniatul 4, referitor la identificarea lui Vintilă Co-Vistierul. Pasagiul acesta trebuie pus în corelație cu adăgirile făcute de mine mai sus, când am rectificat greșala scoborării celor patru frați: Drăghici, Radu, Lațco și Vintilă, din Vintilă Florescul; Vintilă Comisul, fiind văr cu Udriște, este mai mult decât sigur al patrulea fecior al lui Vintilă Păharnicul de la 1498.

misul, ucis de Mircea Ciobanul, puțin după omorârea lui Udriște

La pagina 76, la arborele genealogic, în ceia ce privește pe soția lui Moise Voevod, numele ei este Roxandra, și nu Zamfira.

La pagina 77, la ultimul aliniat, trebuie specificat că al doilea frate al lui Udriște Vistierul este Dragomir, precum reiese din resumatul documentului cu data de 1510, Maiu 27.

La pagina 80, aliniatul 7, referitor la Staico Postelnicul, trebuie adăugat că boierul acesta întâlnit în divanele lui Mihnea Turcitul nu este Staico din Bucov, ci Staico din Modruzești și Crăpești, trecut adesea în documente de întăriri ca fiind din casa domnească a lui Mihnea Turcitul și a tatălui său Alexandru Mircea. Acest Stoica Vel Postelnic din Modruzești este întâlnit în confirmări de proprietăți încă de la 1574. La 1585 în April el apare a fi fost decedat. A fost poate soțul jupănesei Caplea din Golești, fosta soție a lui Radu Clucerul zis tot din Golești, și deci mamă puternicilor boieri Ivașco Vornicul și Albul Clucerul, amândoi cunoscuții boieri din Golești. de la sfârșitul veacului al XVI-lea. Stoica sau Stoichiță Vel Postelnic

nu a avut scoborători, precum reiese dintr'un hrisov purtând data de 1585, Septembrie 8 (v. Arh. St., Ep. Buzău, pach. 21, doc. 2; v. și Cond. II, p. 272).

Alt Staico Postelnic, contemporan și cu Staico Vel Postelnic din Modruzești și cu Staico Postelnic din Bucov, este un alt omonim, fiul lui Tudor Logofătul din Orboești și al Stanei, care este întâlnit într'un document din 1579, April 4, ca proprietar al moșiei Chiseleșul.

La pagina 80, aliniatul 8, la cele spuse mai sus, trebuie adăogată informația documentară comunicată mie de d. Ion C. Petrescu, în cursul editării studiului meu, și care este următoarea:

La 1578, Iunie 2, din București, Mihnea Voevod întărește lui *Staico Postelnic, nepotul lui Staico fost Mare Logofăt*, și soției Stana (evident a lui Staico Postelnicul) satele: Dobrița, Budeasa, Velica-Ciu-pova, Pocioștea, Săgarcea, Dragoslavele, Stoienestii, Budeanii, Dragomireștii și altele".

Acest act este de cea mai mare importanță, de oare ce ni indică numele soției lui Staico din Bucov. Știm pe de altă parte că moșiile întărite în dania de mai sus au făcut parte din imensa avere zestrală primită de Domnița Caplea, fiica lui Vlad Călugărul, la trecere în căsătorie cu Staico Logofătul, cunoscut istoriei supt numele de: ot Ruși, ot Băjești, ot Bucov și ot Măgureni (v. pentru Staico Logofăt lucrarea mea asupra Divanelor secolului al XV-lea, partea a II-a, 1496-1501, pp. 11-12).

Din cele aflate mai sus trebuie să reviu asupra informațiilor genealogice comunicate mie de fostul Inalt Regent C. Sărățeanu și de care vorbesc la paginile 86-87, referitoare la averea Mariței din Bucov, moștenită, zice d. Sărățeanu, de la mama ei Elena, Maria din Bucov și din Sărata este documentar cunoscută ca fiică a lui Staico Postelnicul din Bucov, dar în niciun document al vremii nu am întâlnit numele mamei sale. Din documentul de mai sus de la 1578 ar urma în mod logic că Stana, soția lui Staico Postelnicul din Bucov, este maica Mariei.

În vedere însă că Elena din Sărata este trecută în informațiile d-lui Sărățeanu ca aceia care are avere de la Udriște și Neagoe Drăghici. am putea inclina spre ipoteza că Staico din Bucov a avut două soții: una Stana, care trăia la 1578, și alta Elena, mama Mariei.

La paginile 90-94 la capitolul referitor la boierii Drăghici din Moldova, trebuie adăogată ca sursă și *Arhondologia Moldovei* de Păharnicul Constantin Sion, ed. Gh. Ghibănescu, 1892, pp. 80-84, ale cărui informații trebuie privite însă cu multă circumspecțiune.

La arborele genealogic final, pe lângă cele spuse de mine mai sus, adaog că la generația copiilor lui Stoican s'a trecut din eroare Dragomir ca soț al Stancăi, în loc de frate al ei. Dragomir este tocmai fiul lui Stoican, rămas fără nume în arbore, și aflat așa la 1546.

*La acest articol corectura a fost făcută, în lipsa
directorului publicației, de singur autorul.*

Genealogia neamului boierilor din Mărgineni. Secolul al XV-lea și al XVI-lea

În secolul al XVI-lea încă din primele decenii, întâlnim menționați în diverse acte interne și externe diferiți boieri numiți cu epitetul distinctiv de ot Mărgineni.

Descendenții acestora în linie feminină la fel ca și scoborătorii însemnatului neam Craiovesc se fălesc cu înrudirea lor, numind pe autorul cel mai îndepărtat al trunchiului Mărginenesc „frate de Basarab“.

Mai toți istoricii noștri cari s'au ocupat de neamul Cantacuzinilor au vorbit și de acest însemnat neam boieresc fără însă a putea să coordoneze știrile aflate din relativ puținul material documentar existent, tot bazându-se pe mândra titulatură a postelniceei Elena Cantacuzino, proprietara unei din averile cele mai mari din cuprinsul Țării Românești, moștenită de la părintele ei un Basarab Craiovesc și de la maica ei o scoborătoare în linie directă din Mărginenii secolului al XVI-lea.

Câteva acte inedite și informații culese mai ales în bogatul material inedit al răposatului Ștefan D. Grecianu, au elucidat multe puncte obscure din trecutul acestei familii, înlesnind pentru aceasta și înțelesul unor documente care până acum ori nă văzuseră lumina tiparului ori fuseseră rău interpretate.

Strămoșii boierilor din Mărgineni

Ca introducere a acestui studiu voi repeta titlușul Elenei Cantacuzino din diata ei de la 1667¹, care sună astfel :

„Eu, Elena carea am fost jupăneasa răposatului Costantin Can-
„tacuzino, biv Vel Postelnic, fata răposatului Ió Șerban Vodă,
„nepoată jupănesei Marii, strănepoata jupănesei Ancăi ot Coiani,
„așijderea și despre maica mea, răposata Doamna Elena, nepoată
„lui Udriște vistiiar, *strănepoată lui Drăghici dvornic ot Măr-
„gineni, adeverez*“.

Pentru că aci aflăm pe acel strămoș al Postelnicesei, cu numele de „ot Mărgineni“, vom căuta a ne ocupa de acest boier Drăghici, căutând a-l identifica în lucrarea de față, din pleiada de boieri Români cu acest pronume în cursul veacurilor al XV-lea și al XVI-lea.

Din capul locului vom spune că acea titlatură de mai sus, în privința ascendenței materne, a fost rău interpretată de mai toți istoricii și genealogiștii noștri.

Elena Postelniceasa este născută la Suceava la 1611, deci în anul când tatăl ei Radu Șerban Basarab, după părăsirea Scaunului Țării Românești, se îndrepta spre Polonia pentru a ajunge în urmă la Viena, unde își dete obștescul sfârșit la 1620 în Martie.

Singurul dintre istoricii noștri, care a analizat cu deamănuntul din titlatura de mai sus, posibilitatea acestei rudenji, este d. I. C. Filitti², emițând judicioasa părere că Udriște vistierul nu poate fi bunicul după mamă, al Postelnicesei.

Într'adevăr, singurul vistier Udriște întâlnit în cursul veacului al XVI-lea este Udriște vistierul lui Radu Vodă Paisie (1535 — Martie

¹ V. Buciumul: 1863; v. N. Iorga: *Doc. privitoare la familia Cantacuzino*, ed. 1902, p. 42.

² V. Craioveștii; în *Conv. Lit.*, an. 54, 1922/3, pp. 405-6.

1545) boier ce-și găsește moartea silnică la 1548, precum ni-o spun și cronicile.

Însă între data aceasta și anul nașterii Postelnicesei 1611, avem 63 de ani.

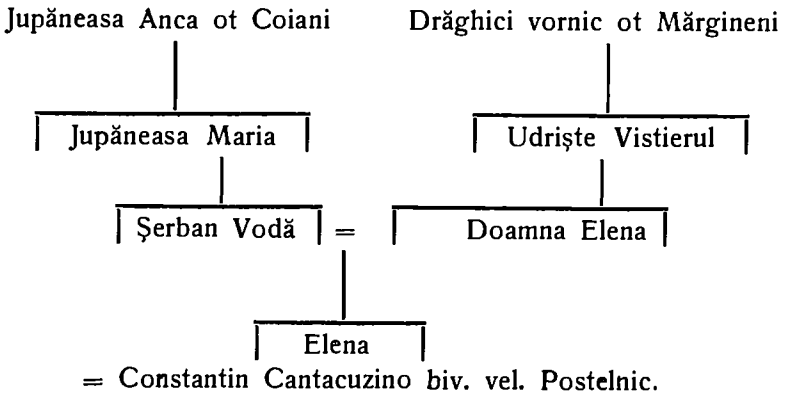
Că Elena Doamna nu era prea tânără la nașterea acestei a doua fată, — prima fiind Doamna Ancuța, soția lui Nicolae Pătrașcu Vodă, noră deci lui Mihai Vodă Viteazul, — o probează indiscutabil chiar testamentul lui Radu Vodă Șerban, soțul ei, la 1620 puțin înainte de moarte; testament scris la Viena, în care fostul Domn ne spune că la vreme de bătrânețe Dumnezeu le-a dăruit încă o fată.

Oricum nu se poate admite ca la vârsta de 63 de ani, Elena Doamna să fi putut da naștere Postelnicesei, și aceasta încă în cazul că soția lui Radu Șerban să fi fost copil postum, adecă născută la 1549.

Prin urmare, raliându-ne aserțiunii d-lui Ion C. Filitti, fără a căuta pentru moment cine a fost bunicul după mamă al Elenei Basarab, fata lui Radu Șerban, să urmărim titulatura noastră de mai sus.

„ strănepoată lui Drăghici dvornic ot Mărgineni.....

Strănepoată a fost tradus la noi, de toți istoricii noștri, cu vorba franceză „arrière petite fille“ și atunci iată cum s'a explicat titlușul Postelnicesei :

Ar urma că Drăghici vornicul din Mărgineni, din spița explicativă a titulaturei de mai sus, să fi fost părintele lui Udriște vistierul, cel omorât la 1548 de mâna lui Mircea Ciobanul.

N'avem până în prezent nici o cunoștință de vre-un act în care

acest boier, strămoș matern indiscutabil al Postelnicesei, să fie menționat cu numele „Drăghici vornic ot Mărgineni“ undeva în vreun hrisov, cu toate că d. I. C. Filitti ¹, într'un divan al unui document fără dată, emanat de la Moise Vodă, probabil din 1529 ne dă ca prim martor pe Drăghici biv vornic din Mărgineni ².

Drăghici acesta, bunic sau străbunic Elenei Doamna, a trebuit să trăiască, fie în ultimele decenii ale secolului al XV-lea, fie în prima jumătate a secolului următor, și de oare ce încă din al VII-lea deceniu al secolului al XV-lea ³, aflăm pe un Drăghici, boier martor în divanele domnești ale lui Radu Voevod-cel-Frumos, să căutăm a-l indentifica, căci indiscutabil că Drăghici, vornicul lui Vlad Călugăru, nu poate fi identic cu vornicul lui Moise Vodă și a urmașilor săi pe tronul Țării Românești.

Pentru diferențierea lor să luăm mai întâiu datele positive, adică divanele domnești de acolo de unde întâlnim pentru prima oară în epoca de la mijlocul secolului următor, pe vre-un boier Drăghici ca vornic al Voevozilor Țării Românești și anume de la 1471 la 1545 ⁴.

Indiscutabil că Drăghici, stratornicul din 1471 al lui Radu-cel-Frumos ⁵, este viitorul spătar al lui Basarab Laiotă la 1476 Iulie ⁶. Acest boier ca mulți alții a trebuit să părăsească partida acestui Domn alipindu-se soartei lui Vlad Călugăru, fiind ridicat de acesta în funcția de mare vornic ⁷.

La 1483 Ianuar 27 ⁸, în fine aflăm pe acest boier ca fost mare vornic și la 1-iu Iunie același an ⁹, fără dregătorie însă cu atri-

¹ V. Arh. G. Gr. Cantacuzino, ed. 1919, p. 201, No, 643.

² O croare de tipar prin lipsa parantezei care să închidă epitetul: „ot Mărgineni“, pus de autorul lucrării pentru identificarea personajului.

³ V. lucrarea mea asupra divanelor sec. XV.; doc. LIV.

⁴ V. pentru epoca 1471-1496, lucrarea mea citată, pp. 45-80.

⁵ La 25 sau 22 Ianuar din Gherghița, v. Venelin: *Vlahobolgarski gramati*, pp. 95-6.

⁶ V. Venelin, o. c., pp. 118-9; v. Gh. Ghibănescu: *Vlad Călugăru*, în Rev. Arhiva, Iași, 1896, anul VII, N-le 3-4.

⁷ V. lucrarea mea citată, doc. LXII, p. 55, doc. din 1482, Iunie 13, din Târgoviște.

⁸ *Ibid.*, doc. LXIII, p. 56.

⁹ *Ibid.*, doc. LXV, p. 57.

butul Stoicev; și din nou în funcția de fost mare vornic la cinci ale aceleiași luni ¹.

De aici înainte aflăm printre boierii de frunte, alături de Dragomir Manev sau Udriștev, Neagoe Borcev și Vintilă Florescul, pe Drăghici când Stoicev, când Stoicov sau Staicov, iar spre sfârșitul Domniei lui Vlad Călugărul din nou pe Drăghici fost vornic ².

Nu ne facem umbra unei nedumeriri că Drăghici vornicul de la 1482 este identic cu Drăghici Stoicev sau Staicov.

În documentul din 9 Ianuar 1497 ³, întâlnim pentru ultima oară pe Drăghici în divanele sfârșitului secolului al XV-lea și de acum înainte nu vom găsi boier cu numele acesta, decât tocmai prin al doilea deceniu al secolului viitor, adică la 26 Maiu 1512 ⁴, supt Neagoe Voevod Basarab când aflăm pe un Drăghici păharnic în divan; aceasta mă îndreptățește să cred că Drăghici, boier însemnat al Țării Românești, de oare ce îl aflăm în mai toate documentele cu divane ale lui Vlad Călugărul, și chiar ale lui Radu în cursul cel Mare, a trebuit să se stingă din viață după data de mai sus anilor 1497-98 ⁵.

Observăm însă din înșirarea divanelor ⁶ din această vreme că de la 1-iu Iunie 1483 și până la 16 Iunie 1493 se află în divane Drăghici Stoicev - să adoptăm această denumire pentru studiul nostru — afară de datele de 31 Iulie 1487 ⁷, 3 Septembrie 1491 ⁸,

¹ *Ibid.*, doc. LXVI, p. 58.

² *Ibid.*, pp. 75-78, doc. XC-XCVI.

³ V. Ștefulescu, *M-rea Tismana*, p. 204; v. Miletici și Agura: *Dacoromanita* în Sbornic, IX, p. 347, Sofia.

⁴ Primul hrisov cunoscut mie de la Neagoe Vodă Basarab, v. Șt. Greceanu: *Șirul Voevozilor cu divane și note*, p. 33; v. Arh. St. M-rea Snagov, doc. 2; v. Acad. Rom., cond. M-rea Snagov, fol. 66.

⁵ Divanul cunoscut mie, imediat următor celui din 9 Ianuar 1497, este cel dintr'un document purtând nunai leatul 6906 (=1497-8) emanat din Târgoviște și care este următorul: Banul Barbul, Badea fost Mare Vornic, Pârvu Mare Vornic, Stanciul Logofăt, Tudor Vislier, Danciu Comis, Paharnicul Radul al lui Vintilă, Stolnicul Dragomir, Radu și Dragomir Armaș și Oancea grămătic, care serie hrisovul, (v. Revista Istorică, X, 1925, p. 152; v. Prietenul nostru din Câmpulung, 1924, 1-II).

⁶ V. *Lucrarea mea*, doc. LXV, și LXXXIX.

⁷ V. Al Lăpedatu: *Vlad Vod. Călugărul*, extras din „Convorbiri Literare”, XXXVI, ed. 1903, p. 72, No. 10; v. Ac. Rom., orig. 172/XX; v. la mine, p. 59, doc. LXIX.

⁸ V. Venelin, *o. c.*, pp. 129-30; v. Ștefulescu: *Tismana*, pp. 197-8; v. la mine, doc. LXXX, p. 67.

și 14 April 1496¹, când în locul lui avem pe un Drăghici Vintilescul.

Analisând cu de-amănuntul divanele domnești ale acestei epoci luăm seamă, că în tot timpul Domniei lui Vlad Călugăru, de la 27 Ianuar 1483 și până la 1492, primul boier în divan este Dragomir Manev întâlnit la 5 April 1485², 31 Iulie 1487³ și 4 Februar 1488⁴, cu atributul Udriștev iar la 1492 Octobre 9⁵, supt numele de Drăghici Udriștev pentru ultima oară în divan.

Am spus alt undeva⁶ și am probat că Dragomir Udriștev, recte Drăghici Udriștev, soțul Neacșei și frate cu Preia soția lui Nan mali dvornic, este una și aceeași persoană.

Cine sânt însă Drăghici Stoicev și Drăghici Vintilescul?

O observație nu de puțină importanță pentru explicarea acestui cas, este faptul că încă din primele vremuri de când posedăm divane domnești, adică mărturii boierești a Voevozilor Țării Românești, deci încă din 1389, mai des întâlnim nume de boieri fără dregătorii; și chiar acei, în funcții mai însemnate în urmă prin celelalte secole în succesiunea dregătoriilor, ca de exemplu: vornicul, logofătul, etc. sânt mai întotdeauna printre ultimele mărturii⁷.

Obiceiul de-a indica pe unii boieri în divan fără dregătorii, este din ce în ce mai puțin usitat, cu cât ne apropiem mai mult de secolul al XVI-lea, martore ne sânt divanele domnești din secolul al XV-lea.

Supt Mircea Vodă-cel-Bătrân, majoritatea mărturiilor sânt boieri fără dregătorii, în urmă numărul acestora este aproape egal dacă nu întrece pe cel al dregătorilor. Divane domnești adevărate putem

¹ V. Arh. St. Cond. Govorei, I, (1856, pp. 182-4); v. și lucrarea mea asupra divanelor domnești ale lui Rađu-cel-Mare, 1496-1501, ed. 1929, pp. 7-8, doc. I.

² V. Ștefulescu: *Doc. slavo-rom., relative la Gorj*, pp. 26-7; v. la mine, o. c., p. 59, doc. LXVIII.

³ V. Lăpedatu, o. c., p. 72, No. 10; v. Ac. Rom., orig. 172 XX; v. la mine, p. 59, doc. LXIX.

⁴ *Ibid.*, o. c., p. 72, No. 11; v. Arh. St. Cond. M-iei Govora, fila 110; v. la mine, p. 61, doc. LXXII.

⁵ *Ibid.*, p. 74, doc., 26; v. Miletici, o. c., p. 344, No. 19; v. la mine, pp. 71/2, doc. LXXXIV.

⁶ V. lucrarea mea citată, doc. LXXIV, nota 3, pp. 62-4.

⁷ *Ibid.*, passim.

spune că încep abia supt domnia lui Vlad Vodă Călugărul și a fiiului său Radu-cel-Mare.

Acești doi Domni pacinici trebuie socotiți ca organizatorii cei mai de frunte a stărei lăuntrice a principatului muntean; supt ei întâlnim pentru prima oară în secolul al XV-lea coordonarea funcțiilor boierești și succesiunea dregătorilor după importanța lor, cel puțin pentru rangurile mari iar supt Radu Vodă-cel-Mare aflăm pentru ultima oară boieri fără dregătorii în divan; documentul acestui Voevod dat la 9 Ianuar 1497 poate trece ca unul din ultimele în care divanul domnesc conține un boier fără dregătorie în fruntea sa. Acest boier este chiar Drăghici Stoicev căci pe cei pe care îi vom întâlni incidental de acum înainte fără funcție, sânt reprezentanți de frunte ai neamului boierilor ziși Craiovești, cei doi frați mai mari: Barbul și Pârvul, și pe ici și colo câțiva boieri care mi se par a fi rude de ale Voevozilor; așa aflăm pe un Datco la 1502 Mart 9¹, unde mai găsim pe Badea fără dregătorie. Pe acesta din urmă îl vom afla trecut cu numele de Badea din Cojești², în divanul hrisovului din 1505 Iunie 21³.

Acest obicei al boierilor de a fi indicați de gramatici în divan fără dregătorie a adus probabil față în față personagii cu pronume identice, atunci singura diferențiere nume de familie nefiind încă usitat -- era atributul pe care și-l luau, dacă cumva nu aveau vre-o dregătorie diferită⁴.

O normă cred însă va fi fost adoptarea unui nume de moșie, proprietate de baștină sau danie domnească pentru slujbele săvârșite.

C. Giurescu ne spune⁵, că atunci când părintele unuia din boieri, sau vre-un frate, era mai cunoscut prin însemnătatea sa, fiul adăuga numelui său „ov“ sau „ev“ ca particulă distinctivă. Am

¹ V. Ștefulescu: *o. c.*, p. 46; v. St. D. Grecianu, *o. c.*, pp. 3-4; v. „Arh. St. Schit. Polovragi, pach. I, bis. or. sl. perg. mare 58-48 cm.

² Ginere lui Udriște;

³ V. Ștefulescu: *o. c.*, p. 57.

⁴ În timpul domniei lui Vlad-Vodă Călugărul, aflăm în dese divane, doi boieri Staico, primul vel Logofăt, cunoscutul ginere domnesc și celalt Vistier, v. Divanele 1487-88, până la Septembrie 1490 în lucrarea mea citată, pp. 59-66).

⁵ V. *Despre boieri*, p. 24.

arătat totuși prin câteva exemple răslețe că al doilea nume cu particulă nu implică chiar pe acel al tatălui. Un Dragomir Udriștev identic cu Dragomir Manev nu putea fi și fiu al lui Udriște și fiu al lui Manea.

Răposatul C. Giurescu nu relevă însă un lucru important, întâlnit în secolul al XV-lea în vremea lui Vlad Călugărul și anume particula pur românească pe care o întâlnim la numele al doilea al câtorva boieri, martori în divanele acestui Domn, și anume în persoana lui. Vintilă Florescul, Barbul Craiovescul și Drăghici Vintilescul, singurele trei exemple din relativ numerosul material de mărturie domnești păstrat din această epocă.

Luând în considerare această terminație românească am putea emite două ipoteze :

1-a. Ultimul din acești trei boieri fără dregătorie este cunoscutul Barbul Craiovescul, fiul mai mare al lui Neagoe de la Craiova primul Ban al Craiovei, funcție creiată de Vlad Călugărul pentru neamul acesta¹. Numele de Craiovescul, — Kralevskăi în slavonește, — venind indiscutabil de la proprietatea lor din Oltenia, s'ar părea că Florescul ar veni de la Florești, și urmând aceleiași raționament logic : Vintilescul ar trebui să vie de la Vintilești.

Satul sau orașul Florești este întâlnit chiar în vremurile de care ne ocupăm, ca loc de emanare a mai multor documente și anume : în 1477 la 15 Iulie², și la 9 August³, supț Basarab-cel-Bătrân. Într'adevăr o moșie Florești și anume, cea azi în Județul Ilfov pe hotarul Nord-Vestic, nu departe de Găiseni din Județul Vlașca, a fost stăpânire a lui Vintilă Florescul și a descendenților săi, până în preajma secolului al XVII-lea, moșie de baștină după care și-a luat și numele acest neam boieresc.

Cât pentru Vintilești, cu toate cercetările mele, n'am putut afla decât o singură informație într'un document din 1525, Aprilie 14 de la Vladislav Voevod, proprietatea d-lui Ion C. Petrescu un asiduu cercetător al genealogiilor neamurilor boierești din secolele al XV-lea și al XVI-lea.

Documentul fiind inedit îl dau în extenso :

¹ V. Filitti: *Craioveștii*, p. 194; v. lucrarea mea o. c., nota 3, p. 60.

² V. I. Bogdan: *Documente și Regeste*, ed. II, vol. I, pp. 335-6, No. CCLXXXII.

³ *Ibid.*, p. 336, No. CCLXXXIII.

„Din mila lui Dumnezeu Io Vladislav Voevod și Domn a toată „Țara Ungro-Vlahiei, fiul prea bunului Vladislav Voevod, dat-am „Domnia Mea această poruncă a Domniei Mele slugii Domniei „Mele Stanciul Grămătic și fiilor săi, câți îi va da Dumnezeu, ca „să-i fie bucatele tatălui său Stanciul Obrazlat, toate care le-a „avut, sate și țigani, sate anume: Drugăneștii, veri cât se va „alege partea Stanciului Obrazlat și la Cornățeani jumătate și la „Conțești, iar cât se va alege partea tatălui său Stanciul Obrazlat „și iar de la *Vintilesti* jumătate și de la Clinciu, iar câtă se va „alege partea tatălui său Obrazlat. Și apoi iar să le fie din țigani „partea tatălui său lui Obrazlat veri cât se va alege pentru că îi „este bătrână și dreaptă moșie de moștenire. Iar apoi a fost „[rupt, probabil = rămas] unchiului său Radu fratele lui Obrazlat „niște munți, care și ei au eșit bucate ale sale, după moartea lui „Radu fratele lui Obrazlat; iar fiul său Vintilă, încă din zilele „Mihnei Voevod, așa s'a părât cu Stanciul Grămătic sus zis, iar „când a fost la judecată a venit Stanciul Grămătic înaintea Dom- „niei Mele, așa se jeluia cum a fost Stanciul Grămătic fiu drept „lui Obrazlat, și mulți boieri mărturie au mărturisit înaintea Dom- „niei Mele că este fiu drept lui Obrazlat. Drept aceia a dat și „Domnia Mea ca să le fie moșia și ohaba lor și fiilor lor și ne- „poților lor și strănepoților lor și de către nimeni nezăticnită după „zisa Domniei Mele. Mărturii: Jupân Jigoranul mare Vornic, și „Jupân Drăgan Postelnic, și Jupân Capot Vistier și Vrăjoghi Clu- „ciar și Păun Vornic și Costea Armaș și eu Estratie Grămătic cu „mâna am scris în orașul de scaun București. Ispravnic Turcin „fost Clucear. Luna Ap[rilie] 14 zile văleat 7033 (= 1525)“.

II-a. Numele de Florescul, atributul distinctiv al lui Vintilă, să fi fost oare o românizare a numelui Florev și să fi avut ca origină numele vreunui boier Florea, tată sau moș al dregătorului lui Vlad Vodă Călugărul?

Pe aceiași cale logică ar trebui ca Vintilescul să fie românizarea lui Vintilov și deci Drăghici Vintilescul să fie descendentul unui boier Vintilă.

Lucrul n'ar părea imposibil și trebuie să înclinăm mai mult spre această ipoteză căci precum pe un Udriște, strămoș netăgăduit al lui Dragomir Manev sau Udriștev, nu-l aflăm printre mărturiile domnești ale primilor Voevozi ai secolului al XV-lea, de ce un Vintilă — diferit incontestabil de Vintilă Florescul — și un Florea

strămoș al logofătului lui Vlad Călugărul, n'ar fi putut exista încă înainte de primele mărturii boierești din preajma secolului al XV-lea ?

Într'adevăr în aceste vremuri avem pe un Stoica Vintilov, pentru prima oară în divan supt Radu-cel-Frumos la 1464 Iulie 10¹, întâlnit printre mărturiile domnești ale aceluiași Voevod la 30 Mai², și 28 Octombrie³, același an, precum și la 5 Novembre 1465⁴.

Acest boier este indiscutabil descendentul unui Vintilă, poate — și totul mă face a crede — același care ar fi autorul lui Drăghici Vintilescul.

Să revenim la Drăghici Stoicev.

După cele spuse mai sus, basați în parte pe justele aprecieri ale lui C. Giurescu⁵, ar reeși că acest boier este fiul sau descendentul unui boier Stoica sau Staico și în vedere că tatăl lui Drăghici a fost o persoană marcantă, trebuie să-l căutăm printre dregătorii anteriori lui Vlad Călugărul.

Iată și aici un mic tablou al boierilor Staico sau Stoica întâlniți în secolul al XV-lea prin divanele domnești ale Țării Românești și printre cari trebuie căutat părintele acestui însemnat boier al lui Vlad Călugărul.

Din tabloul înfățișat nu putem certifica care din acești numeroși boieri va putea fi identificat ca părinte al lui Drăghici Stoicev, căci firește că cel de la 1413 nu poate fi una și aceeași persoană cu cel de la 1465, trebuind să relev aici, că Staico logofătul lui Vlad Călugărul pe care-l întâlnim pentru prima oară în anul 1482 cu această dregătorie, în primul document cu divan al acestui Voevod, nu poate fi, genealogicește vorbind, părintele boierului Drăghici de care ne ocupăm, de oare ce supraviețuiește lui mulți ani în urmă; dispărând din divan abia la 1507 după 20 Iulie⁶.

¹ V. Ștefulescu., *M-rea Tismana*, p. 192; v. lucrarea mea, doc. XLIX și nota 6.

² V. I. Bogdan, *o. c.*, p. 105, nota din josul paginei; v. la mine, p. 42, nota 6.

³ *Ibid.*, v. *ibid.*

⁴ V. Filitti: *Arh. G. Gr. Cantacuzino*, doc. 91, p. 17, nota 3; v. la mine, doc. L, nota 1.

⁵ V. mai sus p. 12, nota 5.

⁶ V. St. Greceanu, *o. c.*, p. 15; v. *Arh. St. M-rea Glavacioc*, pach. 20, doc. 2, sau 1; v. *Acad. Rom. Cond. M-rea Glavacioc*, p. 253, (copie).

Anul	L u n a	Ziua	Voevodul	Boierul Stoica în Divan	Locul lui printre mărturii
1413	August	6	Mircea-cel-Bătrîn	Stoica Rusul	al 3-lea din 5 ¹
1415	Mart	28	„ „	„ „	„ 7-lea din 10 ²
1415	Iunie	10	„ „	„ „	„ 4-lea din 12 ³
1430	Septembrie	16	Dan II.	Stoica Comis	„ 7-lea din 7 ⁴
1431	Ianuar	30	„ „	„ „	„ 12-lea din 13 ⁵
1432	„	15	Alexandru Aldéa	Stoica Mecio- nosa ¹⁷	„ 11-lea ⁶
1437	Iulie	18	Vlad Dracul	Stoica Postelnic	„ 8-lea din 12 ⁷
1439	Septembrie	8	„ „	„ frate lui Ma- nea Udriștev ¹⁸	„ 6-lea din 16 ⁸
1447	August	8	„ „	Stoica Vistier	„ 7-lea din 10 ⁹
1451	Mart	28	Vladislav II.	Stoica Curcmaz	„ 8-lea din 16 ¹⁰
1458	„	5	Vlad Țepeș	Stoica Păharnic	„ 7-lea din 10 ¹¹
1464	Maiu	30	Radul-cel-Frum.	Stoica Vintilov	„ 4-lea din 13 ¹²
1464	Iulie	10	„ „	„ „	— — 13
1464	Octombrie	28	„ „	„ „	— — 14
1465	Novembre	5	„ „	„ „	al 4-lea din 11 ¹⁵
1473	Septembrie	16	„ „	Stoica Spătar	„ 9-lea din 14 ¹⁶

¹ V. I. Bogdan: *o. c.*, pp. 3-6; v. lucrarea mea, doc. VII.

² *Ibid.* *Un hrisov de la Mircea-cel-Bătrîn*, în *Anal. Acad. Rom. tom. XXXVI, No. 4*, pp. 109-125, (1903); v. lucrarea mea, doc. IX.

³ *Ibid.* *o. c.*, v. C. Giurescu: *o. c.*, p. 23, nota 7; v. lucrarea mea, doc. X.

⁴ V. Ștefulescu: *Doc. sl. rom.*, pp. 15-17; v. Hasdeu: *Arhiva Istorică*, p. 73; v. lucrarea mea, doc., XXIV, și nota 1, la acel document.

⁵ V. I. Bogdan, *Doc. Reg.*, p. 35; v. lucrarea mea, doc. XXV.

⁶ V. St. Nicolaescu, *o. c.*, pp. 252-3; v. lucrarea mea, doc. XXVII, și nota 1, la acel document.

⁷ V. I. Pușcariu: *Fragmente*, pp. 55-7; v. același în *Anal. Acad. Rom.; Revolta Boierilor*; v. lucrarea mea, doc. XXX și nota 1, tot acolo. Data acestui document pare a fi după studiile mele, 1437 în loc de 1434.

Acest Staico logofăt cunoscut supt numele de Staico ot Băjești sau ot Bucov este cunoscutul ginere al lui Vlad Călugărul, soțul Caplei și cumnat deci cu Radul-cel-Mare¹.

Am spus altundeva², că Drăghici Stoicev și Drăghici Vintilescul sânt indiscutabili una și aceeași persoană, basați pe locul ce-l ocupă acest boier în divanele în care îl găsim cu aceste două nume, și revenim aici asupra inscripției de pe un engolpion aflat între odoarele Mănăstirii Snagov, care ne vorbește de un Drăghici donator al locașului Vintilesc la 1431.

Inscripția dată de Alexandru Odobescu³, este corectată de d-l Profesor Nicolae Iorga⁴, întru aceia că expresiunea slavonă **вннти-**

¹ V. Hasdeu: *o. c.*, pp. 84-5; v. lucrarea mea; doc. XXXVI.

² V. N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. V, p. 169; v. lucrarea mea, doc. XL și nota 1 la acel document.

¹⁰ V. *Acad. Rom. Cond. M-rea Dealul*, I, pp. 89-90; v. Filitti; *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, p. 16, nota 5; v. lucrarea mea, doc. XLI.

¹¹ V. Venelin: *o. c.*, pp. 91-2; v. I. Bogdan: *o. c.*, p. 75; v. Ștefulescu; *M-rea Tismana*, p. 189; v. lucrarea mea; doc. XLVII.

¹² V. I. Bogdan; *o. c.*, p. 190; v. lucrarea mea; doc. XLIX și nota 6 tot acolo.

¹³ V. Ștefulescu: *o. c.*, p. 190; v. lucrarea mea, doc. XLIX, nota 1, la acel document.

¹⁴ V. lucrarea mea, nota 6, doc. XLIX.

¹⁵ V. Filitti, *o. c.*, p. 17, nota 1; v. lucrarea mea, doc. L.

¹⁶ V. Colecția Familiei mele; v. lucrarea mea, doc. LVII.

¹⁷ Mecionosa este identic cu Spătar.

¹⁸ V. Arborele genealogic al neamului acestui boier, în lucrarea mea, doc. LXXIV.

¹ Staico ot Ruși, ot Băjești sau ot Bucov, este comisul lui Basarab-cel-Tânăr pe la 1480 (v. Bogdan, *o. c.*, ed. I, p. 214) și rămâne lângă el și după lupta de la 8 Iulie 1481; la 3 April 1480 îl găsim supt numele de Stane comis. Intre 1480-81, (v. Bogdan *o. c.*, p. 248), Basarab Laiotă anunță pe Brașoveni că trimite la ei în misiune pe boierul său Staico. Acesta trebuie să fie Staico comisul de la 6 August 1481, (v. Milețici, *o. c.*, p. 340), al lui Basarab Țepeluș. Pentru acest boier, v. și lucrarea mea, doc. LIX, nota 10, doc. LX, nota 12, și doc. LXII, nota 8.

² V. lucrarea mea, doc. LXXX, nota 3.

³ V. *Câteva ore la Snagov*, în Biblioteca pentru toți, ed. P. V. Haneș, 1909, p. 30, v. *Ibid.*, în *Revista Română*, III, p. 363, unde se află și facsimila engolpionului.

⁴ V. *Inscripții din bisericile române*, vol. I, fasc. I, p. 156, nota 1, din josul paginei.

лескомъ, precum este cetită de primul, se pare că ar trebui să fie **внѣ столникъ**. Am spus în lucrarea mea asupra divanelor secolului al XV-lea că nu aflăm nici-un stolnic, și mai puțin vre-un vel stolnic Drăghici, în epoca contemporană datei de pe panaghiarul de la Mănăstirea Snagov, ba mai mult nu aflăm în nici-un document cu divan pe vre-un boier Drăghici cu această funcție.

Dacă această Mănăstire, fondată încă înainte de domnia lui Mircea-cel-Bătrân¹, este numită lăcaș Vintilesc, ar urma să fie ctitoria vreunui boier Vintilă din secolul al XIV-lea de care nu avem nici-o mărturie și a cărui descendent Drăghici donează engolpionul la 1431 în domnia lui Dan al II-lea² sau a lui Alexandru Aldea³.

Am spus mai sus că Drăghici stratornicul de la 1471 este spătarul de la 1475 și vornicul de la 1482, în urmă fără dregătorie cu numele de Drăghici Stoicev, deci descendent al lui Stoica.

Basându-ne pe faptul că părintele său este Staico⁴ și de oarece titlușul Postelnicesei ni spune că această boieroaică are prin ascendență pe un Udriște vistier, cunoscând pe de altă parte că în neamul mamei sale aflăm și pe un alt Udriște, postelnic și în urmă ban, am emis părerea⁵, de altfel destul de logică⁶, că Drăghici Stoicev ar fi putut fi fiul lui Staico fratele lui Manea Udriște,

¹ Un act interesant fără an și lună, pus de d. Stoica Nicolaescu între anii 1414 și 1415, (v. *Alexandru Aldea, Vvd.*, nota 4, p. 234, în *Rev. pt. Ist. Arh. Fil.*, 1922), în care se relevă existența Mănăstirii Snagov, încă din acele vremuri, precum și prezența unui frate al lui Mircea-cel-Bătrân; jupând Stoica.

² Dan II, este fiul lui Dan I, (v. Al. Vasilescu: *Urmașii lui Mircea Vvd. cel-Bătrân*, în *Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. vol. XI, an. 1914*, p. 138) și domnește de la 1422, la 1431, iar în Ianuar 30 din acest ultim an avem și ultimul său document, el murind la 1432 Iunie 1, (v. St. Nicolaescu, o. c.).

³ Primul hrisov de la acest Voevod îl avem în Novembre 1431, el fiind în scaun încă din Iunie (v. St. Nicolaescu, o. c.).

⁴ V. mai departe în lucrarea de față, pag. 20, doc. din 1489, April 21.

⁵ V. lucrarea mea, o. c., doc. LXXX, nota 3.

⁶ În țara noastră, încă din vremurile cele mai depărtate era o ușanță ca numele moșilor să fie dat nepoților, așa aflăm nume patronimice de boieri, distincte pentru diferite neamuri: relevăm că numele de Drăghici era patronimic Mărginenilor, precum și Udriște, de asemenea pentru rudele lor, prin descendență, Vintilă al Cornășenilor, Șerban al Coianilor de la Șerban Banul Craiovenesc, Barbui și Radul al Craioveștilor și descendenților lor.

Acum că am aflat ascendența acestui boier, bazați pe mărturiile domnești ale secolului al XV-lea, să căutăm a afla din puținele documente care ni stau la îndemână, pe descendenții lui Drăghici Stoicev.

Avem asupra lor documente destul de concludente.

Un hrisov din anii 1486-7¹, fără dată, din Târgoviște dat de către Vlad Călugărul Mănăstirei de la Cricov², ni spune că Voevodul întărește acesteia a patra parte din satul Plopeani și un vad de moară în Teleajen „pentru că o au cumpărat Drăghici Stoikici³, „de la Cioară drept 3.000 aspri gata și Domniei mele au dat „un cal.....“

Următoarele trei hrisoave de pe la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului următor, aruncă o lumină și mai vie asupra descendenței lui Drăghici Stoicev.

Primul poartă data de 1489 Aprilie 21⁴ și are în resumat următorul conținut :

Vlad Voevod sin Vlad Voevod '..... dă poruncă cinstitului boierului Domniei Sale jupan Drăghici feciorul Stoicăi și fiului său Stoican și fetelor Marii și Neacșăi și Cherii și nepoților lui jupan Vintilă și jupan Radului ca să le fie lor Corneni⁵ ori cât au ținut Danciul, că au schimbat Danciul⁷ înaintea Domniei Sale de au

¹ V. N. Docan, *Studii privitoare la numismatica Țării-Românești*, I, în *Anal. Acad. Rom.*, tom. XXXII, Mem. secț. ist., pp. 530-72; v. Arh. St. Cond. M-rea Mărgineni, f. 143.

² Viitoarea mănăstire cunoscută supt numele de Mărgineni.

³ Evident, Drăghici Stoicev.

⁴ V. Fișe inedite din colecția răposatului Ștefan D. Greceanu la Filipești; v. Arh. St. dosar M-rea Mărgineni, trad. rom. f. orig.; v. Al. T. Dumitrescu, *Despre orașul Floci*, în *Rev. pt. Ist. Arh. și Fil.* vol. XI, partea II-a, 1910, pp. 434-5.

⁵ Vlad Călugărul, fiul lui Vlad Dracul.

⁶ Fi-va oare una din moșiile întâlnite în secolul următor cu numele de Cornești. Evident că M-rea Mărgineni fiind în Prahova și proprietățile lui Drăghici,— precum vom vedea mai la vale, — tot acolo, trebuie să inclinăm că și această moșie era tot prin apropiere.

⁷ Nu putem ști pentru moment cine este acest Danciul; nu cred totuși a-l putea identifica cu Danciul, unul din cei 4 frați Craiovești; poate însă să fie Danciul Gogoasă întâlnit cu dregătoria de Stolnic în domnia lui Vlad Călugărul, (v. lucrarea mea „doc. LXII și nota 11, și doc. LXIV, cu nota 4) și a cărui fiu Drăghici⁸ a avut pretenții de domnie în prima jumătate a secolului al XVI-lea.

dat-o jupânului Drăghici, partea Danciului la Blagodești¹ partea Lupșăneni² și partea Stroieni³ cu feciorul lui jupân Drăghici dinaintea Domniei Sale.

Al doilea hrisov poartă data de 1498 Februar 16⁴ în care Radul-cel-Mare dă „poruncă feciorilor jupânului Drăghici dvornicul⁵ „anume Stoican, Neogoe și Drăghici și nepoților lui jupân Drăghici Vornicul, jupân Vintilă păharnic și jupân Radu postelnic, și „feciorilor lor ca să ție în Nicovani două părți care au ținut jupân „Drăghici vornicul“.

În fine un document purtând data de 1510 Mai 27⁶, ne vorbește de diferite danii făcute de Vlad, fiul lui Vlad Călugărul, lui Neogoe Drăghici, nepoților lui feciorii lui Stoican anume: Drăghici Dragomir și Stancăi, precum și altor boieri⁷, asupra satelor următoare: Mărgineni⁸, Sărata⁹, Stănești¹⁰, Filipești¹¹, Bănești¹²,

¹ Moșia pe care o întâlnim adesea în documentele referitoare la boierii din Mărgineni din secolul al XVI-lea. Ea se află azi supt numele de Blagodeasca, (v. *Dicț. Geografic*, vol. I, pp. 468-9).

² In rezumatul hrisovului acestuia la Al. T. Dumitrescu aflăm trecut, „partea lui Lupșan”.

³ *Ibid.*, *ibid.*, „partea lui Stroe”.

⁴ V. Arh. St. M-rea Mărgineni, doc. 17 842 relativ la moșia Muru din sud Saac.

⁵ S'ar părea după rezumatul hrisovului că acesta ar fi fost decedat la data de 1498.

⁶ V. Fișe inedite St. D. Greceanu, la Filipești; v. Acad. Rom. pach. 39, or. sl. f. trad.; v. pentru rezumat mai detaliat mai departe pag. 31.

⁷ V. aici mai departe la pag. 31.

⁸ Moșie de baștină a Elenei Postelnicesei fiica lui Radu Șerban.

⁹ *Ibid.* Fi-va oare moșia Sărata-Bugheni din jud. Buzău, comuna Cioranca (fostă proprietate a Statului pendinte de M-rea Banului), sau Sărata Comana din același județ, pendinte de M-rea Comana, Inclin a crede că este moșia Sărata numirea veche a comunelor Gura Sărăției și Monteorul. Pe această moșie găsim stăpână pe la începutul secolului al XVII-lea, pe Maria din Bucov, numită adesea și din Sărata, e rudă a Postelnicesei.

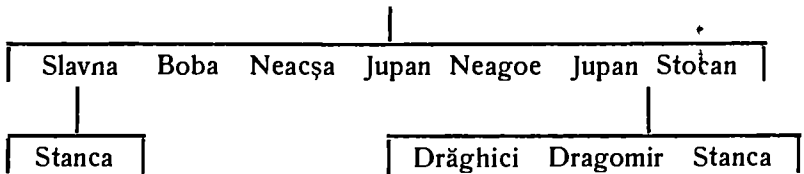
¹⁰ Aflăm mai multe sate cu acest nume, unul în Gorj, comună rurală, altul în Mușcel la 22 km. de Câmpulung, altă comună în Vâlcea și alta în Vlașca, la 11 km. Nord de Giurgiu, plasa Marginea, loc istoric în urmă prin bătălia lui Stroe Buzescu cu Hanul Tătarilor la 1594 după bătălia de la Putinei. Un alt Stănești se află în Dâmbovița unde au fost lupte între 1595-99.

¹¹ Altă moșie de baștină a Postelnicesei. Aflată în jud. Prahova,

Frăncești ¹, Breaza ², Comarnic ³, Secăria ⁴, Cricovenii ⁵, Ber-tești ⁶, Cășcioarele ⁷, Rușețul, Crețești, Cornenii, Scrita ⁸, Găo-janii ⁹, Floreștii ¹⁰ și Mislea.

Din conținutul acestui document și pe semne și a altora extrage răposatul Ștefan Greceanu următoarea spiță genealogică:

Drăghici Vornicul

ot Bratovești

=..... vel spătar

înainte de 1572 ¹¹.

Prin urmare din aceste trei documente reiese următorul arbore genealogic al descendenței lui Drăghici Stoicev, în ceiace privește pe fiii și fiicele lui :

este azi cunoscută supt denumirea celor doua trupuri: Filipeștii de Târg și Filipeștii de Pădure, (Flipeștii-Ungureni).

¹² Fi-va oare Băneștii ot Ruia despre care aflăm vorbindu-se în mai multe hrisoave din sec. XVI-lea în pricini între boierii ot Stăncești și boierii ot Cornățeni. Un Bănești este comună rurală în Prahova, aproape de râul Doftana; alte două sate cu acest nume în jud. Argeș.

¹ Moșie rămasă moștenire descendenței lui Drăghici Stoicev. Acest sat este indiscutabil acela cu acest nume, azi în jud. Vâlcea, cunoscut și supt numele de Mahalaua Mare, unde se află o veche biserică restaurată la 1890.

² Altă moșie de moștenire a Postelnicesei.

³ *Idem.*

⁴ *Idem.*

⁵ Pe semne un trup al moșiei Mărginenii.

⁶ Altă moșie de baștină a Postelnicesei Elina.

⁷ Postelniceasa are stăpâniri în acest sat moștenire și de la boierii Mărgineni și de la boierii Craiovești, (v. mai departe, pag. 33).

⁸ Nu putem ști la cine au scoborât aceste moșii: Rușețul, Crețești, Cornenii și Scrita.

⁹ Această moșie nu este aflată în averea Postelnicesei ci în alt neam scoborător și el din Drăghici Stoicev, anume boierii din Șuici.

¹⁰ Moșie aflată în neamul boierilor ot Florești din secolul al XVI-lea. Nu trebuie confundată cu moșia cu același nume din jud. Prahova.

¹¹ Pentru această rudenie vezi mai departe.

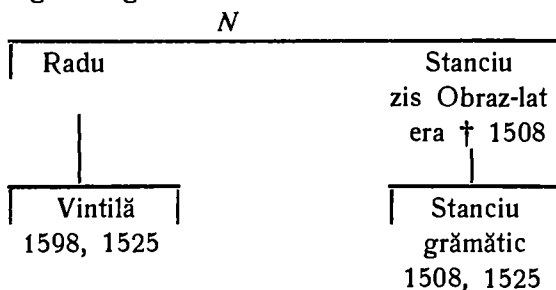
DRĂGHICI STOIKICI (STOICEV)

1489, 1498.

Stoican	Maria	Neacșa	Chera	Neagoe	Drăghici	Slavna	Boba
1489, 1498, 1489	1489	1489	1489	1498	1498	1510	1510
1510	1510	1510		1510			

Ne rămân încă neidentificați cei doi boieri Vintilă și Radul întâlniți la 1489 fără dregătorie, deci bărbați tineri, și la 1498, pe primul păharnic și pe cel de al doilea postelnic. Nu cred totuși — și totul mă îndreptățește a o susține — că acești boieri să fi fost nepoți lui Drăghici Stoicev în accepția de «petits fils», ci nepoți de frate sau de soră, de oare ce în toate documentele vremii nu întâlnim pe niciun Vintilă păharnic prin divane, nici vre-un postelnic Radul, acesta neputând fi confundat cu omonimul său atât ca nume cât și ca funcție, fratele mai mic al lui Barbu Banul al lui Părvu vornicul și al lui Danciul armașul, frații Craiovești.

Din documentul purtând data de 1525 April 14¹, extrag următoarea spiță genealogică :

Moșiile de care se vorbesc în act sânt: Drugănești, jumătate din Cornățeni, Conțești, jumătate din Vintilești și Clinciu care toate au fost moșii vechi de moștenire ale lui Stanciu Obraz-lat și ai fiului său Stanciu grămăticul.

Moșia Vintilești fiind jumătate a lui Stanciu Obraz-lat și jumătate a lui Radu, le va fi venit de la părinții lor de cari nu vorbește actul. Cornățenii și Clinciu sânt moșii pe care le întâlnim ulterior în stăpânirea boierilor Cornățeni din secolul al XVII-lea, moștenire strămoșească de la strămoșul lor Vintilă Logofătul de la

¹ V. aci pag. 14.

sfârșitul secolului al XV-lea, Vintileștii care incontestabil au fost stăpânire a unor înaintași ai lui Drăghici Stoicev va fi rămas jumătate lui Radu și jumătate fratelui Stanciu zis obraz-lat.

Documentul din 1489 April 21 nu specifică cum erau nepoți lui Drăghici Stoicev : Vintilă și Radu. În act sânt trecuți mai întâiu Vintilă și apoi Radu, ceea ce ne face să înclinăm că Vintilă, Paharnic la 1498 era mai în vârstă decât Radu, Postelnic la această din urmă dată. Știm de altfel că dregătoria de paharnic era superioară celei de postelnic.

Din divanele secolului al XV-lea¹, știm că Vintilă Florescul dispăre la 1489 între 8 Ianuar² și 11 Septembrie³ și tot din același an avem documentul din 21 April prin care se întăresc diferite moșii lui Drăghici Vornicul, fiului său Stoican și celor trei fete ale primului, Maria Neacșa și Chera, precum și nepoților lui Drăghici Vornicul, Vintilă și Radu.

Oare n'ar trebui să facem o corelație între data morții lui Vintilă Florescul întâmplată pe semne înainte de 21 April 1489 și dania cu această dată căci în rezumatul documentului din 1510 Mai 27⁴, printr'alți boieri cărora li se întăresc mai multe stăpâniri, între cari și Florești, sânt și fii unui Vintilă anume : Drăghici, Radu, Lațcu și Vintilă.

Ori aceste patru personaje sânt indiscutabil fii lui Vintilă Florescul, logofătul și vornicul lui Vlad Călugărul. Pe Radul îl avem chiar în divan la 1498 Iulie 19⁵, cu numele de Vintilov și vel paharnic ; Drăghici este viitorul paharnic al lui Neagoe Basarab, vel vornic al celorlalți Domni până la 1537⁶; Lațco poate fi acel boier din casa domnească a lui Vlad Călugărul căruia la 1490 Iulie 26⁷, Domnul îi întărește jumătate din Tismana și Ohaba⁸ și altele, și atunci spița curgătoare în linie masculină a lui Vintilă Florescul s'ar presenta astfel :

¹ V. lucrarea mea la divanele lui Vlad Călugărul.

² *Ibid.*, doc. LXXIV.

³ *Ibid.*, doc LXXV.

⁴ V. mai sus, pag. 21.

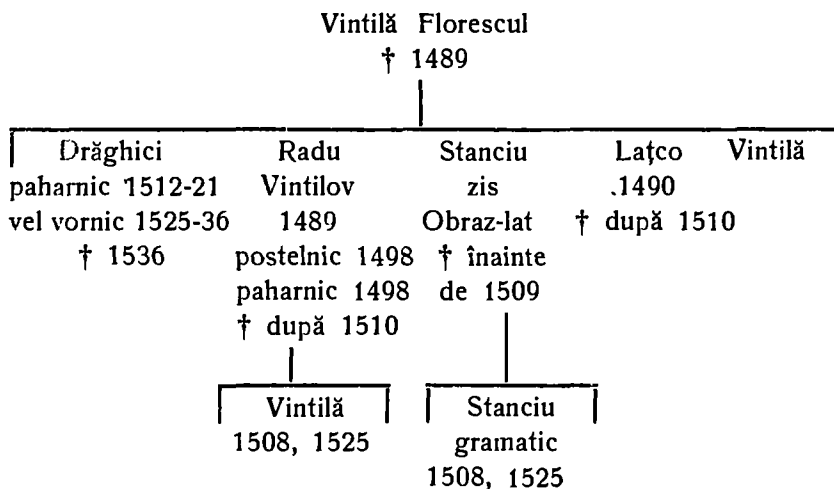
⁵ V. Divanele lui Radu-cel-Mare la mine doc.

⁶ V. divanele vremii.

⁷ V. Ștefulescu: o. c.

⁸ Moșii băștinașe ale lui Vintilă Florescul.

Strămoșii boierilor din Mărgineni

Prim urmare Vintilă paharnicul și Rađul postelnicul din documentul cu data de 1498 Februar 16 nu sânt decât fii lui Vintilă Florescul, care acesta poate fi fost cumnat cu Drăghiei Stoicev. O parte din Vintilești o va fi avut-o Drăghici Vornicul iar alta sora lui soția lui Vintilă Florescul.

DESCENDENȚA LUI DRĂGHICI STOICEV

Înainte de a intra în studiul descendenței masculine a acestui prim începător al neamului din Mărgineni, pe care îl putem cu drept numi Drăghici Vornicul din Mărgineni, descendență pe care o vom analiza cu deamănuntul, să ne ocupăm în parte de fiecare copil al lui.

În spița genealogică de la pagina 25am înșirat pe toți copiii lui Drăghici Vornicul din Mărgineni în șirul în care-i găsim în documentele relevate mai sus, la 1489, 1498 și 1510 și bazându-ne pe faptul că înșirarea lor se făcea și după vârstă, ar urma ca primul copil al lui Drăghici să fie Stoican, întâlnit încă la 1489, fără nicio dregătorie.

S T O I C A N

Acest fiu mai mare al lui Drăghici Stoicev poartă numele bunicii lui său pater Stoica Vintilov, conform unei uzanțe păstrate mai întotdeauna în aceste vremuri, când pronumele se repetă prin descendență din generație în generație.

Lipsa materialului documentar care să ne dea lămuriri precise asupra neamurilor boierești din această epocă, ne este o mare stânjenire, căci vom spune din capul locului că asupra descendenței cât și asupra vieții și carierei acestui boier, nu avem aproape nici o mărturie demnă de luat în samă.

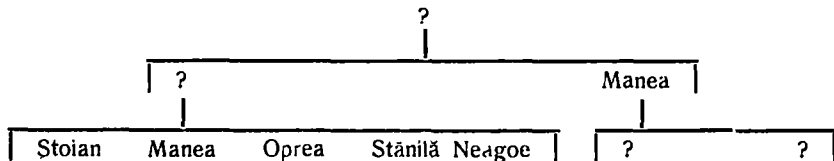
Singurul hrisov de la începutul secolului al XVI-lea care ni-l relevă, este documentul dat din București de Mihnea-cel-Rău purtând data de 16 Iunie 1508¹, prin care Voevodul întărește lui Manea cu frații lui Oprea, Stănilă, Stoian și Neagoe și feciorilor unchiului lor Manea², ca să le fie ocină în Blagodești³, jumătate de moșie „..... după aceia s’au părăt înaintea Domniei Mele cu „jupânul Stoica feciorul lui Drăghici — — — și-au dat Domnia Mea să iea patru boieri să mărturisească, și au luat patru „boieri și au mărturisit Manea cu frații lui..... și de li se va în- „tâmpla moarte vreunuia dintre dânșii să n’aibă alt nime treabă „numai cine va fi rămas din ei.....“

Putem afirma pe baza documentului de mai sus că a fost desigur o rudenie de sânge între Stoica sin Drăghici, adică Stoican sin Drăghici Stoicev, și Manea dar nu putem fixa rudenia evidentă care a existat între el și boierul Manea cu descendenții săi colaterali pomeniți în act. Că rudenie nu era prin căsătoria lui Stoican reiese din faptul că se vorbește de o jumătate din moșia Blagodești, ori, într’un hrisov purtând data de 1510 Mai 27⁴, deci doi ani în urmă, tot de o jumătate dintr’acest sat este vorba, în întărirea dată asupra diferite moșii lui Neagoe Drăghici, fratele lui Stoican.

Rudenia care a existat nu poate fi decât aflată prin tatăl sau muma lui Manea, unchiul celor cinci frați. Acesta e singurul răs-

¹ V. St. D. Greceanu, o. c., p. 19; v. Arh. St. M-rea Sf. Ion din București, pach. 20.

² Iată și spița genealogică explicativă a acestor boieri:

³ Moșie întâlnită ca stăpânire a fratelui lui Stoican, Neagoe Drăghici, la 1510.

⁴ V. N. Docan, o. c., pp. 350-72; v. Acad. Rom. perg. pach. 39, No, 3.

puns logic care s'ar putea da — documente concludente neavând, căci nu putem admite ca bunicul sau bunica acestor cinci frați, chiar dacă aceștia ar fi fost tineri la data hrisovului, să poată fi nepoți de fiu sau de fiică a lui Drăghici Stoicev și iată pe ce se bazează aserțiunea mea.

Stoica Vintilov, tatăl lui Drăghici Stoicev dispărând din divan la 1465 trebuie indentificat fie cu vistierul lui Vlad Dracul de la 1447 August 8¹, fie cu păharnicul lui Vlad Țepeș de la 1458 Martie 5², în toate casurile un boier născut pe la începutul secolului al XV-lea, mort pe semne bărbat mai în vârstă pe la 1465. Drăghici fiul său va fi fost născut pe la 1435 pentru a fi stratornic la 1471 și mai ales părinte a patru copii la 1489; Stoican fiul său care pare a fi fost cel mai în vârstă, trebuind să fie cel puțin de 25 de ani la data aceasta, iar surorile sale în ordinea vrâstei: Maria, Neacșa și Chera.

Prin urmare Stoican este născut poate puțin înaintea morții bunicului său, al cărui nume îl poartă. Maria să fi fost cu doi ani mai mică, Neacșa de vre-o 21 și Chera prin urmare de 18-19 ani la 1489. Cât pentru ceilalți copii Neagoe, Drăghici, Slavna și Boba vor fi fost poate nevrâstnici la această dată.

Precum vedem este imposibil ca cei cinci frați, nepoții lui Manea să fie nepoți în accepția de „petits fils“ lui Drăghici Stoicev.

Singura ipotesă plausibilă este că între Danciul și Drăghici, acel doi boieri cari își schimbă moșiile la 1489, primul dând celui de al doilea Cornenii și luând Blagodeștii în schimb, au fost legături de rudenie și că Danciul va fi fost poate moș acestor boieri, de care se vorbește în actul sus citat.

În toate casurile relevăm încă odată că în privința lui Stoican, fiul mai mare al lui Drăghici Stoicev, nu avem nicio mărturie documentară.

Va fi murit pe semne pe aceste vremuri 1508—1510 fără a fi avut în viață vre-o dregătorie; în toate casurile nu poate fi con-

¹ V. N. Iorga, *St. și doc.*, V, p. 169; v. colecția de acte a d-lui Const. Basarab Brâncoveanu; v. lucrarea mea, p. 32, doc. XL și nota 1 și 2, tot acolo.

² V. Venelin, *o. c.*, pp. 91-2; v. Bogdan; *o. c.*, p. 75, doc. în extensio; v. Ștefulescu, *M-rea Tismana*, p. 189; v. la mine, p. 39, doc. XLVII și nota 8 la acel document.

fundat cu Stoica, boierul căruia la 1510 Mai 2¹, Vlad Vo-evod Vlăduță întărește din Târgoviște stăpânire peste Corbi, Belcineasca și Cârbești partea lui Cazan. Acest boier este Stoica Dohoreț, evident frate cu Cazan Dohoreț și cari amândoi sânt strămoșii unui neam de boieri ot Corbi, cari nu trebuie însă confundat cu alt neam boieresc tot din Corbi, însă stăpân a satului cu acest nume din județul Vlașca și nu din Gorj.

De la Ștefan D. Greceanu², cât și de aiurea știm că Stoican a avut ca fiică pe jupăneasă Stanca iar ca feciori pe un Drăghici și un Dragomir.

Vom reveni asupra acestor trei descendenți ai lui Stoican când vom vorbi de represintanții neamului boierilor din Mărgineni din mijlocul secolului al XVI-lea.

M A R I A

Spița genealogică de la pagina acestui studiu ne indică ca primă fiică a lui Drăghici Stoicev pe o jupăneasă Maria.

Lipsa complectă de știri documentare, demne de luat în considerare, nu ni dă posibilitatea a spune dacă această jupăneasă va fi fost căsătorită, și cu cine, și dacă va fi avut descendenți.

Urmând șirul copiilor lui Drăghici Stoicev și referindu-ne la cele din capitoul precedent, că Stoican ar fi cel mai mare din fiii lui Drăghici, ar urma ca Maria la data de 1489 Aprilie 21, când o aflăm pentru prima oară menționată în vre-un hrisov, să fi fost de vre-o 22—23 de ani, deci născută pe la 1465.

Un hrisov purtând data de 1502 Maiu 3³, ni spune că Radulcel-Mare dă din Târgoviște lui jupân Șuică Păharnic, stăpânire peste șapte pogoane de vie cumpărate de la jupăneasa Maria pe 6.000 de aspri.

¹ V. Ștef. D. Greceanu, o. c., pp. 23-4; v. Arh. St. Cond., M-rea Tismana, I, folio 504, verso; v. Ștefulescu, *Doc.*, p. 68; v. *ibid.*, M-rea Tismana, p. 213; v. Arh. St., M-rea Tismana, pach. 38, doc. 3.

² V. Fișe inedite, Ștefan D. Greceanu la Filipești; v. Acad. Rom. pach. 39, doc. 3, orig. sl. f. trad. Acest hrisov este același cu cel aflat în lucrarea d-lui N. Docan, (v. nota 2, la pag. 31, în prezentul studiu).

³ V. St. D. Greceanu, *Șirul Voevozilor*, pp. 3-5; v. orig. la d. Ion I. C. Brătianu, fost la d. C. Colescu-Vartic.

Fi-va această jupăneasă Maria sora soției lui Șuică Păharnicul?¹ Am fi putut răspunde cu mai multă precizie dacă conținutul hrisovului ar fi fost mai explicit și în special dacă am fi știut unde se aflau acele șapte pogoane de vie.

Altă informație asupra acestei jupănese nu avem și prin urmare nu putem spune nimic asupra scoborătorilor ei, dacă va fi avut.

N E A C Ș A

Urmând șirul descendenței lui Drăghici vornicul din spița genealogică de la pag. 26, s'ar părea că Neacșa ar fi a doua fiică a sa, prin urmare născută pe la 1469-70 și deci de vre-o 19-20 de ani la 1489 Aprilie 21, când aflăm pentru prima oară de existența ei.

În privința acestei jupănese avem date mai precise.

Un hrisov purtând data de 1505 Decembre 10² dat de Raducel-Mare din București, ne spune că Domnul întărește lui Badea de la Șuici³ cu feciorii lui jupân Șuică paharnicul și „jupân Dara spătar i jupân Dragomir i jupân Cazan“ ca să le fie satul Șuica de la Neagra pentru că este a lui jupân Șuică și a fraților lui bătrână și dreaptă moșie de baștină...“ Au avut pâra în domnia lui Vlad. Călugărul cu fii Stanciului: Arca și Mihail. Acum vin din nou aceștia în fața Domnului cu pâra dar rămân de lege în fața jurământului a 12 boieri jurători.

În acest hrisov li se mai întărește boierilor de mai sus: Șuicii toți și cu munții: Piatra și Ciocanul și Podenii și cu muntele Podeni, și Măldărești cu muntele Lănțețiu și Găojani și Pleșești cu muntele Comarnicele și Voicestii cu muntele Cioarecul, siliște de la Cocoți și Căpățâna, vii la Sălătruc de la Coisca, satele Gruianii Lătcianii jumătate, Cărcia jumătate și Crăngeni.

În deosebi se întărește prin hrisov lui Șuica paharnic cu fii lui, satul Dadilovul jumătate, și Pietre jumătate, și din Iazerul Curuiului jumătate, și din gârle câte sunt iar jumătate, și hotaru să se știe din sus din Scăunași pe drumul Giurgiului și pe drumul Berivoiei drept în gâria lui Ursu și din jos este hotar apa Neajlovului până în hotarul Comanei și pe unde sunt Gorgănelele pe drumul Comanei și de acolo prin mijloc și așa de acolo drept în

¹ V. pentru boierii din Șuici la pag. 30, în această lucrare.

² V. St. D. Greceanu, o. c., p. 12; v. Acad. Rom., doc. 191/XXXIII,

³ V. pentru acest boier fișe inedite, Greceanu la Șuici.

crângul Vărului. Și iar să le fie lor niște țigani pre nume Gârdea cu feciorii și Balea cu feciorii și Dobre cu feciorii și Urdărea cu feciorii, *că aceste sate și țigani ei sunt ai jupânului Șuică paharnic, zestre dată de jupân Drăghici Vornicul cu fii-sa Neacșa și Domniei Mele au dat un cal alb bun . . . urmează iertare de toate slujbele, și dările.*

Din înșirarea stăpânilor moșiilor Dadilovul, Pietre, Iazărul Curiului, jumătate de sat ale lui Șuică Paharnic, ar reeși că Neacșa este fie mamă lui Șuică Paharnicul, fie soție.

Am văzut însă mai sus că Neacșa era născută pe la 1469-70 prin urmare o femeie de vreo 35 de ani la data documentului prezent, deci nu poate fi decât soție lui Șuică Paharnicul, iar nici de cum mama lui, trebuind atunci să fie soția lui Badea ot Șuici ceia ce genealogicește vorbind este imposibil.

Prin urmare în ceia ce privește descendența fiicei a doua a lui Drăghici Stoicev ea este strămoșa unui neam de boieri zis din Șuici¹.

C H E R A

Asupra acestei a treia fete a lui Drăghici Stoicev n'avem nicio informație documentară. Am spus mai sus că ea trebuie să fie născută la 1471-2. La 1510 ea nu mai este pomenită; pe semne se stinsese din viață încă înainte.

N E A G O E.

Numele acestui fiu al lui Drăghici Stoicev nefiind pomenit în hrisovul din 1489 Aprilie 21, mă face să cred că la data aceia era încă copil nevrâstnic. De altfel un lucru curent întâlnit în dese documente din trecutul familiilor boierești române este lipsa sau prezența numai a unora din copii în documente referitoare al descendența vreunui boier.

Jupân Neagoe, admițând că este născut după soră-sa Chera, am trebui să-i fixăm anul nașterii pe la 1472-1473 și deci ar fi fost la 1489 abia de 16 sau 17 ani.

Știri despre el aflăm pentru prima oară în hrisovul care ne memorează pe fiii lui Drăghici Stoicev, hrisov purtând data de 1498 Februar 16², puțin după moartea părintelui său. Jupân Nea-

¹ V. pentru neamul acestor boieri, fișe Greceanu ia Șuici.

² V. pag. 21, nota 4.

goe va fi avut la data aceasta vrâsta de 24 sau 26 ani. Pe semne că la această dată surorile sale mai sus menționate vor fi fost deja căsătorite și prin urmare încă înzestrate de părintele lor neluând parte la moștenirea acestuia în satul Nicovani.

În privința stăpânirilor acestui boier relevăm din nou documentu, foarte concludent din 27 Maiu 1510, menționat mai sus¹ doar în privința moșiilor de care este vorba în act. Iată și rezumatul acestui hrisov²:

„Vlad Voevod, sin Vlad Voevod, confirmă jupânului Neagoe „Drăghici și nepoților lui feciorii lui Stoica anume: Drăghici și „Dragomir și surorii lor Stanca și fiilor lui Vintilă: Drăghici, Radu, „Lațcu, Vintilă și fiicelor lui Drăghici Vornic: Maria, Neacșa, „Boba și Slavna să le fie Mărginenii³ toți și cu munții lor, și a „patra parte din moșia Frânceștilor⁴, siliștea din câmp de la Să- „rata, Stăneștii, Filipeștii, Băneștii, Breaza, Comarnic, cumpărat de „jupân Drăghici, Secăria, Cricovenii, Berteștii, Floreștii, Mislea, „Cășcioarele, Rușețul, Creteștii, Cornenii, parte averea lui Drăghici „parte pentru slujbă . . . și jumătate din Blagodești⁵ și din Sărata⁶ „jumătate pentru că un sfert parte le-a fost dreaptă moșie, iar „cealaltă a patra parte a cumpărat-o jupân Staico Logofătul⁷ de „la Stoian fratele Doamnei⁸ drept 4000 aspri, iar jupân Drăghic „a cumpărat Toplițele . . . și așa au făcut schimb jupân Drăghici și „a dat jupânului Stoica Logofătul Toplițele iar Stoica Logofătul a „dat lui Drăghici partea lui Stoian din Sărata . . . și din Afumați „a patra parte cumpărată de Jupân Drăghici de la părintele Dom-

¹ V. pag. 21.

² Rezumatul acestui hrisov îl dau mai la vale după cum l'am aflat la N. Docan, o. c., și din informațiile date mie de Inaltul Regent, Const. Sărățeanu,

³ Pentru prima oară aflăm vorbindu-se la 1510 Mai 27, de numele acestei moșii care a rămas și numele după care se vor numi scorbătorii lui Drăghici Stoicev, V. și nota 8 de la pag. 21, în prezentul studiu.

⁴ V. nota 12, pag. 22, în presenta lucrare.

⁴ V. nota 1, pag. 21.

⁶ V. nota 9, pag. 21.

⁷ Este cunoscutul ginere domnesc care murise încă din 1507, poate în vară, (v. pentru cariera lui mai sus pag. 17, nota 1).

⁸ Pe semne, fratele Doamnei Ana, soția lui Vlad. Vlăduț Voevod.

„niei Mele Vlad Voevod și Scrita¹ și Găojani² pentru că le-a ajuns „cu slujbă de la părintele Domniei Mele și după aceea le-au „cumpărat pentru 4 cai de la părintele Domniei Mele... și Brădeștii³ toți și Păuneștii⁴ și Dudeștii⁵ și Bobul⁶ partea lui Neagoe „pentru că le-a ajuns jupân Drăghici⁷ cu dreaptă slujbă de la părintele Domniei Mele Vlad Voevod și Domniei Mele mi-au dat „doi cai prețuiți 2000 aspri...”

Să insistăm puțin asupra proprietăților întărite în prezentul hrisov.

Moșia Mărgineni este întărită în întregime și alături de ea Blagodeștii jumătate și un sfert din Frâncești și Sărata. S'ar părea că aceste patru proprietăți ar fi băștinașe ale tatălui lui Neagoe. Afumați este moștenită numai de la părintele său ca și Scrita, Găojanii, Brădeștii, Păuneștii, Dudeștii și Bobul, însă pe când prima din acestea din urmă este cumpărată de la Vlad Călugăruț, celelalte 6 sunt mili domnești ale acestui Voevod, sfetnicului său, părintele lui Neagoe.

Pentru că lui Neagoe să i se întărească moșia Mărgineni, mi s'ar părea că el poate fi socotit ca cel mai tânăr dintre fiii lui Drăghici Stoicev, un obicei străvechi fiind ca moșia de baștină

¹ Numele acestui sat nu mai există azi, și nu putem ști unde va fi fost.

² Este cunoscută comuna rurală azi, supă numele de Valea Merilor, din județul Olt, unde s'a aflat de altfel o biserică veche până la 1888, care în tradiția poporului era mai veche decât orașul Slatina.

³ Dacă numele moșiei este cel exact atunci s'ar părea că acest sat este cel din județul Dolj, plasa Jiul-de-Sus, 22 km. departe de Craiova, spre N.-V., S'ar părea totuși că această comună rurală a fost înființată de Vornicul Brădescu al cărui nume l'au luat, și aceasta încă pe la începutul sec. al XVIII-lea.

⁴ Cunosc 2 Păunești, unul în Mehedinți, fiind de com. rurală Goceanu, celălalt din Olt, făcând parte din com. rurală Ciomăgești.

⁵ Neîndoielnic, Dudeștii din Ilfov, lângă București și nu com. rurala din Iaomița.

⁶ Ne este greu a distinge locul acestui sat, având o comună rurală în Gorj, fostă în vechime cunoscută supă numele de Daimocul, alta în Ialomița, numită și ea mai înainte Corneanca, în fine aflăm o vale Bobul, pe com. urbană Urlați, plasa Cricovul din Prahova și un munte tot în Prahova, pendinte de schitul Isovoarele.

⁷ Părintele lui Neagoe Drăghici, adevărat Drăghici Stoicev.

și casa părintească să rămână în totdeauna ultimului născut, ca unuia care a trăit mai mult supt oblăduirea părintească.

Posedarea a un sfert din moșiile Frănțești și Sărata ne-ar lăsa sa întvedem că au fost cel puțin 4 părtași asupra acestor moși; prezența printre aceștia a lui Staico Logofătul ne-ar lăsa să bănuim și o rudenie a acestui ginere domnesc cu trunchiul neamului Mărginesc. Va fi fost și el poate o rudă de sânge a lui Staico Vintilov. Emitem doar această părere fără a putea să afirmăm nimic precis, relevând numai că Staico Logofătul fusese stăpân a unei moșii rămasă în ultimele secole în moștenirea Cantacuzinească și anume Măgureni și Bucovul.

Am văzut, încă mai sus, că în satul Găojanii au avut stăpânire și niște descendenți „per feminas“ ai lui Drăghici Stoicev, și anume descendenții lui Șuică Paharnicul.

Și pentru că mai sus am vorbit de mai multe nume de moșii, pe care le vom întâlni încă în moștenirea Mărginenească, vom releva hrisovul lui Radu Leon Voevod, purtând data de 1668 Februar 7¹ dat Elenei Postelnicesei „nepoata răposatului Udriște Vistierul feciorul bătrânului Drăghici dvornicul ot Mărgineani și este nepoată jupănesei Marii fata jupănesei Ancăi ot Coiani“ și feciorilor ei: Drăghici Spătarul, Șerban Postelnic, Constandin, Mihai, Matei și Iordache ca să le fie lor, moșiile, satele Rumâniei și Țiganiilor cât se trag de la moșii lor: Udriște Vistierul și Drăghici dvornicul ot Mărgineni anume: *Mărgineni*, Filipești, Comarnic, Secărie, Prislopul, Brănești, Poiana Iadera, Moreanii, Berțești, Gurguiații, Căscioare, Scrofeani, Zăvoaia, Cetățele, Căpreștii cu *Dudești*, Buzău și *Sărata* și de la moașa lor jupăneasa Anca ot Coiani: satul Coianii, Prundul, Isoarele, Radovanul, Căscioarele ot Cătlui, Dobreenii, Varăștii, Vladimireștii, Bezdead, Florești, Risipiții, Știrbeiu, Răstoaca, Căcănăul, Vișoara, Fântănelele, Runcul ot Jaleș, Predeștii, Șopotul, Băcleșul, Punghina, Merii și Gruia.

Prin urmare, din moșiile întărite la 1510 Mai 27 lui Neagoe Drăghici, aflăm satele Mărginenii, Dudeștii și Sărata pomenite la 1668, peste mai bine de 150 de ani, ca fiind în stăpânirea Elenei Postelnicesei Cantacuzino, descendentă boierilor Mărgineni din secolul al XVI-lea.

¹ V. N. Iorga, *Gen. Cantacuzino*, ed. 1902; v. St. D. Greceanu, *Genealogii documentate ale familiilor boierești*, vol. II, p. 298.

Actul cel mai însemnat pentru prețioasele relații de familie ce ni le dă, este cel din 1510 Mai 27¹ relevat mai sus prin care se întărește lui Neagoe Drăghici și fiilor lui Stoican anume Drăghici și Dragomir și surorii acestora Stanca și fiilor lui Vintilă: Drăghici, Radu, Lațcu, Vintilă și fetelor lui Drăghici Vornicul: Maria, Neacșa, Boba și Slavna mai multe moșii printre cari relevăm aci doar: jumătate din Sărata², Filipeștii³, Floreștii⁴, Frânțeștii⁵ și Blagodeștii⁶.

Primul boier căruia i se face întărirea de mai sus nu este altul decât Neagoe fiul lui Drăghici I din Mărgineni.

Din conținutul actului reiese vădit că Stoican, fratele său⁷, nu mai era în viață la data documentului, însă că fiii lui erau Drăghici⁸ și Dragomir⁹ iar fiică: Stanca.

Cât privește pe boierul Vintilă de care vorbește actul, el este indiscutabil însemnatul boier al lui Vlad Călugărul cunoscut în dese divane¹⁰ supt numele Vintilă Florescul din a cărei descendență cunoaștem în mod sigur pe Drăghici¹¹ și Radu¹².

¹ V. mai sus, pag. 21, nota 6.

² Sărata a fost în moștenirea Eienei Posteinicesei Cantacuzino precum fusese mai înainte în posesia unei boieroaiice Maria, zisă din Bucov, ba chiar din Sărata, fiica lui Staico, Post. din Bucov, care ar fi avut această moșie de la moșul ei Neagoe sin Drăghici. V. si aici, pag. 21, nota 9.

³ Altă moșie pe care o vom întâlni încă în stăpânirea boierilor de care ne ocupăm.

⁴ Moșie de baștină a unui neam de boieri ce-și trag numele de la acest sat și care pe semne era strâns, legat prin rudenie cu trunchiul boierilor din Mărgineni.

⁵ Moșie pomenită și în întărirea din 1510 Mai 27 (v. mai sus pag...).

⁶ Moșie care fusese luată schimb de Drăghici I, Vornicul din Mărgineni, de la Danciul, (v. doc. mai sus. pag...).

⁷ V. doc. din 1498 Februar 16 mai sus pag.

⁸ V. lucrarea mea: Divanele Domnești, sec. XV; Divanele lui Vlad Călugărul. Vezi și spița coborătorilor săi la pag...

⁹ V. mai departe la Drăghici III, din Mărgineni.

¹⁰ Pentru moment nu pot identifica pe acest boier.

¹¹ Viitorul Paharnic al lui Neagoe Basarab și Vel Vornic al urmașilor săi, pe tronul Țerii-Românești, până la 1536.

¹² Întâlnit în divane supt numele de Radul Vintilov cu dregătoria de Paharnic încă din primele mărturii domnești ale lui Radu Vvd.-cel Mare la 1498, Iulie 19; v. Florescu, *Divane domnești în Muntenia în sec. XV, 1496-1501*, II, (1929), doc. VI; v. și spița de la pagina 23.

Cât pentru Drăghici Vornicul de care pomenește documentul de mai sus el este primul boier din Mărgineni cunoscutul Drăghici Stoicev sau Vintilescul.

Comparând însă descendența feminină a acestui boier din actul menționat mai sus cu data de 1489 April 21¹ observăm că aci lipsește Chera și avem în plus pe Boba și pe Slavna², pe semne că prima dintre aceste trei jupănese va fi murit înainte de dania de mai sus.

Revenind acuma la stăpânitorul acestei moșii din 1510, la Neagoe Drăghici, neîndoielnicul fiu al lui Drăghici I Vornicul din Mărgineni, vom spune din capul locului că hrisoavele acestea sunt singurele în care avem relațiuni mai precise asupra existenței lui.

Totuși din alte documente ale acestei epoci, mai puțin precise, ar reieși că acest Neagoe Drăghici va fi fost poate rudă după soție cu Hamza Comisul sau soția acestuia Monahia Magdalena, cunoscuții ctitori fondatori ai Mănăstirii Corbii de Piatră.

Iată și aci în extras acele hrisoave cari ne dau lămuriri asupra unei moșii Afumați, întâlnită încă din 1510 Mai 27 adică în primul hrisov de întărire dat lui Neagoe Drăghici.

1. La 1510 Iunie 18³ Vlad Vlăduță dă hrisov din București lui Stoica Pitar pentru moșia Lungi pe care o are de la soția lui Neagoe și de la fiica acestuia anume Drăgaia.

2. La 1519 Mart 10⁴ Neagoe Basarab dă carte pentru partea de moșie din Afumați cât a fost a lui Hamza Comisul și a lui Neagoe Spătarul.

3. La 1520 Ianuar 20⁵ același Voevod dă la mâna lui Hamza vel Comis și feciorilor lui stăpânire pe cinci pământuri din moșia Afumați ce o răscumpărare din partea lui Neagoe și a lui Prodan.

4. La 1520 Ianuar 29⁶ deci peste nouă zile de la precedentul

¹ V. mai sus pag. 20.

² Aceste două fiice mai tinere ale lui Drăghici Stoicev sunt pomenite într'un act datat de răposatul St. D. Greceanu din 1527 Mai 10, deci tot atunci. Fi-va oare acesta actul la care se referă el?

³ V. Ștef., D. Greceanu; *Șirul Voevozilor*, o. c., p. 24; Acad. Rom., doc. 1/LVIII.

⁴ *Ibid.*, p. 56; v. Acad. Rom., 104 XI.

⁵ *Ibid.*, p. 58; *ibid.*

⁶ *Ibid.*, *ibid.*

hrisov, același Voevod dă carte de stăpânire Bratului grămatic și fetelor lui Anca și Neacșa pentru partea lor din Afumați.

Referindu-ne la primul hrisov aci înfățișat aflăm întâiu de prezența în aceste vremuri a unui Neagoe și a fiicei acestuia anume Drăgaia.

Drăgaia este poate femininul lui Dragul și poate și al lui Drăghici. Fi-va oare atunci Neagoe tatăl acestei jupănese, Neagoe Drăghici fiul lui Drăghici Stoicev?

Documentul însă nu ne lămurește asupra rudeniei acestui Neagoe și a lui Stoica Pitarul.

Al doilea hrisov ne vorbește de un Hamza Comisul care nu este decât viitorul Ban și ginere al lui Drăghici Stoicev¹ și prin urmare cumnat după soția sa cu Neagoe Drăghici.

Să fie oare Neagoe Drăghici, Spătarul de care ne vorbește actul din 1519 Mart 10?

Analisând divanele primelor decenii ale secolului al XVI-lea aflăm o singură dată pe un vel Spătar Neagoe la 1522 Februar 3² într'un hrisov dat de Radu cel Viteaz³.

Dar data hrisovului nostru este anterioară.

Neagoe Spătarul de la 1522 ne este de altfel un personagiu bine cunoscut, fiul lui Socol, nepot lui Chirca, el este părintele lui Teodosie Banul din Periș⁴ și în urmă vel Vistier și vel Vornic al lui Radu-cel-Viteaz⁵, ba chiar omorătorul acestui Voevod la 1529⁶. El rămâne în urmă Vornicul lui Moise-Vodă, până la 10 Iunie 1529 când îl aflăm în fruntea divanului de altfel pentru ultima oară⁷.

¹ V. pag. 49, în prezentul studiu.

² V. Ștef. D. Greceanu, o. c., pp. 62-3; v. Arh. St. Episc. Argeș, pach. 44, doc. 6; v. mențiune la I. Bogdan; o. c., ed. I, 1902, p. 232, nota, și St. Nicolaescu; *Doc. slavo-rom.* p. 62.

³ Acest Domn este cunoscutul Radu de la Afumați, Domn deplin, abia de la 1522; (v. pt. el: T. Palade: *Radu de la Afumați*, ed. Ploești, 1923 și St. Nicolaescu; *Radu cel Viteaz*, în *Rev. pt. ist. Arh. și Fil. an. 1909*, vol. X, p. 80.

⁴ V. I. C. Filitti; *Arch. G. Gr. Cantacuzino: Arborele genealogic Corbeni, Rudeni.*

⁵ V. Divanele acestui Voevod de la 1527-29.

⁶ V. St. Nicolaescu, o. c.

⁷ V. N. Iorga: *Studii și Documente*, V, part. I, 1903, pp. 170-1; v. Colecția d-lui Const. Basarab Brâncoveanu.

Neagoe vel Spătar va fi fost Comisul lui Vlad-cel-Tânăr de la 1510 April 24¹ și până la 1511 Decembre 27², în penultimul divan al acestui Domn, de oare ce la 1512 Ianuarie 8³ avem ca vel Comis pe Calotă, cunoscutul ginere al lui Vlad Călugărul, care în imediat următorul divan, anume la 1512 Maiu 26⁴, primul cunoscut mie de la Neagoe Basarab, este ridicat la rangul de mare Vornic.

Vom vedea mai jos că și acest Calotă vel Vornic este înrudit cu neamul boierilor din Mărgineni de prin prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Și pentru că aci am vorbit de jupân Neagoe Drăghici fiul lui Drăghici Stoicev, vom releva încă un hrisov mai recent purtând data de 1569 Iunie 1⁵ dat Mănăstirii Cricoveni⁶ în care se spune ca să țină satul Blagodeștii partea care a fost a jupânului Drăghici vel Comis și a jupânului Udriște Postelnicul și a jupănesei Calea Vorniceasa toate părțile lor „pentru că au fost dată danie această moșie sfintei Mănăstiri pentru sufletul răposatului jupânului Neagoe ca să-i fie ohavnică“.

D. I. C. Filitti, relevând acest document⁷ crede că Udriște Postelnicul și Drăghici vel Comis sânt boierii întâlniți cu acest nume în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, și că Vorniceasa Calea ar fi mama lor, soția lui Udriște Vistierul din Mărgineni și greșit înregistrată în document cu atributul Vorniceasă în loc de Vistiereasă.

¶ Un hrisov aflat de mine și care este datat de Ștef. D. Gre-

¹ Dat din Curtea-de-Argeș, v. Șt. D. Greceanu, o. c., pp. 23-4; v. Ac. Rom., Cond. M-rea, Câmpulung, p. 262.

² *Ibid.*, p. 27; v. Ac. Rom. Cond. M-rea Dealul, p. 49; v. *Foiaia Societății Românismul* 1870, pp. 46-7; v. manuscris vechi la d. Cost. P. Greceanu, în care data este 26 Decembre.

³ *Ibid.*, p. 30; v. Arh. St. M-rea Tism. doc. orig. pach. 2, doc. 4; v. Arh. St. Cond. Brâncov., II, p. 37; v. cond. M-rei Tismana, I, f. 182; v. Ștefulescu; *Doc.*, pp. 74-5; v. *ibid.*, *Tismana*, p. 215.

⁴ V. St. D. Greceanu, o. c., p. 33; v. Arh. St. M-rea Snagov, doc. 2; v. Acad. Rom. Cond. M-rea Snagov, folio 66.

⁵ V. Arh. St. dosar Mărgineni; trad. rom. fără original; v. și St. Greceanu: *Fișe inedite Filipești*.

⁶ Mănăstirea cunoscută supt numele de Mărgineni.

⁷ V. *Craiovești*

ceanu din 1603, fără lună și loc¹ completează știrile de la 1569 Iunie 1.

Iată-i și conținutul:

„Radul Voevod sin răposatul Mihnea Voevod dă hrisov M-rei „Mărgineni și călugărilor de la sf-tul locaș, ca să le fie moșie „la Blagodești lângă orașul Floci însă jumătate pentru că această „moșie au fost de baștină al lui jupăn Drăghici biv vel căminar „i a lui jupăn Udriște și a jupănesei Calea vorniceasei. Apoi „când au fost în zilele lui Moise Voevod ei au dat această moșie „cu toate părțile sus zisei mănăstiri pentru sufletul răposatului „jupănelui Neagoe și tot au ținut mănăstirea cu pace, iar când „au fost în zilele lui Radu-Vodă Șerban² iar călugării de la mă- „năstire au avut pără cu jupăn Miho portarul din oraș și așa pără „Miho portarul cum că nu au călugării atâta moșie în Blagodești „jumătate de sat ci numai a treia parte....“ dar domnul judecând pe dreptate și pe lege, rămase Miho portarul de judecată. Iar acum în zilele lui Radu-Vodă Mihnea se scoală Calotă județul din orașul Floci cu pretenții asupra moșiei sus-zise „...și au scos Ca- „lotă o carte a răposatului părintelui Domniei-Mele Io Mihai „Voevod făcută pe moșia Blagodești cum că au fost schimbat „Danciul din Cornești³ și au dat toată partea lui de moșie de la „Cornești lui jupăn Drăghici Vornicul, și feciorilor lui anume „Stoican și fetelor lui anume Maria și Neacșa și Chera și cu „nepoții lui anume Vintilă și Radul iar Drăghici Vornicul el au „fost dat moșia Blagodeștii, o au dat moșie pentru moșie....“. Domnul caută și află cartea lui Petru-Vodă⁴ și cartea Radului- Vodă Șarban, și au rămas Calotă județul de lege.

Din acest ultim hrisov aflăm de un jupân Neagoe fără dregă-

¹ V. Arh. St. dosar M-rea Mărgineni; trad. fără original; v. Greceanu, *Fișe Filipești*, data actului este evident greșită de Greceanu/ căci Radu Mihnea domnește de la Septembrie 1601-Mart 1602, în urmă de la Mart până în Iunie 1611, pentru a fi a treia oară, Domn din Septembrie 1611 până în August 1616, și a patra oară din August 1620 până în August 1623.

² Prin urmare documentul este din a III-a sau a IV-a domnie a Voevodului.

³ In documentul din 1489 am aflat acest saț trecut cu numele Corneni. V. și p. 20.

⁴ V. Resumatul hrisovului mai departe la capitolul Drăghici, III, Stoicev, p. 53.

torie care indiscutabil trebuie să fie rudă cu boierii Drăghici vel Căminar și Udriște Postelnicul precum și cu Calea Vorniceasa.

Dania fiind făcută de acești doi boieri cu boieroica sus amintită, și pentru vecinica pomenire a unui jupăn Neagoe, în domnia lui Moise Vodă, nu poate să fie decât din anii 1529 sau 1530 de oarece acest Voevod nu domnește decât până în August 1530.

Vorbindu-se în act de un jupăn Neagoe mort, pentru a cărui pomenire se face dania, trebuie să susținem în mod firesc că acest boier li era rudă apropiată.

A spune că Neagoe acesta este părintele celor doi boieri și poate și al Calei Vorniceasa, care poate însă fi și jupâneasa sa în vedere că lipsa dregătoriei lui Neagoe nu implică că n'a avut, ar fi să anticipăm asupra unor rudenii de personaje despre cari până în prezent n'avem nici o informație precisă.

Neagoe acesta era firește posesorul moșiei Blagodești și indiscutabil una și aceeași persoană cu Neagoe Drăghici, căruia printre alte întăriri făcute de Vlad Vlăduță este și o jumătate din satul Blagodești.

Să nu uităm însă că într'un hrisov purtând data de 1508 Iunie 16¹, în pricina dintre Manea cu cei cinci nepoți ai lui și Stoican fiul lui Drăghici Stoicev și deci frate cu Neagoe Drăghici, tot de o jumătate din Blagodești este vorba.

Moșia aceasta va fi fost poate împărțită după moartea bătrânului Drăghici Stoicev între fiii săi Stoican și Neagoe. În amintirea acestuia din urmă boierii Drăghici vel Comis, Udriște Postelnicul și jupâneasa Calea Vorniceasa vor fi dat partea lor din Blagodești Mănăstirii, pentru pomenirea lui jupăn Neagoe care și el pe semne va fi dat la moarte partea sa de moștenire din acest sat aceleiași Mănăstiri. Și dacă pentru moment nu afirmăm că Neagoe este părintele celor doi boieri de mai sus, cât de firesc ni-ar apare aceasta din documentele citate, o facem numai pentru că asupra unuia din boierii aceștia și anume Drăghici vel Comis avem informații cari ni lasă să presupunem origina sa; boieri de care vom vorbi mai departe².

Din cele relatate mai sus rezumăm doar că Neagoe este cel mai mic din fiii lui Drăghici Stoicev, cât în ceiace privește dacă va

¹ V. pag. 26.

² V. pag. 53 și urm.

fi fost căsătorit și va fi avut descendenți nu putem răspunde pentru moment neavând la îndemână niciun act concludent asupra acestora.

Tot ce putem adăoga este că desigur la 1529 la data hrisovului de danie a moșiei Blagodești el era mort.

În ceia ce privește pe Calea Vorniceasa trebuie să ne referim la o scrisoare foarte importantă pentru acest personagiu feminin, scrisoare care a fost greșit datată de răposatul Ion Bogdan ¹.

Iată ce ne spune rezumatul acestei scrisori: Jupânița Calea și fiul ei Stoican scriu județului Brașov că și-au dat silința să afle pe niște hoți ce furaseră cai de la supușii lor și de la craiul, însă de nu-i vor prinde să nu se supere ci să le rămâie prieteni cum au fost și „tatălui său vornicului“. În scrisoare se vorbește încă „de credința și prietenia și frăția străbunilor și unchilor și părinților noștrii vorniculi, cu Brașovenii“.

Din nefericire n'avem în extenso textul acestei scrisori așa de interesantă prin stilul ei.

Răposatul Ion Bogdan greșește când identifică pe această Calea cu soția lui Datco armaș, atribuind fraților Danciu și Radu, într'adevăr Brâncoveni, de la sfârșitul secolului al XVI-lea, un frate inexistent Stoican.

Radu și Danciu sânt fii lui Vâlsan și al Margăi ².

Datco, mort înainte de 1568 este frate cu aceștia doi, soția-i nu se cunoaște. Calea din Brâncoveni este altă jupâneasă, soră cu Matei Basarab Voevod și soția lui Calotă Banul din Bozieni la sfârșitul secolului al XVI-lea, și remăritată cu Stanciul post. pe la 1603-1607.

Apoi scrisoarea de mai sus nu vorbește de niciun alt frate al lui Stoican, nici că acea Calea este vorniceasă, însă că părintele, fie al ei, fie al lui Stoican era vornic.

Revenind la Calea din documentul necunoscut nouă din domnia lui Moise Voevod prin care ea alături de Drăghici Comis și Udriște postelnic dau Blagodeștii Mănăstirei Mărgineni pentru sufletul lui jupân Neagoe nu putem recunoaște în ea decât pe bunica acestor doi boieri, pe Calea soția lui Drăghici I vornicul Stoicev care pe semne mai trăia la 1529 la adânci bătrâneți.

¹ V. *Doc. și Reg. priv. la Rel. T. Rom. cu Brașov și Ung.*, ed. I, 1902, p. 306. Scrisoarea este datată din 1582.

² V. *Filitti: Boierii Craiovești, arborele genealogic.*

Cât pentru expresia de „tatălui meu vornicul“ cred că aceste vorbe vin mai mult din gura lui Stoican decât de la maica sa, și atunci într'adevăr că știrile aflate din scrisoare se referă la Drăghici Stoicev.

Interesantele lămuriri genealogice cu toate că puțin precise, denotă totuși o mare mândrie și o conștientă fermă de importanța legăturilor de prietenie a neamului acestor boieri.

Fiva oare această bătrână boieroaică vre-o reprezentantă a neamului boierilor Craiovești, soră cu cei patru frați Barbu, Pârvu, Preda și Radu, cari dacă va fi fost fată de Domn, mândria stilului ei ne-ar fi lămurit în mod mai precis.

D R Ă G H I C I II.

Am spus mai sus că Drăghici Stoicev dispare din fruntea divanelor lui Radu-cel-Mare cu vre-o trei ani înaintea încheierii secolului al XV-lea. Cu toate acestea în timpul domniei lui Mihnea-cel-Rău deci printre anii 1508—9 aflăm o scrisoare¹ adresată Brașovenilor de nouă dintre foștii boieri de frunte ai precedentului Domn, anunțând pe pângarii din Brașov că vor fi nevoiți să părăsească țara și îi roagă deci să intervină pe lângă comitele Timișoarei ca să li dea un salv conduct; cei nouă boieri mai iau încredințarea că se vor putea adăposti oriunde în ținutul Ardealului, putând să iasă când vor voi.

Printre acești nouă boieri aflăm al optilea pe un jupân Drăghici fără dregătorie, ceilalți fiind următorii, menținând ordinea în care sânt trecuți în scrisoare: Jupân Badea Vornic, jupân Stroe Vornic, jupân Ion Călinescu, jupân Calotă Vistierul, jupân Vlaicul Portarul jupân Dumitrul Vornicul, jupân Stoican, jupân Drăghici și jupân Stan.

De altfel încă din 1507 Decembre 3^a și anume dintr'o scrisoare a lui Radu-cel-Mare tot către Brașoveni, aflăm printre boierii înșirați, pe acest Drăghici al șaisprezecilea din optsprezece. Evident că acest omonim al sftenicului lui Vlad Călugărul și Radul-cel-Mare este un boier tânăr, altfel n'ar putea avea locul printre ultimii sftenici ai lui Radu-cel-Mare.

¹ V. Bogdan; o. c., p. 223, No. CCXV; v. *ibid.*; ed. II, No. CCL, p. 305.

² V. Bogdan, o. c., ed. II, p. 352, No. CCCIX.

Rămâne în toate cazurile bine stabilit cu acest jupân Drăghici este altul decât Drăghici Stoicev.

Cine va fi fost nu putem pentru moment certifica.

Un raționament logic ni-ar lăsa să credem că dacă Drăghici Stoicev a fost sfetnic devotat și tatălui și fiului, și descendenții săi, cei trei fii: Stoican, Neagoe și Drăghici vor fi rămas și ei credincioși lui Radu-cel-Mare, și atunci a-și putea emite ipoteza că jupân Stoican și jupân Drăghici, antepenultimul și penultimul boier din cei nouă înșirați în scrisoarea din 1508-9, să fi fost fiii lui Drăghici Stoicev.

Pentru întâia oară în prima jumătate a secolului al XVI-lea întâlnim pe un boier Drăghici în divanele domnești ale Voevozilor acestei epoci, la 1512 Mai 26¹, supt Neagoe Basarab, purtând acolo dregătoria de Păharnic.

Acest boier rămâne în această funcție în toată domnia de aproape zece ani a acestui Voevod.

Între anii 1521—1525 adică de la ultimul hrisov cu divan cunoscut mie de la Neagoe Basarab din 1521 Iulie 30² și până la primul hrisov cu divan al lui Radul de la Afumați din 1525 Februar 10³, deci în timpul domniei lui Vladislav, feciorul unui Vladislav, fost pe semne pretendent și nepot al lui Vladislav al II-lea, Drăghici Păharnicul nu apare în divan decât la 1522 Februar 3⁴, tot în aceeași dregătorie în scurta domnie a lui Radul de la Afumați. Păharnicul lui Vladislav al III-lea, este un Dragomir care și el lipsește adesea din divan nefiind măcar înlocuit.

În primul divan al lui Radul-cel-Viteaz la 1525 Februar 10 aflăm pe Drăghici ca vel Vornic însă el dispare din nou în a doua domnie a lui Vladislav din Maiu până în August 1525 pentru a reapare la Septembrie 8⁵, același an cu dregătoria de fost mare Vornic,

¹ V. Ștef. D. Greceanu, *o. c.*; p. 33; v. Arh. St. M-rea Snagov, doc. 2; v. Acad. Rom. Cond. M-rea Snagov, folio 56.

² *Ibid.*, p. 61; v. Ștefulescu; *Gorjul istoric 1904*, pp. XIV-XXIX; d. N. Iorga, în *Studii și Doc.* vol. V, p. 170 ne dă un document al lui Neagoe-Vodă din 30 Noembrie 1521, evident cu data greșită Voevodul murind înainte de data aceasta.

³ V. Ștef., D. Greceanu, *o. c.*, p. 73; v. Arh. St. Cond. Brâncov., No. II, p. 498.

⁴ *Ibid.*, pp. 62-3; v. Arh. St. ep. Argeș, pach. 44, doc. 6; v. mențiune la I. Bogdan, *o. c.*, ed. V, p. 232, nota.

⁵ V. Șt. D. Greceanu; *o. c.*, p. 73; v. Ac. Rom., doc. 96 XCIV, orig. sl,

urmând în toate divanele lui Radu-cel-Viteaz când, ca vel Vornic sau biv vel Vornic.

Supt Moise Vodă fiul lui Vladislav al III-lea, el este chiar în fruntea divanului la 12 Maiu 1529¹ fără dregătorie; lipsește totuși din divanul hrisovului lui Radul de la Afumați la 1528 Septembre 2 dat din Pitești² și în ultimele divane ale lui Moise la 1529 Iunie 10³ și 1530 Maiu 22⁴. Acest ultim divan de altfel este format din elemente cu totul noi.

Drăghici reappare ca Mare Vornic în fruntea divanului documentului emanat din Târgoviște de Vlad Vodă sin Vlad Vodă (Vlad zis Încatul) la 1530 Iunie 15⁵, lipsind însă peste 10 zile⁶ pentru a reappare la 15 Noembre⁷ și 16 Noembre⁸ în fruntea divanului.

De acum înainte rămâne când primul boier martor în divan, când după Hamza Banul sau Șerban biv vel Vornic⁹ în fruntea divanelor domnești ale lui Vlad Încatul și Vlad Vintilă¹⁰.

Supt acesta din urmă îl aflăm în toate divanele cunoscute până astăzi, tot astfel și supt urmașul lui la tron Radul zis Călugărul în singurul divan pe cari-l cunoaștem înaintea alungării acestuia de

¹ V. Ștefulescu; *Tismana*, pp. 220-1; v. Arh. St. Cond. M-rea Tismana, I, f. 529.

² V. G-1 P. V. Năsturel; în *Rev. pt. Ist. Arh. și Fil.* X, fasc. II, 1909, pp. 210-11.

³ V. N. Iorga, *Studii și Doc.*, V, part. I, 1903, pp. 170-1; v. Col. C. Basarab Brâncoveanu.

⁴ V. Ștefulescu; *Doc. sl.-rom.*, p. 96; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 2, doc. 6, orig. deter., tradus de Peșacov la 1844.

⁵ V. Elie Nicolescu: *În jurul lui Basarab Laiotă în Rev. Literatura și arta Rom. anul VII, tabloul divanelor*, pp. 668-9; v. G-ral P. V. Năsturel; *Radu Șerban și Matei Basarab*, în *Rev. Literatura și Artă rom.* XI, 1907; v. Arh. St. M-rea Govora secț. ist. pach. 30 netreb.

⁶ V. Elie Nicolescu; *o. c.*

⁷ *Ibid.*

⁸ V. Ștefulescu; *Doc.* p. 98; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 40, doc. 3; v. Elie Nicolescu *o. c.*

⁹ Ginerel lui Radu Post. Craiovescul și al Velicăi din Șitoaie, soțul Mărgăi și părinte al Ancăi din Coiani și al lui Marcea din Șitoaie, viitor Ban de Jiu și Craiova.

¹⁰ Vlad Încatul este Domn de la 1530-Septembre 1532. El este fiul lui Vlad Vlăduță și prin urmare nepot de fiu lui Vlad Călugărul, iar Vlad Vintilă, Domn de la 1532-1535, este fiul lui Radu-cel-Mare și deci văr primar cu predecesorul său.

către fostul Voevod Vlad și anume la 1534 Septembre 1¹, căci peste cinci zile² în documentul dat din Furești de Vlad Vintilă, Drăghici este mare Părcălab și încă în aceeași dregătorie în fruntea divanului hrisovului fără an, doar numai data 18 Decembre³ de la acest Voevod, hrisov dat din București⁴.

De asemenea tot ca mare Părcălab se află în fruntea divanului la 1535 Ianuar 11⁵, și de acum înainte rămâne mare Vornic printre primii trei boieri de frunte ai lui Radul Paisie.

Totuși la 1535 Iulie 1⁶ nu-l aflăm în divan în primul hrisov cu mărturii domnești cunoscut mie din domnia lui Radu paisie de la 1535—1545.

De acum înainte, adică de la 1535 Iulie 30⁷ nu este document cu divan unde Drăghici să nu figureze ca boier de frunte:

La 1536 în Iulie⁸ îl aflăm pentru ultima oară ca martor domnesc al acestui Voevod.

Se va fi stins în toamna acestui an sau în primăvara anului viitor căci în 1537 Mai 10⁹ Drăghici Vornicul nu mai apare.

Aceasta este bogata carieră a lui Drăghici sfetnic al atâtor domnii, carieră care se poate rezuma precum urmează:

Paharnic lui Neagoe Basarab.

Mare Vornic lui Radu de la Afumați.

„ „ „ Moise.

„ „ „ Vlad Inecatul.

„ „ și părcălab lui Vlad Vintilă

și în fine, fost mare Vornic al lui Radu Paisie până la moarte.

¹ V. Elie Nicolescu, *o. c.*

² *Ibid.*

³ V. Ștefulescu: *Tismana*, 223 6; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 1, doc... foarte deteriorat, trad. de Pessaçov la 9 Iunie 1844.

⁴ Data acestui document trebuie să fie 1534 pentru că la Septembre 6 din Furești, (v. nota 1 mai sus), tot ca părcălab aflăm pe Drăghici precum și la Ianuar 11, anul viitor, (v. nota următoare).

⁵ V. Elie Nicolescu, *o. c.*

⁶ *Ibid.*, Fi-va oare o eroare de transcriere în tablourile citate?

⁷ V. Elie Nicolescu, *o. c.*

⁸ Data documentului ne lipsește, nu este totuși ziua 10, (v. St. Nicolaescu, *Doc.* 69; v. Acad. Rom. 23 XL), a acestei luni de oarece grămăticul acestui hrisov este Nan, iar al celui de mai sus Bora (v. Elie Nicolescu, *o. c.*).

⁹ V. Colecția de acte Ion Glogoveanu.

Dar cine este acest însemnat sfetnic domnesc ?

Toți istoricii noștri până azi l-au identificat cu acel boier despre care pompoasa titlatură a Postelnicesei Elena, spune: „*strănepoată lui Drăghici Dvornicul ot Mărgineni.*“

Am spus mai sus¹, și o repet încă odată că nu am aflat în nici un document de pe aceste vremuri să fi existat în secolul al XVI-lea vreun boier Drăghici Vornic, cu particula „ot Mărgineni“

Totuși câteva documente foarte interesante, unele chiar inedite, ne lămuresc asupra persoanei acestui Paharnic al lui Neagoe Basarab, Vornic mare al celorlalți 5 Voevozi urmași pe tronul Muntenesc.

Un zăpis purtând data de 13 sau 15 Septembrie 1624² ne spune că șase boieri: Ivașco Vornicul, Gligorie Comisul, Bratul Vel Comisul, Tudor Slujerul, Dumitru și Neanciul Vornicul fiind luați pe răvașele lui Alexandru Vodă³ de către „Doamna Elena a răposatului Șerban Vodă și de Socol Paharnic din Cornățeani și de „Necula Paharnic și de Leontie egumenul mănăstirii Strâmbul⁴ pen-„tru satele Dobrenii⁵ Vladimirești⁶, Vărăști⁷, Dințești⁸, Făsăiții⁹,

¹ V. mai sus, pag. 9.

² V. document în arhiva familiei mele.

³ Alexandru-Vodă zis Coconul, tânărul și nepriceputul Voevo. al Țării-Românești din August 1632, până în Novembre 1627, fiu al lui Mihnea Turcitu.

⁴ Această mănăstire cunoscută azi supt numele de Găiseni este în județul Dâmbovița, pe hotarul sudic, alături de satul cu același nume și alături de satul Floreștii din județul Ilfov (v. mai sus pag...) și de Căscioarele din Vlașca, Mănăstirea întreținută de Eforia Spitalelor Civile este o veche fundație încă înainte de secolul al XVI-lea a unui neam de boieri ziși Boghieni, rude prin ascendență feminină cu boierii Florești din secolul al XVI-lea.

⁵ Satul Dobrenii în județul Ilfov făcând parte din comuna rurală Dobrenii Câmpurelul, (v. dicț. Geogr. III, p. 146, col. I și II). Se greșește totuși de a se atribui fondarea acestei comune pe la începutul secolului al XVII-lea, căci există încă din secolul al XV-lea, precum ne-o relevă documentul de mai sus. Această moșie eșită din moștenirea lui Vintilă Florescu rămâne în mâna lui Radu Șerban, de la care trece la fiul său natural născut în acest sat dintr-o fată de popă, Elena, viitoarea soție a unui Neagoe Logofăt și moartă la 7 August 1552, (v. *ibid.*, v. și N. Iorga; *Inscripții, fasc. II, 1905*, p. 89, unde Dobrenii este trecut în Vlașca, evident o eroare). Constantin Basarab, fost Serdar din Dobreni devine Domn la moartea lui Matei Basarab Vvd., și păstrează tronul țării de la

„dacă au fost ale Radului Clucerul Florescul“ și dacă va fi avut muma acestuia jupâneasa Maria „treabă și lucru la miluire la mă- „năstirea Strâmbul“, și în fine dacă zăpășul jupânesei Marii scos de Leontie egumenul este zăpăș drept, adeverează că mai întâiu acest zăpăș a fost făcut de Nestor logofătul Vlădicăi cu patru ani după încetarea din viață a mamei Clucerului și mai adeverează cei șase boieri precum urmează“... iar satul Dințești și Făsăiți „nu „l-au mai l-au fost fiind Florescul nici odată că au fost ale Cor- „nășeanilor de moșie iar satul Vladimirești și satul Florești¹ au „fost ale Florescului de moșie ce l-au dat să fie la sânge iar „pentru satul Dobreenii și Vărăști am adevărat cum au fost purtat „pără părinții lui Șerban Voevod mai dinainte vreamă cu Radul „Florescul ce încă nu li s'au fost ales, lucru că am citit și o carte „a Mircii Voevod² ce era la mâna lui Socol Paharnic, deci așa „am adevărat cu sufletele noastre cum au fost înfrățit Vintilă Lo-

1654-1658. Dobreenii ajunge la moartea Voevodului în stăpânirea, soarei sale Elena Postelniceasa Cantacuzino.

⁶ Sat care nu mai există azi supt acest nume.

⁷ Fi-va oare satul acesta Vărăștii Obedini în apropierea Dobreenilor și anume în plasa Sabarul, jud. Ilfov, lângă Sabar, sau vărăștii-de-sus și de jos, primul cunoscut supt numele de Pitar-Moșu și al doilea Băjenari din plasa Dâmbovița, com. rur. Dăscălușul Creața, la Nord de București, aproape de unde izvorăște Vaiea Mostiștei.

⁸ Alt sat al cărui nume a dispărut.

⁹ Incontestabil numele greșit al satului Făsăienii, azi sat dispărut, fost însă de băștină al boierilor ot Cornășeni, în secolul al XVII-lea. Nu trebuie confundat cred cu Făcăeni din pl. Teieajen, jud. Prahova sau Făcăenii din Ialomița, pe malul stâng al brațului Borcea. Numele de Făsăiții se mai dă cătunului Sibigiul de jos din comuna Pânătaul, jud. Buzău, v. pentru acest sat și mai departe.

¹ Moșia aceasta Floreștii nu trebuie confundată cu actualul Floreștii din județul Prahova, lângă Măgureni și Filipești, fosta proprietate a boierilor Cantacuzino din bransa zisă a Măgureniilor, la începutul secolului al XIX-lea și unde Grigore G. Cantacuzino Vornicul clădește la 1826-31 biserica reparată de soția sa la 1888. Satul Floreștii din documentul de mai sus se află în jud. Ilfov, plasa Sabarul și a fost moșie băștinașă a boierilor Florești din secolul al XVI-lea, rămasă în urmă prin moștenire în averea Posteinicesei de la Anca din Coiani, străbunica ei descendentă și ea din boierii Florești ai începutului secolului al XVI-lea, (v. mai sus, pag. 25).

² Mircea, zis Ciobanul, fiul lui Radu Paisie, Domn al Țării Românești de la 1545 Mart până la Februar 1554 și a II-a oară de la Ianuar 1558 până la Septembrie 1559.

„gofătul cel bătrân pre fetele lui anume Neacșa și Velica cu feciorul lui Drăghici Vornicul pre aceste sate și țigani ce scrie mai sus să fie frați iară zapisul am adevărat că au fost mincinos și din trupul Florescului au rămas niminilea, nici alte rude fără numai acești boieri ce sânt mai sus scriși...” și deci au dat acești șase boieri ca să fie aceste sate și Mănăstirea Strămbul „la sânge la rudele Florescului în mâna acestor boieri ce scriu mai sus“....

Ce ne interesează pentru moment din actul de mai sus este persoana lui Drăghici Vornicul a cărui tată aflăm că este Vintilă Logofătul și că acest Drăghici avea legături prin descendență cu Elena Doamna lui Radu, Șerban Basarab și cu boierii din Cornățeni.

Despre acest Drăghici Vornicul afară de actul de mai sus mai avem și următoarele știri documentare.

Într'un hrisov al lui Vlad cel Tânăr sau Vlad Înecatul din 1531 Aprilie 12¹ dat din Târgoviște lui Drăghici Vornicul „cinstitul boier al Domniei mele“ Voevodul întărește acestuia moșia Calea Baiului cumpărată de la Nicola de la Roși drept 100 de galbeni încă din zilele lui Radul Voevod „care au pierit la Râmnic“². I se mai dau 100 de oi, 3 sălașe de țigani, un cal bun înșelat și înfrânat și un caftan bun, și zice hrisovul mai departe“... și să-i mai fie Dințești Făsâenii, Dobreenii, Vladimireștii“ pentru că sânt ale lui bătrâne și de baștină moșii, să-i fie lui și fecioriilor lui.

Prin urmare moșiile întâlnite în neamul boierilor Cornățeni la 1624 și anume Dințești și Făsâieni și cele întâlnite în pricini între părinții lui Radu Șerban și Radul Clucerul Florescul, adică Dobreenii și Vărăștii, erau toate moșii băștinașe ale lui Drăghici Vornicul „cinstitul boier al Domniei Sale“ lui Vlad Înecatul, în a cărui divan aflăm precum am văzut mai sus chiar pe acest boier.

Prin urmare Drăghici Vornicul lui Moise Vodă și a celorlalți Domni, urmași acestuia pe tronul Țării Românești, nu este precum a fost crezut până aci, Drăghici Vornicul din Mărgineni ci Drăghici Vornicul din Florești, fiul lui Vintilă Logofătul lui Vlad Călugărul, întâlnit în dese documente cu divane ale acestui Voevod cu epitetul Florescul, boier fără dregătorie³.

¹ V. Ionescu Gion: *Boerii Craiovești*, în Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. vol. VIII.

² Radu-cel-Frumos sau cel Viteaz.

³ V. lucrarea mea asupra Divanelor, sec. al XV-lea, doc. LXV, nota 2, doc., LIII, nota 15; doc. LIX, nota 6; doc. LX, nota 8; doc. LXII,

Că din el descindea Postelniceasca, nu încapă nici-o îndoială¹.

Și pentru a reveni la Drăghici, cel mai mic din feciorii lui Drăghici Stoicev vom spune că afară de jupânul Drăghici alături de jupânul Stoican din scrisoarea celor nouă boieri, cari se adresează către Brașoveni, și din cei 18 boieri ai lui Radul cel Mare în scrisoarea acestuia către aceiași în 1507, cari par a fi descendenții lui Drăghici Vornicul lui Vlad Călugărul și al fiului său, nu putem spune nimic mai precis.

S L A V N A

Am văzut mai sus² că răposatul Ștefan D. Greceanu ne indică pe baza documentului din 27 Maiu 1510 că fiică a lui Drăghici Stoicev ar fi Slavna. În aceeași fișă în spița genealogică din josul ei este specificat ca fiică a Slavnei o Stancă, zisă ot Bratovoesti, spătăreasă înainte de 1572.

Tot D-sa ne mai dă informația³ că înainte de 1587 existau stăpâni pe satul Bucoviciorul⁴ pe Jiu, Slavna cu fiica ei Stanca spătăreasa ot Bratovoesti.

Luând totuși aceste informații genealogice ca sigure și referindu-ne la un hrisov purtând data de 1569 Septembrie 11⁵ al lui Alexandru Mircea, am avea în parte, prin analogia personagiilor, confirmarea celor emise de Ștefan D. Grecianu.

Iată ce aflăm din hrisovul sus citat :

„Domnul întărește Mănăstirei Glavaciog parte în satul Obislav, „partea lui Hamza Banul pentru că această moșie e de moștenire „a lui Hamza Banul, apoi a dat-o și a adăogat-o la zisa mănăstire „fiica lui Hamza Banul, Stanca jupănița Stanciului a lui Benga, „dinaintea Domnului pentru sufletul părintelui ei Hamza Banul și

nota 6; doc. LXV, nota 2; v. doc. LXVI, doc. LXXIV, doc. LXXV, nota 2.

¹ V. pt. neamul boierilor din Florești, și această înrudire, studiul meu viitor.

² V. mai sus, p. 22.

³ V. *Fișe inedite*, St. D. Greceanu la „ot Bratovoesti” fără indicația moșii.

⁴ Există și azi un sat cu acest nume în jud. Doij, pî. Dumbrava-de jos din comuna Veila.

⁵ V. St. D. Greceanu; *Genealogii documentate vol. II, pp. 412-13, la Bengești*; v. Arh. St. M-rea Glavaciog, pach. 9, tălmăcit la 1843 în Mart în Sf. Mitropolie de G. Peșiacof.

„pentru sufletul jupăniții Stanca și al fiilor ei Hamza, Stanciul, „Vladul și Drăghici pentru că le-au adus trupurile de la Cetatea „București de le-au îngropat la Sf. Mănăstire în Glavacioc și a „dat acest sat Obislav ca să le fie vecinică pomenire. Urmează „blestemul și Divanul.“

Din hrisovul de mai sus aflăm că Hamza Banul din Obislav a avut de fiică pe o jupâneasă Stanca, muma boierilor Hamza, Stanciul, Vladul și Drăghici, și pentru a complecta știrile de mai sus vom spune că soțul Stancăi este Stanciul Spătar fiul lui Benga mort împreună cu cei patru fii ai săi în lupta de la Boiani¹ la 1560.

Alte informații genealogice² care par a nu fi fost cunoscute lui Șt. D. Greceanu ne spun că Stanciul Spătarul, omul de încredere al lui Mircea Ciobanul, este ginere lui Hamza Banul din Obislav care are de soție pe o jupâneasă Slavna.

Să căutăm înainte de toate a distinge cariera lui Hamza Banul. Comis în primul divan cunoscut mie de la Neagoe Basarab la 26 Mai 1512³ păstrează această dregătorie până la 1520 Aprilie în 10⁴, când îl aflăm pentru ultima oară cu această dregătorie, căci în imediat următorul divan la 4 Iulie⁵ el este Spătar, dregătorie pe care o păstrează până la moartea Voevodului său, căruia pe semne i-a rămas credincios.

La 1522 Februarie 3⁶, în divanul hrisovului lui Radu de la Afumați, singurul cunoscut mie de la acest Voevod în acest an, Hamza lipsește, dregătoria de Spătar fiind păstrată de Neagoe viitorul mare Vornic al acestui Voevod și chiar ucigașul său la Râmnicul-Vâlcei pe Dealul Cetățuia.

¹ V. *Magazin Istoric*, IV, p. 272. In Xenopol; *Ist. Românilor*, ed. 1898, p. 11, se spune că lupta fusese la Șerpătești.

² V. St. Nicolescu; *Doc. Sl.-Rom.*, ed. 1905, p. 33.
2; v. Acad. Rom. Cond. M-rea Snagov, folio 66.

³ V. St. D. Greceanu; o. c., p. 33; v. Arh. St. M-rea Snagov, doc.

⁴ *Ibid.*, p. 58; v. Arh. St. M-rea Bistrița, pach. 1, doc. 4; v. Cond. Brâncov., II, p. 503.

⁵ *Ibid.*, p. 58; v. *Hurmuzachi*, vol. II, part. III, pp. 335-7, *Doc. Ist. Rom. 1510-30*, de Nic. Densușianu cu apendice slavon 1510-27; v. *Uricariul* IV, p. 301; v. *ibid.*, XII, p. 83.

⁶ V. St. Nicolescu: *Doc. ist. privit. la Radu de la Afumați în Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. vol. X, fasc. I, 1909*, p. 80.

Într'un hrisov cu divan al lui Vladislav, la 1525 Iunie 10¹, aflăm pe un Hamza portar; nu cred să poată fi identificat cu personajul de care ne ocupăm.

La 1529 Aprilie 14², într'o danie făcută Mănăstirei Tismana de Banul Pârvu³, peste satul Turcenii, aflăm ca al doilea martor pe un Hamza Vistier.

Acest Hamza Vistier nu apare totuși în niciun divan din cele ce ne sânt cunoscute de la Moise Vodă¹.

În fine pentru prima oară întâlnim pe Hamza cu dregătoria de Ban, și anume de Jiu, în domnia lui Vlad Înecatul la 1531 Septembrie 18⁵, fiind chiar în fruntea divanului; dispare totuși până la 1532 Ianuarie 27¹, în domnia aceluiași Voevod, rămâind în urmă în fruntea divanului până la 1533 Iunie 3¹, în domnia lui Vlad Vintilă, fiind din nou lipsă în divanul din 22 Iulie același an.

În divanul documentului din 1533 Decembre 27, atribuit lui Radu Paisie, putem zice că aflăm pe Hamza pentru ultima oară în divan, căci hrisovul cu leat greșit, publicat de D-I Lăpedatu¹⁰ ca fiind al lui Vlad Călugăru și datat din domnia sa cu leatul 1489, trebuie pus între 1533-36 fiind emanat de la Vlad Vintilă, iar nici de cum de la moșul acestuia.

Cred chiar a nu mă înșela fixând data acestui hrisov în cursul

¹ V. Ștefulescu: o. c., p. 86; v. *Muzeul Gorjului*, sec. XVI, doc. 5.

² *Ibid.* Tismana, pp. 220-1; v. Arh. St. Cond. M-rea Tism. I, f. 529.

³ Fiul lui Pârvu I, Vornicul Craiovescu, devenit și el Ban de Craiova, după moartea fratelui sau Preda Banul între anii 1522-26 și 1528, (v. Elie Nicolescu o. c.). El moare la 14 April 1529 și este îngropat la ctitoria neamului, său M-rea Bistrița; v. pentru el, I. C. Filitti; *Craioveștii o. c.*, pp. 200-1.

⁴ Iată cele care-mi sânt cunoscute; unul fără an pe semne din 1529; (v. I. C. Filitti, Arh., p. 201, doc. 643) și din acest an ia Mai 12; (v. Ștefulescu; *Tism.*, pp. 220-1 și *ibid.*, Doc. p. 95), la 17 Maiu (v. Filitti: o. c., p. 157, doc. 509), la 10 Iunie; (v. Iorga, *St. și Doc. V, part. I, 1903*, pp. 170-1) și în 1530 la 22 Maiu; (v. Ștefulescu: *Doc.*, p. 95).

⁵ V. Elie Nicolescu: o. c.; v. Ștefulescu: *Tismana*, pp. 222-3; v. Arh. St. Cond. Tismana, I, fila 586.

⁶ V. *Revista Istorică*, X, 924, p. 60. origine pierdută.

⁷ V. Elie Nicolescu: o. c., v. Ștefulescu: *Tismana*, p. 223; v. Arh. v. Arh. St. Cond. M-rea Tismana, II, f. 421 v.

⁸ V. Elie Nicolescu, o. c.,

⁹ V. Elie Nicolescu, o. c.,

¹⁰ V. Vlad Călugăru în *Convorbiri Literare*, XXXVI, ed. 1903.

anului 1533 accentuând însă că Staico Logofătul¹ care este al doilea martor în șirul boierilor nu poate să fie decât o rea cetire, și poate fi Vălsan Logofătul, într'adevăr boierul cu această dregătorie în aceste vremuri.

Coroborând știrile aflate de la D-l Stoica Nicolaescu cu cele din spița genealogică a primilor boieri Bengești dată de Ștefan D. Greceanu² nu încapă nicio îndoială că Slavna soția lui Hamza Banul din Obislav nu este alta decât fiica lui Drăghici Stoicev, Stanca fata lor, spătăreasa de la 1572 se numește din Bratovoști, moșie de moștenire, pe semne de la mama sa. Unul din fii Stancăi se chiamă Drăghici, în amintirea bunicului ei, iar alt fiu Barbul, rămas pe semne prin moștenire, stăpân pe moșia Bratovoști se numește cu epitetul „ot Bratovoști“.

Prin urmare ar urma ca rezumat al celor înfățișate mai sus că Slavna a patra fiică a lui Drăghici să fi fost soția lui Hamza Banul din Obislav și mamă Stancăi, strămoașă boierilor cunoscuți în urmă supt numele de Bengești.

B O B A

Pe această ultimă fiică a lui Drăghici Stoicev o relevăm aci numai pentru că ne-o indică Ștefan D. Greceanu³; noi nu am aflat nimic asupra ei.

* * *

În urma studiului asupra lui Drăghici Stoicev și în parte a fiecăruia din descendenții săi, fii și fiice, rezumăm că boierul despre care Elena Postelniceasa spune că-i este strănepoată nu este altul decât Drăghici Stoicev, fostul mare Vornic atât al lui Vlad Călugărul, cât și al fiului acestuia Radu cel Mare, posesor al moșiei Mărgineni, ctitor poate chiar fondator al Mănăstirii de la Cricov, cunoscută ulterior supt numele de Mănăstirea Mărgineni.

Cum acest boier va fi fost înrudit cu Udriște Vistierul, căruia Postelniceasa după mândra-i titlatură îi este nepoată, o vom vedea mai la vale, când vom vorbi de boierii din Mărgineni din secolul al XVI-lea.

¹ Iată și Divanul documentului acesta din 22 Maiu: Drăghici Mare Vornic, Staico Logofăt, Hamza Ban, Radu Mare Vistier, Drăghici, Mare Spătar... Radu Pașadia, Postelnic și ispravnic, Giura Logofăt, Țalapie Stamatie, (adecă grămătic) și Gran Stolnic.

² V. și *Genealogii documentate II, arbore genealogic al Bengeștilor*.

³ V. spița genealogică din doc. cu data 1510, Maiu 27, mai sus pag. 22.

Boierii din Mărgineni din secolul al XVI-lea.

Relevăm aci din nou o parte din textul hrisovului emanat de la Radu Mihnea la 1603¹ prin care dă Mănăstirii Mărgineni ca să-i fie moșia în Blagodești, lângă orașul Floci, însă jumătate pentru că această moșie au fost de baștină a lui jupân Drăghici biv Vel Căminar (= Comis) și a lui jupân Udriște și a jupănesei Calea Vorniceasa. Apoi când au fost în zilele lui Moise Voevod, ei au dat această moșie, cu toate părțile, mănăstirei, pentru sufletul răposatului jupânului Neago. În domnia lui Radu Șerban a fost pără între mănăstire și Miho portar, și acesta rămâne de lege, iar acum este pricină între Calotă Slujerul care și el rămâne de lege în fața Domnului.

Am spus mai sus ² că acest document este reîntărirea hrisovului lui Alexandru Mircea din 1569, ziua precum și locul ne lipsesc la Al. T. Dumitrescu ³. Resumatul documentului la d-sa ne vorbește de o parte din Blagodești care a fost a jupânului Drăghici vel Comis, partea lui jupân Udrea vel Postelnic și partea Vornicesei iar resumatul aceluiaș hrisov la St. D. Greceanu ne ⁴ indică data de 1 Iunie vorbind de partea jupânului Drăghici vel Comis, a jupânului Udriște Postelnicului și a jupănesei Calei Vorniceasa, fiind dată acea moșie danie Mănăstirii de la Cricov pentru sufletul aceluiaș jupân Neago.

Din aceste trei resumate conchidem: că Drăghici vel Căminarul este Drăghici vel Comis, că jupân Udriște este Udrea vel Postelnic și Udriște Postelnicul, iar Vorniceasa este Calea Vorniceasa.

Cine sânt aceste personaje, rude foarte apropiate între ele

¹ V. pag. 38.

² V. p. 38.

³ V. și nota 5, p. 37.

⁴ V. *Fișe inedite Filipești; v. Genealogii documentate, vol. III.*

de oare ce nici unul din cele trei resumate relevate nu ne spune ce rudenii erau între ei ?

Vom căuta în lipsa condicii Mănăstirii Mărginenilor azi evacuată la Moscova, să identificăm pe boierii de mai sus din puținele mărturii palpabile aflate fie prin colecții particulare fie din extrase din lucrările apărute până astăzi, și care ne-ar putea lămuri asupra acestor membri ai neamului Mărginenesc.

DRĂGHICI III din Mărgineni.

Incontestabil că dregătoria aflată primului boier adică lui Drăghici, numit vel Căminar în hrisovul lui Radu Mihnea nu poate fi decât o eroare a gramaticului, funcția aceasta nefiind pe acele vremuri dregătorie de divan.

Amintindu-ne însă că dania este făcută supt Moise-Vodă, ea nu poate fi fixată decât între anii 1529 sau 1530, ba chiar așa precisa anul 1529, de oare ce supt acest Voevod în divanele hrisoavelor purtând datele de 12 Maiu ¹, 17 Maiu ² și 10 Iunie ³, toate scrise în Târgoviște, acest boier Drăghici este întâlnit cu dregătoria de vel Comis, așa cum ni-l dă transcrierea documentului din 1569 atât Al. T. Dumitrescu cât și St. D. Grecianu.

Să căutăm însă a urmări pe acești boieri în divanele vremii :

Pe Drăghici îl întâlnim cu dregătoria de vel Comis încă din primul hrisov al lui Radu de la Afumați, din a doua a sa domnie ⁴ la 8 Septembrie 1525 ⁵, dispărând însă din divanele documentelor acestui Domn, din 11 Septembrie ⁶, dat din Afumați, 22 Novembre ⁷

¹ V. Ștefulescu; *Tismana*, pp. 220-1; v. Arh. St. Cond. M-rea Tismana, I, f. 529. Un document fără divan, cu aceiași dată, este scris de Tudoran Logofăt, având ca ispravnic pe Barbul al lui Deatco, pârcaľab, (v. Ștefulescu; *Doc.*, p. 95; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 8, sect. ist.).

² V. I. C. Filitti: *Arh. G. Gr. Cantacuzino*, p. 167, doc. 509.

³ V. N. Iorga: *St. și Doc. V, part. I, 1903*, pp. 170-1; v. Arh. d-ľui Const. Basarab Brâncoveanu.

⁴ Prima domnie fusese încă în Februar 1525, (v. St. D. Greceanu; *Șirul Voevozielor*, p. 73), urmându-i din Mart până în Iulie, Vladislav-Vodă, (v. *ibid.*, p. 74).

⁵ *Ibid.*, p. 73; v. Acad. Rom. Or. Slav-perg. doc. 96/XLIV.

⁶ *Ibid.*, p. 73; v. Arh. St. M-rea Glavacioc, pach. 34, netreb. doc. 1.

⁷ *Ibid.*, p. 73; v. Aricescu; *Indice*, broș. II, p. 54, No. 701; v. Arh. St. Episc. Argeș, pach. II, bis., doc. 2.

și 17 Decembre¹, date amândouă din Târgoviște în același an.

La 7 Ianuar, în anul următor², Drăghici apare din nou în aceeași funcție, purtând însă atributul distinctiv de Stoicev, ceea ce ne indică origina lui, și de acum înainte îl vom întâlni cu acest atribut distinctiv și drăgătorie, în toate divanele acestui an³.

În cursul anului 1527⁴ Drăghici împarte funcția de vel Comis cu un boier Barbul, totuși nu-i mai aflăm atributul distinctiv de Stoicev.

În primul hrisov al anului următor, la 4 April⁵, aflăm în divan pe un Drăghici Stolnic; cred însă că este o rea citire a divanului sau poate o greșală a grămaticului, căci dregătoria de Comis este purtată, în cursul acestui an, de Drăghici, și numai incidental de către un Dragomir⁶.

Pe Drăghici îl aflăm cu dregătoria de vel Comis de la 28 April 1528⁷ până la 10 Novembre același an⁸, în ultimul act cunoscut mie de la Radu de la Afumați⁹.

¹ *Ibid.*, p. 73; v. N. Iorga, *St. și Doc.*, VI, p. 594; v. col. de acțe Șt. D. Greceanu.

² *Ibid.*, pp. 76-7; v. Arh. St. M-rea Glavacioc, pach. 4, doc. 3; v. I. Bogdan; *o. c.*, ed. I, 1902, p. 232, nota.

³ V. Șt. D. Greceanu; *o. c.*, pp. 76-7.

⁴ *Ibid.*, pp. 80-1.

⁵ *Ibid.*, p. 83; v. cond. Brâncov., II, p. 530.

⁶ *Ibid.* Însă, Ștef. Greceanu nu ne indică în ce document a întâlnit pe acest boier. Divanele cunoscute mie din acest an nu conțin decât pe Drăghici, vel Comis.

⁷ V. Ștefulescu; *Doc.*, pp. 90-1; v. Muz. Gorjului, doc. 6, sec. XVI.

⁸ V. Șt. D. Greceanu, *o. c.*, p. 85; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 28, doc. 1.

⁹ Voevodul este omorât lângă Râmnicul Vâlcei de boierii săi Neagul Vornic și Drăgan Postelnic, la 4 Ianuar 1529, (v. Șt. D. Greceanu, *o. c.*, p. 86; v. Șt. Nicolaescu: *Radu de la Afumați în Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. an 1909 vol. X*, p. 80; v. N. Iorga, *Inscr. din Bis. Rom.*, vol. I, fasc. I, pp. 148-9, No. 303. Tot Greceanu ne indică (v. *o. c.*, p. 88) un document din 9 Ianuar 1529, al unui Vlad Vodă, în care aflăm în divan pe Drăghici, Spătar, ceea ce nu corespunde cu realitatea, căci în 1529 supt Moise urmașul istoricește cunoscut al lui Radu de la Afumați, aflăm, precum am spus, pe Drăghici, încă vel Comis, Inclîn a crede că data acestui hrisov este greșită, documentul trebuind datat din 1530, luând la boierii divaniști (relev însă că în lista martorilor domnești ai acestui act sunt greșit trecuți Paharnicul în locul Postelnicului și vice-versa). Vlad-

În divanele anului 1529 supt Moise-Vodă răposatul Greceanu¹ pomenește la dregătoria de vel Comis pe Drăghici și une ori Drăgan².

În toate casurile supt Moise, la 1530 nu mai aflăm pe nici un Drăghici Comis în divan, ceia ce mă face a inclina spre ipoteza că acest boier, părăsind partida lui Moise Voevod³, a cărui domnie era în agonie, se alipise sorșilor de isbândă pentru dobândirea Tronului a lui Vlad-Vodă.

Intr'adevăr în domnia acestuia aflăm pe Drăghici ca vel Spătar la 15 Iunie⁴ 1530, și de acum înainte aproape continuu în divanele vremurilor, de multe ori împărțind atribuțiile acestei funcții, cu alți boieri, ca Dragomir și Stroe, în domniile lui Vlad Înecatul, Vlad Vintilă și Radul Paisie.

În cursul anului 1532 lipsește din divan la 25 Iunie⁵ și 16 August⁶, fiind însă alături de un Barbu Deatco și Dragomir la 26 April 1533⁷. La 15 April 1533, într'un document al unui Radu, a cărui existență pare a o contesta răposatul Greceanu⁸, întâlnim, ca Spătar în divan, pe un Stroe, pe când mie îmi este cunoscut

Vodă, aceasta nu poate în nici un cas fi confundat cu Basarab-Vodă, e-femerul Domn din primele luni ale acestui an, 1529, pe care ni-l relevă I. Bogdan, *o. c.*, pp. 273-4.

¹ *V. o. c.*, p. 89.

² *Ibid.*, p. 89 și nota ajutătoare în care Greceanu ne spune că acest boier este ucis de Moise-Vodă la 13 Februar 1530. Fi-va oare Drăgan comisul relevat de Greceanu, una și aceeași persoană cu Drăghici comisul? Căci mie personal nu-mi sunt cunoscute decât divane din 1529 ale lui Moise-Vodă, cu Drăghici comis.

³ La 22 Maiu avem în funcția de comis pe un Radul, (*v. St. D. Geceanu, o. c.*, pp. 91-2.

⁴ *Ibid.*, p. 93; *v. Elie Nicolescu: In jurul lui Basarab Laiolă, tabloul; v. Arh. St. M-rea Govora, secț. ist. pach. 30, netreb. doc., or. v. G-ral P. V. Năsturel în Rev. Arta și Lit. Rom., XI. 1907, p. 472. Greceanu nu ne indică pe Drăghici Spătar, decât la 4 Octombrie în acest an.*

⁵ *V. Elie Nicolescu: tablou. Divanul acestui hrisov lipsește lui Greceanu.*

⁶ *Ibid.* La Grecianu tot Drăghici apare în Divan la această dată.

⁷ *Ibid.* La Greceanu la anul 1533, în Domnia lui Vlad-Vodă sin Radu-Vodă, nu este specificat Barbul Deatco ca Spătar în Divan, dar ca Postelnic. Nu putem ști unde este eroarea.

⁸ *V. o. c.*, pp. 10-11.

din același an la aceeași zi un divan în care Drăghici este Spătar¹.

Drăghici mai figurează ca al treilea boier jurător luat de Vălsan Logofăt² în pricina unei danii făcute Mănăstirei Bistrița de către jupâneasa Cârjoaia (a lui Cârja Vistier), în contra lui Vlaicu Clucerul³.

Drăghici re apare cu dregătoria de Spătar în cursul anului 1535, în divanele lui Vlad Vintilă până la moartea acestuia.

În domnia lui Radu, îl întâlnim în acest an doar în divanele a

¹ V. Elie Nicolescu: *o. c.*, Intr'adevăr iată și amândouă divanele:

După Șt. Greceanu:

15 April 1533, Radul-Vodă;

Vornic jupân Drăghici

Logofăt jupân Teodor

Vel Vornic jupân Șerban

Vel Logofăt jupân Vlaicul

Vel Ban al Craiovei jupân

Barbul

Vel Ban jupân Toma

Vel Spătar jupân Stroe

Vel Vistier jupân Udriște

Vel Paharnic jupân Radul

Pașadia

Vel Comis jupân Staico

Vel Stolnic jupân Vintilă

Vel Postelnic jupân Badea Aiaz

Vel Stolnic jupân Șteful

Ispravnic Vlaicul Vel Logofăt.

După Elie Nicolescu:

15 April 1533, Vlad-Vodă sin

Radu-Vodă:

Hamza Vel Ban Jiiului

Șerban biv Vornic

Drăghici Vel Vornic

Vlăcsan biv Logofăt

Teodor Logofăt

Radul Vistier

Drăghici Spătar

Radul Paharnic

Vintilă Stolnic

Staico comis

Radu Pașadia Vel Postelnic

Ispravnic Vișan Logofăt,

scrie Oprea.

Însă boierii divaniști din tabloul lui Elie Nicolescu de la 22 Iulie 1533 corespund întocmai cu boierii dați de Greceanu la 15 April același an, încât nu pot în lipsa fie a unuia, fie a celui alt din documente să fixez unde este eroarea.

Existența unui Radu-Vodă în domnia lui Vlad-Vodă nu este istoricește cunoscută. Data documentului publicat de Greceanu la 15 April 1533 trebuie să fie greșit în privința leatului.

² Acest boier este un membru al neamului Craioveștilor. S-ar părea frate cu Pârnu II. Vel Ban al Craiovei și deci fiu lui Pârnu I, cel mort în Iunie 1512. Frăția aceasta ar reeși și dintr'un hrisov de întărire a M-rei Bistrița la 9 Ianuar 1531 (v. St. D. Greceanu: *Gen. documentate II*, p. 266), al unei jupânease Vlădaia. El moare omorât de Vintilă-Vodă spre sfârșitul anului 1534, (v. pt. el I. C. Filitti; *Craioveștii*; p. 202).

³ V. ptr. act Șt. D. Greceanu: *Șirul Voevozilor*, p. 107, la data de 12 Februar 1533.

două documente la 12 Iulie¹ și 24 Octombrie², având însă ca locțiitor în divanele celorlalte documente pe Stroe³.

În cursul anului 1536⁴ Drăghici Spătarul nu mai apare în divane, iar în 1537 este doar la 18 April⁵ pentru a lipsi din nou în cursul anului 1538⁶.

La 10 Septembrie 1539⁷ apare pentru prima oară ca biv vel Spătar, iar în 1540 tot cu această dregătorie numai la 14 Septembrie⁸.

În cursul anului 1541 îl aflăm ca biv vel Spătar la 10 Februar⁹, vel Spătar fiind Stroe.

În anul 1542 apare din nou, în toate divanele anului, tot ca biv vel Spătar, având alături în divan ca vel Spătar, când pe Dragomir, când pe Stroe, când pe amândoi împreună¹⁰.

Pentru ultima oară în domnia lui Radu Paisie îl aflăm în cursul anului 1543 ca biv vel Spătar la 7 Martie¹¹.

¹ Ibid., p. 122; v. Arh. St. M-rea Valea; pach. 16, doc. 4 orig. slav. hârtie.

² Ibid., p. 122; v. Arh. St. M-rea Valea, pach. 16, doc. 5; v. și Elie Nicolescu, o. c., tablou.

³ Acest boier nu trebuie confundat cu Stroe Păharnicul din divanele anului 1536. Stroe Păharnicul întâlnit aici cu atributul distinctiv de Drăghiciov este fiul lui Drăghici Vornicul din Florești, boierul de frunte al lui Radu Paisie, mort în cursul acestui an. Stroe va fi întâlnit cu funcția de Ban, dar nu Ban de divan, în lupta de la Fântâna Țiganului la 1544, (v. Elie Nicolescu, o. c.), ca susținător al unui *Basarab Laiotă, care până în prezent nu-și găsește un loc precis în Genealogia Băsărebeștilor*; va fi fost poale efemerul domn din 1533. Stroe Banul este îngropat la mănăstirea Strâmbul, necropola familiei sale, și este foarte curios cazul unic pe care îl găsim pentru acest boier de a avea două lespezi mormintale, (v. Iorga; *Inscr. de bis. vol. II*, pp. 48-50, No. 135 și 140); v. și I. C. Filitti; *Craiovești*, p. 316.

⁴ V. Șt. D. Greceanu; *Șirul Voevozilor*, pp. 124-6.

⁵ Ibid., p. 127.

⁶ Ibid., pp. 129-30.

⁷ Ibid., pp. 132-133; v. Acad. Rom. Doc. 210-11, pach. LXVII.

⁸ Ibid., p. 135; v. orig. la d. Al. Tzigara-Samurcaș, București 1902.

⁹ V. Șt. Greceanu, p. 139, v. Arh. St. M-rea Brâncoveni, pach. 28, doc. 1; v. și Elie Nicolescu; *tablou*.

¹⁰ Ibid., pp. 140-2.

¹¹ V. I. C. Filitti; *Arh. G. Gr. Cantacuzino*, pp. 18-19, doc. 97; v. Cond. Moșiei Băleni, No. 3.

Documentele acestui Voevod din 1544 și ale usurpatorului său Mircea Ciobanul, din acest an, nu-l mai indică în lista boierilor divaniști.

La 1545, în penultimul ¹ document cu divan cunoscut mie de la Radu Paisie, Drăghici Spătarul este Ispravnic al hrisovului la 14 Maiu ².

Nu mai apare în divanele lui Mircea Ciobanul, rămânând pe semne fidel lui Radu Paisie, de oare ce la 1546 April în 30 îl aflăm ca biv Spătar.

De acum înainte dispare pentru totdeauna din divanele lui Mircea Ciobanul unde întâlnim o pleiadă de boieri ocupând dregătoria de vel Spătar.

Partisan al lui Radu Paisie, după moartea în exil a acestuia el se alătură pe lângă fiul său Ilie Radul, în al cărui divan îl aflăm la 1553 Martie 20 ⁴ tot cu dregătoria de Spătar fiind chiar primul boier în divan ⁵ înaintea vel Vornicului Stănilă, vel Logofătului Radu, vel Spătarului Udrea și vel Vistierului Crăciun.

De la data aceasta nu mai aflăm nimic de el. Cariera acestui boier se poate deci rezuma precum urmează :

Vel Comis supt Radul de la Afumați de la 1525-1529.

„	„	„	Moise la 1529.
„	Spătar	„	Vlad Înecatul de la 1530 la 1532.
„	„	„	Vlad Vintilă de la 1532 la 1533.
„	„	„	Radu Paisie la 1533.
„	„	„	Vlad Vintilă de la 1534 la 1535.
„	„	„	Radu Paisie la 1535 și la 1542.
„	„	„	Ilie Radu la 1553.

¹ Ultimul document al lui Radu Paisie din acest an poartă data de 2 Iunie, (v. Greceanu; o. c., p. 148).

² *Ibid.*, p. 119; v. Ac. Rom., doc. 7 XC, or. slav. hârtie cu trad. din 1820, de Dionisie Eclisiarhul.

³ V. Șt. D. Greceanu; o. c., p. 152; Ac. Rom., cond. Câmpuung, p. 265.

⁴ V. Șt. Nicolaescu; *Doc.*, p. 266; v. Arh. St., ep. Argeș, pach., 69, doc. 4, secț. ist.; v. Șt. D. Greceanu, o. c., pp. 171-2; v. Arh. St. Cond. Brâncov., I, p. 398.

⁵ În originalul document, Drăghici este în divan primul boier, apărând cu funcția de Spătar, un vel Spătar, prin urmare ca boier fără dregătorie; în condică (v. nota precedentă), însă el nu mai este trecut, pe semne, din greșala copiatorului.

Acum că am analizat bogata carieră a acestui boier, sfetnic însemnat a șase domnii consecutive din Țara-Românească, mai avem de adăugat că Drăghici este dese ori misionar al Voevozilor acestora la Brașov și anume: la 1534¹, 1534², 1539³, 1541⁴ și 1542⁵. Aici este numit ca și Udriște: „din Mărgineni“, în fine la 1545⁶, 1546⁷ și la 6 Februar 1553⁸, aflăm de un „filius Dragyts Zpotaryi a Radul Wayvoda⁹; illum honoravimus.....“ iar la 1556¹⁰, aflăm „pro media lodice ipsi Dragytsch.“

Din cele înfățișate până acum am aflat că Drăghici este fiul unui Stoica, și că se cheamă „ot Mărgineni.“

Care Stoica poate fi oare, părintele acestui boier?

Știm că fii al lui Drăghici Stoicev cel mort la 1497—8 a fost Stoican despre care Ștefan D. Grecianu, care a avut la îndemână în cercetările sale genealogice și condica Mănăstirii Mărgineni, ne spune că este părintele a trei copii: Dragomir, Drăghici și Stanca.

Nu încape nicio nedumerire că Drăghici Spătarul, fostul Comis de la 1525, nu este altul decât acest boier, deci omonim atât ca nume cât și ca particulă distinctivă a bunicului său Drăghici I-iu din Mărgineni.

Un hrisov inedit, purtând data de 1540 Octombrie 15¹¹, și emanat de la Radul Paisie, „ne spune că Domnul dă dregătorului Domniei Sale: jupânului Drăghici Spătarul și jupânului Udriște velichi Vis-tier, ca să țină moșie în Mărgineni și în Hilipești, care moșii au fost ale moșului său jupân Drăghici ce au fost mare dvornic de la părintele Domniei-Sale¹² și de la răposatul moșul Domniei Sale

¹ V. I. Bogdan: *o. c.*, ed. I, p. 299, nota., la No. CLXVI; v, Quel-len, II, p. 353.

² *Ibid.*; *ibid.*, p. 585.

³ *Ibid.*, *ibid.*, p. 621.

⁴ *Ibid.*; *ibid.*, p. 103.

⁵ *Ibid.*, *ibid.*, pp. 186, 191 și 193.

⁶ *Ibid.*, *ibid.*, p. 265.

⁷ *Ibid.*; *ibid.*, p. 351.

⁸ V. Hurmuzachi XI, p. 787, ed. 1900; *Apendicele II, cuprinzând extrase privitoare la Românii din Socotelile orașelor Sibiiu și Brașov.*

⁹ Ilie Radu,

¹⁰ V. Hurmuzachi, XI, p. 793.

¹¹ V. Acad. Rom., doc., I CCI, comunicat mie de d. I. C. Filitti și tradus de d. Iuliu Tuducescu.

¹² Radul-cel-Mare, Domnul de la 1496 la 1508.

Io Vlad Voevod Călugărul. Apoi le-au cumpărat acești mai sus numiți dregători de la Domnia Sa drept doi cai turcești mari și buni, în preț de 5.000 de aspri, și a dat și Domnia Sa ca să fie dregătorilor Domniei Sale satele Mărgineni și Filipești cu vinăriul și părpărul, lor și feciorilor lor.“

Din acest hrisov aflăm că moș al lui Drăghici Spătarul este Drăghici Vornicul lui Radu-cel-Mare adică Drăghici I-iu Stoicev.

Moș vroia să zică pe acele vremuri și unchiu mare fie după tată sau după mamă.

Luând însă seama că Drăghici Spătarul pe când era Comis în divan se numește Drăghici al lui Stoica și precum am spus mai sus el este fiul lui Stoican, urmează pe cale firească cu Drăghici I-iu Stoicev este bunicul patern al lui Drăghici II Stoicev.

Am relevat mai sus hrisovul lui Radu Mihnea¹, în care se vorbește de o carte a lui Petru Vodă; iată și conținutul acelei cărți care poartă data de 1560².

„Petru Voevod sin Mircea Voevod³, dă poruncă Sfintei Mănăstiri ce se chiamă Drăghicești⁴, să le fie lor satul Cornenii din Coastă..... pentru că le este bătrână..... și închinată de boieri cei bătrâni de Drăghici Spătarul la moartea lui, care o au împresurat Neagoe Postelnicul zicând cum că este acest sat al acestor boieri peste plai de cea parte. Pentru aceia am căutat Domnia Mea la catastih..... și am aflat că este a sfintei Mănăstiri și au rămas Neagoe Postelnic de lege.“

Am văzut mai sus că Drăghici Spătarul dispăre din divane la 1553 iar aici aflăm că era mort la 1560.

De moșia aceasta Cornenii am aflat știri încă de la 1489, când intră în posesia lui Drăghici Stoicev, prin schimbul făcut cu Blagodeștii, dați lui Danciul⁵.

¹ V. pag. 38, nota 4.

² V. Arh. St. Dos. M-rea Mărgineni, azi pierdut.

³ Petru-Vodă, fiul lui Mircea, nepot lui Mihnea-cel-Rău și deci frate bun cu Alexandru Mircea. Petru a domnit în Țara-Românească de la 1559 Sept. până la 1568 Iulie (v. pentru distingerea lui de Petru, zis Schiopul, fiul lui Mircea Ciobanul și al Doamnei Chiajna, Șt. Nicolaescu; *Petru Vodă Schiopul și Petru-Vodă c'1 tânăr*).

⁴ Nume care este dat M-rei Mărgineni, pe semne din cauza a atâtor danii făcute ei de boierii Drăghici, sau poate pentru că este o fundație a lui Drăghici, I. Stoicev.

⁵ V. mai sus.

Pe semne că în urmă, vreunul din descendenții lui Drăghici Stoicev, dacă nu chiar el, va fi făcut acea moșie danie Mănăstirii de la Cricov.

Despre Neagoe Postelnicul acesta n'avem nicio știre demnă de a fi luată în samă pentru identificarea lui dacă cumva, cum ni s'ar părea, ar fi fost rudă cu Drăghici sau cu alți boieri din Mărgineni, contemporani acestei epoci.

Un alt hrisov purtând data de 15 Mart 1544¹, de la Radul Paisie ne spune că: „Voevodul întărește cinstuților dregătorilor Domniei Sale jupân Drăghici Spătarul și jupân Udriște velichi Vistier, ca să țină moșii în Căpățineni² și în Hrăstu³ și în Craiova⁴, care moșii au fost domnești și date lor de Domn pentru credincioasa slujba lui.“

Un alt hrisov interesant prin relațiile de familie pe care le aflăm este cel din 1569⁵, luna și ziua precum și locul nu ne sunt indicate, în care Alexandru Mircea „întărește Mănăstirii Mărgineni «ce i se zice de la Cricov», ca să aibă satul Corneni, pentru că l'au dat și l'au închinat jupân Drăghici biv. vel. Spătar ot Mărgineni la moartea lui și a jupânesei lui Velichi și a feciorilor: lui Drăghici și Radul și a fii-si Frujina încă în zilele lui Pătrașcu Voevod și a văzut Domnul cartea lui Pătrașcu Voevod⁶ și a lui Petru Voevod⁷.

¹ V. Acad. Rom. doc. 25/XL.

² Satul acesta în județul Argeș la Saloviștea a fost în urmă întărit la 1546 Octombrie 23, tot de Radul Paisie, împreună cu alte sate Poienari și Chiăianii lui Radul Vistierul soțul Caplei din Golești, și acel document spune că satele fuseseră domnești dăruite tot pentru credincioasă și dreaptă slujbă a acestui boier în bătălia cea d'întăiu cu Stroia Pribeagul, când îl biruise pe Domn, Stroia iar Radul Vistierul scăpase vistieria domnească.

³ Sat azi dispărut sau poate rău celil de transcriptorul actului.

⁴ Cunoscuta moșie de baștină a neanului boierilor ziși Craiovești, cari în linie masculă erau stinși, moșia aceasta pe semne trecând în stăpânirea domnească încă după moartea lui Șerban Banul Craiovenesc, când va fi căsut în disgrație, (v. pt. aceasta St. Nicolaescu: Doc. sl. rom., pp. 61-3; conf. Filitti: *Banii și Caimacamii*, p. 13.

⁵ V. Șt. D. Greceanu: *Fișe inedite Filipești*; v. Arh. St. Dosar, M-rei Mărgineni, trad. rom. f. orig.

⁶ Pătrașcu-Vodă a domnit de la 1554 Febr. până la 1557 Decembr. Cartea de care se vorbește, aici nu-mi este cunoscută.

⁷ V. nota 14 dela pag. 38. Pentru carte, cred că este cea relevată de mine la pag. 60 din presenta lucrare.

„Iară după aceia jupâneasa Anca din Mărgineni a lui Udriște biv. vel. Vistier și fie său Udriște și jupâneasa Iliana au avut înțelegere cu Drăghici feciorul lui Udriște la moartea jupânesei Ancăi de au dat și au închinat..... la această Mănăstire satul Cornești pentru sufletul lui Udriște vel Vistier și al lor.“

Fără a intra în detalii asupra personajilor pomenite în prezentul hrisov vom releva că :

1) data este aproape contemporană cu a hrisovului prin care se confirmă de același Voevod dania făcută aceleiași Mănăstiri, încă din vremea lui Moise Vodă a moșiei Blagodești, de către boierii Draghici Comis, Udriște Păharnic și Calca Vorniceasa pentru pomenirea sufletului lui Jupân Neagoe ¹, și

2) că din hrisovul de mai sus aflăm numele soției lui Drăghici Spătarul, anume Velica, precum și numele copiilor săi.

Asupra jupânesei Velicăi avem câteva informații documentare care ne lămuresc asupra persoanei ei și a neamului din care se trage.

Între 1520—25 ² Calotă Vornicul, boierul lui Neagoe Basarab, scrie jupânului Begne și jupânului Haneș Vameșilor, că a înțeles solia lui Lupul și-i roagă să dea voie acestuia să-i cumpere una alta, de oarece la Bobotează are să-și dea fata după Drăghici.

Concomitent cu această scrisoare mai aflăm și alta , prin care jupân Calotă Mare Vornic scrie Brașovenilor între altele că-și mărită o fată și îi roagă să vie și dintre ei vre-o trei, patru la nuntă.

Cert că la această nuntă a fost și unul din frunțașii Brașovului anume Johannes Krell ducând daruri în numele orașului, căci cu toate că textul latin ¹ „ad nuptiae Galathae ⁵ iudicis curiae domini Waywodae transalpinensis“, s’ar părea că se referă la nunta lui Calotă, acest lucru este imposibil, boierul Calotă fiind ginerile lui Vlad Călugărul precum ni-o indică încă din 1512 Iunie 4 ⁶, un hrisov care ne vorbește de moșia Drăgănești de lângă Târgoviște, dată jumătate de zestre jupâniței Neacșa de către Vlad Călugărul.

¹ V. mai sus pag. 37.

² V. I. Bogdan: *o. c.*, p. 296, *Regeste*, No. CLX, v. Arh. No. 555.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*

⁵ O stălcire a numelui Calotă.

⁶ V. Șt. D. Greceanu: *Șirul Voevozilor*, p. 33; v. Arh. St. Cond. M-rea Mislea, I, fila 127, negru verso.

Din acest act reiese că această boeroaică fiică de Domn căsătorită încă înainte cu Calotă, Vistierul lui Radu-cel-Mare, Vornic în urmă al lui Neagoe Basarab, numit de altfel în acest act „boier din casa Domniei Mele“ de către Neagoe, avea la data aceasta ca fiice pe Stanca și pe Calea, care traiau la data documentului.

În 1525 Septembrie 11¹, se dă hrisov Mănastirii Glavacioc pentru moșia Bărăganu dăruită de jupăn Calotă Vornicul încă de când era viu ; iar după moartea lui „și jupăn Drăgan Postelnicul ginerele lui Calotă încă o au dăruit și o au întărit acestei Mănăstiri.

Din informațiile documentare de mai sus reiese vădit că una din fiicele lui Calotă a fost soția unui boier Drăghici. Acest boier Drăghici a cărui dregătorie nu ne este specificată nu poate fi Drăghici Păharnicul, încă de la 1512 al lui Neagoe Basarab, pe care l-am văzut mai sus că devine Vornic la 1525 și care este Drăghici din Florești, soțul unei jupănese Stanca, dar ginere jupânului Stroe Boghianu.

Boierul Drăghici care este ginere lui Calotă Vornicul nu poate fi decât Drăghici, viitorul Comis de la 1525, pe semne la 1520 21 încă fără dregătorie cât pentru Drăgan Postelnicul, va fi fost poate soțul Stancăi de care ne vorbește actul din 1512, căci nu pot crede ca Drăgan acesta să poată fi confundat cu Drăghici.

La 1525 Septembrie 11², Drăghici nu se află în divan ca Postelnic, însă Drăgan este în funcția aceasta, și cu trei zile înainte la 8 Septembrie Drăghici este Comisul lui Radul de la Afumați.

De Caplea, a treia fiică a lui Calotă Vornicul, știm că se chema Caplea din Periș iar cât privește pe soțul ei, el nu ne este cunoscut.

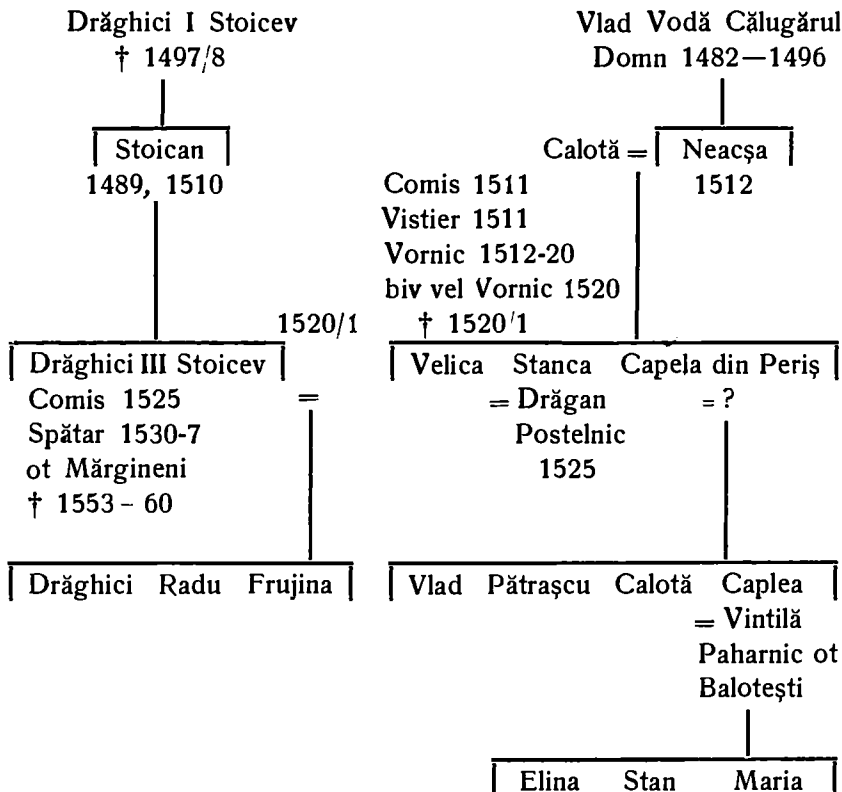
D. Stoica Nicolaescu³, de altfel ne confirmă și domnia sa că ginere al lui Calotă Vornic este Draghici Spătarul din Mărgineni.

Din cele înfățișate aici în privința rudelor soției lui Drăghici Spătarul din Mărgineni avem următoarea încrângătură genealogică :

¹ V. Șt. D. Greceanu: o. c., p. 73; v. Arh. St. M-rea Glavacioc, pach. 3¹ netreb., doc. 1.

² V. nota precedentă.

³ V. *Documente de la Mihai Viteazul ca Domn al Țării-Românești, Ardealului și Moldovei, 1600*, în *Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. vol. XII, part. I, 1911*, p. 246.

Udriște I-iu din Mărgineni.

Tot din hrisovul purtând¹ data de 1569¹ aflăm de un jupăn Udrea, sau jupăn Udriște Postelnicul, alături de² Drăghici Vel Comis și Călea Vorniceasa.

Să căutăm a identifica pe acest boer.

Pentru prima oară², în divanele primei jumătăți a secolului al XVI-lea aflăm pe un Udriște Stolnic la 1530, Maiu 22³, în scurta

¹ V. mai sus.

² La d. Șt. D. Greceanu: *Șirul Voevozilor*, în lucrarea neterminată și oprită după înșirarea câtorva din boieri care s'ar afla prin Divanele documentelor anului 1527 este trecut și un Udriște Vel Vistier, ceea ce nu este exact, căci acest boier nu apare decât ca Stolnic în 1530, iar nu în 1528. (v. Filitti: *Craiovestii*, p. 405).

³ Ultimul hrisov cunoscut mie de la Moise-Vodă.

domnie a lui Moise Vodă luând locul lui Badea Iaz¹, dar el lipsește în imediat următorul divan de la 15 Iunie acelaș an², fiind înlocuit cu Staico, iar la 1530, Novembre 15³ îl aflăm cu dregătoria de Paharnic, supt Vlad Inecatul, funcție ce o îndeplinește în domnia acestuia alături de Radul.

Udriște lipsește din divanele documentelor purtând datele de 1⁴, 2⁵ și 18 Septembrie 1531⁶, pentru a reapare la 17 Decembrie⁷, și a dispăre din nou la 27 Ianuar⁸, 16 August⁹, 29 Decembre⁹, 1532, Ianuar¹¹ și 2 Februar 1533¹².

La 12 Februar¹³ 1533 aflăm în locul lui Radul Paharnic pe un Danciul, care însă va dispăre în imediat următorul divan la 12 Marte¹¹, fiind din nou înlocuit cu Radul.

În fine la 1533 April 26¹¹ Udriște și Radul sânt alături în divan, amândoi paharnici.

La 3 Iunie¹⁶ Udriște lipsește din nou pentru a ceda locul lui Radul numit la 22 Iulie¹¹ Radu Pașadia iar el Udriște poartă

¹ Acest boier este Stolnicul lui Moise-Vodă de la 1529 înainte; nu cred însă să poată fi identificat cu Badea Postelnicul lui Radu de la Afumași din 1526, (v. divanele la St. D. Greceanu: *Șirul Voevozilor*), care rămâne Postelnic alături de omonimul său Bădică Voevođ frate cu Radu Paisie.

² V. Elie Nicolescu, o. c., j. G-I, P. V. Năsturel; Radu Șerban și Matei Basarab în *Rev. Lit. și Arta Rom.*, XI, 1907, p. 472; v. Arh. St. M-rea Govora, secț. Ist., pach. 30, netreb., doc. original.

³ V. Elie Nicolescu, o. c.

⁴ V. Elie Nicolescu, o. c.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*; v. Ștefulescu: *Tismana*, pp. 222-3; v. Arh. St. Cond. Tismana, I, fila 586.

⁷ V. Ștefulescu: *Doc.*, p. 100; v. Mus. Gorj. secț. XVI, doc. 45.

⁸ V. *Revista Istorică*, X, 1924, p. 60, orig. pierdută.

⁹ V. Elie Nicolescu; o. c.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Fără zi, v. *ibid.*

¹² *Ibid.*

¹³ Șt. Nicolaescu: *Doc.*, p. 264; v. Arh. St. M-rea Bistrița, pach. 46, No. 2.

¹⁴ V. Elie Nicolescu.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*, v. Ștefulescu: *Tismana*, p. 223; v. Arh. St. Cond. M-rea Tismana, II, f. 421 v.

¹⁷ V. Elie Nicolescu, o. c.

dregătoria de vistier. Lipsește totuși la 13 Octombrie 1533¹ din documentul lui Vlad Vintilă.

În restul divanelor documentelor acestui Voevod, Udriște dispăre, vistier fiind la 13 Octombrie² Radul, altul decât Paharnicul de care am vorbit, care de altfel este alături în divan, iar la 3 Noiembrie³ Staico Vistier, pe care îl vom afla și în documentul din 27 Decembrie⁴ al lui Radu Vodă.

La 8 Aprilie⁵ Udriște lipsește din nou, biv vel Paharnic fiind Radu Furcă, iar la 23 Maiu⁶ Stoica și Radul sânt amândoi vistieri.

Pe Udriște îl aflăm din nou vistier la 6 Septembrie 1534⁷ și de acum înainte mai că nu va lipsi din divanele lui Vlad Vintilă și Radu Paisie, purtând continuu această dregătorie.

La 1542 Februarie 20⁸ este chiar vel Vistier precum și la 1543 Iulie 25⁹, până la 1545 Iunie 2¹⁰, în ultimul hrisov cu divan cunoscut mie de la Radul Paisie, fiind înlocuit în domnia lui Mircea Ciobanul, prin Coadă la 5 Decembrie 1545¹¹, și în fine Gheorghe Vistier la 30 Iunie 1546¹², Chirca la 26 April 1547¹³, Gheorghe din nou la 1 Iunie 1547¹⁴ și 2 Iunie¹⁵.

În fine la 1 Decembrie 1547¹⁶ aflăm pe un Drăghici Vistier,

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*

⁵ V. Șt. Nicolaescu, *o. c.*, p. 4; v. Elie Nicolescu, *o. c.*, v. Arh. St. M-rea Snagov, pach. 4, doc. I.

⁶ V. Elie Nicolescu, *o. c.*

⁷ V. Elie Nicolescu, *o. c.*

⁸ V. Bogdan: *o. c.*, ed. I, p. 299. Nota la No. CLXVI; v. Arh. St. Ep, Argeș, XXII, doc. 3.

⁹ V. *Arhivele Olteniei, An. III, No. 5, jan.-febr. 1923*, pp. 32-3; Col. Nicolae Ploșor.

¹⁰ V. Ștefulescu: *Doc.*, p. 112; v. Mus. Gorj, sec. XVI, doc. 8.

¹¹ V. G-I .P. V. Năsturel: *Biserici, Mănăstiri și schit din Oltenia, vol. XIV, Tocilescu, 1913*, p. 44; v. Arh. St. Dom. Cor. M-rea Zlătari, pach. 9, doc. I, copie 1850.

¹² V. Ștefulescu: *Doc.* pp. 115-7; v. Acad. Rom., XC, 8.

¹³ *Ibid.*, *Tismana*, p. 233; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 1, Doc. 8.

¹⁴ V. Ștefulescu: *o. c.*, pp. 233-5; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 5, doc. 1.

¹⁵ *Ibid.*, p. 240; v. *ibid.*, pach. I, doc. 10.

¹⁶ *Ibid.*, *Doc.*, pp. 117-8; v. proprietate particulară în copie din 26, II/1926.

precum și la 8 ale aceleiași luni ¹ iar la 7 Mai 1548 ² vistier este Neagoe ultimul Vistier al lui Mircea Ciobanul, înlocuit de către Ilie Radul cu un Crăciun la 1553 Martie 20 ³.

Prin urmare în privința carierei lui Udriște, avem — rezumând știrile de mai sus — următoarele :

vel Stolnic a lui Moise Vodă la 1530.

„ Paharnic „ „ Vlad Inecatul la 1530 și 1531.

„ „ „ „ Vlad Vintilă la 1533.

„ Vistier „ „ Radul Paisie la 1533.

biv „ Paharnic „ „ Vlad Vintilă la 1534 și în fine

„ Vistier „ „ Radul Paisie de la 1535 până la 1545.

Acest Udriște, boier a patru Domni consecutivi ai Țării-Românești, este acel boier despre care Elena Postelniceasa Cantacuzino, în mândra-i titulatură din 1667, își spune „Nepoată“.

Acest boier din Mărgineni fuge în Ardeal în urma alungării lui Radul Paisie la 1545.

După uciderea mai multor boieri Coadă Vornicul, Drăgan Stolnicul, Stroe Spătarul și Vintilă Comisul ⁴; boierii scăpați de urgia lui Mircea Ciobanul se refugiază în Ardeal. Printre ei este și Udriște.

În urma reclamațiilor Turcilor se aduc din Ungaria la Brașov boierii „Bahr ⁵, Udriște Marsinee ⁶“.

Mircea Ciobanul jură că pot să se reîntoarcă liniștiți în Țara-Românească, pe semne însă cu gânduri ascunse de a-i ucide și pe ei.

Boierii, conștienți din experiențe de adevărată valoare a acestui jurământ, uniți între ei, năvălesc asupra Domnului. Lupta se dete pe Prahova la Periș la 24 August 1548. Pe câmpul de luptă printre răsvrățiți cad Teodosie Banul și Udriște Vistierul ⁷.

¹ *Ibid.*, p. 120; v. Acad. Rom.

² *Ibid.*, p. 122; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 2, doc. 7.

³ V. Șt. Nicolaescu: o. c., p. 266; v. Arh. St. Ep. Argeș, pach. 69, No. 4, secț. ist.

⁴ Nu este unul și același cu Vintilă Vornicul, care acesta este un boier din Cornățeni.

⁵ Pe semne o stălcire a vorbei Banul. Boierul cu această dregătorie este Theodosie, dacă nu va fi chiar Barbul, ginerele lui Mircea-Vodă, omorât și el acum.

⁶ Mărgineanul.

⁷ V. *Cronicile Țării*.

Am aflat încă mai sus vorbindu-se de mai multe ori de boierul Udriște ¹.

Un alt document interesant pentru lămuririle genealogice pe cari ni le dă este actul din 1538 Iulie 16 ² prin care: „Radul „Paisie dă jupânului Drăghici Spătarul și *fratelui său* jupân „Udriște velichi Vistier și vărului său jupân Vintilă Comisul ca „să ție moșie în Mărăcineni ³ și cu plaiul din Buciaci și cu siliștea „de la Poalele Sărata și Filipeștii ⁴ întregi cu plaiul Floreaiul ⁵ și „Băneștii ⁶ care le are de la moșul său Drăghici vornicul“.

Despre Drăghici Spătarul am vorbit mai sus; prezentul document este primul care ne relevă rudenia care a fost între el și Udriște Vistierul.

Cât pentru veria cu Vintilă Comisul, trebuie să ne referim la actul din 1510 Mart 27 pomenit mai sus, acest Vintilă trebuie să fie feciorul aceluia Radu Vintilov și deci văr al doilea al lui Drăghici spătarul și al lui Udriște vistierul, fii lui Stoican. Acest Vintilă Comis diferit evident de Vintilă Vornicul, este indiscutabil

¹ V. Documentele.

² V. Acad. Rom., doc. 5/XXXIX. Raposatul Greceanu, (v. *Fișe inedite Filipești caet II, fișa No. 1338*), ne dă la data de mai sus cu acciași trimetere ca sursă, urmatorul resumat al acestui hrisov:

Radul Vvd. sin Radu Vvd., pentru satele Mărgineni, Filipești, Bănești, Breaza, Comarnic vorbește de jupân Drăghici Spatarul și de fratele său Udriște Vel Vistier; apoi de Berivoe sin Vlad cu satul Comarnic în zilele lui Vlăduță Vvd., v. și notele următoare).

³ Fi-va oare moșia Mărgineni și nu Mărăcineni? Știm că aceasta din urmă a fost moșia boierilor Golești din această epocă, pe când Mărgineni era moșie de baștină a boierilor de care ne ocupăm.

⁴ Moșia aceasta am întâlnit-o, încă din 1510, Maiu 27. Această moșie fusese întărită ulterior la 1617 Ianuar 7, (v. St. D. Greceanu *Fișe inedite, Filipești, vol. IV, fișa 151*; v. Ac. Rom., doc. 54 XLI) de Alexandru Iliăș lui Ghinea Cupeful, împreună cu Breaza și Gurgueții cumpărate de acesta de la Maria din Bucov, fata lui Stoica Postelnic ot Bucov.

⁵ Acest munte aparținuse pe la 1539-40 unui Mihnea Vistierul, (v. Greceanu, *o. c., caet IV, fișa 74*). Actul fusese adus de vechilii, Generalului Cantacuzino și ai lui Nicolae Dudesu și Pană Filipescu, Vel Logofăt în pricina pentru Comarnic, din 1776, Februar 13; v. și *Genealog. Cantacuzino* ed. Iorga, p. 257.

⁶ Un Băneștii, nu știu dacă același cu cel de mai sus, a fost moșie de zestre a jupănesei Caplea, fiica lui Vlad Călugărul, soția lui Staico Logofătul din Bucov, Băjești și Ruși.

acela care-și găsește moartea în măcelul boierilor poruncit de Mircea Ciobanul la 1548¹.

În privința rudenilor Vistierului lui Radu Paisie, amestecat precum am văzut mai sus, chiar în luptele pentru tronul țării, mai aflăm și alte date interesante.

Condica Mănăstirii Mărgineni² ne indică pe soția lui Udriște Vistierul din Mărgineni și anume pe jupăneasa Anca³.

Relevăm aci doar pasagiul care ne interesează pentru moment din actul cu data de 1569.

„Iar după aceea jupăneasa Anca din Mărgineni al lui Udriște „biv vel Vistier și a fiu său Udriște⁴ și jupăneasa Iliana au avut „înțelegere cu Drăghici feciorul lui Udriște la moartea jupănesei „Ancăi de au dat și închinat la Sfânta Mănăstire satul Cornenii „de lângă apă tot hotarul și cu vadul de moară și dealul și un „sălaş de țigani cu țigancă și feciorii pentru sufletul lui Udriște „biv vel Vistier și pentru sufletul lor.“

Din acest act aflăm vorbindu-se de fii lui Udriște Vistierul anume Udriște și Drăghici și de asemenea de soția lui Udriște Vistierul anume Anca.

Observăm însă din rezumatul actului că „a fost înțelegere“ între jupăneasa Iliana și Udriște cu Drăghici „fiul lui Udriște“.

Această explicație ne lasă să înțelegem că Anca din Mărgineni, a fost mamă vitregă lui Drăghici și numai mamă bună lui Udriște și Ilinci căci altfel Domnul ar fi specificat pe toți copiii la un loc cu mama lor.

În privința soției lui Udriște Vistierul sus menționată un act inedit⁵ ne dă lămuriri interesante și de mare importanță genealogică. Actul poartă data de 1588 Iulie 5, și îl dăm în extenso fiind inedit :

„Mihnea Voevod, feciorul lui Alexandru Voevod, dă dregătoru- „lui Domniei Sale jupân Filip Armașul și socrului său jupân

¹ V. mai sus, p. 67 și nota 6.

² A fost la Arhivele Statului, azi însă evacuată la Moscova.

³ V. mai sus pag. 37, hrisovul din 1569.

⁴ Pe semne greșală în rezumatul actului, frasa trebuind să fie înțeleasă: și „fiu său Udriște“.

⁵ V. Ac. Rom., doc., pach. CCI, (din donația d-nei Sabina Cantacuzino, născută I. C. Brătianu), comunicat mie de către d. I. C. Filitti și tradus de d. Iuliu Tuđucescu.

„Udriște Ban din Mărgineni, ca să ție satul Afumați cu tot hotarul, și din satul Plătăreștii jumătate și din satul Bărzeștii partea care a cumpărat-o jupân Ivașco Dvornic și jupâneasa lui Elina, sora lui Udriște Banul, care moșii au fost drepte moșii de moștenire ale jupâniții Ancăi și Neacșei, fetele răposatului Radului Voevod, zestre, pre din două, de la răposatul părintele lor Radului Voevod și de la maica lor Doamna Voica. Apoi jupâniței Neacșei, sora jupâniței Ancăi, i s-au întâmplat moarte și nu a rămas nimeni din trupul ei, iar la moartea ei a dat partea ei nepoatei sale Elina. Apoi când a fost în zilele răposatului părintelui Domniei Mele Alexandru Voevod iar jupân Ivașco Dvornicul și jupânița Elina, sora lui Udriște Banul din Mărgineni, nu s'a lăsat pentru zestrea ei de la părintele ei și de la mătușa sa jupânița Neacșa, pe care i-a dat-o jupânița Neacșa la moartea ei partea ei, nepoatei sale Elinei¹ care a fost ei dată de zestre și din partea tatălui ei Udriște Banul, după cum a fost a mamei sale jupâniței Ancăi și a moșului ei, însă din Afumați jumătate, pe care o cumpărase Radul Voevod și Doamna Voica, și din Plătărești jumătate, pe care o cumpărase Radul Voevod și Doamna Voica, și din Crețești din vad, jumătate. Și a dat jupânița Elina, cu știrea fratelui ei a lui Udriște Banul, din partea moșului ei, din satul Săcăria jumătate lui Chisar Vel Logofăt¹ și din satul Bugmeanii jumătate a dat Stanciului Minet partea de către satul Domnești, drept 24.000 de aspri noi și din partea din Crețești, din vad, a dat la Sfânta Mănăstire Sinaia.

„Apoi Domnia Sa a cercetat după dreptate și după lege cu toți dregătorii Domniei Sale și adevărat a aflat Domnia Sa cum că acestea au fost de zestre ale jupâniței Elina de la tatăl ei și nici de cum al mătușei sale Neacșa, care i-au fost date ei după

¹ Boier întâlnit pentru prima oară în divan la 1586, Maiu 3 supț Mihnea Turcitul, (v. Ștefulescu: *Doc.*, p. 296; v. Mus. Gorj, șec. XVI, doc. 15), devenit supț același Domn la 1587 Ianuar 26, Mare Vornic, (v. G-1 Năsturel: *Ist. Leagăn. Năsturelelor în Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. X, fasc. II, 1909*, p. 231; v. Acad. Rom., pach. LVIII, doc. 10), până la 23 Nov., 1588, când apare pentru ultima oară; v. Ștefulescu: *Doc.*, p. 282; v. Acad. Rom. pach. XI, doc. 100). Supț Mihai Viteazul aflăm la 1596 Ianuarie 7, din Gherghița, pe un Cezar Logofăt Mare. (v. Ștefulescu, *Tismana*, 289; v. Arh. St. Cond. Tismana, II, fila 384).

„moartea ei, și nu a avut nici o treabă cu partea fratelui ei Udriște
„Banul pentru că acestea i s'au fost dat ei zestre.

„De aceea și Domnia Sa a dat dregătorului Domniei Sale lui
„jupân Filip velichi Armașul și lui jupân Udriște Banul din Afu-
„mați să ție jumătate pentru că le este dreaptă moșie a lor și de
„moștenire, însă jumătate din Afumați¹. Și iarăși să stăpânească
„partea din Plătărești² pentru că jumătate e bătrână și dreaptă
„moșie și de moștenire însă jumătate din Plătărești să ție partea
„cătă este din Buciumeni³, iar partea din Crețești⁴ din vad să ție
„cătă parte este despre Bărzești⁵ pentru că jupâneasa Anca și sora
„ei jupănița Neacșa au fost fetele Radului Voevod și ale Doamnei
„Voica, și li s-au dat lor de zestre.“

Prin urmare din acest hrisov, extrem de interesant pentru informațiile necunoscute până azi pe care ni le dă, avem spița genealogică ce urmează.

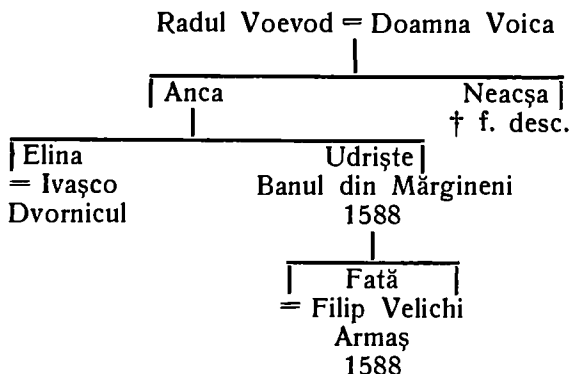
¹ Sunt mai multe sate cu acest nume: o comună rurală în jud. Dolj, la S. V. de Craiova, fiind numită înainte Amzulești, un sat în jud. Olt, făcând parte din comuna rurală Urșii, alt sat în Teleorman, făcând parte din comuna Țândărei, Ialomița. În fine un Afumați este în jud. Vâlcea cunoscut ca loc de naștere a Voevodului numit chiar după acest sat. Un Afumați este comună rurală în Ilfov, plasa Dâmbovița, la 16 km. N. E. de București, compusă din satele Afumați și Boltăși. Tradiția locală spune că înființarea acestei comune ar fi abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea, supt Ipsilanti, în tot cazul acolo se găsește o biserică clădită de Cantacuzini la 1636 (?); (v. Dicț. Geografic, vol. I, la Afumați). Ctitorie a lui Mihai Spătarul (v. Filitti, *Arh. G. Gr. Cantacuzino*, p. XXXIII, se pare că supt Voevodul Radu de la Afumați a fost o bătălie pe câmpiile acestui sat între Domn și Turci cu pretendentul lor Mehmet Beg. Cert că acest din urmă Afumați din Ilfov este satul de care se vorbește în actul de sus.

² Sat din comuna Cucueți-Plătărești din jud. Ilfov. Tradiția spune că a fost o bătălie aici între Matei Basarab și Tătari.

³ Sunt mai mulți Buciumeni: unul în Olt, altul în Dâmbovița și două sate cu acest nume în Ilfov, unul făcând parte din comuna Herăști Buciumeni, plasa Negoesti, unde a fost bătălie cu Turcii la 1595 și altul făcând parte din comuna Bucoveni plasa Snagov. Unul din aceste două este cel din actul de mai sus.

⁴ Cert că acest nume este comuna rurală din Ilfov: Crețești-Fințești, compus din satele Crețești, Copăcenii, St. Ion și Sintești.

⁵ De asemenea în Ilfov făcând parte din comuna rurală Dudești-Cioplea și nu cel din Vâlcea, nici cel din Mehedinți.

Personagiile care ne sânt cunoscute din această spiță sânt: Elina soția lui Ivașco Vornicul ot Golești și fratele ei Udriște întâlnit aci cu epitetul de Ban pe când, precum am arătat mai sus¹, el nu ne era cunoscut cu vreo dregătorie:

Tot acolo am aflat că mama Elinei și a lui Udriște este jupăneasa Anca soția lui Udriște Vistierul din Mărgineni.

Din compararea conținutelor acestor două hrisoave reese neîn-doenic că Udriște Vistierul din Mărgineni este ginerele unui Voevod Radul și unei Doamne Voica.

Cine poate fi acest Domn ?

Genealogia Voevozilor Țărei Românești² ne arată ca Domni cu acest nume pe următorii șase:

1. Radu cel Frumos.
2. Radu cel Mare.
3. Radu de la Afumați.
4. Radu Paisie și
5. Radu Ilie

trebuind să menționăm și pe Radu Bădică pretendentul.

Pe soția primului istoria țării ne spune că este Maria; din ce neam, nu știm.

Radul cel Mare este căsătorit cu Doamna Catalina sora jupăneasei Neaga, soția lui Părvul I Craiovescul, și mamă a lui Neagoe Basarab³,

¹ V. p. doc. din 1569.

² V. I. C. Filitti; *Banii și Caimacanii Craiovei*, în *Arhivele Olteniei* an. III, 1924, arborele genealogic al Basarabilor.

³ V. I. C. Filitti: *Craioveștii*.

Dar Radul cel Mare a mai fost căsătorit și cu altă jupăneasă afară de Catalina căci fiii acesteia și ai lui Radu sânt după pomelnicul de la Govora¹: Radu², Mircea³ și Vlad⁴. Nu cunoaștem pe mama lui Radu zis de la Afumați și a celor două fiice Boba și Cărstina.

Cât pentru Radul cel Viteaz, cunoscut în istorie și supt numele: de la Afumați, după locul său de naștere⁵, poate însă și după lupta repurtată la Afumați asupra Turcilor⁶, sau chiar pentru că era stăpân al acestui sat⁷, știm de altfel că a fost căsătorit de două ori: întâi cu fiica lui Vlaicul Vornicul, a cărui nume s'ar părea că ar fi Ilinca⁸, și al doilea la 1526 cu fiica lui Neagoe Basarab, Roxanda.

Radu Paisie, numit de vărul său Nicolae Olahul cu numele de „Petrus ab Argyes, Stanzulis filius, patruelis meus“⁹, ar fi descendent tot după informațiile aceluși Băsărăbesc ardelean din Mănjiță de la Argeș, soțul Marinei sora lui Ioan Corvin¹⁰, deci din

¹ Din sec. XVIII, v. Șt. Nicolaescu: o. c., p. 237; v. Acad. Rom. Ms. 257, v. și I. C. Filitti: *Craioveștii*, p. 293 nota 2.

² Identificat cu Radu Paisie Domnul Țărei Românești de la 1534, 1535-1545.

³ Mircea- Voevod, cunoscut în istorie supt numele de Mircea Ciobanul Domn al Țărei Românești de la 1545-1553 și de la 1558-9.

⁴ Vlad Vintilă Domn de la 1523-5.

⁵ V. mai jos pag. 75. Afumații aceștia ar fi fost în jud. Vâlcea, (v. dicționarul geografic vol. I).

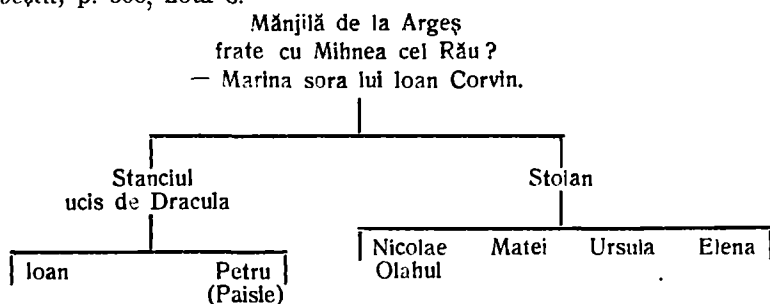
⁶ V. Dicționarul geografic, vol. I.

⁷ V. satul Afumați -în Ilfov.

⁸ V. Șt. Nicolaescu; o. c.

⁹ V. Iorga; *Contrib. la Ist., Munt. în An. Ac. Rom. ser. II, sect. ist., XVIII (1895-6)*, p. 2, nota 3; v. Șt. Nicolaescu: o. c., p. 65.

¹⁰ Iată și spița descendentă a acestui Băsărăbesc, (v. I. C. Filitti: *Craioveștii*, p. 308, nota 8.

brânşa lui Vlad Dracul, cu toate că acelaşi îl face şi descendent din sângele lui Dan, fratele lui Mircea cel Bătrân¹.

Pe semne că şi Radu Paisie, odată ajuns Domn, pentru a-şi da o paternitate domnească se întitula: fiu al lui Radu cel Mare, într' acelaşi mod cum Neagoe Basarab cu câteva decenii înainte se întitula fiu al lui Basarab cel Tânăr, şi precum vom vedea mai târziu titulatura lui Radu Şerban Basarab şi Matei Basarab cari se întitulează: nepoţi ai lui Basarab Voevod fără să aibă vreo legătură măcar de alianţă cu acesta.

Să fi fost soţia lui Stanciul cel ucis de Dracula; concubina lui Radu cel Mare, şi atunci într'adevăr că Radu Paisie va fi putut să se numească fiu al acestuia.

Din informaţiile genealogice² cunoscute mie Radul Paisie a fost căsătorit de două ori: întâi cu Stana şi în urmă cu Roxana, despre a căror neam nu avem nici o informaţie documentară.

Cât pentru Radu Ilie Voevodul Ţărei Româneşti de la alungarea lui Mircea Ciobanul, în 1552, şi până la suirea în scaun a lui Pătraşcu cel Bun, la 1553, ştim că este fiul lui Radu Paisie³.

Mai rămâne să relevăm pe pretendentul Radu Bădică de la 1523-24, omorât de altfel la 1524, care este cert fiul Catalinei şi se întitulează frate al lui Radu de la Afumaţi. Nu ştim nimic precis asupra acestui Domn efemer în ceia ce priveşte soţia şi copiii săi, dacă va fi avut.

Din genealogiile făcute până astăzi⁴ asupra neamului domnesc al Basarabilor şi în special printre cei din epoca aci relatată nu cunoaştem cine este părintele acestor două jupănese Anca şi Neacşa, precum nici cine este Voica Doamna muma lor.

O Voică Doamnă a fost soţia lui Mihnea-cel-Rău mamă lui Mircea-Vodă, pribeagă prin Ardeal în urma uciderii soţului ei la 1510 care cert nu poate fi Doamna de care vorbeşte documentul de mai sus.

¹ V. pentru toate aceste informaţiuni: Filitti: *Craioveştii*, p. 308, nota 8; v. şi Elie Nicolescu; o. c., p. 615 şi 648.

² Studii făcute de d. Şt. Nicolaescu, în *Rev. România Nouă*, şi de d. I. C. Filitti: *Banii şi Caimacanii*, o. c.

³ V. Elie Nicolescu: *Cine este Radul Iliş*, o. c., p. 449.

⁴ V. Şt. Nicolaescu: o. c., jv. Filitti: o. c., v. G-I. P, V, *Năsturel*: o. c., v. C. Kogălniceanu, *Arborele genealogic şi cronologic al Basarabilor*, v. *Istoria Românilor*.

Analisând însă cu deamănuntul acest document observăm că moșia Afumați din Ilfov fusese cumpărată de Radul Voevod și Doamna Voica și anume jumătate de sat. Știm de altfel ¹ că stăpân asupra satului Afumați era jupănul Neagoe Drăghici, încă la 1510, moșie de moștenire de la părintele său Drăghici I Stoicev.

Am spus mai sus că Anca este soția lui Udriște Vistierul din Mărgineni care era rudă de sânge cu Neagoe Drăghici, însă în documentul de față nu se spune nimic de soțul jupănesei Anca ceea ce mă face să cred că după moartea lui Neagoe Drăghici moșia Afumați va fi fost poate vândută fiind cumpărată de Radul-Vodă și cu soția sa Doamna Voica și prin urmare moșia Afumați vine în stăpânirea boierilor Mărgineni, din a doua parte a secolului al XVI-lea, nu ca moștenire Mărginenească ci ca moștenire de la mama lor soție de Mărginean.

Singurul Voevod Radu care ar fi putut să fie cel de care ne vorbește documentul din 1508 este Radul de la Afumați. Doamna Voica va fi fost poate fiica lui Vlaicul dvornicul, cea pe care d. St. Nicolaescu ne-o indică a fi poate Ilina.

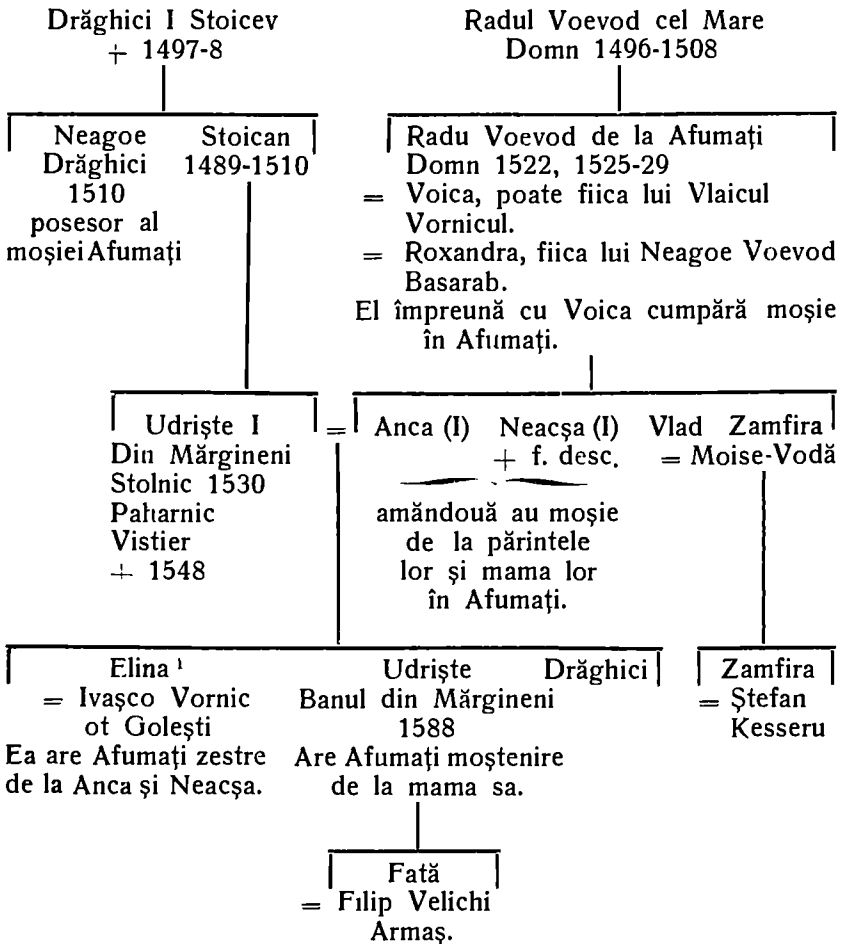
Și atunci spița genealogică din actul din 1588 se completează precum se arată în schița de pe pagina următoare.

Odată aceste fixate putem să înțelegem² cu mult mai mare precizie pasagiul din documentul lui Mihnea Turcitul din 4 Iunie 1588³ care vorbește de frații lui Radu-cel-Viteaz, adică Radu de la Afumați, anume Cârstea Vistier și Maican Spătar și care urmează astfel :

„Și așa au lăsat acești mai sus ziși boieri (Cârstea Vistierul și „Maican Spătarul); oricui să va întâmpla dintr’ânșii moarte mai „întăiu, iar dintr’ânșii vânzător să nu fie, ci să rămăie sau fecio- „rilor sau fetelor. Apoi dintr’acești mai sus ziși boieri, frați ai „Radului Voevod, dintr’ânșii nici unii nu au rămas, fără numai „doao fete ale Radului Voevod nepoatele acestor mai sus ziși „boieri Cârstea Vistier și Maican Spătar. Apoi au lăsat la moartea „lor să fie lor acest mai sus zisu sat Critineștii și ohabnec ne- „clătit în veci. Iar dupa aceia, pă urmă dintre aceste doao fete

¹ V. mai sus.

² V. un prețios act cu privire la Radu-Voda cel Viteaz de St. Nicolaescu, în *Rev. România Nouă*, anul I, 1907-8, pp. 389-93; v. de același: *Radu Voevod de la Afumați*, în *Rev. pt. Ist. Arh. și Fil. vol. X, an. 1909*, pp. 81-85.

„ale Radului Voevod numai sau ales jupâneasa Elina, jupâneasa „lui Ivașco Vornic. Apoi au rămas acest sat Critineștii a fi ei de „baștină de la moșu-său Cârstea Vistier și Maican Spătar. Iar „după aceia, jupâneasa Elina ea, s'a pus de au vândut satul Cri- „tineștii sfintei Dumnezeieștei mănăstiri a domniei mele² drept „20.000 aspri și s'au scris în sfântul pomelnic“.

Cele două fete sânt Anca și Neacșa de care ne vorbește actul din 1588 Iulie 5 inedit.

Reiese un lucru interesant pentru genealogia vechilor Golești

¹ Vezi pentru această jupâncasă mai departe la descendența lui Udriște Vistierul.

² Biserica S-fta Treime din București.

din secolul al XVI-lea și anume că Ivașco Golescu nu a fost căsătorit de două ori. 1) cu Elina fiica lui Radu de la Afumați și 2) cu Elina din Mărgineni; ci această Elina era una și aceeași persoană, fiica lui Udriște Vistierul din Mărgineni și nepoată de fiică a lui Radu-Vodă Viteazul.

Asupra lui Udriște Vistierul din Mărgineni mai avem de adăogat următoarele:

La 1538 August 28¹ se dă hrisov către Sara Călugărița și soră-sa Ana ca să le fie lor toate averile lui Stoica al lui Miho în satul Aninoasa. În hrisov se pomenește că Sara Călugărița și soră-sa Ana, au înfrățit pe jupân Udriște Vistieru și pe jupân Stroe Spătarul.

Ne este imposibil pentru moment a identifica în mod precis pe aceste două jupăne, căci incontestabil că Sara călugărița va fi purtat în mirenie alt nume. Nu putem totuși să credem că Ana să fi fost chiar soția lui Udriște: jupăneasa Anca, fiica lui Radu Voevod, fiindcă în acele vremuri numele de Anca și Ana erau diferite.

Vor fi fost poate două boieroaice înrudite cu neamul boierilor din Drăgoești.

În ceia ce privește pe Stroe Spătarul, fără a putea până în prezent spune din ce neam va fi fost, el ne este cunoscut ca martor domnesc al lui Radu Paisie² chiar une ori alături în divan cu Drăghici biv Vel Spătarul din Mărgineni. Diferit de Stroe Paharnicul, de care am vorbit mai sus, înclin a crede că el face parte din neamul boierilor ziși din Drăgoești.

Ca ultima informațiune asupra lui Udriște Vistierul cunoaștem conținutul unei scrisori a lui, adresată pârgarilor de la Brașov³, prin care îi roagă a vorbi cu Pârcălabul de la Bran ca să deschidă drumurile, putând astfel să afle vești de la Tătari.

Udriște Vistierul pare a mai fi avut un frate al cărui nume nu-l cunoaștem judecând după o informație care ne spune: că în August 1546 se mai întâmpină cel puțin doi frați ai săi⁴ ale căror nume nu ne sânt relevate, unul putând fi Drăghici Spătarul.

¹ V. Șt. D. Greceanu: *Gen. Doc.*, vol. I, p. 29; v. Arh. St, Mitrop, București, pach. 34, doc. 3.

² V. Greceanu: *Șirul Voevoților: Divanele acestui Voevod*.

³ V. I. Bogdan: o. c., p..

⁴ V. *Quellen*, III, p. 351; v. I. C. Filitti: *Craioveștii*, p. 409, nota 7.

Boierii din Mărgineni din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Am spus mai sus că Drăghici Spătarul din Mărgineni, care se stinge din viață înainte de 1560, a avut ca feciori pe Drăghici și Radu, și ca fiică pe Frujina.

În privința unuia din fiii lui Drăghici Spătarul, fără a putea afirma care, aflăm o informație în socotelile orașelor ardelene: Sibiiu și Brașov la 1553. În ziua de 6 Februar¹ era trimis în misiune de la Radu Voevod², fiul lui Drăghici Spătarul.

Este singura informație aflată asupra descendenței lui Drăghici Spătar.

Atât Radu cât și Drăghici precum și Frujina se vor fi stins din viață încă înaintea încheierii secolului.

La 1571 Iunie 8³, Novembre 22⁴, Decembre 9⁵, și la 1575 Iunie 30⁶ aflăm vorbindu-se în aceleași socoteli de un Drăghici

¹ V. Hurmuzaki; XI, p. 787. *Apendice II, coprinzând extrase private la Românii din socotelile orașelor Sibiiu și Brașov*: Feria secunda ante Carnisprivium venit filius Dragyts Zpotaryi a Radui Wayvoda; illum honoravimus...

² Ilie Radul fiul lui Radu Paisie care domnește în Țara Românească puțină vreme, între Mircea Ciobanul și Pătrașcu-cel-Bun; v. Elie Nicolescu: *Cine este Ilie Radul în Rev. Literatura și Artă Română*, 1904.

³ Hurmuzaki, p. 80. Es waren kommen des Alexandri Wayda Boern einer und Dragicz kommen mit j. Wladika, Haben 8 Tag al nie beharrn.

⁴ *Ibid.*, p. 808: War kommen der Dragitsch Zpatayr von Alexander Weyda solt zu Fürstlichen Gnaden mit 26 Person.

⁵ *Ibid.*, p. 808: La această dată sosește în Ardeal fiica lui Mircea Voevod ptr. care părgarii fac chelt. de aprovizionare specificând încă: Es war auch von fürstlichen Gnaden zurück kommen der Dragitsch Zpotayr.

⁶ *Ibid.*, p. 813: Komme der Dragichy Spotayr, czog auf die Hochzeit zum Herr Banfy.

Spătar, care incontestabil nu poate fi confundat cu cel de care am vorbit mai sus.

Acest boier poate fi unul și același cu Drăghici Postelnicul de care pomenește un act din 1578 Aprilie 14¹, prin care: Mihnea-Vodă întărește Mitropoliei din Târgoviște cu hramul „Înălțarea Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Isus Hs.“ și Arhimetropolitului Kir Vlădica Serafim ca să-i fie satul Luciani pentru că a fost dreaptă și bătrână moștenire a boierilor din Mărgineni. „Ci au venit înșiși jupânii Drăghici și Udriște postelnicii“ înaintea răposatului părintelui Domnului de au dat mai sus zisul sat Lucianii de pe Dâmbovița jupânului Dragomir Vornicul și acesta l-a adăogat Sfintei Mitropolii spre întărire și spre întremare și Dumnezeuieștilor monahi spre hrană, iar jupân Dragomir și boierilor din Mărgineni Drăghici și Udriște spre vecinică pomenire lor și a părinților lor. Și când a adăogat jup. Dragomir dvornicu mai sus zisul sat Lucianii sfintei Mitropolii iar jup. Drăghici și Udriște Postelnicii ei singuri au mers înaintea părinților D-mele și înșiși au mărturisit atunci cum că au închinat satul Luciani de a lor bună voie, de a fi al sfintei Mitropolii ca să fie și lor și părinților lor spre vecinică pomenire.

Acest hrisov este reîntărirea celui din 1570 Octombrie 23² dat de Alexandru-Vodă și având același conținut, doar că boierii Mărgineni nu sânt specificați cu numele lor.

La sfârșitul acestei întăriri aflăm un pomelnic care pare mai mult a se referi la neamul lui Dragomir³.

La data hrisovului din 1570 atât Drăghici cât și Udriște sânt cu dregătoria de Postelnici, dar nu boieri de divan, căci nu întâlnim în nici un hrisov cu martori domnești pe vre-un Postelnic cu acest nume.

Am văzut mai sus că Udriște Vistierul din Mărgineni a avut doi fii cari poartă aceste nume; incontestabil că Postelnicii din actele din 1570 și 1578 pomeniți împreună nu pot fi decât fii

¹ V. Arh. St. Mitr. Buc. pach. 37, doc. 2, slavon, azi la Moscova; v. și Șt. D. Greceanu. *Fișe inedite, Filipești, carnet 1, fișele 7 și 8.*

² V. Arh. St. Mitr. Buc. pach. 37, doc. 1, azi la Moscova; v. Ștefan D. Greceanu, *Fișe inedite Filipescu: carnet 1, fișa No. 6.*

³ Dragomir și Sora, și Isur (?) și Sitleane (?) și Mihail Dvornicul și jupâneasa lui Maria și Catalina. și Pătru și Neața și Gheorghe.

lui, cât pentru moșia Luciani o cunoaștem a fi fost din vechime stăpânire Mărginănească.

Drăghici Postelnicul de la 1570 trebuie să fie Spătarul de mai sus, însă și acum, nu vel Spătar, pentru acelaș motiv ca acela invocat când am vorbit de dregătorie sa de Postelnic.

Dacă asupra acestui Drăghici nu avem alte informațiuni mai precise, fie ca funcții, fie ca descendență, în schimb asupra fratelui său Udriște Postelnicul, — incontestabil diferit de omonomul său și ca nume și ca dregătorie: Udriște Postelnicul din Drăgoiești, — pe lângă cele deja amintite avem și următoarele lămuriri:

La 1581 Iunie 4¹ Mihnea Turcitul întărește boierilor săi: „Banul Udriște și Postelnicului Stoica“ și fiilor lor, satul Comarnicul.

Banul Udriște este boierul întâlnit încă mai sus la 1588 Iulie 5², însă nu mare Ban de Craiova; ca socru al lui Filip Armașul.

Pentru ca Voevodul să întărească și lui Udriște Banul și lui Stoica Postelnicul stăpânire în același sat, trebuie să pricepem că între acești doi boieri a fost o rudenie strânsă.

Satul sau moșia Comarnicul fusese moștenire bătrână a lui Udriște Banul căci o aflăm întărită la 1538 Iulie 16³ împreună cu alte moșii: Mărgineni, Filipești, Băneștii și Breaza celor doi frați Udriște Vistierul și Drăghici Spătarul, părintele și unchiul său.

Stoica Postelnicul pare a fi dregătorul întâlnit în această funcție încă din primul divan cunoscut mie de la Alexandru Mircea la 1508 August 2¹, și rămas cu această dregătorie în toată domnia acestui Voevod, întâlnit adesea și cu numele Stoichiță. Acest boier rămâne tot ca vel Postelnic al fiului lui Alexandru Mircea, Mihnea Turcitul până la 1580 Ianuarie 13⁶ când aflăm pe un Danciul cu această dregătorie.

La 1575 April 22⁴ aflăm că Alexandru Mircea întărește lui Staico Postelnicul satul Bucovul.

¹ V. N. Iorga: *Const. Căpitanul. 1902, Prefața*, p. IV; v. Șt. D. Greceanu: *Filipești caet, IV, fișa 148*; v. *ibid.: caet, IV, fișa 74*; v. Arh. Gh. Gr. Cantacuzino, trad. din grecește.

² V. pag. 69.

³ V. Acad. Rom. doc. 5, pach. 39, or. slav., f. traducere; v. Șt. D. Greceanu: *Fișe Filipești, carnet II, fișa 1338*.

⁴ V. N. Iorga: *Studii și Doc.*, V, p. 290; v. col. Barbu Știrbei.

⁵ V. *Colecția de Acte I. Glogoveanu*.

⁶ V. C. Giurescu: *Despre boieri*, p. 61, nota 1; v. Arh. St. secț. ist.

Revenind la boierul Udriște Banul vom releva că dacă din aceste timpuri nu avem suficiente informații pentru a putea afirma ceva precis referitor la cariera lui, în schimb socotelile Sibiului și Brașovului împlinesc în parte aceste goluri.

La 1582 Martie 22¹ Udriște din Mărgineni sosește la Brașov cu scrisori de la Mihnea-Vodă.

În anul viitor la 21 Septembrie², socotelile orașelor ardelenesti ne relevă pe un boier Udriște misionar al lui Petre Cercel iar la 30 al aceleiași luni³ tot acest Udriște împreună cu Menhart, pe semne o călăuză dată de pârgarii Brașovului, își urmează drumul prin Făgăraș la Sibiu.

În iarna următoare la 12 Februar⁴, tot acest Udriște sosește la Brașov, pentru căsătoria fiicei Judelui, ca represintant al lui Petru Cercel. Nu cred ca Udriște misionarul acestui Voevod să fie una și aceiași persoană cu Udriște din Mărgineni pentru motivul că dacă ar fi fost boierul specificat cu numele de familie, scriitorul socotelilor n'ar fi accentuat asupra vorbei „ein Boer von Peter Weyda mit namen Udrist“⁵. Poate că acest boier al lui Petru Cercel să fie Udriște Postelnicul din Drăgoiești, fiul lui Pârvul Logofăt, menționat la 1570 2 într'un act de la Alexandru Mircea⁶.

Un document, până azi inedit⁶, ne indică pe soția lui Udriște Banul din Mărgineni. Ea se numește Oprișa. Nu putem răspunde până în prezent din ce neam va fi fost.

Cu acestea se încheie știrile pe care le putem culege asupra lui Udriște Banul din Mărgineni. Dacă într'adevăr el este tot unul cu Udriște, misionarul lui Petru Cercel, atunci trebuie să admitem că odată acest Voevod detronat și omorât, Udriște să fi rămas ca pribeag prin Ardeal și numai în urma grațierei din partea lui Mih-

¹ V. Hurmuzaki, XI, o. c., p., 823; Ist kommen Udrista der Marchynen mit Prieffenn vom Mihne Weyda.

² *Ibid.*, p. 826: Kanf ein Boer von Peter Weyda mit namen Udrist.

³ *Ibid.*, p. 826: Ist kommen der Udrist vom Peter Weyda.... Item schiktenn denn Menhart mit dem Udrist kenn Fogoraș undt in die Hermenstadt.

⁴ *Ibid.*, p. 827: Es kam vom Peter Wayda ein Boyer Udristha auff des Herrn Richters Tochter Hochzeit....

⁵ V. Arh. St. Cond. Govora, I (1856).

⁶ V. Acad. Rom., doc. 74 XI, or. sl. f. trad. azi evacuat la Moscova; v. și Col. Șt. D. Greceanu, *Carnete de Fișe familii și nume, (nearanjate)*; v. și mai departe.

nea, să se fi întors în țară pentru ca la 1581 să-l aflăm pomenit în actul de întărire alături de Stoica Postelnicul.

Nu putem spune nimic precis asupra datei morții lui, tot ce știm din acte ulterioare ¹, este că la 1610 el nu mai era în viață.

¹ V. mai departe pag. 83.

Descendența lui Udriște Postelnic și Ban din Mărgineni

Am văzut mai sus că ginere al lui Udriște Banul din Mărgineni era Filip Vel Armaș la 1588. Soția acestui boier se numea Anca, prin urmare la fel ca bunica ei după tată: Anca, fata lui Radu de la Afumați.

Singurul document, azi pierdut și de altfel fără an, doar numai cu data de 1-iu Decembre¹, care ne vorbește de ea este chiar un zapis al ei în care se numește Anca biv vel Armășoia. Actul ne spune că ea împreună cu muma ei Oprișa și cu Berislav fratele lui Filip vel Armaș iartă pe Oprea și pe Manea din satul Văcărești de rumănie.

În toate cazurile actul pare a fi scris după moartea lui Filip Armașul și prin urmare după 1588 când aflăm în mod precis pe acest boier ca trăind².

Referitor la acest Filip Armașul despre al cărui neam nu putem spune nimic hotărâtor, mai avem un act tot fără an, dar din August 29³, datat de răposatul Grecianu tot din 1590, prin care megișii din Văcărești: Dobre, Sas, Oprea, Vlădică, Coman și Manea dau zapis lui Filip vel Armaș pentru un vad de moară în apa Dâmboviții⁴.

Acest act trebuie să fi fost dat înaintea celui de mai sus.

La 1610 Maiu 17⁵, Radul Voevod nepotul lui Basarab Voevod dă Domnia Sa doamnei Domniei Sale Elina, ca să ție moșia Maia, partea jupâniței Mariei și a Predei, pe care a cumpărat-o Doamna

¹ V. mai sus, nota 6, de la pag. 81; adaug că răposatul Greceanu îl datează din 1590.

² V. mai sus doc. din 1588 Iulie 5, la pag. 69.

³ V. Acad. Rom. doc. 71/XI;: v. și fișe Greceanu; Carnete; Copii de acte la anul 1590.

⁴ Satul Văcărești este în județul Dâmbovița la Sud de Târgoviște.

⁵ V. Ac. Rom., doc. 9, pach. CLXXXIV.

Elena de la jupănița Maria și de la Preda, fetele Stoicăi din Ungurei, drept 20.000 de aspri pe care moșie a cumpărat-o Doamna Domniei Sale mai sus zisă cu aspri de pe vecinii din satele părintelui ei, răposatul Udriște Banul din Mărgineni.

Acest document este de cea mai mare importanță pentru că el este singurul care ne arată ce legătură era între Postolniceasa Elena Cantacuzino și boierul Udriște Vistierul, și aduce o confirmare netăgăduită celor relevate de d. Filitti în studiul D-sale asupra boierilor Craiovești ¹.

Fi-va oare Udriște din actul lui Radu Mihnea, purtând data de 1611 Maiu 9², unul și același boier cu părintele Doamnei Elena Basarab?

Actul ne spune următoarele: Voevodul întărește dregătorului său Stoica vel Vistier moșie în Stoenestii din Prahova din partea lui Udriște cât au cumpărat de la Drămuș și de la feciorul său Ivașco drept 5.000 de aspri gata.

Nu putem preciza cine este acest boier Udriște.

Staico vel Vistier de care pomenește actul aflat adesea și supt numele de Stoichiță este unchiul lui Miloș strămoșul boierilor Rioșeni din Oltenia; tot el este și ctitorul Mănăstirii Strâmba ridicată de el împreună cu soția sa Dochia fiica lui Păstrăvan la 1603. Acest Staico vel Vistier nu trebuie în niciun cas confundat cu Staico din Bucov, Postelnicul de care am vorbit mai sus, care la data aceea era stins din viață.

La 1635 Iulie 29³, Matei Basarab întărește Mitropoliei din Târgoviște satul Luciani de pe Dâmbovița pe care la leat 1571 ⁴, boierii din Mărgineni Drăghici și Udriște l-au dat Mitropoliei ⁵. Pe acest sat Mitropolitul Serafim la 7058 (= 1579—80) a avut „pără de cotropire cu boierii Văcăreștilor anume Pătrașco și cu frații săi, când s'au dat din divan jupăn Ivașco Vornicul cumnatul

¹ V. o. c.

² V. Acad. Rom., doc. 25/XLI, v. Șt. D. Greceanu: *Fișe inedite Filipești, caet IV, fișa No. 147*. D-sa pune ca titlu al fișei: Staico Spătar (?), sin Dumitru Vornic.

³ V. Arh. St. Mitr. Buc. pach. 37, doc. 5; v. Greceanu o. c., *caet II, fișa 1394*.

⁴ Am aflat mai sus anul 1570.

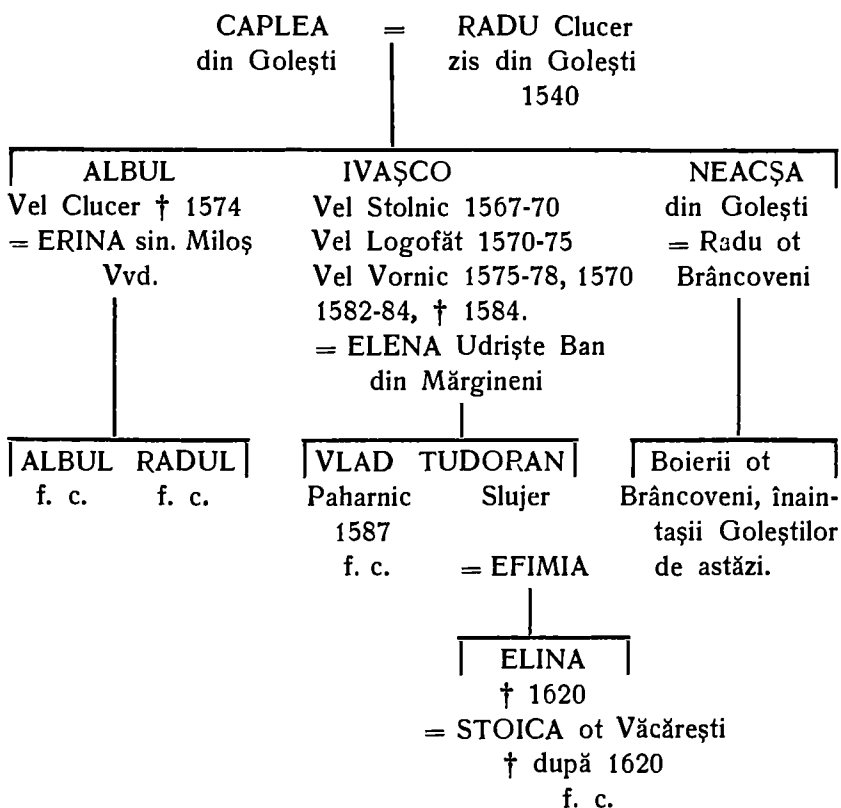
⁵ Nu boierii Mărgineni, zic actele din 1570 și 1578, ci Dragomir Vornicul.

lui Udriște Postelnicul din Mărgineni, ce a ținut pe sora sa Elina, ca să cerceteze pricina..... Iar acum niște rudenii ale boierilor din Mărgineni anume Dumitrașco Clucerul din Filipești și Iane Spătarul „ginerele jupăniței Maria fiica lui Staico Postelnic din Bucov, nepoții lui Udriște Postelnicul, ei au ridicat păra pentru satul Lucieni, dar au rămas de lege.“

Înainte de a intra în studiul rudeniiilor specificate în partea finală a actului de mai sus, vom căuta a arăta cine erau boierii aceștia.

Ivașco Vornicul este însemnatul boier din neamul Goleștilor, frate cu Albul Clucerul, fiii Caplei din Golești și ai lui Radul, Clucer și Vistier zis, după moșia de baștină a soției sale tot „din Golești.“

Spîța neamului său, stinsă în primele decenii ale secolului al XVII-lea este următoarea :

Dumitrașco clucerul din Filipești este primul reprezentant al

neamului al cărui nume îl poartă. El scoboară dintr'un neam de boieri a căror moșie de baștină a fost Cepturi, iar Filipeștii nu-i veniau decât prin moștenire de la boierii Mărgineni.

Această moșie Cepturi din județul Prahova nu trebuie confundată cu Cepturoaia din Oltenia moșie bătrână de moștenire a altui neam boieresc, care n'are nimic a face cu Filipeștii și Bucovenii. Scoborătorii boierilor din Cepturoaia sânt Buzeștii. Grecenii din Romanași și Sărățenii din Buzău.

Cât pentru Iane Spătarul chiar actul din 1635, Iulie 29, de mai sus, ne spune cum se înrudea cu boierii din Bucov, rude și aceștia prin ascendență feminină cu trunchiul Mărginănesc.

Înainte de a încheia cu știrile pe care le avem asupra lui Udriște Banul din Mărgineni, voi insista asupra unor informații pe care Înaltul Regent Constantin C. Sărățeanu, a avut buna voință a mi le pune la dispoziție.

Domnia-Sa îmi comunică știri despre jupăneasa Maria din Bucov, cunoscută și supt numele de „ot Sărata“, care avea moșteniri de la mama ei Elena, de la Udriște Vistierul și de la Neagoe sin Drăghici.

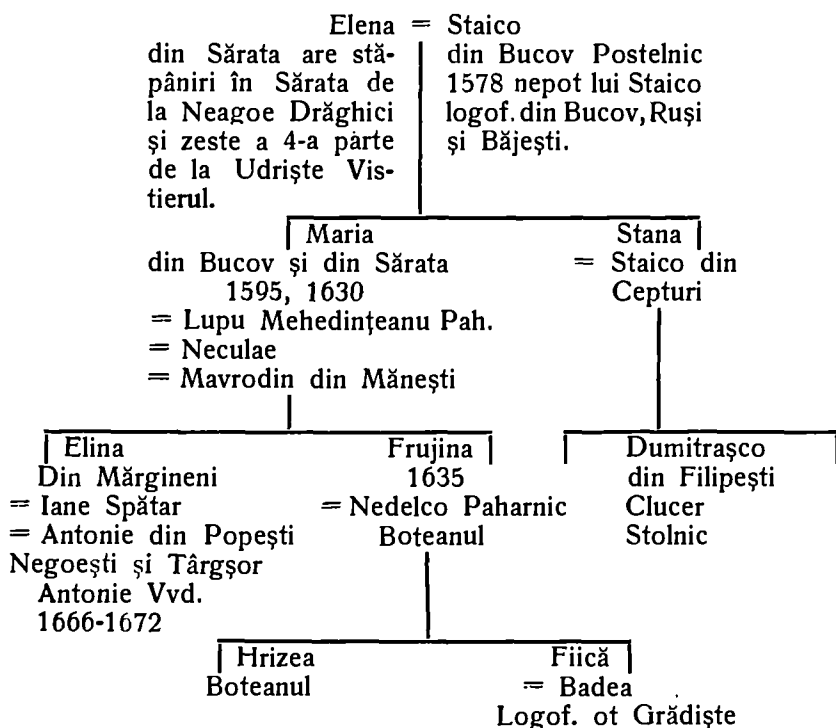
Elena, numită și din Sărata, a avut zestre în Sărata, Breaza, Comarnic, Gurguiții, Cetățelele și Morașii, a patra parte de la Udriște Vistierul ¹.

S'ar părea deci, după informațiile de mai sus, ca această boieroaică a avut ca înaintaș pe unul din ceilalți doi frați ai lui Udriște Banul.

Informațiile Regentului Sărățeanu, relative la moșiile proprietăți a boierilor din Bucov, nu implică chiar scoborârea acestui neam din Neagoe Drăghici, ci numai că aceste moșii rămase moștenire neamului Mărginenesc, după moartea jupânului Neagoe Drăghici, vor fi intrat în patrimoniul lui Udriște Vistierul de la care vor fi trecut la descendenții săi.

Spîta genealogică a boierilor din Bucov rude cu neamul vechilor Filipești este următoarea :

¹ Înaltul Regent C. Sărățeanu îmi comunică în informația dată, că Udriște era Spătar, personagiu care n'a existat în neamul boierilor de care ne ocupăm.

Am văzut mai sus că Udriște Vistierul a avut ca fiu cu Anca pe Udriște Banul și ca fiică pe Elina soția lui Ivașco din Golești, și cu altă soție, pe al cărui nume nu-l cunoaștem, pe Drăghici Postelnicul, poate Spătarul de la 1571-78.

Elina din Sărata fiind, după informațiile culese de la Regentul Sărățeanu, nepoată lui Udriște Vistierul și având a 4-a parte zestre de la acesta, ar urma în mod logic, că pe lângă cei trei copii înșirați mai sus, el să fi avut încă unul, și prin urmare s'ar explica pentru ce Elena specifică ce parte are de la acest boier.

Ba chiar mai mult, din informațiile de mai sus, basați și pe actul din 1635, Iulie 29, părerea că Maria din Bucov și cu Dumitrașco Clucerul din Filipești, nepotul ei, trebuie să fie scoborâtori, fie din Drăghici Postelnicul, fratele lui Udriște, fie din celălalt copil, fată sau fiu al lui Udriște Vistierul, devine aproape o certitudine.

Numai așa s'ar putea soluționa problema nepoției boierilor din Bucov și din Filipești față de Udriște Banul din Mărgineni.

Din cele înfățișate mai sus reiese în mod vădit că Udriște Pos-

telnicul și Banul din Mărgineni este ultimul scoborător în linie bărbătească din însemnatul neam al boierilor Mărgineni.

Fiițele sale, cunoscute nouă până acum în mod documentar sânt Doamna Elena a lui Radu Șerban Basarab și Anca soția lui Filip vel Armașul.

S'ar părea totuși că afară de aceste două fete Udriște Banul să mai fi avut o a treia, judecând după resumatul succint pe care-l aflăm într'un document datat din 1590, Aprilie 25¹, prin care Mihnea Turcitul, întărește lui Miroslav fost Vistier mare și lui Filip mare Armaș, Poiana Filipeștilor cu viile, pentru care se judecaseră cu moșul lor Vintilă și alții supt Radu Vodă, fiul lui Vlad Vodă.

Filip, vel Armașul din acest ultim act, ne este cunoscut de mai înainte, fără a putea să spunem din ce neam se va fi tras; cât pentru Miroslav vel Vistierul, el ne este un boier bine cunoscut din divanele acestui Voevod.

Întâlnit la 1577, Februarie 6² cu dregătoria de vel Logofăt pentru prima oară în domnia lui Alexandru Mircea, rămâne în această funcție până pe la începutul anului 1580 supt fiul acestui Voevod³. La 7 Septembrie 1580 aflăm cu această dregătorie pe Ivan.

Totuși în domnia lui Petru Cercel la 4 Februar 1582⁴, în primul divan cunoscut mie de la acest Voevod, Miroslav reappare cu dregătoria de mai sus, pentru ca în imediat următorul divan, la 24 April⁵ de la Mihnea, Ivan să-i iea din nou locul. De acum înainte nu-l mai întâlnim decât într'alt hrisov al lui Petru Cercel la 27 Ianuarie 1584⁶, tot cu dregătoria de mare Logofăt.

În restul documentelor lui Mihnea Voevod până la 1587 Miroslav vel Logofăt lipsește din divan, iar la 26 Ianuar al acestui an⁷

¹ V. C. Giurescu: Despre boieri, p. 46, nota 1; v. Arh. Șt. Depunerea Niță I. Piloiu din Boișoara.

² V. Greceanu: *Geneal. documentate II*, p. 193, Doc. Dan Bărcănescu.

³ La 1580, Ianuar 13; v. *Colecția de acte, I. Glogoveanu*.

⁴ V. *Revista Istorică a d-lui N. Iorga, vol. X*, 1924, pp. 270-1; v. colecția N. Iorga.

⁵ V. N. Iorga; *Studii și doc.*, V, p. 173; v. Colecția Const. Basarab-Brâncoveanu.

⁶ V. Arh. Șt. Cond. Govorei, I, (1856), pp. 266/.

⁷ V. G-I P. Năsturel: *Ist. leagănelui Năsturelilor în Rev. ptr. Ist. Arh. și Fil. X. Jasc. II*, 1909, p. 231; v. Acad. Rom. pach. LVIII, doc. 10.

îl întâlnim, pentru prima oară, cu dregătoria pe care i-o găsmi trecută în actul relevat mai sus. La 7 Februar 1587 ¹ aflăm în divan pe Miroslav Vel Spătar. Fi-va oare o greșală, căci în divan nu aflăm pe nici un Vistier și din aceeași zi mai avem un divan ² în care Miroslav este vel Vistier și un Pătru mare Spătar; Miroslav păstrează dregătoria de Vistier până la data actului menționat mai sus, fiind întâlnit pentru ultima oară de mine la 1589, Iulie 19 ³, lui urmându-i, în această dregătorie Andrei sau Andronie ⁴.

Pe Miroslav îl vom întâlni din nou cu dregătoria de vel Logofăt în domnia lui Mihai Viteazul, la 1 August 1595 ⁵, singura dată în domnia acestui Voevod. La 1606 Iunie 14 ⁶ el este biv vel Logofăt în divanul lui Radu Șerban.

În privința dregătoriilor acestui boier se pune totuși o întrebare și anume: este oare Miroslav vel Logofătul lui Alexandru Mircea și al lui Mihnea, în urmă și al lui Petru Cercel, una și aceeași persoană cu Miroslav vel Vistierul lui Mihnea din a doua domnie a acestui Voevod? Dacă nu, atunci ar trebui să admitem că Miroslav, Logofătul lui Mihai este boierul rămas credincios ramurei scoborătoare a lui Pătrașcu cel Bun, de oare ce precum a fost vel Logofăt lui Petru Cercel va fi fost și al lui Mihai Viteazul.

Totul mă face însă să înclin spre ipoteza că el este unul și același boier, pentru simplul motiv că, din numerosul material de documente cu divane din aceste vremuri, nu întâlnesc nici odată pe un Miroslav Vistier alături de un Logofăt cu același nume.

Pe semne că acest boier părăsind partida lui Alexandru Mircea și a fiului său Mihnea pentru sorții de izbândă ai lui Petru Cercel, după moartea acestuia va fi rămas în pribegie câțiva ani și numai după iertarea din partea vechiului său stăpân, se va fi întors în țară, luând de data aceasta dregătoria destul de importantă a vistieriei.

Miroslav Vistierul ne este cunoscut ca autorul unui neam boie-

¹ V. Ștefulescu: *Doc.*, p. 254; v. Mus .Gorj, sec. XVI, doc. 32.

² *Ibid.*, p. 256; v. Arh. St. M-rea Tismana, pach. 13, doc. 12.

³ V. Ștefulescu: *M-rea Tismana*, ed. 1909, p. 275; v. Arh. .St. Cond. M-rei Tismana, II, f., 413.

⁴ Se pare că el ar fi părintele lui Constantin Postelnic Cantacuzino; v. I. C. Filitti; Arh. Gh. Gr. Cantacuzino, p. XXV.

⁵ V. Greceanu: *o. c.*, II, p. 200, v. doc. Dan Bărcănescu.

⁶ V. M-rea Slobozia lui Ianache, pach. I, doc. 5; v. și Greceanu: *Incđite, caete supt titlul „Alandala”*, o đanie de bani la M-rea Dohiariu.

resc numit din Râhov, sau Râfov, înrudit în prima jumătate a secolului al XIX-lea cu Cantacuzinii din ramura Șerban Vodă¹.

Și acum revenind la actul din 1590 în care se vorbește de acest boier Miroslav, și luând seamă de moșia întărită, și la al doilea boier căruia i se întărește alături de el aceeași moșie, nu putem conchide decât că Voevodul întărește la doi boieri rude apropiate același sat.

Singura rudenie admisibilă poate fi cumnăția, nu în accepția de verie, dar în aceea întrebuițată în timpurile noastre. Deci Miroslav Vistierul trebuie să fie soțul unei fiice a lui Udriște Postelnicul și Banul din Mărgineni, și prin urmare al treilea ginere al ultimului vlăstar bărbătesc al puternicului neam Mărginenesc, care timp de un secol împlinit a stat în slujba Voevozilor Țării Românești amestecându-se chiar în politica acestora.

În vedere că studiul nostru începe cu mândra titulatură a Postelnicesei Elena Cantacuzino, conchidem că această boieroaică, fiică și soră de Domn, soție a unui boier a cărui înaintași scoborau din os împărătesc, pentru a nu fi și ea mai prejos, a trecut cu vederea pe propriul ei bunic pomenind numai pe străbunic și pe bunicul acestuia: pe Udriște Vistierul ginerele lui Radu de la Afumați, și pe moșul acestuia Drăghici Vornicul, primul boier din Mărgineni, poate chiar el vreun ginere sau cumnat al Voevozilor din mijlocul secolului al XV-lea.

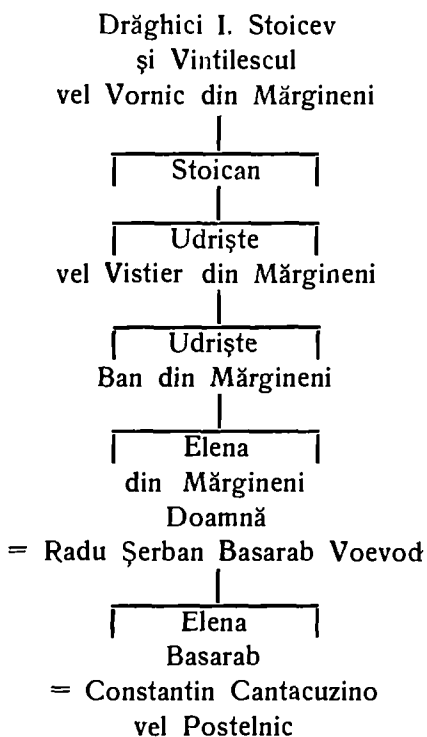
Ascendența Postelnicesei Elena Cantacuzino, așa cum ne-o înfățișează documentele mai sus menționate în ceia ce privește linia maternă este prin urmare așa cum o arătăm în schișa alăturată.

Cu Udriște Postelnicul și Banul din Mărgineni se încheie în linie directă genealogia boierilor din Mărgineni, scoborătorii lui fiind până în zilele noastre acei a neamurilor boierești a Filipeștilor și a Cantacuzinilor din secolul al XVII-lea.

Totuși încă de la începutul secolului următor se întâlnesc în Moldova câțiva boieri purtând ca nume de familie pronumele de Drăghici întâlnit, precum am văzut la mai mulți reprezentanți ai neamului boierilor din Mărgineni din Muntenia. Din acești boieri Drăghici scobora istoricul Manolaki Drăghici din mijlocul secolului trecut, autorul unei istorii a Principatelor române².

¹ V. Filitti: *o. c.*, tabloul genealogic al Cantacuzinilor, III.

² V. Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre de Post Manolaki Drăghici, 2 volume, ed. Iași, 1857.

Nota finală a acestei lucrări, notă care pare a fi alcătuită de altă persoană decât autorul istoriei, ne lămurește în mod succint asupra neamului și originii familiei istoricului¹.

O dau întocmai :

„Familia Drăghici, aceia din care să trage Postelnicul Manolaki „Drăghici este din Valahia și tot o spiță din niamul Filipescu de „acolo, precum dovedește înscrisul din 1819 al boierilor Vornicu „Grigore Filipescu, Logofăt Gheorghii Filipescu, Vornicu Costan- „din Filipescu, Alecu și Neculai Filipescu întărit de Domnul vre- „mii aceia Alecsandru Vodă Suțu și Hrisovul lui Ioan Vodă Sturza „din 1827 întăritoriu diritului Familiei Vornicului Iordaki Drăghici „în Moldova cu aceiași însușire de nobleță ca și a neamului Fili- „pescu în Valahia. Dispărțirea însă a acestor doă spițe urmează de „la Udriște Drăghici, al cărui urmași din Filip Vornic pentru o „prigonire de familie a stăpânirii ș’au luat porecla din numele

¹ *Ibid.*, pp. 257-8.

„propriu a părintelui lor, ear Neculai Drăghici al 2-lea pogorător „din Udriște, aflându-se naziru poștilor Valahiei au emigratu în „partea Moldovei la 1735 cu fiul său Cluceriu Dimitrie Drăghici „ce au murit la Focșani în anul 1740 după care domnind Costan- „din Mavrocordat în Moldova, Dimitrie Drăghici s’au însurat și „s’au mutat la Iași nnde au născut 4 fii și 3 fete, pe Spatariu „Nicolai, Vornicu Iordaki, Paharnicu Costaki și Comisu Constan- „tin Drăghici, toți stărpi, afară de Vornicu Iordaki Drăghici, care „au avut doi fii pe Post. Manolaki și Aga Costacki Drăghici, „murind acest din urmă holteiu.

„Pricina deci ca familia aceasta nu s’au trecut în lista neamu- „rilor vechi a boierilor Moldovei de Domnul Cantemir, fila 234, „este că la distituirea sa, se găsea în Valahia vezi și istoria Daciei „tomul 3, a lui Dionisaki¹, despre această familie, cătră sfârșit „statornicindu-se, cu 23 ani mai târziu decâtu Domnia lui Cante- „mir Dumitrașcu în Moldova.“

Dintr’un început voi spune că documentele lui Alexandru Vodă Suțu din 1819 și al lui Ion Sandu Sturdza din 1827, pomenite de autorul excursului de mai sus, nu ne sânt cunoscute, fiind astăzi perdate sau poate — cine știe — rătăcite prin vreo arhivă uitată a atâtor familii moldovenești.

Informațiile autorului excursului genealogic asupra neamului boierilor Drăghici în ceia ce privește origina muntenească, nu trebuiesc luate „tale quale“ dar ar putea avea o veracitate.

Informația vorbește de boierul Udriște Drăghici, și de urmașii unui Filip Vornic, ori din cele înfățișate în studiul de mai sus, dacă un boier Udriște Drăghici nu ne este cunoscut chiar supt numele acesta totuși ne sânt cunoscuți Udriște Vistierul și Udriște Postelnicul în urmă Ban din Mărgineni, amândoi reprezentanți documentar cunoscuți ai acestui neam, primul în întâia jumătate a secolului al XVI-lea, celalt în a doua a aceluiași secol. Scoborătorul lui Udriște Drăghici din informația de mai sus este Filip Vornicul. Am văzut mai sus² că ginerele lui Udriște Banul este Filip Armașul.

¹ Dionisie Fotino: *Istoria Generală a Daciei*, trad. de Gh. Sion, 3 tomuri, ed. 1859, tom. II, pp. 263-4. Informațiile genealogice ale anotatorului sunt și aici greșite.

² V. mai sus pag 69 și următoarele.

Pe Udriște Banul l'am aflat pentru ultima oară la 1588, iar la 1610 el pare a fi fost mort de mai mulți ani; cât pentru Filip Armașul el este stins din viață încă înainte de 1600, deci aproape un secol și jumătate înaintea apariției aceluia Neculai Drăghici ca nazir al poștilor Valachiei.

Adnotatorul informațiilor genealogice asupra neamului Istoricului Manolaki Drăghici, poate chiar un reprezentant al familiei, va fi avut cunoștință de vreun strămoș Filip și de altul mai vechi Udriște. Acel Neculai Drăghici specificat ca „al doilea pogorător din Udriștea este pomenit la 1735“, zice excursul genealogic, ceea ce nu trebuie înțeles nici în sensul de-al doilea fiu al lui Udriște și nici ca reprezentant al celei de-a doua generații din Udriște Banul din Mărgineni prin urmare fiu al lui Filip Armașul, lucru genealogicește imposibil.

Dacă însă Udriștea Drăghici este un personaj cu totul diferit de Udriște Banul și prin urmare și Filip Vornicul altul decât Filip Armașul atunci s'ar putea prea bine ca genealogia înfățișată de autorul excursului să fie justă.

Amintesc totuși că nu am aflat nimic despre un personaj cu numele de Udriște Drăghici în Muntenia spre sfârșitul secolului al XVII-lea.

În sprijinul ipotezei că Udriște Drăghici este una și aceeași persoană cu Udriște Banul din Mărgineni, am crede mai mult că greșala genealogică a boierilor Filipești cari la 1819 dau înscrisul lor întărit și de Alexandru Vodă Suțu este cauzată de lipsa cunoștințelor lor documentare și că vre-o tradiție de pogorâre din trunchiul Mărginenes va fi existat la boierii Drăghici ca și la boierii Filipești, și că reprezentanții familiei Filipescu din primele decenii ale secolului al XIX-lea vor fi știut ceva fără o documentare precisă. Am relevat mai sus greșala pe care o făcuse cu un secol și jumătate mai înainte Postelniceasa Elina Cantacuzino numind pe Udriște Vistierul din Mărgineni: bunic, când efectiv nu-i era decât străbunic, și pe Drăghici Vornicul trecându-l drept străbunic când la drept era bunicul lui Udriște Vistierul.

Asemenea strămoșei lor, boierii Cantacuzini din secolul al XVIII-lea afirmau în scris că Drăghici Vornicul cel bătrân, autorul lor, era frate de Basarab încă de la descălciătoare.

Am văzut mai sus¹ care erau scoboritorii lui Udriște Banul din

¹ V. și Arborele genealogic de la sfârșitul lucrării prezente.

Mărgineni; nu este însă mai puțin adevărat că documentele vremii, adică din cursul secolului al XVII-lea, tac asupra pogorătorilor Munteni — dacă vor fi fost — ai lui Filip Armașul. Să fi avut scoborători în Moldova? Lucrul n'ar fi imposibil știut fiind-că dese ori pentru diverse prigoniri sau poate și în pricini de rudenii neamuri boierești din Țara Românească au trecut Milcovul în Moldova precum și din cele moldovenești au venit în Muntenia: părintele lui Vasile Vodă Lupul era boier din Târgoviște, iar în secolul al XVII-lea aflăm în Țara Românească reprezentanți ai neamului Sturdzeștilor ba chiar în urnă aflăm în Muntenia pe mulți Racovișești și Rosetești originari din Moldova.

Dacă aci am relevat excursul genealogic de la sfârșitul istoriei lui Manolaki Drăghici nu l-am făcut decât pentru analogia unor personaje de care se vorbește și pentru eventuala lor identificare însă fără a afirma în mod ferm că boierii Drăghici din Moldova sânt scoborîtori moldoveni ai însemnatului neam al boierilor Mărgineni din secolul al XVI-lea din Țara Românească.

În toate cazurile familia Drăghici ce se află azi în Muntenia nu are nimic a face nici cu neamul istoricului Manolaki Drăghici și mai puțin cu boierii Filipești și Cantacuzini în ceia ce privește origina lor.

UDRIȘTE și VINTILĂ
boier înainte poate ctitorul fondator
de 1394 al M-rei Snagov
Sec. XIV-XV.

STAICO VINTILOV
vel Vistier 1447
Boier fără dregătorie 1464-5
+ 1465

VINTILĂ = ?
FATA
FLORESCUL
vel Paharnic, 1468-73
vel Stolnic, 1476
vel Logofăt, 1478, 1482
fără dregătorie, 1483-89
vel Vornic, Ispravnic, 1486

DRĂGHICI I
STOICEV ȘI VINTILESCUL
(din MĂRGINENI)
n. pe la 1435 + 1497
vel Stratornic, 1471
vel Spătar, 1475-6
vel Vornic, 1482, 1496-7
fără dregătorie, 1483-96
= CALEA | 1529

STOICAN
1489, 1498, 1510
+ după 1510

MARIA
1489, 1510

NEAȘA
1489, 1510
= ȘUICĂ din ȘUICI
Paharnic 1505
vel Vornic 1509

CHERA
1489
era + 1510

NEAGOE
DRĂGHICI
1498, 1510
era + 1529

DRĂGHICI II
1498, 1508-9

SLAVNA
1510

BOBA
1510

= ? HAMZA
din OBISLAV
vel Comis 1512-20
vel Spătar 1520-21
vel Ban de Jiu 1531
vel Ban de Craiova 1533

DRĂGHICI III
din MĂRGINENI
+ 1553-6
vel Comis 1525-30
vel Spătar 1530-37
biv Vel Spătar 1539-45,
1553
= 1521 VELICA sin Calotă
Vornic și Neașa sin VLAD
Vvd. Călugărul
ea era + 1560

STANCA
1510
= DRAGOMIR
1510

UDRIȘTE I
din MĂRGINENI
+ 1548
vel Stolnic 1530
vel Paharnic 1530-33
vel Vistier 1533-44
biv Vel Vistier 1544-48
1-iu = ?
2-lea = ANCA sin RADU Vvd. de la Afumați
ea era + la 1569

FIU
1546

DRĂGHICI IV
1553, 1569

RADU
1569

FRUJINA
1569

UDRIȘTE II (din a II-a)
din Mărgineni
+ după 1588
Postelnic 1570
Ban 1581-1588
= OPRIȘA 1590

ELINA (din a II-a)
din MĂRGINENI
1572 + înainte de 1600
= 1568 IVAȘCO din Golești
vel Stolnic 1568-70
vel Logofăt 1570-75
vel Vornic 1575-78, 1580
1582-84 + 1584

DRĂGHICI V (din a I-a)
din MĂRGINENI
+ după 1578
Postelnic 1570
Spătar 1571, 1575, 1578

FIU (din a II-a)
sau
FIICA

ANCA
1590
= FILIP vel
Armaș 1588
era + 1590?

FIICĂ
= MIROSLAV
din Răfov
vel Logofăt
1577-80
1582-84
vel Vistier
1587-89
vel Logofăt
1595
biv Vel Logofăt 1600

ELINA
din MĂRGINENI
1610 + ante 1634
= ȘERBAN Paharnic
din Coiani
RADU Vvd. ȘERBAN
BASARAB
domn. Munt. 1602-10, 1611
+ 1620 Viena

ELENA
din SĂRATA
= STAICO din Bucov
vel Postelnic
1568-80
1575

BIBLIOGRAFIE.

- Academia Română* Anale: v. Bogdan I., Docan N., Giurescu C., Giurescu C. C., Iorga N., Pușcariu I.
- " " Condicile Mănăstirilor: Câmpulung, Dealul, Glavacioc, Cozia, Sadova și Govora.
- " " Creșterea Colecțiilor, documente muntene 1905-1919.
- Aricescu C.* Revista Arhivelor Statului, 2 broș. 1874, 1876.
- Bălcescu N. și Laurian* Magazinul Istoric pentru Dacia, 1874.
- Berechet Ștefan* Particularitățile conjurătorilor la Români, din documente slavo-române, 1925, Chișinău.
- Bogdan Ion* Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în secolul al XV-lea și al XVI-lea, ed. I, 1902, și ed. II vol. I, 1905.
- " " Documentele lui Ștefan-cel-Mare, 2 vol. 1913.
- " " Un hrisov al lui Mircea-cel-Bătrân, în Anal. Ac. Rom., vol. XXVI.
- " " Vlad-Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra sa, 1896.
- Brezolanu Ion.* Vechile Instituții ale României, 1882.
- Broșteanu Urdăreanu C.* Vânzarea bunurilor de mână moartă. 1912.
- Buciumul 1863.*
- Cipariu Timoteiu* Arhivă pentru filologia și istoria, Blasiu 1867-72.
- Colecțiile și documentele particulare ale familiilor :* Băleanu, Dinu Cesianu, Cantacuzino, Florescu, Ion Glogoveanu, Odobescu, etc.
- Columna lui Traian* vezi Hasdeu.
- Condurațo Grigore* Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria până la anul 1526, ed. 1898.
- " " Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul, București 1903.
- Docan N.* Despre elemente cronologice în documentele românești, în Anal. Acad. Rom., tom. XXXII, ser. II-a.
- " " Studii privitoare la numismatica Țării Românești, în Anal. Acad. Rom. tom. XXXII, ser. II-a, 1910.
- Drăghici Manolaki, Post.* Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre, 2 vol., ed. Iași 1857.

- Dragomir Silviu* . . . Relațiile Țării Românești cu Ungaria în secolul al XV-lea și al XVI-lea.
- Filitti Ion C.* . . . Arhiva Gheorghe Gr. Cantacuzino, 1919.
- " " . . . Evoluția claselor sociale în trecutul Principatelor Române, în Arhiva pentru știința și reforma socială.
- " " . . . Banii și Caimacamii Craiovei, în Arhivele Olteniei No. 13.
- " " . . . Ctitorii de la Plăviceni, în Arhivele Olteniei Nr. 32-3.
- " " . . . Boierii Craiovești, în Convorbiri Literare anul al 54-lea (1922-23) No. 3-5 Martie-Iunie.
- " " . . . Mama și soția lui Mihai Viteazul, în Convorbiri Literare, anul al 52-lea, 1921.
- " " . . . Banii Țării Severinului și Banii Olteniei, în Arhivele Olteniei, III, 1924.
- " " . . . Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române, 1929.
- " " . . . Despre vechiul Drept penal Român, 1928.
- " " . . . Schitul Aninoasa-Cislău (Buzău) și neamul Doamnei Neaga, în Revista Arhivelor, I, Nr. 2.
- Filitti I. și Suchianu D. I.* . . . Contribuții la Ist. Drept penal Român, 1926.
- " " " " " " . . . Contribuții la Ist. Justiției penale în Principatele Române, 1928.
- Florescu George D.* . . . Divane domnești din Muntenia în secolul al XV-lea, Dregători și Boieri, 1389-1496, în Revista Arhivelor vol. II, Nr. 4 și în extras.
- " " " " . . . Idem, 1496-1501 în Revista Arhivelor pe 1929 și în extras.
- Fotino Dionisie* . . . Istoria generală a Daciei, trad. G. Sion, 3 tomuri, ed. 1859.
- Fotino George* . . . Incercări de vechiu Drept românesc, Obiecturi la fixarea hotarelor, 1925.
- " " . . . Contribution à l'étude des origines de l'ancien droit coutumier roumain. Un chapitre de l'histoire de la propriété au Moyen-Âge, ed. Libr. de jurisprudence ancienne et moderne, Ed. Duchemin, 1925.
- " " . . . Contribuții la studiul regimului succesoral în vechiul drept consuetudina' românesc, 1927.
- Ghibănescu Gh.* . . . Surete și Izvoade.
- " " . . . Viad Vodă Călugăru, în Arhiva din Iași, anul VII, 1896, Nr. 3-4, Martie-Aprilie.
- " " . . . Permanența limbii slavone în Țările române ca rațiune juridică de stat, 1928.
- Glurescu Const.* . . . Despre Boieri, 1920.
- " " . . . Desore Rumâni, în Anal. Acad. Rom.
- " " . . . Câteva cuvinte asupra vechii cronologii românești, în Conv. Literare XXXIV.

- Giurescu Const. C.* . . . Contribuții la studiul marilor dregători în secolul al XIV-lea și al XV-lea, 1925.
- " " " . . . Noui contribuții la studiul marilor dregători în sec. al XV-lea și al XVI-lea, 1925.
- Greceanu Ștefan D.* . . . Cronica lui Radu Greceanu.
- " " " . . . Genealogii documentate ale familiilor boierești, 3 volume.
- " " " . . . Șirul Voevoților cu Divane și Note (1501-1553), ed. Göbl, 1907-16.
- " " " . . . Istoricul unei vechi moșii : Grecii.
- " " " . . . Eraldica Română.
- " " " . . . Fișe inedite asupra familiilor boierești din Muntenia, manuscris la D-1 Constantin P. Greceanu.
- Hurmuzaki .* . . . Colecții de Documente.
- Hasdeu Bogdan Petriceico* . . . Columna lui Traian, seria nouă 1873.
- " " " . . . Arhiva Istorică a României, 1865.
- Ionescu Gion* . . . Sima Stolniceasa.
- " " . . . Boierii Craiovești, în Revista pentru Istorie Arheologie și Filologie, vol. VIII, anul al IV-lea, 1902.
- " " . . . Din Istoria Basarabilor, fragment istoric, în Revista Literatura și Arta Română, anul al VII-lea, 1903.
- Iorga Nicolae* . . . Contribuțiuni la Istoria Munteniei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în Anal. Acad. Rom. XVIII.
- " " . . . Pretendenți domnești în secolul al XVI, în Anal. Ac. Rom. XIX.
- " " . . . Documente rom. din Arhivele Bistriței, 1899.
- " " . . . Socotelile Brașovului în Anal. Acad. Rom. XXI, 1899.
- " " . . . Socotelile Sibiului, în Anal. Acad. Rom. XXI.
- " " . . . Cronice Muntene din secolul al XVII-lea, în Anal. Ac. Rom. XXI, 1899.
- " " . . . Un pretendent la tronul muntean; Dumitrașco-Vodă Cercel, în Omagiu lui Titu Maiorescu 1900.
- " " . . . Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor, volumele : III, V, VII și XII.
- " " . . . Scrisori de Boleri, ed. I-a, 1912.
- " " . . . Scrisori Domnești, ed. I-a, 1912.
- " " . . . Despre Cantacuzini, 1902.
- " " . . . Genealogia Cantacuzinilor, 1902.
- " " . . . Documente privitoare la Familia Cantacuzinilor 1902.
- " " . . . Operele lui Constantin Cantacuzino Stolnicul, 1902.
- " " . . . Istoria Domnilor Țării Românești de Constantin Căpitanul, 1902.
- " " . . . Inceputurile lui Socol din Cornățeni, în Conv. Lit., anul XXXIX, 1905, Nr. 2 pe Februarie.
- " " . . . Braga Voevod al Țării Românești (1535) în Conv. Lit., anul al XXXVII-lea.

- Iorga Nicolae* . . . Inscricțiunile din bisericile României, 2 volume, 1905-8.
 " " . . . Istoria Românilor, ed. a VI-a.
 " " . . . Mănăstirea Athos în legăturile cu Țările noastre, în Anal. Acad. Rom., tom. XXXVI, 1914.
 " " . . . Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a Românilor, 2 vol., ed. a I-a, 1908-1909 și ed. a II-a, vol. I, 1929.
 " " . . . Geschichte des Osmanischen Reiches, Gotha 1908-9.
 " " . . . Istoria Armatei Române, 2 vol., ed. I-a.
 " " . . . Un biruitor: Radu Șerban, Văleni, 1911.
 " " . . . Femeile în viața neamului nostru, 192.
 " " . . . Renegații în trecutul țărilor noastre și al neamului nostru, în Anal. Acad. Rom. XXXVI.
 " " . . . Veneția în Marea Neagră, 3 memorii în Anal. Acad. Rom., tom. XXXVI și XXXVII.
 " " . . . Istoria Comerțului Român, 2 volume
 " " . . . Istoria lui Mihai Viteazul, în Conv. Lit. XXXV.
 " " . . . Istoria Poporului Românesc, 4 vol., trad din limba germană de d-na Otilia Enache Ionescu, 1922-28.
 " " . . . Țara Românilor, I România, 1 Județul Prahova, 1910.
Kogălniceanu Const. . . . Istoria Românilor, vol. I, 1905.
 " " . . . Tabloul Genealogic și cronologic al Basarabilor (1310-1659), ed 1912
Lăpedatu Alexandru . . . Radu cel Frumos, în revista Transilvania, 1902.
 " " . . . Vlad Vodă Călugărul, extras din Conv. Lit. XXXV. 1903.
 " " . . . Politica lui Radu cel Mare, în „Lui Ion Bianu“, 1921,
Marele Dicționar Geografic al României, 5 vol.
Magazin Istoric pentru Dacia, vezi Bălcescu N.
Meteș Ștefan . . . Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVII-lea, 1921.
 " " . . . Moșile Domnilor și Boierilor Români din Ardeal.
 " " . . . Contribuții nouă privitoare la voievozii români din Ardeal și părțile Ungariei în veacul al XVI-lea și al XVII-lea, Cluj 1922.
Milețici și Agura D. . . . Dacoromânia și trahnata slavească pismenostă (Daco-România și literatura lor slavă) Sofia în Sbornik, IX, 1893.
Minea Ion . . . Principatele Române și politica lui Sigismund, 1919.
 " " . . . Urmașii lui Viadislav, 1916.
 " " . . . Vlad Dracul și vremea sa, 1928.
Motogna V. . . . Un document despre Laiotă, în Revista Istorică, anul VII, 1903,
Năsturel G-ral P. V. . . . Genealogia Năsturelilor, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, volumele X-XVI, 1910-22.
 " " " " . . . Nova Plantatio, în aceeași revistă, vol. XV.

- Năsturel G-ral P. V.* Biserici, Mănăstiri și Schituri din Oltenia, în aceeași revistă, vol. XII, partea 2-a.
- " " " " Neamul Boierilor Pârșcoveni, în rev. Literatura și Arta Română, 1904-6, anii VIII-X.
- " " " " Radu Șerban Basarab și Matei Basarab, în aceeași revistă, anul XI, 1907.
- " " " " Neamul boierilor Cantacuzini din ramura Șerban Voevod, în aceeași revistă, anul XII, 1908.
- Nicolaescu Stoica* . Documente Slavo-Române, 1905.
- " " . Mihai Vodă Viteazul ca Domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, vol. XII, partea I-a, 1911.
- " " . Documente istorice cu privire la Radu de la Afumați sau Radu-Vodă Viteazul, în aceeași revistă, vol. X, fasc. Ianuar-Mart 1909.
- " " . Petru cel Tânăr și Petru Schiopul
- " " . Un prețios act cu privire la Radu Vodă cel Viteaz, în Revista România Nouă, I, pp. 383-93.
- " " . Alexandru Aldea Voevod, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, anul XVI, 1922.
- Nicolescu Elie* . În jurul lui Basarab Laiotă, în revista Literatura și Arta Rom., anul VII, 1903.
- " " . Cine este Radu Vodă Iliaș, în aceeași revistă, anul VIII, 1904.
- " " . O vizită la M-rea Vlerosul, în aceeași revistă, acelaș an.
- " " . Din genealogia familiei Știrbei, în aceeași revistă, anul IV, 1902.
- " " . Familia Golescu, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, anul IV, vol. VIII, 1902.
- Onciul Dimitrie* . Originele Principatelor Române, 1899.
- " " . Din Istoria Românilor, ed. II, 1914.
- " " . Cursul de Istoria Românilor, în Conv. Lit. an. 1899.
- Odobescu Alexandru* . Câteva ore la Snagov, în Revista Română, III, și în Biblioteca pentru toți,
- Pavlov Petru, monah.* Călușa istorică despre sfintele mănăstiri și schituri ale județului Prahova : Sinaia, Ghighiu, Predeal, Zamfira, Susana, Cheia, Crasna, Lespezi și Brebu, ed. Ploești, 1925.
- Pușcariu Ion, Cavaler de* Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului, Sibiu, 1907.
- " " " " Două documente privitoare la revolta boierilor în favoarea lui Mihnea zis cel Rău, în Anal. Ac. Rom. XXXIII, 1910.
- Palade T.* . Radu de la Afumați, Ploești, 1923.
- Sărățeanu Constantin* Cronica Familiilor vechi românești : Neamul Filipeș-

- tilor, în revista *Ilustrațiunea*, anul I, Nr. 3-4, Februar 1909.
- Ștefulescu Al.* . . . Documente slavo-române relative la Gorj, Tg.-Jiu, 1908.
- „ „ . . . Mănăstirea Tismana, 1909.
- „ „ . . . „ Crasna.
- „ „ . . . „ Polovragi.
- „ „ . . . „ Strâmba.
- „ „ . . . Gorjul istoric și pitoresc, Tg.-Jiu, 1906.
- „ „ . . . Istoria Târgu-Jiului.
- Tocilescu Gr.* . . . Manual de istoria Românilor, ed. a II-a.
- Vasilescu Al.* . . . Urmașii lui Mircea cel Bătrân, în *Revista pentru istorie, Arheologie și Filologie*, vol. XVI, 1922.
- Dumîtrescu Al.* . . . Despre orașul de Floci, în *Revista pentru Istorie Arheologie și Filologie*, vol. XI partea a 2-a.
- Venelin J.* . . . Vlaho-Bolgarskia ili daco-siaveanska gramatâi (Documente vlaho-bulgare sau daco-slavone). St. Petersburg, 1840.
- Xenopol Al.* . . . Istoria Românilor, ed. a III-a.

Preotul I. RĂUȚESCU
DOCUMENTE MUSCELENE

I.

Hotărnicile satelor muscelene Bălilești și Drăghici

1.

Din luminată porunca prea-înnălțatului nostru Domn Io Alexandru Cost. Moruzi [Voe]vod, fost-am orânduți, cu luminată porunca Înălțimii Sale și cu Grigore Vel Post[elnic], ca să alegem și să hotărîm moșia Bălilești din sud Muscel. Deci, când au fost la timp și la soroc, stăturăm cu toții în fața locului, unde, fiind toți moștenii față, întâiu am tras moșia pă trei locuri, după obicei. Și s'au găsit la capul moșiei, la pădure, dăspre apus, stănjeni 2.200, dăn hotarul Goleștilor în fântână, în hotarul Băjeștilor; iar la mijlocul moșiei, iar dăn hotarul Goleștilor până în hotarul Băjescului, stănjeni 1226; iar la capul moșiei dăspre apa Bratiei, stănjeni 1755. Deci, cetindu-le cărțile fieștecăruia, cine ce-au avut, atât de moștenire, cât și de cumpărătoare, s'au ales fieștecăruia partea ce i s'au cuvenit, arătându-ne fieștecare cine din ce moș să trage.

Dar, fiindu-le casele i curțile i grădinile în siliște, cum și alte locuri deosebite, care din vechime se stăpănesc dă ei, în tot chipul ne-am chibzuit și într'alt chip nu s'au putut a li să face împărțeala, ca să rămăie nestrămutați din locurile și pometu lor, ci am împărțit siliștea și cu locurile din poalele siliștii până în apa Brății și le-am dat locurile ce le-au avut cu suma de stănjeni, adică lungul și latul fieștecăruia loc, cum și laturile moșiei dăn țanutul siliștii în sus, până în hotarul Goleștilor, cum și dăn țanutul siliștii în jos, până în hotarul Băjeștilor. Aceste două laturi s'au făcut stănjeni în lungul și, fiindcă n'au primit moștenii a lua unii în poalele moșiei dăn sus și alții dăn jos, au primit cu toții ca să ia fieștecare și dăn sus și dăn jos stănjenii ce li să vor cuveni. Iar pădurea, fiind loc făr' de hrană, n'au primit a să împărți, ci cu toții au cerut ca să rămăe neîmpărțită și, ce agonisită se va lua după dânsa, să se împartă pă suma stănjenilor ce li să va

veni la fieștecare parte. Deci și noi așa am găsit cu cale și cu dreptate. Și am ales partea diaconului Dumitru i Arsenie sin Mihalci stj. 31, din josul siliștii, pă poalele pădurii și dăspre apa Brății ; stj. 32 pîntre Ioniță Bulucbaș și pîntre popa Stan. Și iar li s'au mai dat din susul siliștii stj. 28, în lat, pă poalele pădurii, și în lungul până în apa Brății. Și iar li s'au mai dat moșie la pădure ca să să știe căți stânjeni au la capul moșiei pă vîrf, de spre apus stj. 85, iar la poalele d'asupra siliștii stj. 45 cumpărătoare. Și iar li s'au mai dat căminurile din siliște i locurile din poalele siliștii, ce le-au avut supt a lor stăpănire, măsurat cu stânjenul atât în lungul, cât și în latul, ca să știe fieștecare căți stânjeni are, ca între dănșii, când vor vrea să se împărțească, să poată a-și lua fieștecare părtaș dreptul său, după cum fieștecare loc cu suma stânjenilor îl arătăm :

<u>Lung stj.</u>	<u>Lat stj.</u>	
05	31	Casa lui Arsenie, curtea i grădina cumpărătoare dă la Carjoiu.
44	23	Un loc alătura, tot dă la el.
75	12	Un loc în josul lui Ion, tot dă la el.
49	16 ¹ / ₂	Un loc în siliște dă la Ispas.
45	23	Casa diaconului Dumitru i grădina, tot dă la Ispas.
30	12	Un loc alătura, tot dă la el.
41	16 ¹ / ₂	Un loc în dosul casii Mihalcii, ce l-au cumpărat dă la Gh. Izbășanu.
35	31	Casa lui Andrei, curtea i grădina ce-i este dată de zestre de Mihalcea socru-său.

Aceste de mai sus arătate, ce după drept li s'au cuvenit a și le stăpăni. Și, pentru ca să fie știută și nestrămutată moștenirea lor, am întărit și noi cu iscăliturile noastre.

1793, Iulie 20.

(Trei semnături, în formă de ghem, ce nu se pot descifra.)

(Mai jos :)

Sud Muscel.

După această hotărnicie, ce dăn poruncă domnească s'au făcut hotar[ului] Bălileștii la fața locului, sculându-se Șerban și Ion Des-

poiu, fără de judecată și cu pricină de gălceavă, au luat pometu dă nuci i alți pomi din copriusu ce s'au cuvenit la această hotărnicie.

(Pe pagina a patra și ultima :)

În partea preotului popii Dumitru, după vechea stăpânire ce au avut-o, pentru care înfățișându-se amândouă părțile înaintea noastră, să întrebară mai sus numiții : cu ce cuvânt au călcat hotărnicia de au luat poamele preotului ? Și pricinuiră că ei, nefiind fost odihniți pă hotărnicia aceasta, au dat jalbă la Divan și, după cercetarea judecătii, s'au făcut al doilea poruncă, ca de iznoavă să se facă alegerea împărțirii spre mulțumirea tuturor, arătându-ne și acea poruncă a Măriei Sale Alexandru Moruz V[oe]vod ce să văzu făcută la întărirea anaforalii departamentului ot lt. 94, coprinzătoare către ispravnicii județului a le orândui boernaș, ce vor cere amândouă părțile, să le facă împărțeala moșiei, după care ziseră că li s'ar fi și orânduit, dar vr'o alegere în scris de la acei orânduiți nu avură să ne arate ; deci să vede că treaba alegerii ce să poruncește a să face pă urmă au rămas nesăvârșită.

Deci, noș după dreptate găsim cu cale ca, până își vor face cea de al doilea împărțeală, care au cerut-o cei neodihniți, să le urmeze stăpânirea întocmai după această d'întăiu hotărnicie, fiind făcută tot din poruncă domnească și mai vârtos după vechea lor stăpânire, ce s'au păzit de nu au strănutat-o. Iar numiții Șarban și Ion Despou, fiindcă au luat poamele din pomii ce s'au cuvenit în partea preotului, rău și fără de orânduiala dreptății, i-am îndatorat ca la toamnă să îplinească oricâte poame vor fi luat preotului, nemai întinzându-se unii în partea altora peste hotărnicia aceasta, până când își vor face cea de al doilea alegere și atunci, după care vor fi mulțumiți și odihniți, li să va urma stăpânirea aceasta.

1798, Iunie 22.

(Două semnături nedescifrabile.)

2.

Porunca cinst. judecătorii a acestui județ Muscel dată la jalba moștenilor Geabelești ot satul Drăghici, la cererea ce face prin reclamație către această cinst. judecătorie, ca să li să împărțească un codru dă loc pă moșii lor, care mai jos să arată, ca în fiecare moș să știe ce are a stăpâni cetașii lor. Începe acest codru dă

loc dă dă la vale din hotaru Mihăeștilor și din valea satului merge pă muchie la mal, să hotărăște în vîrf cu moșia sfintei mănăstiri Valea și în sus spre sat, până în vâlceaua Scaonelor, la povarnă. Și m'au cerut pă mine prin pomenita reclamație, ca să le împărțesc acest pomenit codru de loc, la care mi să poruncește de către cinstita judecatorie, în dosul pomenitei reclamații cu No. 1165, ca să merg în fața locului la acele locuri de prigonire și, față cu toate prigonitoarele părți, să împărțesc aceste locuri și cu mulțumirea fieșcărora din moș[teni] să fac pomenita împărțeală în frica lui Dumnezeu și să puiu și semne hotar între fieșcare parte despărțitoare.

Următor fiind cinstitei porunci, am mers în fața locului și, adunând pă toate prigonitoarele părți, am mers la acele locuri dă prigonire și am intrat în cercetare față cu toți și, întrebându-i pre căți moși avem a face împărțeala acestui codru dă loc, ei au strigat toți într'o glăsuire ca să facem întâiu pă 4 moși, ca să dăm parte fieșcăruia moș și apoi căți vor fi din acel moș, să va împărți deosebit, fieștecare cu partea lui, prin înscrișuri ce vor avea și stăpănire.

Luându-se cu măsurătoarea întâiu dă la vale din hotarul Mihăeștilor și începând întâiu partea moșului Parjol, ce l-au chemat Cos[ta]n din sin Stoica, măsurând pă poale cu sfoara dă stănjeni 12 cu stănjenul lui Șerban-Vodă dă nouă palme, au venit sfori 11, adică stănjeni 132; măsurând și al doilea trăsură pă supt piept, au venit sfori 10, stănjeni 2, adică stănjeni 122; asemenea și al treilea trăsură mai sus au venit sfori 9, stj. 4 și jumătate, adică stj. 112^{1/2};

al 5-lea trăsură sfori 5 stj. 1, adică stj. 61

al 6-lea „ „ 5 „ „ 60

al 7-lea „ „ 4^{1/2} „ „ 54

al 8-lea „ „ 4^{1/2} „ „ 54 pă vârf dă

tot, la care făcându-să pă din două aceste părți, de un moș Costandin sin Stoica Părjol, jumătate s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor și pre jumătate, tot cu suma dă sus, s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui.

Începând cu măsurătoarea la al 2-lea moș, popa Gheorghe, ce-i zice partea din casă, au venit pă vale dă tot sfori 16, pă la grîu, până în Valea Lupului; dă care sfori 8, adică stj. 96, s'au dat Iorguleștilor la mijloc și sfori 8, adică patru sfori stănjeni 48, s'au

dat dă la vale dăspre Părjol logofătului Mihai cu cetașii lui, pă lângă Valea Lupului, și s'au împlinit sfori 8 și stj. 96 în două locuri.

Al doilea trăsură, tot la acest moș, au venit sfori 14, adică stj. 148, împărțindu-să pă din două: sfori 7, adică stj. 84, s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor și sfori 7, adică stj. 84, s'au dat logofătului Mihai cu cetașii lui, în două locuri, și au rămas a să urmă cu stăpânirea după coprinderea dă mai sus.

Altreilea trăsură, tot la acești moși, în lat au venit sfori 11, stânjeni 3, să adună stânjeni 135 și, făcându-să pă din două, stânjeni $67\frac{1}{2}$ s'au dat Iorguleștilor și stj. $67\frac{1}{2}$ s'au dat log. Mihai cu cetașii lui, și are a să urmă cu stăpânirea după coprinderea dă mai sus.

A patrulea trăsură, tot la acești moși, au venit sfori 8, stânjeni 6, care fac stânjeni 102, și, împărțindu-să pă din două, stânjeni 51 s'au dat Iorguleștilor și stj. 51 s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, și are a să urmă cu stăpânirea tot după coprinderea dă mai sus.

Al 5-lea trăsură au venit iar sfori 8, stânjeni 6, care stânjeni să adună 102 și, făcându-să pă jumătate, s'au dat stj. 51 Iorguleștilor cu cetașii lor, iar stj. 51 s'au dat log. Mihai cu cetașii lui, și au a stăpâni pă din două și s'au dat această parte pă lângă partea lui Părjol, de la vale.

Al 7-lea trăsură, tot la pomenitu moș, au venit stj. 3, sfori 5, adunându-se 'n stânjeni fac 63, care, împărțindu-să pă din două, stj. $31\frac{1}{2}$ s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui de spre partea lui Părjol și stj. $31\frac{1}{2}$ s'au dat Iorguleștilor, tot de spre Valea Lupului.

Al 8-lea trăsură, pă vîrf dă tot, de să înjugă cu moșia mănăstirii Valea, au venit sfori 5, stj. 3, adunându-se face stj. 63, făcându-să pă jumătate, stj. $31\frac{1}{2}$ s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, tot dăspre hotarul părții lui Părjol, asemenea stj. $31\frac{1}{2}$ s'au dat Iorguleștilor, tot pă din sus de spre Valea Lupului, iar lungul acestei părți au venit sfori 42, adică stânjeni 516 pă mijloc.

Începând cu măsurătoarea la partea moșului Stan sin Ivan din Valea Lupului, în sus, s'au tras pă 7 locuri tot o potrivă din valea satului până în vîrf, la fieșcare trăsură câte sfori 12, adică stânjeni 144 fieșcare trăsură, și au mers linie până în vîrf și s'au dat a 6-lea parte, adică sfori 2, care fac stânjeni 24, Iorguleștilor cu cetașii lor, din vale în vîrf, alături cu Valea Lupului până în grădina diaconului Nicolae, iar la vîrf, pă dă la vale, să alătură tot cu

partea lor din casă, iar 10 sfori, stânjeni una sută douăzeci, s'au dat logofătului Mihai cu cetașii lui, în sus spre răsărit și lungă pă mijloc din valea satului până în vîrf, au venit sfori 48, stj. 10 și, adunându-se în stânjeni, fac 586.

Începând cu măsurătoarea la al 2-lea moș, din casa ce s'au făcut pă dăn sus dă moș Stan, s'au tras din vale linie pă 4 locuri până în vâlceaua Petrișorului cel mic, și acolo s'au pus hotar vâlceaua, și au venit tot în lat la toate trăsurile câte sfori 16, stj. 4, și fac toți stj. 196, din care, făcându-să pă din două, adică stj. 98, s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, pă dă la vale, alături cu moș Stan, și stj. 98, pă jumătate, s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor pă dăn sus.

Iarăși, începând din vale, pe unde au fost valea curgătoare din vechime, mai în sus, până în Valea Jugastrului, s'au tras pă 5 locuri:

întăia trăsură pă poale au venit stj. 102, în sfori 8, stj. 6.

al 2-lea trăsură sfori 6, stj. 2, care vine stânjeni 74.

al 3-lea „ „ au venit sfori 5, stj. 8, vine stânjeni 68.

al 4-lea „ „ „ „ 4, să adună stânjeni 48.

al 5-lea „ „ „ „ 4, stj. —, să adună stânjeni 48

la capul dă dăn sus, până în Vâlceaua Petrișorului, și s'au isprăvit moșii din casă, care făcându-să pă jumătate stj. 170 la toate trăsurile în lat, s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor, pă dă la vale, și stj. 170 logof. Mihai cu cetașii lui pă dăn sus, pă Vâlceaua Jugastrului, și iarăși până în Vâlceaua Petrișorului, și lung au venit sfori 46, adică stânjeni 552.

Începând iarăși la moș Stan sin Ivan, măsurându-să în lat din Vâlceaua Petrișorului până în vîrf, s'au tras pă 4 locuri, la fieșcare trăsură au venit câte sfori 18 și au mers linie, care fac stj. 864 toate trăsurile, și, socotindu-să pă al 6-lea parte, adică sfori 12, fac stj. 120, ce s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor pă dă la deal, și sfori 60, adică stj. 720, s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, la toate trăsurile, dă spre Valea Ratii și lung s'au socotit cu părțile cele din casă în numărul stânenilor dă 552.

Începând iarăși la partea lui Costandin Părjol, din capul Scaone-lor dă dăn sus până în muchia Văcării, trăgându-să pă trei locuri, cea d'întăiu trăsură au venit sfori 12, adică stj. 144, al 2-lea trăsură, prin mijloc, au venit sfori 13, stj. 2, fac peste tot stânjeni 158.

Al 3-lea trăsură pă vîrf au venit sfori 5, care fac stânjeni 60, și, adunându-se în câte trele trăsurile, adică stj. 362 în sfori 30 și stj. 2, făcându-se pă jumătate sfori 15, stj. 1, adunându-să în stj.

181, s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor, iar sfori 15 stj. 1, adică 181 stănjeni, s'au dat log. Mihai cu cetașii lui, pă dăn sus, și s'au dat Iorguleștilor pă dă la vale.

Măsurându-să și Scaonele din valea satului în lat, făcându-să iarăși pă 4 moși, au venit sfori 15 până în capul grădinii lui Cocoșilă, adică stj. 180, și, socotindu-să pă 4 moși, de fieșcare moș vine câte stj. 45, la care stj. 135 pă 3 moși s'au făcut pă din două, adică stj. $67\frac{1}{2}$ s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor și stănjeni $67\frac{1}{2}$ s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, iar stj. 45, parte la al 4-lea moș, ce i s'au zis Stan, s'au făcut 6 părți și vine dă fieșcare parte câte stj. $7\frac{1}{2}$ lângă partea moșului din casă, iar 5 părți, stj. $37\frac{1}{2}$ s'au dat log. Mihai cu cetașii lui. La care să numește fieșcare de au luat parte, adică Iorguleștilor din pomenitele părți, partea lui Părjol s'au dat dă la vale dă Stan și partea lui Stan au luat-o Iorguleștii de la mal, lângă partea din casă, și logof. Mihai cu cetașii lui au luat partea lui Părjol pă vale, și lungu, măsurându-să pă 3 locuri, au venit tot o potrivă, adică sfori 15 la fieșcare trăsura, adică stj. 180.

Măsurându-să și din capul Scaonelor în sus, tot în lat, până în poalele chingilor dă dă la mal, au venit stj. 74, care vine dă moș câte stj. $17\frac{1}{2}$, și, împărțindu-să pă 4 moși, iar stj. $52\frac{1}{2}$ ce vine părți pă 3 moși s'au făcut pă din două, adică stj. 26 și palme $2\frac{1}{2}$ s'au dat Iorguleștilor cu cetașii lor, iar stj. 26 palme, $2\frac{1}{2}$ s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, pă dă la vale, iar $17\frac{1}{2}$ stj., partea moșului Stan, luându-se dintr'aceștia al 6-lea parte, adică stj. 3 fără o palmă, s'au dat Iorguleștilor pă dă la mal, pă lângă părțile celelante, iar stj. 14 fără 2 palme s'au dat logof. Mihai cu cetașii lui, pă dă la vale, lângă părțile din casă. La care, la toate părțile moșilor, pă 4 moși, unde s'au despărțit, s'au pus hotar pietre, a nu mai fi prigonire între dănșii, nici a mai călca unii de la alții, măcar cătuși de puțin, căci această hotărnicie s'au făcut cu toți dă față și cu voința fieșcăruia prcum chiar jalba lor arată, care au dat-o către aceasta cinst. judecătorie, că de a lor bună voe au cerut a să face această hotărnicie și împărțială, pentru a lor liniștire. La care s'au făcut 2 asemenea hotărnicii: adică una s'a dat la neamul Iorguleștilor și cetașii lor, iar alta log. Mihai cu cetașii lui. La care să roagă cinstita judecătorie prin deosebită jalbă a se întări aceste două hotărnicii de către cinst. judecătorie.

Neculae Buzoianu.

1835, Iunie 6.

II.

Bisericile din Nordul județului Muscel în anul 1840

Mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei a trimes poruncă, în luna August 1840, către toți protopopii din eparhie ca să dea știință deslușită privitoare la toate bisericile din județ. Cuprinsul acestei porunci este cel de mai jos :

„Neofit, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei.

Fiindcă avem neapărată trebuință ca să avem știință de toate sfintele biserici câte sânt clădite și zidite într'această eparhie a noastră, adică câte sânt de zid și câte de lemn, și care de cine sânt făcute și de câtă vreme și de către cine acum se îngrijesc de cele trebuincioase, atât înlăuntru, cât și pe din afară, și care câți enoriași are, atât innăuntru, în orașe, cât și afară, prin sate, scriindu-se toți până la unul, și săraci și bogați, însă cu deosebire la fieșcare biserică, mai întâiu cei bogați cu a lor numire ;

D'aceea dar poruncim Cucernicieii Tale ca, fără nicio întârziere, cel mult în soroc de 10 zile, să ne trimiți această știință curată și cu toată deslușirea, adecă mai întâi cuprinderea tuturor pisaniiilor de la toate sfintele biserici câte le ai supt îngrijire într'acel județ, cu leatul și luna, de este de lemn, de este de zid, și, al 2-lea, lista cu numire de toți enoriașii câți îi are fieștecare biserică.

(Pecetea)
(Mitropoliei.)

1840, Avgust 23.“

Porunca aceasta a fost primită și de protopopul județului Muscel din acel timp, numit Nicolae Sachelarie. El a trimes-o îndată tuturor proestoșilor din județ, în copie, însoțind-o de următoarea deslușire :

„Curată și deslușită știință vei lua Sfinția Ta din copriinderea „ălăturatei pe lângă această stăpânească poruncă a preaosfințitului nostru stăpân Arhiepiscop și Mitropolit a toată Ungrovlahia, „pentru care protopopia îți scrie să ai băgare de seamă ca cel „mult soroc până în 3 zile să faci tislim aci la protopopie „toate cele cerute în poruncă și de la toate bisericile câte le ai „asupra, adică fieștecare preot să-și scrie într’o coală de hârtie pe „fața d’intăiu pisania bisericii curat și cu deslușire, cu toată împre- „jurarea ei, și de este zid sau de lemn, și de câți ani este făcută, „și de către cine acum se chivernisește biserica de cele trebuin- „cioase, de către ctitori de va fi având, sau de către enoriașii „săi, sau de către alți făcători de bine streini, și pe altă foae, tot „într’acea coală de hârtie, să scrieți listă de toți enoriașii câți îi „are fieștecare preot cu a sa biserică, mai întâiu pre cei mai cu „stare, bogați, pe fieștecare cu al său nume și poreclă, și, al 2-lea, „pre cei mai neputincioși săraci și pe urmă văduve, pre toți cu „al său nume și poreclă. Iarăși vi să poftorește ca să aveți de „aproape băgare de seamă pentru această lucrare și cât mai în „grabă, după sorocul mai sus arătat. Iar oricare împotrivă va urmă „vr’o lenevire și nebagare de seamă, aceea va fi pentru el, încă „se va face pildă și pentru alții. Și tot de-odată, dându-le aceasta „în cunoștință, să se și iscălească fieștecare în dosul acesteia, „pentru urmare întocmai, pe lângă care pune și Sfinția Ta toată „știința ca să nu zădărnicești lucrarea mai mult din arătatul soroc. „Iar această poruncă se va întoarce iarăși la protopopie, cu iscă- „liturele tuturor preoților din toată plasa, adeverită și de proestosul.

Protopop Neculae Sachelarie. Anul 1840, Avg. 29. No. 138.“

Pe fața a treia a aceleiași coli de hârtie sânt semnăturile preoților, cu adausul la fiecare: „*am văzut cinstita poruncă și voi fi următor*“.

În soroc de o săptămână, s’au trimes la protoierie de către toți preoții științele cerute. În dosarul protoieriei pe 1840 sânt adunate aceste răspunsuri, atât cele primite din satele de la Nordul județului și din Câmpulung, cât și cele din Sudul județului, lipsind cele de la mijloc.

Vom da aici mai jos catagrafia bisericilor din plaiurile Nucșoara și Dâmbovița :

Plaiul Nucșoara.

Satul *Nucșoara*. Biserica de lemn, cu hramul Tuturor Sfinților,

făcută de logofătul Ghiță, de ani 23, și cu cele trebuincioase se îngrijește de locuitori. Slujitor la această biserică popa Ion sin Șerban Butoiu, hirotonit de ani 31 de părintele Iosif. Ivașcu sin Grigore Arnăuțoiu țârcovnicu. Mineiul desleat, veșmintele vechi.

Satul Secăturile fără biserică.

Enoriașii : mai buni 18, mai scăpați 27, mai neputincioși 40, văduve 12 ; peste tot 97.

(Iscălește popa Ion sin Șerban Butoiu.)

Satul *Corbi*, cu patru biserici :

1) Biserica Sfântul Dimitrie, de lemn cu temelia de piatră, făcută de ani 36 de Zaharia Petrică i Andrei Dordea și Vasile Hulea și cu alți ajutori. Se îngrijește de lăcuiitori cu cele trebuincioase. Preot popa Ion sin Ion Hulea, hirotonit de ani 8 de părintele... chir Neofit. Toate cărțile bune, veșmintele asemenea. Pavel sin Ion Hulea țârcovnic, Nicolae sin Vasile Hulea paracliser.

Enoriașii : mai bunișori 8, cei scăpați 33, văduve 10 ; peste tot 51 de familii.

(Iscălește popa Ion Hulescu.)

2) Biserica Sfânta Troiță, făcută din zid, de ani 70, de Ștefănică Frăcescu și cu alți ajutători. Cu cele trebuincioase se îngrijește locuitori. Preoți : popa Ion sin Simion, hirotonit de ani 16 de părintele Grigore Mitropolit, și popa Ion sin Pavel. Simion Turculețu țârcovnic, Dan Săroiul paracliser.

Enoriași mai bunișori 22, mai scăpați 89, văduve 21; peste tot 132 familii.

(Iscălesc preoții : Ion Simionescu și Ion Pavel duhovnicul.)

3) Biserica cu hramul Nașterea Maicii Domnului, făcută din lemn, cu temelia de piatră de ani 104, de locuitori, cari o și îngrijesc cu cele trebuincioase. Preot popa Moise sin Achim, hirotonit de ani 16 de părintele Grigore Mitropolit, și un diacon Ion sin Bucur hirotonit de ani 24. Nicolae sin Popa Pavel țârcovnic, Damian sin Gligore Stanciu paracliser.

Enoriași : bunișori 5, scăpați 30, văduve 14 ; peste tot 49 de familii.

(Iscălește popa Moise.)

4) Biserica de piatră, cu hramul Sfinții Apostoli. Leat nu se gă-

sește. Săpată întru acea piatră de Basarab Voevod, Negoe Voevod, Radu Voevod, Ruxandra Doamna, Despina Doamna, Magdalena monahia. Cu cele trebuincioase se îngrijește de locuitori. Priot Ion sin Grigore Prode, hirotonit de ani 8, și diacon Ion sin popa Ion, hirotonit de ani 23. Ion Bârseanu țârcovnic.

Enoriași: 11 mai bunișori, 22 mai scăpătați, 6 văduve; peste tot 39.

Popa Ion sin Grigore adeverez.

(Mai jos pe aceeași pagină, scris însă de altă mână :)

Biserica din piatră din satul Corbi, cu hramul Sfinților Apostoli, s'au găsit săpată în piatră din vechime, pentru care, neavând pisanie scrisă de atunci de când s'au săpat, nici altă știință nu putem să avem, fără numai atâta că se vede însemnat săpat în piatră pe peretele bisericii două l[ea]t[uri], unul din leat 7014 și altul 7114 și al 3-lea ... (loc gol) care într'acest leat mai din urmă ne spune bătrânii noștri c'au mai meremetisit-o și au mai săpat în piatră de au mai innădit-o, făcându-i și tindă, precum se vede și astăzi, Prea Sfinția sa părintele episcop Iosif Argeșiu. Iar alt mai mult nu știm, fără numai că am mai găsit scris în pomenic aceste nume: Basarab [Voe]vod, Neagoe [Voe]vod, Radu [Voe]vod, Ruxanda Doamna, Despina Doamna, Magdalena monahia; apoi de cin[e] vor fi scrise noi nu știm¹.

Satul *Poinărei*. Biserica de lemn, hramul Cuvioasa Paraschiva, făcută de ani 134 de Badea Butoiu și Pătru Ciomag, îngrijindu-se de locuitori cu cele trebuincioase. Priot Gheorghe sin Grigore, hirotonit de ani 10 de părintele Stratonichia chir Ioanichie; diacon Constantin sin diacon Ion, hirotonit de ani 34. Grigore sin Dumitrache țârcovnic și Iordache Grigore paracliser. Mineiul prost, veșminte asemenea vechi.

Enoriași mai cu stare 7, mai scăpătați 38, văduve 6; peste tot 51 familii.

(Iscălește preot Gheorghe ot Poinărei.)

Satul *Corșori*. Biserica de lemn cu hramul Nașterea Maicii Domnului, făcută de ani 154 de Dimitrie Dârstoreanu, îngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitori. Preot Hera sin Popa Iordache, hiro-

¹ Biserica aceasta se numește astăzi „biserica de la Sghlab“.

tonit de ani 27 de părintele chir Sofronie Nicolae, zeț popa Pavel ȕircovnic. Ion sin popa Hera paracliser. Veșmintele vechi.

Enoriași mai buniișori 19, mai sārmani 43, vādube 8 ; peste tot 70,
Popa Hera duhovnicul, adeverez.

Satul *Stānești*. Biserica de zid, cu hramul Sfānta Troiță, fācutā de Marian sīn Toader de ani 9, īngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitori. Preot Pavel sin Marian, hirotonit de ani 24. Ion sin Marian ȕircovnic, Nicolae brat ego paracliser.

Enoriași mai cu stare 22, mai sāraci 38, vādube 11 ; peste tot 71 familii.

(Iscālește popa Pavel sin Marian.)

Satul *Pīriești*. Biserica de zid, cu hramul Sfinții Voivozi, fācutā de Scarlat vātafu de ani 23 (īn 1817), īngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitori. Preot Costandin sin popa Grigore, hirotonit de ani 23 de părintele Stratonichia chir Ioanichie, și popa Dinu, hirotonit de ani 10 de părintele chir Neofit. Gheorghe popa Dinu ȕircovnic. Odoarele toate bune.

Enoriași mai cu stare 11, neputincioși și scāpātați 24, vādube 4 ; peste tot 39.

Satul *Slānic*. Biserica de lemn, așezatā pe temelie de zid, cu hramul Sfīntul Nicolae, fācutā de popa Ion și popa Nicolae, de ani 107 [deci īn 1733], īngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitori. Preot Ștefan sin popa Ion, hirotonit de ani 25 de părintele Stratonichie, și popa Ion sin Chirca, hirotonit de ani 10. Toader Chirca ȕircovnic. Mineiul prost, Cazania deslegatā.

Ctitori rāposați : Stanciu, popa Ion nepot Stanciului, Mihai fecior Stanciului, popa Neculae fratele lui Mihai, popa Pavel.

Enoriași moșteni mai bogāți și īngrijitori sfīntei biserici 15, de mijloc 55, vādube și sārmani 15 ; peste tot 85.

(Iscālește numai popa Ion.)

Satul *Berevoeștii Pāmīnteni*, cātunul de sus. Biserica de zid, fācutā din temelie pānā s'au sāvārșit de un popā Ion Vintilescu și popa Tudor Vintilescu, Costandin ȕīru Caramulea, popa Hera Popescu, popa Iane Popescu i popa Dragomir Popescu și cu ceilalți mahalagii toți, care cu ce au putut ajuta. Pisania cu leat 7264. Toate hodoarele bune și toate cārțile. Hramul Intrarea īn Bisericā. Eno-

6

riași cu stare 9 (în frunte cu Hera sin Oprea, boernaș de neam, Ion sin Hera, boernaș de neam, Neculae sin Hera, boernaș de neam, Costandin sin Ion Vintilescu mazil), de mijloc 57, săraci 6, văduve 6; peste tot 78 familii.

(Iscălește popa Toma sin popa Matei hirotonit de ani 30, de părintele chir Lavrentie.)

Același sat, cătunul de jos. Biserica de zid, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, făcută de ani 136 [deci în 1704] de Hera vătafu, popa Bratu, Costandin Țirgovișteanu, îngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitori. Priot Mihai, hirotonit de ani 10 de părinte Neofit de la Zlătari. Nicolae zet diaconu țircovnic.

Enoriași mai de seamă 7 (în frunte cu Mihai sin Grigore Mazilu și Dumitru Mazilu sin Neculae Berevoescu), îngrijitori ai bisericii, de mijloc 46, săraci 10, văduve 6; peste tot 69.

(Iscălește popa Mihai sin popa Matei.)

Satul *Berevoeștii Ungureni*. Biserica de lemn, cu hramul Înălțarea Domnului, făcută de ani 71 [deci 1769] de Bucur Căruntu, Ilie Bobeș, Ioan Boeru, Bucur Bogdan, popa Petre, îngrijindu-se cu cele trebuincioase de locuitorii enoriași.

Numărul acestora: cu stare bună 21, mai sărmani 29, văduve 9; peste tot 59 familii.

(Iscălește popa Neculae.)

Plaiul Dîmboviții.

Satul *Lereștii de sus și de jos*. Biserica de lemn și tencuită, făcută de toți enoriașii în leat 1762, pe moșia coconului Nicolae Rucăreanu, cu toate odoarele bune și progadia de zid. Slujitorii bisericii: popa Bucur duhovnicul și popa Ion sin popa Ion.

Enoriași de frunte 35, de mijloc 26, de coadă 19; peste tot 80 familii.

Lereștii-de-jos: 10 de frunte, 8 de mijloc, 10 de coadă.

Satul *Voinești*. Biserica se află făcută din poruncă domnească de la leatu 1800 pe moșia sfintei mănăstiri Cîmpulung, de zid și cu toate odoarele bune și progadia de zid. Slujitor bisericii popa Nica duhovnicu.

Enoriași de frunte 24, de mijloc 14, coadă 14. Cei de la Lereștii-

de-jos, pe moșia Bărăției : 8 frunțași, 8 de mijloc, 8 de coadă ; pe moșia orașului : 3 frunțași, 2 de mijloc, de coadă 2 ; peste tot 83 familii.

(Iscălește popa Nica duhovnicul.)

Satul *Nămăești*. Biserica de mir, zidită din temelie și pînă în sfârșit de piatră și cărămidă, cu toată cheltuiala răposatului Clucer Gheorghe Rucăreanu¹ din Cîmpulung, la anii dela Hs. 1788, și copiii d[umnea]lui. Hramul bisericii : Sfîntul și făcătorul de minuni ierarh Nicolae. Îngrijitor fiul numitului boier ctitor, d[umnea]lui biv al 3-lea logofăt N. Rucăreanu. Slujitori la biserică : preot Nicolae sin Răușă și preotul Ion sin Dumitru.

Enoriași de frunte și mijloc 47, văduve 11 ; peste tot 58 familii. (Iscălește popa Neculae sin Ion Răușă.)

Satul *Valea Foi*. Biserica făcută de Nica Ghișoiu de la leat 1768, pe moșia d[umnea]lui coconului Neculae Lerescu, din temelie de piatră, cu toate odoarele bune și progadia de zid. Slujitorii bisericii : Popa Ion sin popa Nica duhovnicul și popa Gheorghe sin popa Nițu.

Enoriași frunțași 35, începând cu Iosif Cornățeanu și Neculae Crudu, de mijloc 19, iar de coadă 20. Încă alți 49 enoriași pe moșia orașului. Peste tot dar 123 familii.

(Iscălesc cei doi preoți : Popa Ioan sin popa Nica — care a scris și lista enoriașilor — și popa Gheorghe sin popa Nițu.)

Satul *Bădenii Ungureni*. Hramul sfintei biserici : ierarhu Nicolae și Adormirea Precistii. Făcută din zid de d[umnea]lui al 3-lea logofăt Nicolae Ștefănescu, prin îndemnarea și buna sfătuire a duhovnicescului său părinte Filaret Mitropolit Apamiei, năstavnîc al sfintei mănăstiri Cîmpulung, la leat 1831. Satul pe moșia sfintei mănăstiri Cîmpulung.

Enoriașii : de frunte 9, de mijloc 23, de coadă 21, văduve 7 ; peste tot 60 familii.

Popa Ion Vorovenci.

Satul *Stoenești*. Biserica de piatră, cu leatul 1815, luna Iulie 18 ;

¹ Tot Gheorghe Rucăreanu a făcut și biserica din Suseni (satul Rucăr) în anul 1780.

stoboru de lemn. Ctitor căpitan Ion... răposat. Se chivernisește de enoriași și pe moșia d[umnea]lui Dincă Voroveanu și a sfintei episcopii Argeșul se află.

Enoriași de frunte 6 și de coadă 58. Urmează apoi alt cătun, care vine tot la această biserică, cu 2 enoriași de frunte, 29 de coadă, 13 văduve; peste tot 108.

(Iscălesc: popa Gheorghe și popa Iosif¹.)

Satul *Bădenii Pămînteni*. Biserica de lemn, cu temelia de zid. Hramul: Sfinții Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigore și Ion Zlataust. Leatul 1812, ctitor popa Stoica Luțea, chivernisindu-se de popa Dumitru cu enoriașii bisericii.

Numărul lor: de frunte 16, de mijloc 22, văduve 7; peste tot 45.

Satul *Cotenești*. Biserica de piatră, făcută la leat 1781 de Ion Vătafu, și o stăpînește Gheorghe sin Ion Vătafu și Maria răposatului Neculae.

Enoriașii: de frunte 11, de mijloc 36, de coadă 7; peste tot 54. (Iscălește popa Stanciu ot Cotenești.)

Satul *Cetățenii din Vale*. Biserica cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, făcută din lemn și nezugrăvită, cu leatul 7301, Apr. 20, cu cheltuiala enoriașilor sfintei biserici. Moșia coconului Iorgu Bibescu. Cărțile și alte odoare de trebuință toate deplin. 893

Enoriași: 7 de frunte, începînd cu Stanciu Andronescu, 20 mijlocii și 45 coadă, văduve 9; peste tot 81 familii. Țircovnic Neculae sin popa Enache.

(Iscălește preot Ion sin popa Enache.)

Satul *Cetățenii din Deal*. Biserica de piatră, tencuită și zugrăvită pe din lăuntru, făcută în zilele preosfințitului Mitropolit răposat Grigore, cu leatul 1833, Dech. 6. (Nu se arată numele ctitorilor.) Hramul: Sfîntul Teodor Tiron și Sfîntul arhidiacon Ștefan. Enoriași buni 26, mijlocii 26, nevolnici 3, văduve 9; peste tot 64.

(În locul preotului iscălește Gheorghe diaconul.)

Satul *Lăicăi*. Ctitorii bisericii, sătenii satului, anume: răposatul

¹ Scrisul acestui preot, cu multe greșeli și foarte anevoie de descifrat.

Stan Mătășaru și Ion Negrea, fără progadie, chivernisindu-se de enoriași și fiind de zid¹.

Enoriași de frunte 14, de mijloc 16, coadă 30, văduve 9; peste tot 69 familii.

(Iscălește popa Gheorghe.)

Satul *Mesteacăn*. Biserica de lemn, fără progadie, făcută la leat 7252 de vătaful Ion . . . și Cernat, strămoș enoriașilor. Hramul: Adormirea Maicii Domnului.

Enoriași de frunte 5, de mijloc 8, coadă 14, ertați 2, văduve 9; peste tot 38.

(Iscălește diaconul Ion.)

Satul *Văleni*. Biserica cea veche, de lemn; ctitori moșii și strămoșii enoriașilor. Leatu nu se cunoaște, fiind șters.

Enoriașii: 10 de frunte, începînd cu Lunea Mazilu, 35 de mijloc, 39 coadă, 7 ertați, 10 văduve; peste tot 102.

(Iscălesc cei doi slujitori ai bisericii: popa Constantin și diaconul Ion.)

Cealaltă biserică din acest sat a fost făcută din zid, de d[umnea]lui Serdarul Scarlat Iorgulescu, la leat 1826.

Enoriașii: de frunte 28, de mijloc 45, coadă 50, ertați 6, văduve 6; peste tot 137.

(Iscălește Popa Neculae duhovnicul ot Văleni.)

Satul *Rucăr*, cu trei biserici:

1. Cea din Suseni, cu hramul Sfîntului Gheorghe și Dimitrie.

S'a zidit din temelie de d[umnea]lui boierul Gheorghe Rucăreanu și cocoana Stanca, soția d[umnea]lui, cu toată cheltuiala d[umnea]lor, mai ajutînd și alți oameni săteni, care ce au putut. Murind acești ctitori, a rămas în locul lor coconul Neculae, fiul d[umnea]lor, împreună cu cocoana Paraschiva, soția numitului, și cu fiii lor, iar pe la sfintele zile de sărbători mai dau și alți oameni din enoriași milostenie, untdelemn sau și alte podoabe ce trebuie sfintei biserici. Iar pămîntul unde s'a zidit biserica a fost dat de către un enoriaș al sfintei biserici, ca să fie și numitul ctitor pomenit

¹ Leatul 1800 e adăugit de altă mină și cu altă cerneală. Pare să fie chiar scrisul protopopului.

în veci. Iar sfânta biserică s'a zidit și săvârșit în zilele prea-luminatului și înălțatului Domn Alexandru Ioan Ipsilante [Voe]vod, fiind Mitropolit Prea Sfinția sa părintele Grigorie a toată Ungrovlahia. Anii de la Adam 7288, iar de la Hs. 1780.

Enoriași de frunte 15, de mijloc 68, văduve 3; peste tot 86 familii.

(Iscălesc cei doi preoți: Ion Băjan și Gheorghe Băjan.)

2. Biserica din mijloc, unde se prăznuiește hramul Adormirea Maicii Domnului, a fost făcută și întâiu zidită de d[umnea]lor: boierul Drăghici Lupoianu și 3 preoți moșteni, anume: popa Ion Ochiu, popa Bran Baștea și popa Stoica Vlădoiu. Moșia bisericii s'a dat danie de Jinga Baștea la leatu 7252.

Iar de la leatu 1770 se ține din chiverniseala preoților ce s'au aflat cu slujirea sfintei leturghii și cu a unora din săteni care s'au milostivit cu ajutor de au făcut stoborul bisericii împrejur, iar acum se află foarte lipsită de ajutoare, de cărți, de pardoseală, de șindrilirea stoborului și altele ce s'ar mai cuveni a ni se împodobi sfânta biserică, că poporeni nu ne p[ot] ajuta mai cu nimica.

Iscălesc preoții :

Popa Ion Bran Baștea, preot de ani 42.

Popa Simon Ochiu, preot de ani 48.

Popa Ion popa Nica, preot de ani 25.

Popa Radu Moldoveanu, preot de ani 20.

Enoriași 50, văduve 11¹.

3. Biserica de jos se află făcută de zid din temelie de la leatul 7255 de vameșii ce au stătut atunci, anume: Drăghici, Hristea și Sterie, și alți săteni care s'au milostivit. Locul bisericii megieșesc, progadia de zid peste tot, hodoarele înlăuntru bune, cărțile toate. S'au mai preînnoit cu advonu și cu lărgimea strănilor la leat 1835 prin osteneala preotului Ion proistos Băjan ot Rucăr și se chivernisește cu cele trebuincioase de către preot și de către enoriașii bisericii cu ceia ce vor să se milostivească.

Slujitor bisericii se află popa Ion proestos i popa Gheorghe Vorovenci.

¹ Enoriașii nu sunt trecuți pe categorii, ci amestecați. Intre cei cu stare se află Ion sin Mihai Coleș zet Postelnic Ion Zbîrcea, Mihai Cioplei și Nicolae sin Mihai Cioplei, boiernași, Postelnicul Radu sin popa Ion Baștea, Ion sin Șandru Moșoiu și Ion sin Gheorghe Dobrin.

Enoriașii: mai cu putere 14, între care și Ion Stoica Bunea, boier de neam; de mijloc 72, văduve 22; peste tot 108 familii¹.

Satul *Dragoslavele*, cu două biserici. 1) Mahalaua de jos cu biserica de zid bună, făcută din temelie de Măria Sa Gligore Ghica [Voe]vod, strămoșul Măriei Sale răposatului Gligore Dimitrie Ghica, la leatu dela Adam șapte mii o sută șaptezeci². Alt leat la pisanie. Biserica se află bună, dreasă de enoriași și fără progadie. Altă chiverniseală nu are fără numai ce pot enoriașii să ajute și se prăznuește hramul Sfintei Adormiri.

Enoriași de frunte 4, de mijloc 50, văduve 7; peste tot 61.
(Iscălește preotul Nicolae Lupu.)

2) Biserica din mahalaua de sus cu hramul Înălțarea Domnului. Făcută din zid, de ani 95 [deci la 1745]. Ctitorii bisericii: jupîn Sterie vameșu i jupan Hristea, ajutînd și sătenii cu preoții. Îngrijirea sfintei biserici este la toți enoriașii.

Numărul acestora: 4 bogați, 56 săraci, văduve 18; peste tot 78.
(Iscălește popa Coman Arsu sin popa Stanciu.)

În plaiurile Nucșoara și Dîmbovița au fost dar, în anul 1840, sate 24 și biserici 31, zidite după cum urmează: 4 de preoți, 6 de boieri, 2 ctitorii domnești, iar 19 de diferiți săteni mai cu stare. Una avea 4 preoți, 4 cite 2 preoți, două un preot și un diacon, iar restul cite un preot sau chiar numai cite un diacon. Numai 5 biserici aveau peste 100 de familii. Multe dintr'însele nu mai există astăzi, căci s'au dărâmat, zidindu-se altele în locul lor.

¹ Ambele biserici, adică și cea din mijloc și cea de jos, au fost dărlmate și s'au ridicat altele în locul lor. Numai cea din Suseni se păstrează și astăzi, dar nu se face slujbă într'înșă, de oare ce are multe crăpături.

² Leatul 7170 este pe piciorul sfintei mese din altar. În pisanie e 7169.

N. IORGA

**DOCUMENTE DE PE VALEA
TELEAJENULUI**

Documente de pe Valea Teleajenului

1.

† Mlstiu bjiu Io Grigore Ghica Vvd. i gsdnŭ pisah gsdvmi boiariul Domniei Meale Păun polcovnicul, ispravnicul de sud Saac, sănătate. Iți facem în știre că la Domniia Mea au dat jalbă Stanciul de la Vărbilău dentr'acel județ, pentru Lazăr de acolò, zicând că au avut o pivniță și s'au fost așezat cu dinsul de ar fi făcut și el o casă, și apoi au dat pivnița și casa aceeaia cu chirie de s'au vândut vin, pe câte tl. 10, și acei bani să-i înpartă în doao amândoi, și de atunci sânt 20 de ani, și au luat tot Lazăr acel venit de cărcumă. Așăjdere i-ar fi mai dat o livade curată de fân a lui, iar lui Lazor, ca să o are într'un an, și pe urmă să-i lase livadea; iar el de atunci s'au pus de tot întăreaște gardul la acea livade, și sând 10 ani de când îi ține livadea în silă, care livade i-ar fi de mare trebuință acestui jăluitor. Și, osebit de acestea, ar fi mai vândut acest jăluitor 120 stănj. de moșie, și acel Lazăr, mai căzându-i-să, nici ar fi vrând să dea țe.. ce dă alții, nici zapisul n'ar fi vrând să iscălească. Pentru care iată că-ți poruncim Domniia Mea să trimiți să aducă pe acel de care să jăluiască și, puindu-i față, să le ei seama de toate de câte să jăluiască și să le faci dreptate, hotărându-le prin carte de judecată și, după hotărârea ce le vei face: cu ce va fi de a-i împlini, să-i și îplinești, iar, de nu să va odihni vre-o parte după hotărârea ce le vei face cu soroc, să-i trimiți la Divan. Tolico pisah gsvdmi.

Monogramă cu roșu, pecete mică de inel cu roșu.

Iul. 4 dni 7258.

Procit Vel Logft.

2.

Avut-au judecată de față înaintea noastră Negoită, ginerile Stančului călăraș ot — cu Lazar ot tamu, zicând Negoită că-i stă-

pănește Lazar moara socru-său Stančului fără de dreptate, care moară o au făcut socru-său din pajiște în apa Vărbilăului cu tl. una sută optzeci și șase și jumătate, pân au dat saci pe grăunțe. Am întrebat pe Lazăr cu ce îi stăpânește moara socru-său, și [au răspuns] Lazăr că pentru tl. 35 ce au rămas socru-său dator lui din toată socoteala ce au avut mai denainte o stăpânește, care pentru acești tl. 35 luându-i moara fără de judecată, au stăpănit-o în doi ani până acum, și, pentru ca să încarce moara cu cheltuiala, au stricat-o, neîntrebînd pe Stančul, socrul lui Negoită, și o au făcut-o după cum i-au fost lui voia, zicând că au cheltuit tl. 48, încât rău și fără de cale au făcut de au stricat moara fără de știrea Stančului și o au prefăcut-o. Care ne mai având Lazăr altceva mai răspunde decât atăta, noi încă am socotit venitul morii pe doi ani pe... șapte ocă grău, mălaiu, oca po bani 2; dar cu cât... moară și am pus venitul pe un an și trei tl. ...și cheltuala 48 ...[pris]osește venitul cu tl. 92, care bani rămâne să-i dea Lazăr lui Negoită ginerile Stančului călăraș. Deci, rugându-să Lazăr ca să iarte Negoită tot venitul și să-i dea și capetele tl. 40 ce i-au rămas socru-său Stančul dator lui Lazăr, au luat(?) Negoită și așa, și au scos acei tl. 40, și i-au dat lui Lazăr înaintea noastră, [a]fără și pe pio ce iaste lângă moară, ca să nu să mai atingă Lazar de orice de câte sânt ale morii și ale pioi. Iar, mai sculându-să Lazăr a lua cevaș din sculele morii sau ale pioi, să aibă a împlini Lazar lui Negoită tot venitul morii ce [au] iartat înaintea noastră, după cum mai sus scrie. Drept aceia hotărăm ca să stăpânească Negoită moara socru-său Stančului călăraș, dându-i și cartea noastră, ca de acum înaintea să aibă pace Negoită de cătră Lazăr. Încă acum în urmă, nesuferindu-să Lazăr, i-am dat noi [tl.] 9 pe pietre și pe pio.

...Κόμησος. Πα..., vel mit[nic].

1758, Noem. 20.

3.

† Avut-au judecată înaintea noastră Negoită, ginerele Stanciului călărașul ot Vărbilău sud Saac, cu cumnatu-său Necula, ginerele lui Vasile, fratele Stanciului călărașul din sud Prah., pentru doao vaduri de moară din apa Vărbilăului și cu moșăia de acolo, și așa zice Necula că, fiind socru-său frate cu Stanciul și înstrăinându-să dupe locurile acele, au făcut Stanciul, fratele socru-său, moară cu doao roate și au stăpănit-o cât au trăit el, și, acum, o stăpânește

cumnatu-său Negoită, ginerile Stanciului. Așăjdere și moșăia și trei pogoane de vie în dealul Orlii, de au vândut Stanciul, socrul lui Negoită, și cu banii aceia au făcut moara, și cere și el ca să aibă parte din moară pe jumătate fără de feçori, cere și clironomia unchiu-său. Negoită răs[punde] că vadurile pe apa aceia a Vărbilăului sântu doao, dupe cum ne-au arătat și scrisorile, și într'un vad au făcut socru-său moară, și, fiindcă să stricase acel vad unde au fost moara ța veche, au făcut Stanciul iazu du iznoavă, de ș'au făcut moara, și au cheltuit bani tl. 186, iar la celalalt vad îi dă Negoită voe ca să-și facă și Necula moară. Necula răspunde că au fost numai un vad, iar celalalt vad era al dumnealui Spăt. Mihai, și, la hotărnicia aceii moșăi căzând aça moară pe moșăia megieșască, ș'au mutat moara pe moșăia dumnealui și au rămas vadul loru stricat. Negoită au adus mărturii oameni bătrâni din parte locului, anume pōpa Stan i pe un Gherghie i pe Neagul, iar Necula au adus pe unchiieș Slavul i pe Ion Bardă i pe Ion Băloiu și, întrebând pe aceste mărturii și o parte și alta, așa au mărturisit cu toții că au pomenit unblând doao mori, și o moară o stăpăniia Deadiul, fratele Stanciului cel mai marea, iar o moară o stăpăniia Stanciul și cu Vasile, și era și moara făcută de unbla și a Spătariului Mihai. Deci după mărturisaniia acestor mărturii ce scrie mai sus s'au cunoscut că Necula unblă rău și fără de cale să stăpănească moara făcută gata de Stanciul, socrul lui Negoită, și mai vartos rău că, căzând Stanciul la datorie, au fost pus moara zălogu la un Lazăru de acolo, și Negoită au răscumpărat-o cu tl. 49. Deci am hotărât ca să stăpănescă Negoită moara cu bună pace de cătră cumnatu-său Necula, iar Necula să-ș facă moară la vadul celalalt. Iar, pentru moșăe, atăta parte lui Vasile, socrul Neculii, căt și parte Deadiului, fratele socru-său, așa răspunde Negoită că au stăpănit socru-său părțile aceste de moșie pentru multă datorie ce au plătit pe Vasile, socrul Neculii, și pe frate-său Deadiul. Și, fiind față și Balașa, soara lui Negoită, femeia Stanciului Călarășul, au scos o foe făcută de bărbatul ei, de cătă datorie au plătit pe frații lui, care cuprinde datoriia lui Vasile tl. 118 i datoriia Deadiului tl. 98 pol. Zice Negoită că pentru ačastă datorie au stăpănit socru-său Stanciul ačastă moșăe. Necula răspunde că foia nu este făcută cu mărturii. La ačasta am hotărât, cătă datorie iaste cu dovadă și căte zapise s'au luat dupe la datornici, de unde au plătit pe frații lui, să nu fie în seamă, iar cătă datorie rămăne cu

bănuială fără zapise, să primiască Balașa, femeia Stanciului, carte de blestem... au plătit bărbatul ei această datorie, și, pe câtă datorie să va alege bună, plătind Necula, să stăpănescă și el moșăe pe în doao, împreună cu Negoită, atâta parte socru-său lui Vasile, cât și parte unchiu-său Deadiului. Iar pentru vie așa răspunde Negoită că au vândut socru-său Stanciul numai parte lui, iar parte lui Vasile unchiu-său n'au vândut-o. La aceasta așa am hotărât: Necula să stăpănescă viia, de nu va fi Vasile socru-său iscălit, și cumpărătorii să-ș caute cu Balașa, socra lui Negoită. Ačasta scriem, Av. 23 dni 1763.

...biv Vel Stolnic.

Io Ștefan Mihai Racoviță Vvd. i gsdinu.

După cum au găsit dumnealor veliții boiari cu cale printr'a-častă anaforă, poruncim și Domniia Mea așa să să urmeze și Negoită să-și stăpănescă acea moară cu pace de către cumnată-său Nicola, împreună cu moșia jumătate, fiind moara făcută cu a lui Negoită chieltuială și cu a socră-său, iar Nicola își va face moară în celalalt vad al său, stăpânind și el moșia iarăș jumătate. Iar, pentru venitul moșiei i pentru pricina datoriei ce arată Negoită că au plătit socru-său i pentru acele zapise de datorii..., dum. isprav. al județului după cum să cuprinde mai jos așa să urmezi, iar anaforoa ačasta să rămăe la mâna lui Negoită, ca să-și stăpănescă moara și partea lui de moșie cu pace. Mai 12, 1765.

4.

Prea-înnălțate Doamne,

Dupe luminată porunca Măriei Tale au adus vătaful de aprozi înaintea judecării pă Negoită zet Stanciul de la Vărbilău sud Saac cu cumnată-său Nicola de la Trestieni sud Prahova, zicând Negoită cum că socră-său Stanciul au avut o moară, făcută acolo cu a lui cheltuială și, după moartea socră-său, fiind moara zălojită, au dat den dănsul tl. 49 de au cumpărat-o, și au mai chiel-tuit de au mai făcut încă o roată și altele ce au trebuit morii. cu tl. 97 pol. și... arată Negoită că au chieluit la moară de au luat... alta și au rămas cumpărată de la acel..., venitul morii. Negoită ne arată o carte de judecată ot leatul 1760, Av. 23, a dum. Scarlat biv Vel Stolnic, fiindu pe acea vreme ispravneac la Săcueni, întru care scrie că au dovedit prin mărturii, popa Stan i Gherghe i Neagul i uncheaș Slavul i Ion Bardea i Ion Băloiu,

cum că au pomenit umblând 2 mori (afară dîntr'o moară ce era a răposatului Mihai Spathar) și așa au hotărât: Negoită să stăpânească moara cu pace de către cumnată-său Nicola, ca unul ce o avea de la socră-său, de care, măcar că tot tăgăduia..., zicea că iaste numai un vad pe care s'au făcut acea moară, și ne arată un zăpis ot leatul 1761 al Bălași, soacra lui Negoită, și al lui Negoită cu soția lui, întru care scrie ca să stăpânească moara din doao, dar, față fiind și Bălașa împreună cu Negoită, mărturisiră că nu iaste acest zăpis al lor, căci, pe acea moșie fiind 2 vaduri, și vadul lui Negoită fiind față, cum putea să-l priimească tovarăș în moara lor, ce iaste foarte cu a socră-său chieltuială, și în urmă scoasă de dănsul de supt zălojire cu tl. 49, afară din tl. 97 pol, ce au chieluit la roata ceaialaltă, dupe cum ne și arată 2 zăpise vechi de cumpărătoare: unul de la leatul 7226, Av. 20 d., a popii Istrate sin Cuciul părc. la măn. Dediului iuzbaș ot Ploești, întru care scrie că i-au vândut partea de moșie din Vărbilău și cu vad de pio; de unde să cunoaște cum că sânt 2 vadurile, și rău umblă Nicola ca să să facă și el părtaș în moara ce iaste făcută de socrul lui Negoită și de dănsul. Ce noi așa am găsit cu cale: Negoită să-și stăpânească moara cu amândoao roatele cu pace de . . . Nicola, iar Nicola să-și [ție] moara din celalt vad al său, care i-au rămas de la socră-său. Și acest zăpis ot leat 1761, ce zicea Necula că iaste al lui Negoită și al socră-sii, dovedindu-să că nu iaste adevărat, s'au luat de la mâna lui și, măcar că în urmă, la leatul 1762, s'au fost făcut o carte de judecată de la dumnealor Costandin Filipescu Medl. i Nicolae Brătășan Sluger și Zănfir Cluțar de scrie să dea lui Negoită tl. 48 pol, 30, chieltuiala jumătate, și să între și acest Nicola părtaș în moară, dar, fiindcă această carte iaste făcută dupe acel zăpis mincinos, ni să pare cum că rămâne fără niciun fel dă temeiu, iar moșia cătă va fi să o stăpânească Negoită cu Nicola, cumnată-său, frățește, însă . . . unul și jumătate. Și, măcar că Nicola cerea . . ., zicând că l-au luat Negoită fără dreptate, de sânt cățiva ani, dar, fiinducă să dovedeaște din cartea isprav. că și atunci au zis Negoită că au plătit socră-său niște datorii ale socrului Nicolii și hotăraște să primească Bălașa, soacra lui Negoită, carte de blestem, ci și noi la această așa am găsit cu cale: să priimească Bălașa carte de blestem cum că au priimitu bărbată-său pe socrul Nicolei, și cu căț bani; și socotindu-să și venitul moșiei înaintea isprav., care

parte va rămănea dator să întoarcă, iar moșiia de acum înaintea să o stăpânească pă dăn doao, însă Negoiață jumătate și Nicola iar jumătate, iar hotărârea cea de săvârșit rămăne la Mării Ta. Mai 7 dni 1765.

Iord. Mavrodin biv Vel Vist. Θωμας Παπαηλ Μ. Πάν.

5.

După jalba ce au mai dat Mării Tale Negoiață pentru Nicola, cerându-și chieltuiala pentru căci l-au purtat fără cale prin judecăți, viindu iarăși înaintea judecăți amândoao părțile și, măcar că Negoiață cere tl. 69 pol, dar noi am găsit cu cale ca să-i dea numai tl. 15, care au priimit și Necula cum că îi va plăti acești tl. 15. Numai iarăș îi cerea și el venitul moșiei pe partea lui, de care răspunse Negoiață că soacră-sa Bălașa [au plătit] pe Vasile, socrul Neculii, de datoriiia tl. 220... Ci pentru ačasta să în mână porunci Mării Ta (*sic.*) la dum. isprav. rânduiți mai sus, luându-le isprav. seama, și pentru niște zapise dator plă. . .ște răv. de datul unor bani ce arată Negoiață că i le-au luat Necula de la casa . . . de 4 săpt. și le tăgăduiaște Necula, și, dupe cum va dovedi și va găsi cu cale, să dea în scris și să-i așaze, iar, când vre o parte nu să va odihni pe hotărârea de acolo, atunci cu cartea de judecată dupe vremea lucrului vor veni la Divan. Iar anaforaoa ačasta să rămăne la mână lui Negoiață ca să-și stăpânească moara și partea de moșie cu pace de către Nicola, iar hotărârea rămăne la Mării Ta. Mai 11 d., lt. 1768.

Radu Vel Dvornic. Θωμας Παπαηλ Μ. Πάν.

6.

† Adecă eu Ion ot Star Chiojdu dat-am zăpisul mieu în mână părintelui popi Crăčun ot Văleni precum să să știe că, răscumpărându părintele niște vie de la jupăn Petre Abagiu, și jupăn Petre au răscumpărat-o de la Gligore, dar, făcând-o viia vânzătoare, și me-au vândut-o mie, însă vie cea din jos, cu pivniță, cu livede la vale. Iar viia cea din sus, o jumătate de pogon, ne-am învoit cu preotu și au rămas la Sf. —, și cu livede alătura cu a Sf. Sale. Înșă semnele livezi, pântr'un măr după pivniță și merge drept la vale pân măr[ul] cel inerat și trage drept la vale pân scursura vâlceli pân unde să hotăraște cu livedea Crucerului. Dar, când s'au făcutu părăt ačastă vie de la jupăn Petre Abagiu și au răscumpărat părintele în tl. 86 pol, 12 bani, dar s'au mai încărcat

viia la lucru ei tl. 10, bani 51, carele s'au făcut peste tot tl. 97, și s'au prețuit vie cea din jos cu pivnița în tl. 77, și au rămas viia cea din sus preotului în tl. 21, ca să aibă Sf. Sa a stăpăni această jumătate de pogon și cu livede ce s'au zis mai sus pân semnele ce s'au zis mai sus, să stăpânească cu bună pace. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos ca să crează.
Ap. 29, 7280.

Eu Ion ot [S]tar Chiojdu adeverez.

Eu di[a]con Stan ot Vălenii mart. [ade]verează.

Și am scris eu, popa Radu ot Valeni, cu zisa lui Ion și m'am [iscălit].

7.

Prea-înnălțate Doamne,

† Cu lacrimi jăluiesc Mării Tale că eu am o moșăoară de stănjeni 50, ce este în plasa Tohanilor, sud Saac, ce să numește Frăsineanca, dă la moși, dă la strămoși miie, și, când să afla răposatul tată-mieu în viață, au vândut venitul acestor stănjeni 50 de moșii în 7 ani, pă anu câte tl. 1, la un Cărstea Doleti, ce au muritu, și după moartea acestui Cărsti au rămas o fată, anume Zmăranda, ce o au ținut-o întru căsătoria un Armaș Costandin, care un frate el mieu mergând ca să vadă de moșăie, l-au găsit pă acest Costandin bolnav, și dănr'acea pricină a boli au și muritu. După care mergând eu, ca unul ce știu că moșăia este părintească, văz, milostive Doamne, că să stăpânește de numita Zmăranda, căsătorind o fată ce o are, dându-i-să dă zestre.

Luminate și mult milostive Doamne, am năzuit la luminată milostivire Mării Tale ca să te milostivești de a fi luminată porunca Mării Tale către dumilor boieri ispravnici ca prin cercetare și prin mărturiile, dovezile ce le am să știie că răposatul tată-mieu au vândut venitul în 7 ani, după cum mai sus arăt, iar nu și stănjeni, adecă moșăia cu totul, să-mi aflu dreptatea. Iar, de nu mă voi mulțumi, să fiu sorocit aici la luminatu Divanu Mării Tale spre a-mi afla dreptatea. Și cum a fi mila Mării Tale.

Robul Mării Tale

Popa Stoie, dinpreună cu cetașii miei din sud Saac:

Io Alecsandru Cosd. Moruz VVd. i gspdr. zemli vlah.

Dumv. ispravnicilor ai județului, să cercetați pricina dupe sfăr-

șitu lunii lui Octv., și asupra dreptății urmând să hotărâți în scris și să îndreptați. Iar, dacă nu să vor odihni dă acolo, să-i sorociți la Divan cu carte dă judecată.

1799, Septv. 21.

Vel Logoth.

Biv Vel Medlă.

Pecete cu Al. Cst. Mz. Vv. 1793.

8.

Adecă eu popa Radu dinpreună cu soția mea și cu frați miei, anume Dumitru i Tudorū i Dinul, dat-am credințosū zapisul nostru la mâna popi Radului ot Sfeti Stiliano precum să să știe că i-am vândutū o vie ce este pă valea Orli, și este pă moșia dumnealui Banu Filipescu, însă via jumătate lucrată, iar jumătate cam nelucrată, i cu obrația ei, ce să coprinde, și cu o cășuțoară, care să află, la care această vie să arată și semnile: din susū să hotărăște cu Oprea și cu Manea Cizmaru, de la vale cu Cernatū, iar, de curmeziș, de spre, de spre (*sic*) namezi păn în matca vâceli, să hotărăște cu Androne, și de la valc păn în ștejaru cel mare, la care să află tulpina. Și această vie am vândut-o de a noastră bună voe, nesiliți de nimenea. Și tocmeala ne-au fostu dreptū tl. 100, adecă una sută. Și, fiindū și cu știrea tuturor vecinilor, din susū și din joș (*sic*). Și să aibă a stăpăni în bună pace de către noi și de către copii noștri și de toate rudeniile, ca să nu să mai scole, după cum ne-am legat cu zapisu nostru. Și să fie Sfinți Sale statornică moșie, și copiiiilor Sfinți Sale. Și pentru mai adevărată credință ne-am iscălit mai joș (*sic*) cei mai susū arătați, și ne-amū pusū și degetele în locū de pecete ca să să crează. Și, când s'au făcut acestu zapisu, au fostū și alți oameni marturi, care mai joș (*sic*) să vor iscăli anume:

1794, Mart 30.

Eu popa Radu, dinpreună cu soția mea, vânzători.

Eu Dumitru brat eg vânzător.

Eu Tudorū brat eg vânzător.

Eu Dicul brat eg vânzător.

Eu Androne vecin, marturū.

Eu Gheorghe logt. mar.

Eu Manea martur, vecinu den susū.

Eu Moise veciu și răzoraș, martur.

Eu Cernatu martur, vecinu de la vale.

Eu Stoica mardurū (*sic*).

Eu Ilie sin Adroni, martu[r].

(Pe margine :) Iar den susū unde să hotăraște cu Prea (*sic*), i-am lăsatū și drum, după cum am găsit și noi.

9.

Prea-Înălțate Doamne,

Jăluim Mării Tale că, având și noi moșăe în hotarul Frăsinet de-a valma și cu alți moșneni, și cu toți voind a ni să hotără moșăia, și după jalba ce didesem Mării Sale Alecsandru Moruz ni s'au făcut și poruncă cătră dumnealor boeri ispravnici să ne cerceteze pricinile, dar noi, știind grelile pricini ce să afla între noi, am făcut rugăcune dă dumlui Clucer Ianache Bărcănescu, unul din ispravneci județului și, mergând la fața locului, ne-au făcut cercetare după hrisovul cel vechiu dă ocol moșăii ce-l avem pă șapte moși, care dintr'acești moși a șapte parte au fost dăosebită la o parte, numindu-să partea lui Coman copil, pă din sus hotărătă cu pietre, zicându-să hotarul cătunului, iar cei șase frați au rămas de-a valma din pîiatra cătunului la vale până în hotarul Bășcenilor, și mai fiind moșăia hotărîtă cu 12 boeri hotarnici, și hrisovul fiind pă hărtie, acei hotarnici n'au putut înțelege dă semnile hotarălor, ci dă o parte au intrat la un căpătăiu în moșăia Bășcenilor, unde, după trăsura ce s'au tras acum, fiind hrisovul scos pă rumănie, s'au găsit întrați în numita moșăe stănj. 400, și, de altă parte, au lăsat o bucată dă loc ce să numește Dorul Cătini netrasă, nici băgată în hotărnicie; care s'au stăpănit și acea bucată de loc în hotărnicia noastră, și au început a face pricini, zicând că este al lor, și, întrând dumlui Clucer Bărcănescu în cercetare pricinilor, n'au apucat să dea sfârșit alegeri, și s'au întâmplat de s'au bolnăvit și, lăsând dumnealui vechil din partea dumlui, au tras toată moșăia, luînd în scris și dă semnele ocolului moșăii. Dar noi, văzând că cu vechilul cel lăsat poate va să să facă vre o iconomie, de iznoavă am mai jăluit Mării Sale, orânduindu-ne iarăș pă dumnealui Clucer să meargă să dea sfârșit alegeri și, ne mai putând noi veni la dumnealui, au rămas vremea până acum. Acum, sculându-ne cu toți, am mersu la vechilul ce l-au lăsat, am găsit hotărnicia făcută și pă dă toate părțile lăsată câte o bucată dă loc, adecă pă de o parte au mersu cu sfoara și au făcut și semne, și pă dă alte părți arată în hotărnicie, iar pentru Dosul Cătini nu-l

arată de pricină, ci încă zice că au pus și piatră în slemnu Cătini la un copac înfierat, arătând că de acolo au luat pă slemnu Cătini la Vale și au dat pă dinaintea casi Opri Păsăroiu, întemeind acea bucată dă loc numiților Chiojdeni. Dă care, luminate Doamne, pă la aceste semne ce arăt că le arată în hotărnicie nici că au fost nimeni pă acolo, nici piatră nu s'au pus, numai vedem că, cu nădejde să ne cormănim dă pricini și dă cheltueli, mai mare pricină ni s'au făcut acum, și, mergând la dumnealui Clucer dă i-am arătat pricinile ce ni s'au făcut la acea hotărnicie, cerând ca să ne îndrepteze hotărnicia după semnele ce s'au făcut, cum și pentru Dosul Cătini să ni-l arate în hotărnicie, sau că rămăne în judecată sau să ne izbăvească cu acei moșneni, ca unul ce ne-au fost hotarnic și ne știe pricinile, și vedem că dumnealui ne prelungeste cu cuvânt și nicio izbrănire nu ne face, ci cu lăcrămi ne rugăm umili și bunătăți Mării Tale ca să fie luminată porânca Mării Tale cătră dumlui Clucer ca să meargă la fața locului să ne facă izbrănire, fiindcă noi nu-i facem supărare ca să meargă acum, ci când va avea și dumlui vreme cu părlej. Că va fi cu păcat, luminate Doamne, să ne rămăie pământul nostru în toate părțile pe la alți streini fără dă niciun fel dă cuvânt. Și să ne faci și foi dă stăpănire fieștecăruia ce ni să vor cuveni, fiindcă până acum nu ni s'au făcut. Și ce va fi mila Mării Sale.

Robi Mării Tale

Popa Stroe, pop Tudor i popa Ghica i Stoica diiacon i Radu Păsăroiu, Stavăr, i Filip din sud Sac și cu toți tovarăși dă moșăe.

Dum. Vel Logt. să cerceteză jalba aceasta.

1802, Ghenar 11.

Biv Vel Medlnă.

10.

Pricinile ce au avut Filip logofețel cu pod. Stroe i cu Stroe sin Ivan, după cercetările ce s'au făcut în fața locului, cum s'au dat acum hotărărea judecătii; 1802, 3 Apr.

Pentru vânzarea lui Ion fečor lui Negoită ot Frăsinet de sj. 33 la vără-său State, și pricinuia Filip că zapisul este în bănuială că nu este adevărat, fiind vânzarea veche și hărtia noao. Făcând judecata cercetare, au arătat cu sufletele lor că cumpărătoarea este de la părinții lor și că ei nu știu niciun ficleşug a fi, și au rămas buni stăpăni pe numiți sj.

Ipac vânzare alta a Ștefului sin Cal. ot Sibiciu la nepotu-său Ivan sin State ot Cătina de sj. 33.

Pricinua Filip și la acesta că acești sj. sânt făcuți schimbu cu alți sj. din hotar Tega, de părinți lor.

Au rămas să aducă preoți mărturiile ce sânt arătate în zapis să să cerceteze, pentru a lui bănuială.

Iar pentru 100 sj. ce i-au scos părați Cătineni de la Păsăreani s'au hotărât ca, de va plăti Filip analogon a cheltuiali ce au făcut Cătineni părați, să să împărtășască și el dintr'acea sută de sj., căți i să cuvine.

Iar pentru venit s'au hotărât de la judecată ca, de vreme ce Cătineni părții pop Stroeie cu cetașii lui au pricinuit zicând împotriva că preotulu, tata lui Filip, în urmă, când au fost la facerea morii, n'au primiit ca să între și elu la cheltuială părtaș, și au făcut-o numai ei cu a lor cheltuială, rămăind numai pă sama loru, s'au hotărât să aducă Cătinenii mărturii carei să încredințeze judecata că tatal lui Filip s'au lepădat și nu au intrat părtaș la cheltuială, și atunci va rămănea Filip isterisit și va rămănea a-ș lua ce i să va cuveni numai după acei zece și jumătate stânjini.

11.

† Fečori Barbului

Numele celor șase moși ce sânt în hrisov moșteani Frăsinet și dă cine să stăpănesc cum arată, fără dă un moș Coman, copil, ce este ales cu partea lui din pîiatra Cătunului pân în apa Cepturașului, după scum scrie în hrisov.

stânjâni.

400 doi moși, Neagu i Radu, vânduți Slugerului Ionică Ibuf.

200 Stan, ce să trage popa Stoe i cu cetași lui.

200 Dumitru, ce s'au tras Ionel, ce este cu anaforoa lui Ipsilant.

200 Vlad.

200 Marin, ce este fugit, și era împresurat dă cătrea Cătuneni, și s'au dat dă la hotărnicie să-i stăpănească moșneni.

12.

Sud Prahv.

Filip Logft. ot Văleni-de-Munte din sud Saac au tras la judecată pă Mihaiu lumănărar, de aici, din Ploiești, arătare făcând că

un Dinu sin Dinu croitor i Manolache brat ego i cu muma lor Mariia de aici, din Ploiești, au vândut păraților Mihaiu cu tot cuprinsul ei în tl. șase sute ce-i zice cu zăpis. Pentru care părațul au scris numitului Filip ca la un vecinu ce-l știa cu acea casă, făcându-i de știre ca să viie să iscălească zăpisul, și numitul i-au răspunsu că zăpisul nu-l iscălește, fiindcă o să-i numere bani cum-părători pă casă, fiindu-i trebuințoasă a o lua ca un vecin ce este, cerând ca după protimisis vecinătăți ce are să răspunză părațului bani și să-ș ia casa cu coprinsul ei în stăpănire.

Înpotrivă răspunse părațul Mihaiu că casa nu oare cumpărăată numai cu bani, ci și cu schimb, arătându-ne și un zăpis cu lt. 1817, Iulie 11, cu coprindere că cei mai sus numiți vinde o casă cu coprinsul ei părațului Mihaiu în tl. 424 și un loc de casă drept tl. 226. La care zice numitul Filip că acel zăpis nu este cel care au făcut întâi, ci, după ce i-au scris numitul că nu-l îngădueste a o cumpăra, fiindcă, ca un vecin ce este, să protimisește să o cumpere numitul, au metahirisit acest vicleșug de au stricat zăpisul ceal d'ntăi ce era făcut pă bani și au făcut pă acela cu nume de bani și cu loc de schimb, care nici părațul Mihaiu înaintea judecății nu au tăgăduit. Drept aceia numitul Filip, ca un vecinu ce este, protimisindu-să după pravilă a răscumpăra acea cășcoară cu coprinsul ei, s'au găsit cu cale ca să numere tl. 650, bani, tocmai (?) zăpisului d'ntăi cel adevărat (care nici părațul nu au tăgăduit) și să dea la mănile vânzătorilor, și numitul Filip să-ș ia casa cu coprinsul ei întru a sa stăpănire; la mână căruia s'au dat și această a isprăvnicatului carte de judecată ca să stăpânească în pace atât dumnelor Mihai cumpărător, cât și despre cei d'ntăi vânzători.

Două iscălituri.

Trecut în condică
Vist., șefu, condicar.

13.

Către cinstitul dumnealui prezedentul cinstitului Divan judecătoresc secsiia sivilu prea-plecată jalbă.

Cu plecăcune jăluesc cinstitului prezedent pentru un Niță Turcu, suditul c. c., i Stan Grecu, iarăși suditul c. c., că de la trecutul Maiu m'am înfățișat la cinstita judecătorie a județului Saac pentru datorii de bani, care după zăpisele ce le-am avut de la numiți mi

s'au și dat dreptate prin anaforă, și, fiindcă numiți au zis că nu să mulțumesc pă acea anaforă, ci să li să dea soroc pravili și vor da apelație, carii văz că m'am pomenit tocmai acum la trecutul Fevr. viind cu un număr de aici de la cinstitul Divan, care după poruncă de loc am și plecat de am venit aici și iarăși numiți au zis că nu sînt gata, ci să li să dea soroc denaintea starosti dă sudiți al lor, și au zis că: iată noi plecăm, carii au și dosit, și nici într'un chip nu stau în judecată și nici că să arată, și eu mă sărăcesc aici perzîndu-mi vremea în grea cheltuială; pentru care mă rog cinstitei prezedenții voastre a li să face o țitații împreună cu o cinstită poruncă la cinstita judecătorie ca să-i silească a veni aici și să ne înfățișem și înaintea cinstitului Divan judecătoresc după acea apelație ce tocmai acum la trecutul Fevr. au dat-o, și să mi să îplinească dreptul de la numiții. Și cum Duhul Sfînt va lumina pă cinstitul prezedent asupra-mi.

Al cinstitului prezedent
 prea-plecată
 slugă
 Ioniță Filipu, 3 logft. ot Văleni-dă-Munte
 din sud Saacu.

14.

Sud Saac.

Dum. vătășe al plaiului Teleajănelui, sănătate. Filip logt. de acia din Văleni, viind, să jălui că, lângă casa lui având un Prodea Țigan, fierar, o căsuță mică în Văleni cu păiș și fiind dă tot aproape dă casa numitului jăluitor, și friică fiindu-i să nu să facă vre o în-tămplare dă foc, i-au dat jăluitorul cherestea și toate ce i-au trebuit de ș'au făcut casă bună alături cu acea veche, învăluindu-o jumătate cu șândrilă, aproape fiind de a o și găti, și astă toamnă au început să-și facă acea casă vânzătoare, zicând că i-au trimis cuvînt părintele Cotroceanu să vînză casa și să să ducă la București, fiind Țigan al sfînti mănăstiri Cotroceni, și, numitul Filip, fiindu aproape dă dănsul, socotind să nu intre altul, s'au tocmit cu Țiganul ca să-i dea tl. cinci sute pă dănsa, făcând și zapis, dăndu-i și înaintea tl. 380 și, zicându-i dă s'au dus cu zapisul a-l iscăli și părintele Cotroceanu, au adus răspuns înscris lui Filip că va să fie Sfînția Sa la Văleni la vremea culesului dealului și va

face urmare, și de atunci și până acum Țiganul șade în casă și nici nu-i dă zapisul a eșai din casă și să-și priimească și cusurul, nici nu-i dă bani cu dobânda lor de când îi țâne.

Pentru care scriem dumitale să cercetezi această pricină, și, de va fi precum să jăluește numitul, să îndatorezi pă acel Țigan ca ori casa să i-o dea după învoirea ce au făcut sau să-i dea bani înapoi, iar, neodihnindu-să vre o parte de acoloa cu înștiințarea dumitale de curgerea pricini, să-i trimiți pe amândooă părțile aici la isprăvnicat a să da pricini izbrăvire. 1817, Apr. 16.

(Iscălitură nedescifrabilă; Panco.)

Dumneata arhon polcovnic Panco i dumneata chir Gheorghe arândașule i logt. Zamfirache i logt. Ianache Andreiu i logt. Nicolae, epistatule al breslelor, și chir Dimitrie Popovičule de aici din Văleni, sănătate. Filip logt. me-au adus această cinstită poruncă a dumnealor boerilor ispravnici, după care veți lua întreagă pliroforie pentru pricina ce are cu Prodea Țigan de casa ce o cumpărase numitu Filip de la dânsul, care după poruncă de atunci înfățișându-să la judecată înaintea mea amândoo părțile, față fiind și părintele egumen Chiriil Văleanu, și zise Filip că atunci la tocmeală i-au fost făgăduit să-i dea tl. cincii sute, prețul casi, socotind să-și o isprăvească, nesocotind a să prelungi un an și patru luni, și Țiganul să șază în casă, cu tl. patru sute luoafi pă dânsa, cerându-și dobânda banilor, și așa să-i împlinească prețul tocmeli. La care nici Țiganul nu tăgădui și cu a lui bună priimință zise să fiie prețul casi tl. patru sute și să să învoiască și cu părintele Văleanu pentru havaetu pământului de supt acea casă. Și Țiganul nici până acum n'au mai eșit din casă ca să și-o meremetisească Filip Și, de vreme ce au rămas și din toate ca aceasta de nu are vreme când să ș'o lipească și să ș'o gătească, își cere Filip de la Țigan acei tl. patru sute și el ce va vrea să facă cu casa. De aceia vă orânduesc pă dumv. ca să mergeți în fața locului să faceți prețuire acei casi a Țiganului după cum să află acum, afară din podit și săndrilitu la un fundu, zidul pă de spre malul mănăstiri, ce sânt făcute de Filipu, și, în frica lui Dumnezeu, cât veți găsi cu cale că face casa să dați și prin supt-iscăliturile duv., ca, de nu-i va da Țiganul acei tl. patru sute lui Filip înapoi în soroc de doo săptămâni, să rămăe casa în stăpânirea lui Filip, știindu-i-să și prețul ce ar putea face, că pământul este al mănăstiri,

a nu mai avea Țiganul cuvânt de pricinuire în urmă. Și, cum zic, de precuire ce veți face să dați în scris în dosul acestui pitacu. Și toți dumv. sănătoșivătaf. 817, Sepv. 30.

Plaiu Telajinului.

Fiindcă, după cinstita porunca dumatăle următori fiind pentru pricina ce are Filip logft(?) cu un Prodea Țigan pentru o casa care cere, mergând la fața locului, am găsit cu cale în frica lui Dumnezeu ca să mai dea Filip logft. taleri 70 peste taleri 400 ce i-au dat, bez dăn ceia ce au făcut logf. Filip la casă. Fiind cu noi de față, am găsit cu cale. Iar hotărârea cea dă săvârșăt rămâne dă către dumta. 817, Sept.

Pancu Polcov. Gheorghe David, Ianache Andreiu, Dumitrache Popovici, Zamfirache.

Plaiu Telj.

După alegerea orânduiților ce au găsit cu cale să mai dea Filip tl. șaptezeci Prodi Țiganului peste tl. patru sute, de iznoavă viind amândoo părțile înaintea mea, rămâne întru mulțumire și o parte și alta spre a lipsi prigonirile dintre dănși, rugându-mă, am adevérit și eu cu iscălitura,

(Neînțeles.)

817, Septv. 4.

N. IORGA

INSCRIPȚII

INSCRIȚII

Însemnări de pe cărțile vechii biserici a Sf. Arhangheli din Brăila (azi la biserica Sf. Spiridon).

1. „Efcologio“ venețian (incipit Διάταξις τῆς ἱεροδιακονίας).

2. Pe un *Anthologhion* din 7244:

Aăastă carte ce să cheamă Mineiu este a părentelui Neculaiu sin popa Ateodoru Vizireanu și este dăruită de dumnealui jupănu Niiță Suluca, să-i fie de pomire căt va fi viu, să se pomenească.

[State sin Ilie Ciamciu, logoft., 833, Aprelei 16.]

Și am scris eu, preot Neculaiu sin popa Ateodoru Vizireanu.

Această carte este a părintelui Neacșu sin popa Theodor otu Odaia Vizirului, aăt.

Și am scrisu eu, Zahariia, cu o mână de țărănă, etc.; 833, Fevruare 17.

Să să știi că am cititu și eu, cel iscălitu într'această carte; să să știe de cându au murit părintele Ion duhomnec otu sat Ciocile (popa Tache ot Ciocile) la leatu 1833, Dechevrii 28, și ca să să știe și de ce morte au răposat: de dalac, am însemnatu: popa Tach[e].

Să să știe că aăastă sfântă carte a părintelui Nicolae duhovnic, sin popa Theodor din Odaia Vizirului iproci.

Dar se se știe că am scris eu, preot Nicolae Țuțuianu, și am scris cu o mână de țerînă, etc. Dar se să știi că aăastă carte este dăruită de Ioan Sul. de pomană părintelui celui mai sus arătat cu numele și cu polecra; 1804, Apr. 4.

(Însemnare de moartea preotului dñn Ciocile, la 1833, 28 Decembre. Moșia e a „d. d. † Tache S.“).

3. Pe niște *Liturghii* din 7267 :

Aăastă sfn. Liturghie am cumpărat-o eu, popa Mirea, de la nași-

mia Ștefana din Odaia Viziriului dreptă tl. 2, și dreptă această am scris ca să să știe că este a mea.

Ștefana (*cu mîna ei*). Eu, popa Mirea.

Az pisah popa Mirea. Stana prez.

4. Pe un Triod de Veneția, 1768: Αὐτὸ τὸ Τριώδιον ὑπάρχει τῆς ἐκκλησίας τῶν Μοαμετάνων τοῦ Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ καὶ ὅστις τὸ ἀποξενώσει ἔχεται τὸ ἀνάθημα (= Acest Triod e al bisericii Mahometanilor, a lui Mihail și Gavriil, și cine va înstrăina-o să fie ananema).

5. Pe un Mineiu de Veneția, 1774 :

Acest Mineiu este luat de logofătul Stoica cu toți cărciumarii împreună pentru pomenirea lor și a părinților..., în vreme oștilor. Stoica logofăt, 1789.

6. Pe un Apostol din București, 1774 :

Să să știe de când am venit eu aici la Ibrăilă și m'am tocmit dascal la biserica mai marilor Voevozi Mihail și Gavriil Voevozi, puterile cerești, și pentru a fi știut am însemnat ; 1818, Ianuarie întâi.

Și la veleat 1826, Fevruar, întâia zi, l-am dat Apostolul de l-au legat un călugăr anume Ioan, preț 6 lei pentru legat. Nic. dascal καὶ κἀντηλαν αὐτοῦ (= și candela lui).

7. Mineiu grec din Veneția, 1775.

8. Pe un Mineiu de Rîmnic, Ianuar :

Să să știe de când m'am hirotonisit eu, preotul Necula sin popa Dumitru ot Brăila, protopop Brăili, și m'am hirotonit la hram[ul] lui Sfete Neculai la biserica la Vărsătură, la Proilavul Calinicu, la veleat 1814, Ghen.

Eu preotul (*sic*) lui părintele Neculaiu, popa Dumitru... elū di de la Peristoru au venit Zoi auzutu popa... la tel (= let) 1820 (*confus*).

9. Pe un Mineiu de Rîmnic, April :

Să să știe de când am eșit eu, dascălul Dumitrache, din târgul Brăilei, pentru frica čumei, și am eșit la țară, în județul Ialumeții, în plasa Stălniciei, Vlădeni, și la 24 de zile ale lui Octomvre am mersu cu taica cu căruța la satul Pisculeștii și m'am căsătorit al 3-lea cununie...; 1813, Oc. 1.

Și am scris, cel mai jos iscălit, popa Iacov arhimandrit al Proi-

lavului, al Ibrăilei și al Driste, și pentru pomenire m'am iscălit ca să să pomeniască la mulți ani îndelungați, și prin învățătura a arhimandritului am scris eu, dascal Dumitrache.

Să să știe că acest Mineiu ci să numește Aprilie este al sfintei biserici ai Brăilei, unde să cinstește și să prăznuște sfinții mai mari Voivozi Mihail și Gavriil; April 28, 1818.

Să să știe când am scris eu, dascalul Costandin a preotului Neculaiu singhelul din Brăilă, și era văliat 1825, Apriile în 20 de zile; Costandin logft.

Și am scris eu, logofătul Costandin al Metropoliei Ibrăilei; mai sus tot eu am scris pentru învățătură, iar acuș am scris de te-meiu; Mart 26, 1829.

Și am scris eu, logofătul Costandin, fečor preotului Neculaiu. Să să știe de când am vinit în Brăilă singhel, la veliat 1816, April 8.
(Scrie și la 21 April 1821.)

10. Pe un Mineiu de Septembre grecesc:

Acestu Mineiu Septemvre grecescu este al biserici al Mitropolie Brăila, unde să cinstește și să prăznuște hramul mai marelor Voi-vozi Mihail și Gavriil, și am scris cel mai jos iscălit, că cel ce cetește tot mă pomenește; 1819, Maiu 13.

Io Necolai dascal.

Să să știe de când am scris, ca să să pomenească la mulți ani îndelungați și nesvârșiți, de când s'au [...] Vvd. Gheorghę Caragiã, Eliani Doamna, soția lui, de au pribegit în Țara Moscăliască; pentru că mâna putrezește, iară cel ce cetește tot mă pomenește; iarăși, de nu zice: Dumnezeu l să-l erte, da inima este ra. Ioan. Ioan.

11. Pe un Mineiu de Decembre românesc:

Acestu sfintu Mineiu este al biserici în care să cistește Mihail și Gavriilu; întru acestu Mineiu săntu praznicele cele mari.

Să să știe de când s'au făcut pace Turci cu Muscali, eram în târgu Brăilei, cându s'au cetit și poblecația în biserica, unde era popa Sava, și am scris pentru ținere de minte, la veleat 1812, Octom. 2.

(Și notă greacă din 1788.)

Omul fără de învățătură e ca puilul fără de aripi și ca corabia fără de cărmă, aminu; pilnicu¹.

¹ Pilnicul, fabulistul.

Eu, părintele Neculaiu, că 'm fostu la București și am adusu aceste Sfinte Minee care să cistește toti praznicile cele împărăteștii.

Să să știe de cându întratu Turci în Brăila și au venit întim manzù¹ pentru cetate. și s'au dus la București și, ducându-se, s'au întâlnit cu Capugibași Agi-Cismanu, și eu am intrat la el cu doi Fătășeni și cu un bucătar Manolachi, și era veliat acesta precum arată: 1812, Sept. în cinci (?).

... sin pop Dumitru, protopop ot Brăila.

12. Pe un Mineiu grecesc :

Să să știe de când am scris aici, pe acest Mineiu grecescu, 7322.

Să să știe de când au venit... Mitropolitu Dristis che Proilavu (= Mitropolitul de Drista și Proilav) chiro chir Anthim. Au venit la leat 1822. Au venit Mercuri și Joi, de Bobotează, au slujit leturghie păr. Vlădica, și pentru ținerea de minte am însemnat. Nic. dascăl.

Și era în vremea răzmeriții mari din pricina Grecilor. 1822, Maiu 30, Marți, în de seară, pe la chindie.

Socoteli : „la mama preoteasa“, la „Turcu“, la „Dache“, „la un om“.

13. Triod bucureștean de la 1782, lucrat de Ioachim de la Mitropolie. Notă din 1789.

14. Evanghelie de Buda, 1799, dată de Păharnicul Stambol la biserica Sf. Mihail și Gavriil (notă grecească).

15. Pe un *Penticostariu* tipărit de Gheorghe ierodiaconul Sugduris din Ianina :

Και τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τῆς ἐν Ἰερουσαλὴμ ἁγίας τε καὶ ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῶν παμμεγίστων ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ (anatema) : Ὁ Ἰσραὴλ ἡγούμενος Γρεκ... (?). (= Și aceasta împreună cu altele e a celei din Brăila sfințite și sfinte biserici a prea-sfințitei Mitropolii, cinstite în nume prea marilor arhangheli Mihail și Gavril... Al Brăilei egumen Grec...)

16. Pe un *Penticostariu* de Blaj, 1808 : „A Sf. Spiridon“.

Acestă sfântă carte ce să numește Penticostar este al părintelui Demitrie erie, sin Tudorache Gubășanu, și cine s'ar ispiti ca să o fure cineva să fii afurisitu de trei sute și optzeci de sfinți pă-

¹ Mansür ?

rinți de carile a fătu soborile de la Meralichii. Piatra să muceziască și feru să ruginească și lemnu să putreziască, și trupu acelor să nu mai putreziască. Și amu scris eu, preot Demitri, 1820, Mart 4.

Dumitru erei ot sat Mărculești și cu tot neamu lor; 1822, Ghenar 21.

Demitri, Vlada, Ilinca, Petre, Ilii, Dobra, Dobra, popa Dumitru eri ot sat (rupt).

Acestu Penticostaru s'a cumpăratu de Pătru, de Ion, și au dat lui popi Mitri de pomenire în veci; 822, Ghenare 22.

De cându amu făcut nunta eu, popa Mitrea, în luna lui Ionare (șters), Favore, leatu. La Martu 23 s'au născut Ilinca, leat 84; la Octomvre 28 s'au născut Petre; leatu 1812, la Octomvrie 23 s'au născut Iliie; leat 1814, la lunie 15, s'au născutu Dobre; leatu 1826.

Acestă sfântă carte ce să cheamă Penticostariu s'au cumparatu prin osteneala dumnealui Pătru Ethinu și cu soția lui Măriia și cu Ion Nițoiu și cu soția lui Dobra, și s'au datu în daru de pomană la popa Mitrea.

La Aprile 25 s'au născut Ioana; leat 1821, la Maiu 23, s'au născutu Safta; leatu 1822, la Fevreoar 9, s'au născutu Iordache; la Agostu 4 s'au născ[ut] Gregore, leat 1825.

(Nume Magdalina, Despa.)

Să se știe de cându m'amu însuratu eu, Ilii sinu popa Mitria, otu satu Gibșani, și eria la anu —.

Să să știe de când au dat viforul, la luna lui Martie 13 zile, la anul 1821, și au fostu și fără seamă, de carile nu putea omul sa umple (*sic*) unde va vrea; și am scris eu pentru însemnare cu știință, ca să se știe de pomenire în vecni omul (?).

Însemnare pentru ca să se știe de cându au venit Moscali, la leatu 1828, Maiu 9. Petre.

Să să știe de candu s'au cutremurat pământu: Noemvre 14, la sfântul A[po]stol Filipu, lăsat de postu Naștiri, de postu Cračunul, leat 829, și era Vlada bolnavă rău.

Să să știi de cându au dat vifor, la luna lui Martu, la leat 1821, Martu 23.

17. Chiriacodromiu al lui Nichifor Theotokis, vol. I, ἐν Ἰασίφ, ἐν τῷ δι' ἐράγου τῶν φιλομούσων νεουρηθέντι τυπογραφείῳ (= la Iași în tipografia din nou ridicată cu cheltuiala iubitorilor de Muse), 1816. Prefața e iscălită: Ν. ὁ Α. Clișeul inițial are însemnarea

unui elev al ui Asachi: Ὑπὸ Κωνδολέου ἐχαράχθη (= s'a gravat de Condoleu).

18. Pe un Mineiu de Iunie românesc :

Eu popa Sofronei ottu târgul Ibrăila, la sfânta Mitropolei.

Să să știe de când am venit aice, în târgul Brăila, de am slujăt la sfânta biserecă a mai mare'oru [arhangheli Mih]ailu che (Καί) Gavril, și învățam eu copii; 817, Lunei 5.

Eu, Vasile dascăl.

19. Parafraza Crezului, în grecește, de Nichifor Teotochi, 1829.

24. Pe Didahii, Iași 1837 :

Trebue să cetim puțin bine, și adese ori o singură scriere recitită cu băgare de seamă și meditată cu încetul luminează mintea mai mult decît mii de cărți cetite pe fugă fără rînduială, fără gîndire și alegere. Seneca.

20. Pe un *Teodoret* din 1840 :

Aastă carte ce să chiamă Tîlcul sfinti Psaltiri este cumpărată de noi preoți, cumpărată cu bani din casăle noastre, taleri 29, adecă douăzeci și noă de lei; 1842, Fev. 24. Preot Nicolae Țuțuian.

MARIA E. HOLBAN

UN RAPORT, FRANCES
DESPRE MOLDOVA (1828)
AL CONSULULUI LAGAN

PUBLICAT DUPĂ UN MANUSCRIPT DIN ARHIVELE MINISTERIULUI
AFACERILOR STRĂINE DIN PARIS

Notice statistique sur la Moldavie (1828)

Jassy, 3 janvier 1829.

Monseigneur,

L'importance politique à laquelle la Moldavie s'est élevée depuis quelques années et le peu de notions précises qui existent sur cette principauté m'ont engagé à en prendre une connaissance exacte, afin de pouvoir fournir les moyens de l'apprécier à sa juste valeur et d'estimer les avantages de commerce qu'elle semble présenter. C'est le fruit de nombreuses recherches que j'ai dû faire pour parvenir à ce but que je prends la liberté d'offrir aujourd'hui à Votre Excellence. Puisse-t-elle accueillir cet hommage avec indulgence et n'y voir qu'une preuve de mon zèle comme de mon désir de mériter sa bienveillance!

Je suis avec respect, Monseigneur, de Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur,

LAGAVE.

PRÉCIS HISTORIQUE.

La Moldavie, qui, dans les tems les plus reculés, était habitée par des hordes de Gètes, Massgètes et Daces, fut conquise par Trajan au commencement du second siècle de l'ère chrétienne; elle prit, avec la Walachie, la Transylvanie et le Banat de Temeswar, le nom de Dacie et devint sous cette nouvelle domination une terre d'exil¹, mais les Romains ne possédèrent pas longtems ces contrées.

¹ Les déprédations des Daces, que Strabon considérait comme formant partie de la nation thrace, et les humiliations que Décébale, leur dernier roi, fit éprouver à l'empereur Domitien provoquèrent l'expédition de Trajan contre ces barbares. Ce ne fut qu'après des efforts réitérés qu'il parvint à les subjuguier.

L'irruption des Goths força bientôt Aurélien de les évacuer et dès lors elles furent, tour à tour, réduites à l'esclavage par les Sarmates, les Huns, les Slaves et les Tartares, tels que les Moangoures et Koumans.

Vers l'année 1350, quelques tribus d'Esclavons, réfugiés en Transilvanie, vinrent, sous la conduite de leur chef Dragoch, s'établir dans ces pays dévastés et y érigèrent un État, dont la suprématie, toujours en litige, ne tarda pas à être disputée par la Hongrie et la Pologne. Enfin, après avoir été, pendant plus d'un siècle, le théâtre des guerres des Turcs, ces provinces furent soumises en 1526 au croissant : La Moldavie, par une convention volontaire, la Walachie par le droit de conquête. Toutes deux conservèrent le privilège d'élire leurs hospodars; mais, l'impatience du joug ayant fait naître de temps en temps des tentatives d'insurrection et le prince Démétrius Kantimir s'étant allié en 1711 au Czar Pierre Ier, la Porte leur retira ce droit et mit dès cette époque leur administration ou plutôt leur exploitation à l'enchère parmi les Grecs phanariotes. Ceux-ci furent en possession du privilège de la régir jusqu'à la dernière révolution (1821), qui détermina le Gouvernement ottoman à reprendre les hospodars dans le sein de la nation.

SITUATION. ÉTENDUE.

Cette Principauté est située entre le 45° 40' et le 48° 30', de latitude septentrionale, le 23° et le 27° de longitude. Elle est bornée au Nord et à l'Est par le Pruth, à l'Ouest par les monts Karpathes, au Sud par la Walachie et se divise en haute (tzara de sus) et basse (tzara de jos). La haute, commençant à Jassy, se termine au couchant par les Karpathes; la basse s'étend vers l'Orient jusqu'à Galatz.

Avant la perte qu'elle fit de la Bukovine en 1775 et le traité de Bucharest (1812), par lequel elle fut forcée de céder la Bessarabie, appelée son grenier, on estimait son étendue à 1700 milles carrés d'Allemagne, mais aujourd'hui elle n'en possède tout au plus que 900, d'après une carte dressée récemment par un ingénieur russe, qui a rectifié une partie des erreurs renfermées dans celle du général Bawer, de l'aide-de-camp général Schmidt, de Sulzer, de d'Anville, enfin de Schrambl.

NOMS DES DISTRICTS ET CHEFS-LIEUX. NOMBRE DE CERCLES, VILLES ET VILLAGES.

N O M S		NOMBRE PAR DISTRICT DU			O B S E R V A T I O N S
des 16 Ispraventchies ou district,	des chefs lieux de ces districts	Cercles	Villes (a)	Villages (b)	
Soutchava	Folticheny	6	3	122	a) Les maisons ou plutôt les cabanes des villes sont bâties en forme de croix à l'aide d'une terre glaise mêlée de fumier. b) Les villages sont composés de huttes de 6 à 7 pieds de large sur autant de haut, éparpillées dans un vallon ou dans un bois et ordinairement sans jardin ou sans cour. c) Les environs de Roman sont admirables : c'est le siège d'un évêque. d) Fokchan est la ville frontière des deux principautés ; la moitié appartient à la Walachie, l'autre à la Moldavie. e) La population du port de Galatz est de 5.000 habitans. f) Bottouchan est après Galatz la ville la plus importante de la Moldavie. Elle n'est peuplée que de marchands juifs et arméniens, qui fréquentent la foire de Leipsic.
Niamz	Niamz	6	3	138	
Roman	Roman (c)	3	1	90	
Bacou	Bacou	6	4	114	
Poutna	Fokchan (d)	9	4	136	
Tekoutch	Tekoutch	6	2	119	
Kovourlouis	Galatz (e)	4	2	82	
Toutova	Berlat	6	1	184	
Vaslouis	Vaslouis	5	1	125	
Falchi	Falchi	5	2	111	
Hertza	Hertza	1	1	25	
Dorohoi	Dorohoi	5	2	97	
Bottouchan	Bottouchan (f)	3	2	76	
Herlau	Herlau	4	1	73	
Kerligatura	Tirgo-formose	2	2	50	
Yassy	Yassy	5	3	141	
Totaux . .		76	34	1.683	

FLEUVES, RIVIÈRES, LACS, ÉTANGS

Peu de pays sont aussi heureusement arrosés que la Moldavie et renferment autant de rivières et de ruisseaux, lacs et sources d'eau-vive. Les rivières, dont les unes sont navigables et les autres pourraient le devenir, se déchargent toutes directement ou indirectement dans le Danube, qui roule ses eaux sur les points les plus favorables au commerce du pays. Les principales sont :

Le Pruth, connu des anciens sous les noms de Hierasus, Parota et Pyretus, descend des Karpathes, coule le long du district de Dorohoy, passe à quatre lieues de Yassy, hauteur à laquelle il reçoit déjà des barques, et tombe dans le Danube près de Reny, après s'être grossi d'une foule de petites rivières, entr'autres de celle de Baklouis¹. Le Siret prend sa source près de Cernovitz, traverse les districts de Dorohoy et d'Herlau², reçoit huit petites rivières, se joint à la Berlat³ et va se perdre dans le Danube près de Galatz.

La Moldava⁴, qui a donné son nom à cette province, conflue avec le Sireth près de Roman.

La Bistritza vient de la Bukovine et se jette dans le Siret. Cette rivière fournit d'excellentes truites.

Enfin la Putna et la Mikova⁵, qui servent de frontière à la Moldavie du côté de la Walachie, se joignent près de Fokchan, où elles prennent le nom de petit Siret.

Parmi les lacs, on cite celui de Bratish⁶, entre le Siret et le Pruth, avec lequel il communique par le canal de Prutetz ; il a deux lieues de large sur six de long.

Et le lac de Dorohoy, renommé par la variété de ses poissons.

Les étangs sont, également, en grand nombre. Dans chaque propriété de boyards et surtout dans celles du clergé, on en trouve qui, alimentés par les eaux pluviales, nourrissent beaucoup de poissons.

¹ Bahlui.

² Hârliău.

³ Bârlad.

⁴ Moldova.

⁵ Milcov.

⁶ Brateş.

MONTAGNES-EAUX MINERALES

Les montagnes principales de ce pays sont les Karpaths, parmi lesquelles celle de Tschaklow¹, près de Piatra, se distingue par sa hauteur et son étendue. Des avenues presque inaccessibles ne sont connues que des gens qui y font leur demeure ordinaire. Dans les tems de révolution ou de guerre elle sert de refuge aux habitans du plat pays.

On trouve dans les montagnes plusieurs sources d'eau minérales d'une force et d'une efficacité extraordinaire. Les plus connues sont les eaux acidulées ferrugineuses de Borka, d'Okna, de Niagra et sulfureuses de Strunka².

S O L

Le sol des plaines et des vallons est composé d'une terre noire et argileuse, très propre à la culture de toutes sortes de grains, surtout du froment. Le sol des collines et montagnes est communément grisâtre, imprégné de nitre et en général très peu pierreux. L'aridité n'existe que sur les montagnes; partout ailleurs, la surface de la terre, couverte d'arbustes, de fleurs odoriférantes et de plantes d'une hauteur prodigieuse, décèle une végétation riche et vivace, à laquelle la main de l'homme est restée pour ainsi dire tout à fait étrangère. La distribution admirable des plaines, des collines offre les sites les plus pittoresques et fait vraiment regretter qu'on n'ait pas cherché à les embellir, du moins à y confectionner des routes. Celles-ci sont en quelque sorte mobiles; elles disparaissent dans les temps de pluies, et le paysan est souvent obligé d'attendre qu'un peu de sécheresse ou de gelée lui permette de s'en frayer une nouvelle et d'arriver par ce moyen à sa destination.

C L I M A T

Le climat est très variable et l'on trouve quelques fois la température des quatre saisons dans une seule journée. L'hiver est long, l'été court et pauvre en beaux jours. L'air, d'ailleurs, n'a point cette élasticité qui caractérise les climats occidentaux. On

¹ Ceahlău.

² Strunga.

s'en aperçoit par l'abattement et la mélancolie ordinaires des habitans. Ce vice dans l'atmosphère peut être attribué à la quantité de marais et d'eaux stagnantes dans les vallons et prairies, à l'épaisseur des forêts, à l'humidité naturelle de tant de terres incultes, enfin à la situation du pays par rapport au soleil.

TERRES CULTIVÉES

Il y a tout au plus un cinquième de la Moldavie de défriché et mis en terres labourables. Celles-ci appartiennent presque toutes aux monastères et aux boyards, qui s'en sont emparés peu à peu, soit en expropriant les petits propriétaires au moyen de limites qu'ils faisaient placer de vive force, soit en cherchant à leur prêter de l'argent, pour pouvoir ensuite les obliger à leur faire l'abandon de leurs biens; soit enfin en obtenant quelques portions des anciens domaines des Hospodars qui n'en possèdent plus aujourd'hui.

PÂTURAGES

Les pâturages et les prairies répondent parfaitement à la bonté des champs. Ils nourrissent non seulement les nombreux troupeaux de chevaux, de bêtes à cornes et de moutons, mais encore ceux que les propriétaires de la Transylvanie y font passer tous les ans en vertu d'anciens traités entre l'Autriche et la Porte. On compte en Moldavie 90.000 falches de pâturages¹.

BOIS ET FORÊTS

La Moldavie possède de vastes et belles forêts. Les montagnes en sont couvertes, et une grande partie du plat pays en est garnie. Ces forêts sont entremêlées de poiriers, pommiers, cerisiers, ce qui fait penser qu'elles renfermaient anciennement des villages, dont on trouve, d'ailleurs, de loin en loin quelques ruines. Au lieu de les exploiter avec soin, on les a toujours dévastées au profit de la Porte. Le bois le plus commun est l'aune, l'érable, le cormier, le chêne et le hêtre. Le chêne surtout est d'une grandeur particulière et sert à la construction des vaisseaux turcs. Le sapin ne se trouve que sur les montagnes; il est d'une espèce

¹ La falche est de 3.240 toises carrées.

plus noble que le sapin ordinaire, fort haut, fort droit et presque sans noeuds, mais, d'après l'examen qu'en a fait, il y a trois ans, un Français, ancien capitaine de navire, venu d'Odessa pour cet objet, il paraîtrait qu'il n'a point les qualités de durée nécessaires auç mâts.

PRODUCTIONS, AGRICULTURE, ÉCONOMIE RURALE

Les montagnes, entr'autres celles qui avoisinent la ville de Niamtz, sont remplies de mines de toutes sortes de métaux, encore vierges, au moins depuis le temps des Romains.

On trouve en différents endroits l'or, l'argent, le mercure, le cuivre, le bitume, le soufre et le charbon de terre. En 1811 des minéralogistes furent envoyés de St.-Pétersbourg pour explorer les monts Karpaths et y découvrirent de larges veines de ces métaux ; mais, au moment de commencer les travaux, la paix fut conclue et tout resta dans l'état primitif. En outre plusieurs rivières roulent des grains d'or, qui sont recueillis par des Bohémiens appartenant au prince et servent à acquitter un partie de leur tribut. Il y a même une rivière, Bistritza, qu'on a surnommée dorée, parce que des parcelles d'or se trouvent jointes au sable qu'elle charrie. Quoiqu'il en soit, des richesses aussi clairement annoncées par la nature et aussi avidement recherchées ailleurs sont absolument négligées dans cette principauté, ce qui provient principalement de l'indifférence qu'ont toujours montrée les hospodars pour le bien-être du pays et du besoin de cacher ces trésors à l'avidité des Turcs.

Les oknas ou mines de sel sont seules exploitées et se trouvent réunies dans le district de Bakau, où l'on remarque la montagne de Groseschty. Leur produit n'a d'autres bornes que celles de l'exploitation. Ce sel est du plus pur cristal et le même que celui de Wieliczka en Pologne.

Les chevaux moldaves, quoique plus grands que ceux de la Walachie, sont cependant d'une petite espèce. Vifs, dociles et capables de supporter de grandes fatigues, ils conviennent on ne peut mieux à la cavalerie légère. Ils restent l'été en pleine campagne et l'hiver ils sont parqués comme des moutons. On les nourrit avec de l'herbe ou du foin, et ce n'est que lorsqu'ils commencent à travailler qu'on leur donne parfois de l'avoine ou de l'orge. La race des chevaux s'est singulièrement améliorée

depuis que les boyards ont vu le gouvernement prussien établir un haras dans les environs de Dorohoy et qu'ils en ont formé eux-mêmes à l'aide d'étalons turcs. Il y a beaucoup de propriétaires qui possèdent aujourd'hui jusqu'à 600 chevaux, dont le nombre dans cette province est estimé à 300.000. Un cheval de trois à quatre ans, auquel on fait jeter le lacet dans les haras, coûte de sept à douze ducats.

Les boeufs servent seuls au labour ainsi qu'aux transports, et, l'exportation en étant permise, l'on a constamment cherché à en augmenter la quantité. Dans cette vue on ne tue presque point de veaux. Le nombre des boeufs et vaches employés aux travaux de la campagne et de ceux destinés à l'exportation est évalué à 1.600.000. Celui des buffles, qui donnent un lait très gras et préféré à tout autre, à 5.000.

Les bergeries sont considérables et, malgré les vexations exercées par les fermiers du droit sur les moutons et par les agents de subsistances de Constantinople, les propriétaires se sont attachés à multiplier leurs troupeaux de brebis, qui leur offrent des bénéfices certains par le lait, les six sortes de fromage, entr'autres celui appelé caccio-cavallo, la laine et les peaux qu'ils en retirent. La viande d'agneau est d'ailleurs très recherchée et l'on en fait une grande consommation. D'après des calculs qui méritent confiance on peut porter à 1.500.000 le nombre des moutons et des chèvres qui existent actuellement en Moldavie, ainsi à la moitié environ de ceux de la Walachie.

Il y a deux espèces de moutons; les moutons ordinaires et ceux dits cigayes. Ces derniers ont la laine plus fine que les premiers. Au reste jusqu'à présent on n'a point songé à en améliorer la qualité sous ce rapport comme sous presque tous les autres: la quantité entre seule dans les vues des Moldaves.

Les porcs étonnent autant par leur nombre que par leur air de prospérité: ils ne s'exportent point comme en Walachie.

Le gros gibier est également en abondance dans cette province. Les forêts et les montagnes fournissent des cerfs, chevreuils, sangliers et les plaines des lièvres et des renards. Dans les Karpaths on trouve des loups, des ours et d'autres bêtes carnassières. On y voit aussi des aigles, des faucons et une grande variété d'oiseaux de proie.

La quantité du menu gibier est vraiment remarquable. La

perdrix grise, l'outarde, la gelinotte, le coq de bruyère, la bécasse, la bécassine, la caille sont d'un goût délicieux.

Les oiseaux aquatiques, tels que les pélicans, les canards de plusieurs espèces, couvrent les étangs et les ruisseaux. La volaille abonde dans les villages, mais la chair en est dure.

On sale une quantité prodigieuse de poissons, qui se consomme dans le pays. Les truites qu'on marine dans les montagnes sont très recherchées.

Parmi les insectes, les plus redoutés sont les sauterelles. On en voit souvent des nuées, qui couvrent les champs à cinq et six pouces de hauteur et qui, après avoir fait disparaître toute la récolte d'un district, portent la désolation ailleurs.

Il y a beaucoup d'abeilles en Moldavie: elles trouvent dans les champs comme dans les bois une nourriture facile et fournissent un miel qui ne le cède en bonté qu'à celui du Mont Hymète et qui est, en même temps, un des plus riches produits du pays. On réunit ordinairement dans le voisinage d'un bois et d'un ruisseau soixante à cent ruches. Celles-ci sont grossièrement faites: c'est un simple tronc creusé, où l'on pratique deux ou trois trous dans le bas. Le miel et la cire se récoltent sans soin. On a même l'usage barbare, après avoir séparé les abeilles dont on a besoin pour l'armée suivante, d'étouffer, par le moyen de la fumée, toutes celles qui deviennent inutiles et de les faire bouillir dans une chaudière pour augmenter la quantité de cire.

Les procédés les plus ordinaires sont employés pour l'agriculture. Jamais on ne fume les terres. Après avoir laissé en jachère celles qui ont produit des grains, on change de culture. Lorsque le blé est moissonné, on le fait fouler par des chevaux, on le serre dans des fosses, qu'on sèche préalablement¹ d'ailleurs; le paysan, soumis à des corvées nombreuses, ne s'intéresse pas plus que le propriétaire à l'amélioration des terres. Loin de là, il ne veille qu'à se procurer ce qu'il lui faut strictement pour ne pas mourir de faim, dans la crainte qu'on ne lui enlève le fruit de son travail.

Les grains qu'on cultive sont le froment, le coucourouze ou

¹ L'on a découvert, il y a peu d'années, une fosse qui, depuis plus de 80 ans, récelait des blés qui ont été trouvés dans un parfait état de conservation.

popochoï (blé de Turquie), l'orge, le sarrasin, le millet et quelque peu d'avoine. On récolte également peu de seigle par ce que les habitans ne mangent que du pain de froment et de millet ou une espèce de pâte, appelée mamaliga, préparée avec du coucourouze (maïs).

On sème peu de lin et de chanvre ; la majeure partie se consomme dans l'intérieur.

On cultive le tabac dans plusieurs districts ; mais le peuple seul en fait usage. Le meilleur est celui des cantons de Houche et de Pascan.

Le vignoble est un objet considérable de culture. Cependant l'art de faire le vin est encore dans l'enfance. Le vigneron ne sait pas ce que s'est que de sarcler la vigne ; il se contente de remuer un peu la terre une fois l'an autour du cep et laisse ensuite croître l'herbe de tous côtés. Les vins moldaves sont légers et aqueux : mais parfois d'un goût assez agréable. Ceux d'Odobecht et de Cotnar sont les meilleurs. Le dernier, dont la couleur est presque verte, est le plus estimé et a plus de corps que les autres. En outre il y a un vin d'absinthe appelé pélin, qui figure sur toutes les tables et qu'on boit souvent même de préférence aux autres. Le clergé possède au moins la dixième partie des vignobles, qui produisent environ 4.700.000 vedras¹.

On trouve beaucoup de melons d'eau, cerises, prunes, pêches, abricots, etc., mais en général les fruits se ressentent du peu de soin qu'on prend de leur culture. Ils sont aqueux et causent des maladies.

POPULATION.

La population de cette province a été de tout tems incertaine et flottante. Elle augmente à l'époque des levées militaires ou de la perception des impôts en Transylvanie ou en Russie et diminue toujours par les crises fréquentes de la Moldavie, telles que la guerre, la peste, la famine et d'autres maux dont un seul suffirait pour dévaster et dépeupler le pays le plus florissant. Des rôles bien tenus à la Trésorerie, des registres de naissances et de morts mettraient l'autorité à même de calculer le flux et le reflux de cette population, qui ressemble à un ouvrage de marqueterie ;

¹ Environ 280.000 futailles de 300 bouteilles.

POPULATION	NOMBRE ET DÉSIGNATION DES FAMILLES														TOTAUX		NOMBRE ET DÉSIGNATION DES INDIVIDUS NON COMPRIS DANS LES ÉTATS DE LA VESTÉRIE (TRÉSORERIE)						ECCLÉSIASTIQUES										
	SOUMISES AU BIR ¹ OU CAPITATION						QUI PAIENT LA CAPITATION PAR DES RÉGLEMENS PARTICULIERS						LIBRES D'IMPÔTS						Nombre d'âmes quatre par famille	Capitation par année en piastres	Bohémiens ¹⁶	Juifs ¹⁷	Moines	Religieuses	Veuves de Boyards, et femmes divorcées	Domestiques des boyards ¹⁸	Popes	Diacres	Sous-Diacres	Suppléans	Total		
	Birniks ²	Sokotelniks ³	Breslaches ⁴	Juifs de cabarets ⁵	Total des quatre classes	Montant de la capitation annuelle en piastres	Mazils ⁶	Bouptaches ⁷	Rouptils ⁸	Marchands Chryssovolites ⁹	Marchands Juifs ¹⁰	Bégénars ¹¹	Total des six classes	Montant de la capitation annuelle en piastres	Boyards avec caftan ¹²	Postelnicheis ou autres privilégiés ¹³	Employés des administrations	Sujets Étrangers ¹⁴														Slougitors ¹⁵	Total des cinq charges
Des 16 districts	53.641	29.707	13.003	1.142	97.528	1.039.468	2.059	4.039	1.280	565	2.792	3.001	13.673	141.755	567	1.750	4.218	1.012	21.488	29.511	562.848	1.181.223	42.000	30.000	3.500	1.500	300	1.500	3.451	2.085	1.985	279	7.800
de Yassy	752	"	"	"	752	8.520	"	"	14	81	1.000	"	1.005	10.257	321	155	1.256	1.005	119	2.380	16.907	18.777	78.800					213	85	439	120	857	
	54.393	29.207	13.003	1.142	98.280	1.047.988	2.059	4.039	1.294	646	3.729	3.001	14.768	152.012	888	1.905	5.474	2.017	21.607	31.891	579.756 (a)	1.200.000						3.664	2.170	2.424	399	8.657	

¹ La capitation (bir), partout arbitraire dans ses procédés, est un véritable fléau pour les artisans et paysans moldaves. Dans la vue de s'y soustraire ils quittent souvent leurs misérables huttes et cherchent un refuge dans les bois ou dans un autre district (voir le chapitre des revenus pour plus amples explications).

² Birniks, on appelle ainsi ceux qui paient le bir ou capitation. Ils sont pour la plupart paysans et étaient anciennement serfs, mais le prince Maurocordato les affranchit en 1747 et en fit des tributaires corvéables. Ils se divisent en trois classes, les Frontaches, Miscolaches et Codaches. Les Frontaches ont en propre plus de quatre beufs de labour, les Miscolaches en ont quatre on deux et les Codaches n'en ont point du tout.

³ Sokotelniks, ce sont des paysans qui paient la capitation comme les Birniks; mais pour s'exempter des corvées du gouvernement ils se font corvéables des Boyards, qui les traitent quelque fois plus mal que les employés du Prince. Le nombre de leur corvées est fixé à 12 jours, qu'on convertit souvent en 60 et 70.

⁴ Breslaches, ou gens de métiers; ils ne diffèrent des Sokotelniks qu'en ce qu'ils ne sont accordés qu'à des boyards propriétaires de villages.

⁵ Juifs de Cabarets. Ces Juifs ayant à ferme presque tous les cabarets du pays sont les sangsues des paysans qui, forcés de prendre à crédit chez eux, doivent leur livrer plus tard en paiement tout ce qu'ils possèdent.

⁶ Mazils. Les Boyards en retraite ou en inactivité de service étaient appelés anciennement Mazils. Dans la suite ce nom fut porté par les descendants de ces mêmes boyards, mais maintenant cette classe ne renferme en quelque sorte que des individus qui y ont passé abusivement des classes les moins favorisées. Ils acquièrent le titre de Mazil par des lettres patentes du prince (chryssows). Leurs privilèges consistent à être exemptés des corvées en acquittant l'impôt en quatre termes d'après la somme déterminée dans leurs patentes et à payer les autres droits connus sous le nom de rossoumates sur un taux moins élevé. La Vestérie (Trésorerie) les emploie à différents services en qualité de zaptchys (huissiers) et les ispraneviks (chef de districts) n'ont pas le droit de leur faire subir une punition corporelle sans un jugement de la Vestérie.

⁷ Rouptaches. Les enfants des popes formaient cette classe dans son origine; mais, aujourd'hui, on y admet toutes sortes de gens par des lettres patentes. Ils ont à peu près les mêmes privilèges que les mazils, mais ils paient les rossoumates à l'instar des simples tributaires.

⁸ Rouptils. Cette classe ne devrait se composer comme autrefois que des fils d'étrangers à la seconde génération; mais, par faveur, on y admet des indigènes. Ils jouissent des mêmes privilèges que les rouptaches, ainsi que de la faculté de satisfaire à la capitation en deux paiemens.

⁹ Marchands Chryssovolites. La plupart de ces marchands sont Grecs. Ils acquièrent ce nom par des chryssows (lettres patentes, et se divisent en deux classes. Leurs privilèges se bornent à payer la capitation en deux fois, à la St. George et à la St. Démètre. Chaque chryssow porte un nombre déterminé de personnes, auxquels il confère le droit d'exempter des rossoumates une certaine quantité de bestiaux et d'affranchir de la capitation quelques domestiques.

¹⁰ Marchands Juifs. Ces marchands se divisent en deux classes, Juifs chryssowelites et Juifs arendaris (fermiers). Les premiers sont porteurs de patentes et les autres sont simplement inscrits à la Vestérie (Trésorerie). Les chryssowelites paient la capitation d'après la teneur de leur patente et sont exemptés de corvées. Les arendaris en sont également exemptés; mais ils payent la capitation comme les simples tributaires.

¹¹ Bégénars. Ce sont des paysans émigrés de la Russie ou de la Transilvanie. Ils figurent presque tous parmi les Sokotelniks ou les Breslaches.

¹² Boyards avec caftan. Voir l'article des Boyards.

¹³ Postelnicheis. — Les postelnicheis sont des titulaires qui jouissent de plus ou moins de privilèges selon leurs patentes. Ils n'ont aucun emploi fixe et servent parfois en qualité de zaptchys (huissiers).

¹⁴ Sujets Étrangers. — La plus grande partie des étrangers sont des ouvriers en vagabondage.

¹⁵ Slougitors. — Les slougitors étaient anciennement les soldats du pays; mais, aujourd'hui, ce ne sont que des individus choisis parmi les paysans ou artisans et qu'on exempte de la capitation ainsi que des corvées à condition qu'ils serviront, à tour de rôle, dans les diverses parties de l'administration sous les noms de copit de la Vestérie (commissionnaires), d'aprod (huissiers),

seymens (gens de milice), lefedjis (exemptés de police), darabany (espèce de gendarmes), calaraches (courriers extraordinaires), lipkans (courriers ordinaires). Ils paient les rossoumates à l'instar des tributaires.

¹⁶ Bohémiens. — Les Zigans (Bohémiens), que les uns font provenir d'une colonie égyptienne et que d'autres prétendent être les descendants des Yaziges des bords du Danube, dont parlent Pline et Strabon, appartiennent soit au prince, soit aux boyards. Ils se divisent en deux classes, les citadins et les nomades. Les premiers sont obligés de travailler gratuitement pour leurs maîtres, qui les emploient en qualité de domestiques, cochers, cuisiniers, charpentiers, tailleurs, etc. Les nomades acquittent la dette de la servitude en numéraire. Ils passent l'hiver dans les forêts et l'été, campent par bandes de 60 à 80 dans les environs d'une ville ou d'un village, couchant sous une tente, dont leur charriot fait la charpente, et fabriquent, sous cet abri, toutes sortes d'objets en fer ou en bois, pendant que leurs bestiaux broutent autour d'eux l'herbe des champs et leur fournissent le lait, avec lequel ils détrempe la pâte bouillie de maïs (mamaliga) qui les nourrit. Ils sont d'ailleurs couverts de haillons, les enfants jusqu'à l'âge de 13 ans vont entièrement nus et demandent l'aumône dans cet état jusqu'au milieu des promenades publiques. Ils ne reconnaissent aucune religion, vivent ensemble comme des brutes et sont, en général, voleurs. Les Zigans ont les cheveux noirs et roides, le visage long, le nez aquilin, les yeux grands, les dents superbes et le teint cuivré. Leur langue est celle des Coptes.

¹⁷ Les Juifs pullulent dans cette principauté et y exercent presque toutes les professions. Ils proviennent de la Galicie.

¹⁸ Les domestiques sont appelés en général couvreurs de table et ne doivent point être confondus avec les suivans ou espèce de pages, les vatafs (intendants), les écrivains, etc., qui sont souvent des boyards de la troisième classe. Les esclaves (bohémiens) font tout le service de la maison; chacune en renferme de 30 à 40.

(c) En ajoutant à ce total de 579.756 celui des ecclésiastiques et des individus non compris dans les états de la Vestérie, on aura pour la population entière un total de 667.215 âmes.

mais, comme il n'existe rien de semblable et que tous les pouvoirs sont confondus, ce n'est qu'à l'aide de la capitation, des extraits de quelques prétendus registres de la Vestéria (Trésorerie), d'une foule de renseignemens recueillis d'anciens fonctionnaires, d'observations et de comparaisons faites les années 1826 et 1827 qu'on a pu parvenir à dresser l'état suivant. Au surplus il approche autant que possible de la vérité et donne une idée suffisante des nombreux privilèges, ainsi que de l'inégalité qui règne en matière d'impôt.

GOUVERNEMENT.

Hospodars—Divan—Tribunal des affaires étrangères, Tribunal des affaires criminelles. Vestérie (trésorerie). Hetmanie (Police Générale). Adgie (police de la ville). Boyards.

HOSPODARS.

Les Hospodars ou Vaivodes ont rang de pacha à trois queues et reçoivent leur investiture de la Porte avec la pompe et les cérémonies observées ordinairement à la création des Visirs. Ils sont précédés par un Caïmacane dans leur principauté, où ils arrivent plus tard, eux-mêmes, escortés par des officiers turcs chargés de les y installer.

C'est à Galata, couvent situé près de Yassy, qu'ils reçoivent les félicitations des grands dignitaires et les bénédictions du clergé. Là aussi l'air de soumission basse qu'ils affichent à Constantinople disparaît pour faire place à un maintien plein de hauteur. L'esclave est, pour la première fois, habillé en prince et le rôle de maître ou plutôt de despote commence. En effet le pouvoir des Hospodars est absolu : tous l'ont exercé avec plus ou moins de rigueur. Ils n'ont, d'ailleurs, qu'un soin, qu'une affaire, qu'une science, de remplir leurs coffres tout en satisfaisant aux obligations qu'ils contractent pour devenir prince et de faire face aux exigences de la Porte sans déplaire à la Russie

Le terme moyen du règne de ces souverains grotesques n'est guère plus de trois ans ; la plupart ont payé de leur tête l'inégalité qu'ils avaient mise dans le partage de leurs biens avec le gouvernement ottoman ; d'autres se sont enfuis pour jouir impunément de ceux qu'ils avaient extorqués.

La Cour nombreuse et brillante des Hospodars forme un triste contraste avec la dépopulation et l'oppression qu'on remarque dans le pays. Elle se compose :

1-e. Du grand Postelnik ; c'est le premier ministre, le maître des cérémonies, l'homme de confiance du prince. Il est chargé de sa correspondance générale et secrète et répond aux consuls au nom de son maître. Il reçoit, outre ses appointements, un droit sur toutes les fermes, comme une somme très forte de toutes les personnes qui sont élevées à la dignité de boyard ou qui obtiennent des charges. Les employés suivans dépendent de lui.

— Le Gramatic (secrétaire) de la postelnichie.

— Le second et troisième Postelnik (expéditionnaires).

— Douze Postelnicheis, gardes de l'escaliers.

— Le Vataf ou chef des calaraches (courrier du prince), ainsi que quarante calaraches.

— Et l'odabachie ou chef des lipcans (courriers pour l'intérieur), ainsi que 40 lipcans, dont 20 sont toujours de service.

2-e. Du Grand Camarache (chambellan) ; c'est le trésorier particulier du prince, l'intendant de sa maison, le chef de la prison des boyards, dite camara, le juge des Arméniens et Juifs et le protecteur de tous ceux qui ne sont pas inscrits sur les états de la Vestérie (Trésorerie), ni protégés par les consuls. Son revenu consiste, en partie, dans la perception d'un droit sur les poids et mesures (okarit) et sur l'aunage (pik), droit dont il ne rend aucun compte. Il a sous ses ordres :

— Le second Camarache, chef de la garde-robe.

— Le second Spathar — porte-épée.

— Le Mouhourdar — porte-cachet ou gardien du grand sceau, qui représente une tête de boeuf.

— Le Divictar — porte-encrier.

— Le Cafedgi Bachi, qui présente le café.

— Le Peskerdgi Bachi, porteur d'un essuir main brodé en or.

— Le Tchibouki Bachi, qui donne la pipe.

— Le Bourdangi Bachi, qui a soin des parfums.

— Le Cherbekchi Bachi, qui présente les rafraichissemens.

— L'Itchohadar, qui met les bottes au prince.

— Le Credintchar, inspecteur des caves et gardien de la coupe du prince.

— L'Ispravenik de la cour, chargé de la distribution des vivres.

- Le Betchar, intendant des cuisines.
- L'Isbachi, qui reçoit les pétitions.
- Le Caftandgi Bachi, gardien des caftans ou pelisses d'honneur.
- Le Vataf du Divan, chargé de convoquer le Divan et d'y maintenir le silence.

- Vingt-quatre idiklis, pages.
- Vingt itcholans, valets de pied.
- Le Satir Bachi (porte-hache), qui a sous ses ordres six satirs.
- Le Bache Tchohodar, — chef de vingt chohodars, qui marchent devant la voiture du prince et sont chargés de l'arrestation des boyards.

Le Cavas Bachi, chef de deux cavas ou coupe-têtes.

- Le Bache Tchahouche, chef de quatre tchahouches armés de grelots et chargés de faire place au prince.

— Le Mechter-Bachi, chef de la musique turque.

— Le Délibache, chef de 40 Albanais.

— Le Guller Aga, chef de canonniers qui n'existent pas.

— Le Guir Serdar, chargé de la recherche des voleurs.

- Douze Foustaches, qui marchent devant la voiture de la princesse.

3-e. Du Grand Komis (écuyer). Il a sous sa dépendance :

— Le second Komis.

— Le Ractivan, surveillant des selles et brides.

— Le Salahor Bachi, chef de vingt palefreniers.

- Le Saraf Bachi, chef de dix sarafs, chargés de seller les chevaux du prince.

— L'Iourouk barectar, porteur du drapeau des écuries.

— Le Nalbanbache, vétérinaire.

- Deux saca-bachis, porteur d'eau et 40 komis chargés de promener les chevaux.

4-e. Du Vel (grand) Pitar, maître des équipages : il a l'inspection des voitures seulement.

5-e. Du Portar Bachi, introducteur et interprète des Turcs auprès du prince.

6-e. Du kiatib, secrétaire turc.

7-e. Du Grand Ārmache, (grand) exécuteur. Il a la surintendance des prisons et la surveillance des Bohémiens appartenant au prince. Le second et troisième Ārmache, ainsi que quarante ar-

machieis (geoliers) et 25 machalladgis (porte-flambeaux), dépendent de lui.

8-e. Du Divan Effendi (agent de la Porte); il est chargé de la lecture des firmans au Divan: ses appointemens sont fixées par le Gouvernement Ottoman et payés par le Hospodar.

9-e. Du Vel Gramatic, 1-e secrétaire du Hospodar. Il a pour adjoints le second et troisième gramatic.

D I V A N.

Le Divan est à la fois Conseil d'État et tribunal suprême. Il se composait du temps du prince Kantémir (1711) de tous les boyards indistinctement; mais peu à peu le nombre des divanistes diminua et les formes aristocratiques du Gouvernement se perdirent entièrement dans une oligarchie mêlée de despotisme, à l'époque où l'agent russe fut investi du droit d'intervenir dans les affaires intérieures du pays et parvint, en s'associant à quelques familles puissantes, à contre-balancer parfois, en matière de finances, le pouvoir du prince.

Le Divan actuel, à la tête duquel se trouve le Métropolitain, est présidé par le Hospodar et s'assemble, ordinairement, deux fois par semaine.

Dans les séances consacrées au jugement des procès, chacun a le droit d'y assister et d'y plaider sa propre cause. Il ne renferme plus que les membres suivans:

1-e. Le Métropolitain.

2-e. Les deux Grands Logothètes (chanceliers) de Tzara de Djos (bas pays) et de Tzara de sus (haut pays). Ils sont chargés de l'expédition de tous les écrits concernant la juridiction des décrets, des sentences, etc.

3-e. Quatre Vorniks (juges) de Tzara de Djos et Tzara de Sus.

4-e. Le Vornik d'Obschtia, juge pour les successions et les procès relatifs aux orphelins.

5-e. Le Vornik de Politia, juge pour les limites des propriétés dans la ville.

6-e. Le Ban (juge). Il est censé rédiger les procès-verbaux des séances

et 7-e. Le Vornik d'aprops, chef d'aprops (huissiers). C'est l'exécuteur des ordres du Divan. Il fait tous les encaissemens et perçoit 10 p. $\frac{0}{0}$ de la valeur des objets en litige.

Tous ces fonctionnaires ont des appointemens fixes qu'ils doublent, triplent ou quadruplent même par les revenant-bons qu'ils se créent.

Pour les cas extraordinaires, le prince convoque le Grand Divan, auquel tous les boyards de la première classe ont le droit de siéger. Ils y sont assis et leur maître est sous un dais.

TRIBUNAL DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES.

Ce tribunal, qu'on appelle département, connaît des contestations qui s'élèvent entre les naturels et les sujets étrangers. Il a pour président un boyard assisté de deux juges et d'un logothète (secrétaire).

Les affaires qui sont portées à ce tribunal sont examinées et discutées en présence des parties et d'un officier attaché au consulat dont dépend le sujet étranger. Les décisions sont rendues suivant les lois locales et conformément aux traités. Elles sont exécutoires si aucune des parties n'en appelle au Prince ou même à Constantinople.

TRIBUNAL DES AFFAIRES CRIMINELLES.

Ce tribunal est également composé d'un président, choisi parmi les premiers boyards, de deux juges et du Grand Armache, chef des prisons.

VESTÉRIE (Trésorerie).

La science financière étant la seule cultivée, tous les boyards convoient la place de Grand Vestiar (trésorier). Les intrigues les plus viles sont mises en oeuvre pour l'obtenir: le père, le fils, le frère cherchent souvent à se l'enlever, et cela parce qu'elle est en possession d'une foule d'abus, qui procurent un revenu de 100 à 150.000 piastres.

Les attributions du Vestiar sont très étendues; c'est de fait le premier fonctionnaire, le ministre des finances et de l'intérieur à la fois. La Chancellerie des recettes et dépenses, aussi bien que la partie contentieux des impôts, dépendent de lui. Les Ispravniks (chef de district) relèvent de son département, les fournitures de toute espèce, les mesures administratives sont ordonnées par lui: enfin c'est le Dieu que chacun encense. Malheu-

reusement pour le Vestiar sa charge n'est qu'annuelle comme toutes les autres. Il a sous ses ordres les employés suivans :

— Le Logothète de la Vestérie, secrétaire général de la Trésorerie.

— Le Samiche, qui tient la comptabilité avec les ispraveniks et dispose de six dietches (commis).

— Le second et le troisième Vestiar, chargés de l'expédition des lettres.

— Le Vataf, chef de 20 copii din cassa ou garçons de bureau.

— Le Directeur de la Poste aux chevaux.

— Enfin les ispraveniks précités. Il y en a deux dans chaque district. Ce sont en quelque sorte des sous-despotes, qui ne s'occupent qu'à refaire leur fortune. Ils se font aider sous ce rapport par leurs subordonnés, c'est-à-dire par les okolachies (collecteurs) et par les vorniks devillage (maires).

HETMANIE.

Le chef de ce département appelé Hetman est chargé de la police dans toute la Principauté et de celle des faubourgs de Jassy. Il nomme des capitaines ou commissaires de police dans les districts, reçoit d'eux une certaine redevance et se fait de grands revenus, soit par ses appointemens et ses revenant-bons, soit en exemptant du service une partie de simens (genre de milice), qui dépendent de lui.

— La Hetmanie se compose ainsi qu'il suit : savoir :

— Le Samiche, agent comptable et secrétaire général.

— Le Vataf, juge des affaires de peu d'importance.

— Le Polkownik, inspecteur.

— Douze capitaines des frontières (commissaires), qui disposent chacun de huit simens.

— Deux capitaines, chefs de 20 Albanais.

— Cinq bouloucbachis, commandant les simens de service auprès de la personne du Hetman.

— Un capitaine de lefedgis, espèce de juge de paix pour les faubourgs.

— Un capitaine de dragans (dragons), qui n'existent plus.

— Un capitaine de 15 darabans, espèce de gendarmes.

— Trois „porochnik“, chefs de 12 simens, censés veiller la nuit dans les faubourgs.

— Un Tolombadgi Bachí, surveillant d'une pompe à feu. Il est assisté de 12 simens.

Nr. Le total des simens (gens de milice) de la Hetmanie s'élève à 500, dont 40 sont toujours de service par semaine.

A D G I E.

L'aga, autrement le lieutenant de la ville, est presque toujours choisi parmi les jeunes boyards. Il abandonne ordinairement le soin de ses affaires à des employés inférieurs, qui font souvent cause commune avec des voleurs reconnus et patentés. Ceux-ci sont classés; il y en a qui se trouvent sous la protection du Hetman et, moyennant une certaine redevance, sont relâchés le lendemain du jour où ils sont arrêtés. L'aga est spécialement chargé de la police des marchés, où ses agens ne paraissent que pour augmenter le désordre... Il a sous sa dépendance :

— Le samiche de l'Adgie, agent comptable et premier secrétaire.

— Le Vataf de l'Adgie, vérificateur des poids et mesures.

— Quatre boulou-bachis, ainsi que 20 simens, qui font ou doivent faire la patrouille dans la ville.

— Un capitaine de 10 Albanais.

— Un bache-chahouche, chargé de fixer les prix de la viande, du pain, etc.

— Le tolonbadgie-bache, chef de 24 pompiers, 18 porteurs d'eau.

Note. Le total des simens (gens de milice ou plutôt de gros ouvrage) appartenant à l'Adgie est de 300, dont il y a communément 25 de service par semaine.

B O Y A R D S

On appelle boyards ceux qui sont en place ou qui y ont été. Cette dignité est aussi ancienne que le gouvernement des hospodars. Leur hiérarchie se trouvait autrefois très limitée et il n'y en avait que le nombre nécessaire aux fonctions publiques, mais les derniers Hospodars, se souciant peu du principe que les emplois, chez un peuple sage, doivent se mesurer sur l'intérêt de l'État, firent un trafic des charges, les rendirent annuelles et accordèrent même outre mesure des titres honorifiques, ce qui

inonda le pays de privilégiés et fit entièrement disparaître les traces d'un tiers état. Aujourd'hui l'on est en Moldavie ou boyard ou paysan, opresseur ou opprimé, car les professions intermédiaires entre le noble ou plutôt le propriétaire et le cultivateur sont exercées par des étrangers indépendants du gouvernement.

Les boyards, depuis le Grand Logothète, chancelier, jusqu'au Ban (juge), portent les insignes de la haute noblesse du pays, c'est-à-dire la barbe. Ils sont tous investis par le prince du caftan ou pellisse d'honneur et se divisent en trois classes, déterminées par leur titre ancien et pompeux de généralissime, général, ordonnateur des camps et autres, dont voici la liste.

DROIT PUBLIC

Les firmans ou édits du Grand Seigneur et les conventions entre la Porte et la Russie forment le droit public de cette Principauté. Les premiers offrent quelques traces des constitutions primitives du pays; quant aux conventions précitées, quoiqu'elles remontent à la paix de Kaïnardgy, en 1774, elles ont toujours reçu une exécution incomplète et se trouvent réunies dans divers hattî-shérifs ou réglemens. Celui de 1802 relate ceux de 1775 et de 1784, qui établissent que (hattî-shérifs de 1775 et 1784):

1-e. Les contestations entre des rayas (sujets chrétiens) et des musulmans seront jugées en première instance par le Voïvode (Hospodar) et, en appel, par les cadis ou pacha d'Ibraïlow.

2. Les Turcs marchands ou autres ne doivent paraître en Moldavie que munis d'un passeport de leurs magistrats; il leur est défendu de s'y établir, d'acquérir des propriétés, d'en affermer, d'y faire paître des bestiaux et de prêter de l'argent aux rayas.

3-e. Les Pachas ne pourront point se détourner pour passer par la Moldavie et s'y faire défrayer.

4-e. Les naturels ne seront point inquiétés par rapport à leurs coutumes.

5-e. L'achat des moutons ne se fera plus d'une manière onéreuse pour les rayas. Les marchands turcs seuls les achèteront, mais au prix courant. Il en est de même des grains¹.

¹ Les Hospodars, dans la vue de complaire à la Porte ou plutôt d'exécuter ses ordres secrets, n'ont point eu égard jusqu'à ce jour à ce que prescrivent ces firmans:

CLASSES	DÉSIGNATION DES TITRES	NOMBRE DES		OBSERVATIONS
		Boyards de chaque grade	Sokotelits ou corvé- ables dé- pendant de chaque titulaire	
1-e Classe	GRAND LOGOTHÈTE (chan- celier).	6	80	Tous les boyards jus- qu'au Ban, excepté les Grands Logothètes, Ves- tiars et Hetmans, peu- vent occuper les pla- ces d'ispraveniks (chefs de districts) et passent d'une charge à l'autre, même à une inférieure, sans déroger à leur dignité, sous le nom d'épistates.
	GRAND VORNIK (juge).	32	80	
	GRAND VESTIAR ou VIS- TERNIK (trésorier).	8	80	
	GRAND HETMAN, ancienne- ment généralissime, aujourd' hui directeur de la police.	17	80	
	GRAND POSTELNIK, premier ministre.	24	80	
2-e Classe	VORNIK d'apords, exécuter des ordres du Divan.	5	50	Les boyards de la se- conde classe réussissent difficilement à obtenir même les places d'is- praveniks, encore moins celles qui sont au-dessus. Ils remplis- sent ordinairement des emplois subalternes.
	AGA, anciennement général, au- jourd'hui commissaire de police.	50	50	
	GRAND SPATAR, ancienne- ment porte épée.	83	40	
	BAN, juge inférieur.	41	40	
	GRAND KOMIS, écuyer.	44	25	
	GRAND CAMINAR, ancienne- ment gouverneur.	78	20	
3-e Classe	PAHARNIK, anciennement échanson.	90	14	La troisième classe se compose en partie des anciens serviteurs de la première.
	SERDAR id. général de cavalerie	103	12	
	STOLNIC id. premier maître d'hôtel.	83	12	—
	MEDELNITCHAR, id. intendant de la table du prince.	74	9	
	CLOUTCHAR, id. payeur de l'armée.	25	8	
	SLOUDJAR, id. distributeur des vivres de l'armée.	34	6	
	PITAR, id. inspecteur des bou- langers.	8	5	
	JKKNITCHAR, id. distributeur des fruits à la table du prince.	6	4	
CHATRAR, id. ordonnateur des camps.	10	3	Toutes ces trois clas- ses ne formaient an- trefois qu'une seule. — Le retour à cet ancien ordre de choses fait aujourd'hui le voeu des classes inférieures.	
	Total...	821 ¹		

¹ Outre ces 821 boyards, dont 300 environ ont été faits par le prince Stourdza, il y a encore quatre archevêques, cinq bey-zadets (fils de hospodars) et 58 fonctionnaires titulaires et autres individus, revêtus du caftan, jouissant de plusieurs privilèges, possédant des sokotelniks et qui, cependant, n'ont point rang de boyard.

6-e. Les frais de coupe et de transport à Galatz des bois de construction et autres cesseront d'être à la charge des rayas, qui en seront payés exactement¹.

7-e. Le tribut de la Moldavie sera de 135 bourses, le présent de beiram de 90.000 piastres, celui du ramazan de 25.000 piastres, plus 444 piastres.

8-e. Les princes peuvent indistinctement nommer aux emplois les boyards moldaves et grecs².

Hatti shérif de 1802 : Après avoir confirmé tous ces points; le Hatti shérif de 1802, reconnaissant à la Russie le droit d'intervention, ajoute les concessions suivantes :

1-e. La durée de l'administration des Vaïvodes est fixée à sept ans. Leur présent de nomination ne sera plus payé par les sujets, mais pris sur leurs propres revenus.

2-e. Les redevances, réquisitions, etc., qui se payaient depuis 1783, cesseront entièrement. Le Vaïvode et les boyards, disposant de l'impôt, en feront chaque année la répartition selon les facultés de chacun.

3-e. La régie des hôpitaux, des écoles et autres objets semblables sera confiée aux boyards par l'ordre des Vaïvodes.

4-e. Les héritages des Métropolitains et des moines non attachés aux couvens serviront à alimenter la Caisse des pauvres.

5-e. Toute vexation contre les rayas sera punie sévèrement.

Hatti-shérif de 1827. Le hatti-shérif de 1827, donné en exécution du traité d'Akerman, rappelle et confirme également toutes les concessions antérieures, en statuant que :

1-e. Les Vaïvodes, dont l'administration reste fixée à sept ans, seront pris désormais parmi les boyards. Tous les membres du Grand Divan, avec l'accord général des habitans, feront choix d'un candidat, qui sera présenté à la Porte et que celle-ci ne pourra refuser que sur des motifs graves, avérés par les deux Cours.

2-e. Si les Hospodars commettent quelque délit, la Sublime Porte en informera le ministre de Russie, délit qui n'entraînera la destitution qu'après avoir été bien constaté de part et d'autre.

¹ Malgré cet article, les transports ont toujours eu lieu par corvée et les frais de coupe n'ont jamais été remboursés.

² Il n'y avait que les charges de Grand Postelnik (ministre du prince) et de Grand Camarache (chambellan), qui fussent conférées aux Grecs; toutes les autres étaient et sont exploitées par les boyards.

3-e. Les Hôspodars pourront être renommés si leur administration a été favorable au pays et s'ils sont choisis de nouveau par les boyards.

4-e. Tout Hôspodar qui aurait été destitué encourra la déchéance de son titre et rentrera dans la classe des simples boyards sans pouvoir être membre du Divan, occuper des emplois publics, ni être réélu¹.

5-e. Réelus, les fils de Vaïvodes conserveront la qualité de boyard et pourront obtenir les charges du pays et même être élus princes.

6-e. En cas d'abdication, de mort, etc., des caïmacams (gérants) seront nommés par le Divan pour administrer le pays jusqu'à l'élection d'un nouveau prince.

7-e. Le Divan réuni réglera les impôts, en prenant pour base le Hatti-shérif de 1802. Il aura égard, en outre, aux représentations du Gouvernement russe ou à celles de son consul en Moldavie.

8-e. Le nombre des beschlis (soldats turcs), fixé d'après celui qui existait avant les troubles de 1821².

9-e. Les boyards qui à la suite de ces troubles ont quitté la Moldavie pourront y retourner sans craindre d'être inquiétés.

10. La principauté ne paiera aucun tribut ni redevance pendant deux ans à cause des malheurs qui ont pesé sur elle depuis l'année 1821³.

11-e. Les habitans jouiront de la liberté du commerce sauf les restrictions exigées par les fournitures annuelles dues à la Porte et par les approvisionnementns du pays⁴.

12-e. Le Hatti-shérif relatif à ces fournitures et à leur acquittement régulier, selon les prix courants, sera remis en vigueur.

¹ Cet article présente une innovation d'autant plus pénible aux prétendants au pouvoir que chez les boyards la perte de la place, comme on a pu le voir plus haut, n'entraîne pas celle du titre.

² Le nombre est fixé à 71 pour toute la principauté.

³ D'après cet articles les contribuables ne devraient payer, pendant ces deux années, que les paras additionnels ou plutôt l'impôt de 15 paras par piastre, établi pour alimenter la Caisse des rassouras (appointemens des fonctionnaires). Cet impôt s'élève à 658.000 piastres.

⁴ La liberté de commerce n'existera de fait en Moldavie que lorsqu'il y aura une administration qui s'abstiendra d'employer les moyens qu'elle a d'éluider les ordres renfermés dans le présent Hatti-shérif.

13-e. Les boyards devront obéissance au Voïvode, qui ne pourra sévir contre eux qu'après qu'ils auront été jugés selon les lois locales.

14-e. Les désordres de 1821 ayant bouleversé toutes les parties de l'administration, les Hospodars s'occuperont d'une nouvelle organisation de concert avec le Divan de la province¹.

15-e. Tous les droits et privilèges non modifiés par ces dispositions seront maintenus.

Ce dernier Hatti-shérif donne, par le vague de la plupart de ses articles, pleine carrière à l'influence de la Russie et permet à cette Puissance de multiplier à son gré ses actes d'immixtion, dont plusieurs, d'ailleurs, ont produit quelques améliorations. L'article relatif au mode d'élection des Hospodars est celui surtout qui semble le plus prêter aux interprétations et qui a, par conséquent, beaucoup contribué à augmenter l'ancienne rivalité des premières familles; elles sont déjà descendues au point de briguer les faveurs des classes inférieures, de tous temps méprisées par elles.

L O I S

Comme tout est chaos dans ce pays, il n'est pas étonnant que la législation soit des plus vicieuses. Elle se compose d'une collection de coutumes écrites (obitchei) et d'un recueil de lois, appelé code Callimachi et fondé sur le droit romain; mais la plupart du temps les procès sont jugés par le caprice et l'intérêt du prince ou des juges. C'est celui qui donne le plus d'argent qui a gain de cause. Tous les raisonnemens, toutes les preuves de bon droit ne sont d'aucune valeur; aussi l'injustice ne révolte plus. Ses jugemens sont prononcés de vive voix et rarement écrits. Rien de si commun que de voir recommencer dix fois le même procès sous le même prince ou sous un autre.

La peine de mort est rare. Pour un meurtre on est tout au plus envoyé aux Oknas (salines). En revanche la phalanga, punition qui consiste à frapper la plante des pieds avec des verges, s'administre à tout instant, afin d'obtenir, par exemple, l'aveu de délits qu'on n'a souvent pas commis. Quant aux boyards, leurs nombreux privilèges ne vont point jusqu'à les exempter, s'ils ont

¹ Plusieurs commissions ont été nommées en vertu de cet article, mais elles se sont toutes dissoutes sans que les membres aient pu s'entendre sur un seul point.

fait quelque faute, de l'insigne honneur de recevoir du prince-même des coups de topouse (espèce de sceptre).

FORCE ARMÉE

Le prince Kantemir, qui partagea avec Pierre I les dangers de la campagne du Pruth, cite, avec complaisance, dans son histoire, des armées de 40 à 60.000 hommes levées en Moldavie. Mais aujourd'hui non seulement il n'existe plus d'état militaire, mais encore on ne trouve aucun indice de l'esprit belliqueux d'alors, les boyards fuyant jusqu'au plaisir de la chasse. La milice même, comme on a pu le voir au chapitre de la population, ne se compose que de malheureux paysans ou artisans, auxquels on vend quelques privilèges à la charge par eux de servir gratuitement et à tour de rôle dans divers emplois subalternes.

Dans les grandes cérémonies, ceux qui sont de service portent des manteaux verts ou jaunes, s'arment de bâtons et, joints à la garde d'Albanais du prince, laquelle est de 40 hommes environ, ils forment, y compris la cavalerie, un corps d'armes de 1.350 à 2.000 hommes.

FINANCES: REVENUS, DÉPENSES. — REVENUS

Les revenus publics ont pour la plupart leur source dans la capitation appelée bir et dans l'affermement de certains droits connus sous le nom de rossoumates; l'impôt foncier n'y figure point. En principe le sol et ceux à qui il appartient sont libres de taxes, ainsi celles-ci retombent sur les classes malheureuses, les boyards étant, en quelque sorte, les seuls riches. La manière, surtout, dont elles sont perçues ne laisse pas que de révolter, car moins les contribuables ont de quoi satisfaire la rapacité des percepteurs, plus ils sont maltraités. Le produit des vexations de ces fonctionnaires sangsues peut être évalué à la moitié des sommes qu'ils sont chargés de verser au Trésor.

Les revenus ont varié, jusqu'à présent, selon le degré de cupidité des Hospodars et les demandes de la Porte, mais, par l'intervention du consul de Russie, on vient de les soumettre à une révision et d'opérer une réduction pour ce qui regarde le bir. En voici la liste. La dime ne s'y trouve pas comprise, parce qu'elle se paie en nature.

Le bir ou capitation, qui forme à peu près les deux tiers des

autres recettes, se perçoit par village. Chacun de ceux-ci est évalué ordinairement, pour la durée du règne d'un prince, à un certain nombre de feux ou de cabanes, c'est-à-dire de familles, qui sont solidaires et se répartissent l'impôt. Aussi arrive-t-il souvent qu'un hameau dont la population a diminué pendant l'année paie autant que celui qui a gagné en habitans. On calcule que chaque famille est taxée de 10 à 15 piastres, payables en quatre termes, appelés swerts. Cette contribution s'est élevée en 1826 à 1.506.400 piastres. Mais, comme, d'après le traité d'Åkerman, elle ne doit point être acquittée pendant deux ans et qu'elle était d'ailleurs hors de proportion avec les facultés des contribuables, on l'a fixée pour l'avenir à piastres . 1.200.000

Le Vadrarite est un droit qu'on prélève sur les vins. On jauge ordinairement les tonneaux dans les vignes et, avant de les transporter ailleurs, on paie 10 aspres ou 3 paras¹ par vadra. La Vestérie (Trésorerie) a reçu en 1827 des fermiers du Vadrarite . . . : . . . 204.116

La Décétina, droit sur les ruches et les cochons, a produit, la même année, au fisc². 84.810

La Gostina (droit sur les moutons). Pour chaque mouton on perçoit, mais au printemps seulement, 4 paras. L'affermement de ce droit a procuré en 1827 au Trésor. 102.000

L'affermement des Douanes 220.000

Celui des Oknas (salines) 100.000

Nota. Pour chaque oka (1 kilog., 276 gr.) de sel on paie 2 piastres.

Le Kfite est un droit de 25 piastres qu'on perçoit par mois sur chaque alambic destiné à faire de l'eau-de-vie de grains: la Vestérie retire annuellement de ce droit 52.000

Total des revenus connus et avoués appartenant au Prince 1.962.926

Le tribut des Tzigans (Bohémiens) sert d'apanage à la Princesse et se monte par an à 92.000

Total général 2.054.926

¹ 40 paras font 1 piastre.

² On paie 10 paras par ruche et par cochon.

Les droits précités sont affermés chaque année et ne peuvent être exigés ni du clergé, ni des boyards. Outre la somme que les fermiers de ces droits comptent à la Vestérie (Trésorerie) et celles qu'ils doivent donner à divers officiers du prince, ils sont encore tenus d'alimenter en totalité ou en partie les caisses suivantes, savoir :

La Rassoura (Caisse des appointemens pour tous les fonctionnaires): les 15 paras additionnels qu'on prélève sur les contribuables constituent le fond de cette Caisse, qui est de piastres.	658.000
La Koutia Mililor (Caisse des aumônes) doit servir à soulager les veuves et les pauvres: elle est administrée par un boyard qui est chargé de presser la rentrée de ses revenus, qui sont de	123.000
La Caisse des médecins a un revenu de	46.360
Celles des fontaines en a un de	22.964
La Caisse des ponts est destinée à l'entretien des ponts ou des rues planchéiées de Jassy. Le droit qu'on perçoit sur chaque charette chargée qui entre en ville et sur les cartes à jeu lui procure un revenu de	45.500
La Caisse des Postes sert au paiement des postillons et à l'achat des fourrages nécessaires aux 1.200 chevaux de poste que possède la Moldavie. Les contribuables pourvoient à ces dépenses également qui par an s'élèvent à	284.280
Total des revenus des Caisses particulières . . .	<u>1.180.104</u>

D É P E N S E S

Les Hospodars se sont toujours plus à confondre leurs besoins personnels et ceux de l'État. Le prince Stourdza, même à l'époque de sa toute-puissance, disposa à son profit de toutes les sources de revenus et s'appropriâ jusqu'aux appointemens des fonctionnaires, leur permettant de se dédommager par des exactions. Ce système de dévastation dura jusqu'à l'instant où le traité d'Åkerman fut conclu. Alors une aurore de bien-être sembla luire sur ce pays, quelques changemens utiles furent projetés, et l'on proposa de régler pour l'avenir l'emploi des revenus de la manière suivante :

	<u>Piastres</u>
— Tribut dû à la Porte, 135 bourses ou	67.500
— Présent du Beyram	90.000
— Présent du Ramazan	25.000
— Autres présents	444
— Appointemens du Kapi-Kihahia, chargé d'affaires du Hospodar à Constantinople, et frais relatifs à sa mission	120.000
— Tartares et calaraches (courriers)	20.000
Le Trésor, recevant la capitation des sokotelniks, cor- véables des boyards, est obligé de payer à ces derniers pour chaque sokotelnik 2 piastres par mois, dépense qui, si elle était payée, s'élèverait maintenant, par la quantité de titulaires que le prince Stourdza a créés, à une somme de.	<u>680.000</u>
Total des dépenses connues	1.002.944
En défalquant cette somme de la recette, qui est de	1.962.926
on trouvera qu'il devrait rester au prince, outre ses nombreux revenants bons	<u>959.982</u>

M O N N A I E S

La monnaie turque est celle qui sert de base à toutes les transactions, mais les pièces d'or et d'argent se sont écoulées peu à peu vers Constantinople et, depuis quelques années surtout, on ne voit, pour ainsi dire, que des swanzigers d'Autriche, des roubles et des ducats.

La dépréciation de la piastre est une des calamités de ce pays.

En effet, celui qui affermaît sa terre en 818 pour 12.000 piastres, représentant alors 800 ducats d'Hollande, et qui est assez heureux pour en retirer encore le même somme ne représentant plus aujourd'hui que 400 ducats, voit, par cela seul, ses revenus diminués de moitié, diminution d'autant plus sensible que les objets de luxe et autres venant de l'étranger et s'évaluant en ducats se sont maintenus aux mêmes prix.

¹ En 1826. Les présens du prince Stourdza au Visir et au Reis-Effendi se sont montés à plus de 850.000 piastres.

POIDS ET MESURES

Le poids du pays est le cantar, qui se divise en 44 ockas. L'ocka contient 400 drachmes, 276 grammes.

La mesure de capacité est le kile, qui renferme 20 demerlis.

Le demerli de blé pèse 12 ockas, celui d'orge et d'avoine 11 ³.

La mesure de liquide est le védro, qui contient 10 ockas.

Celle de surface est la falche, qui a 2.880 stigens ou 3.240 toises. Elle renferme 80 préginas de longueur sur 4 de largeur : chaque prégina est de 3 stigens et le stigen de 6 pieds, 9 pouces de France.

Le pogone sert uniquement à mesurer le vignoble : 400 ceps de vigne font une pogone.

Pour l'aunage des étoffes on emploie le pic ou elle, qui a 23 ¹/₂ pouces, celle du drap est d'un pouce et demie plus grande

RELIGION

La religion grecque a été propagée dans ces contrées par des moines réfugiés à l'époque du schisme et y est devenue, dès lors, la religion dominante, mais, aussi ignorans, sous ce rapport, qu'en fait de sciences et de connaissances utiles, les Moldaves s'attachent uniquement aux pratiques extérieures et surtout aux jeûnes, qui sont très rigoureux et absorbent plus des deux tiers de l'année. Les fantômes, les sorciers et mille autres absurdités ont conservé dans ce pays tout leur empire. L'exercice des autres cultes est toléré, à l'exception toutefois de celui des Turcs. Les catholiques, dont le nombre s'élève à près de 24.000 et parmi lesquels on ne compte que deux boyards, sont en général de pauvres paysans, restes d'anciennes colonies hongroises disséminées dans deux ou trois districts de la Moldavie. Ils ont une église à Yassi, où le service divin est célébré par des missionnaires de l'Ordre des Minorites envoyés de Rome. Ceux-ci se trouvent sous la protection autrichienne.

CLERGÉ

Le clergé se compose de popes (prêtres séculiers) et de kalougeri (moines). Les premiers sont méprisés et misérables. Comme le peuple, ils croupissent dans les ténèbres et savent tout au plus lire et écrire. Les moines, au contraire, possèdent souvent de belles propriétés et parviennent seuls à l'épiscopat.

Le Métropolitain est le chef de l'Église et le président né du Divan ; il est indépendant du patriarche de Constantinople, avec lequel il a rarement des rapports. La charge est à la nomination du Prince, qui peut le déposer. Dans les grandes cérémonies, il est assisté des huit évêques qui se trouvent actuellement en Moldavie, savoir ceux de Roman et de Houche, et de six autres évêques titulaires. Les revenus du Métropolitain s'élèvent à 450.000 piastres et consistent en l'en-fonds et en redevances, qu'il reçoit des couvens ainsi que des popes.

MONASTÈRES.

Il y a dans cette principauté une grande quantité de monastères, dont la plupart ne sont habités que par cinq ou six individus.

Quatre couvents offrent des exceptions remarquables, puisque le premier, situé près de Niamz, est peuplé de 1.500 moines environ et le second, appelé Secco, de 300 pour le moins. Les deux autres sont ceux d'Agapia et de Varatic, situés également dans les environs de Niamz. Ils sont destinés aux femmes et en renferment chacun de 5 à 600. Ils servent d'ailleurs de refuge à toutes les jeunes filles que les boyards forcent, par les moyens les plus coupables, à se faire religieuses, et cela dans la vue de s'éviter la peine de les établir ou de leur assurer une dot.

L'éducation de ces malheureuses est entièrement négligée et on leur enseigne, tout au plus, à confectionner des étoffes en laine.

Outre les revenus des couvents moldaves, qu'on évalue à 1.200.000 piastres, il y en a encore, dans cette province, qui proviennent de 31 abbayes grecques appartenant aux monastères du Saint Sépulchre, des Monts Athos et Sinai. Ces abbayes ont été fondées, pour la plupart, par des princes indigènes, avant la destruction du Bas-Empire, afin de procurer à l'Église d'Orient quelques soulagemens aux charges imposées alors par les mahométans.

Le prince Stourdza s'était emparé de tous les couvents grecs ; mais les réclamations reiterées de l'agent russe l'ont forcé d'en rendre l'administration à trois exarques, arrivés récemment de Constantinople. Ces derniers viennent d'affermir les biens qui en dépendent à raison de 908.000 piastres par an et de nommer des supérieurs au nom du patriarche.

Y A S S Y

Yassy, capitale de la Moldavie, n'est ni ville ni bourg, ni village. C'est un mélange confus de quelques grandes et belles maisons éparses, ça et là, d'une multitude de pauvres cabanes et de ruines qui datent des troubles de 1821 et du dernier incendie (juillet 1827). Il n'y a ni place, ni pavé, ni police. L'hiver on nage dans la fange, et l'été des tourbillons d'une poussière infecte vous aveuglent. La voie publique n'est formée que par des pièces de bois transversales arrangées en manière de pont, sous lesquelles séjournent les immondices. Au printemps et en automne les pluies les enlèvent souvent et rendent par conséquent les communications très difficiles, pour ne pas dire très dangereuses, ce qui fait regretter quelquefois ou trop d'eau pour aller en voiture ou pas assez pour aller en bateau.

La petite rivière ou plutôt le ruisseau bourbeux de Bachlouis serpente autour de Yassy et des collines environnantes. Il cause, avec les égouts, dont il est le principal, des exhalaisons pestilentielles; aussi règne-t-il beaucoup de maladies. Les fièvres intermittentes sont les plus communes et dégénèrent fréquemment en jaunisse. Avant que les Turcs ne vinsent s'établir en Europe, Sutchava était le siège des Hospodars ou Vaivodes, mais depuis la prise de Constantinople ces despotes éphémères ont fixé leur résidence à Yassy, où l'on compte 8.000 habitations, 40 églises et 2 à 3 emplacements appelés marchés, où les provisions les plus nécessaires manquent souvent. Le nombre des habitans est d'environ 35.000.

MOEURS ET COUTUMES

Manière de voyager.

La dépravation des moeurs ne saurait être plus grande que dans ce coin de l'Europe. De simples qu'elles étaient avant la soumission à la Porte, elles se sont peu à peu empreintes de tous les vices des Hospodars phanariotes, qui exigeaient que tout se modelât sur eux, tant il est vrai que l'esclave ne sait traiter qu'en tyran ceux que le sort a soumis à son pouvoir.

Le boyard, barbare, à la fois à la manière orientale et européenne, est entouré, dès sa plus tendre enfance, d'esclaves, qui sont le jouet de ses caprices.

Arrivé à l'âge où il peut prétendre aux places, il rivalise de bassesses pour en obtenir. Dès lors l'intérêt et la crainte deviennent ses seuls mobiles, tous les moyens lui paraissent bons pour se procurer de l'argent, et l'action la plus honteuse, si elle est couronnée de succès, est considérée, par ses concurrens même, comme une preuve d'adresse et de savoir. Dans ses fonctions. il est véritablement la caricature d'un homme d'État, dans son intérieur l'indolence personnifiée. Accroupi sur son divan, il passe ses journées à jouer aux cartes, à fumer ou à dormir. Les pertes qu'il fait au jeu désolent vainement ses nombreux créanciers, qui ne sont jamais payés. Presque tous ces seigneurs moldaves doivent plus qu'ils n'ont; les forcer de s'acquitter ce serait opérer une révolution entière, produire de véritables saturnales, car, la majeure partie des créanciers étant d'anciens serviteurs annoblis, il en résulterait que le maître ruiné serait forcé de monter derrière la voiture du domestique enrichi.

L'éducation se borne en général à apprendre à lire et à écrire le grec moderne et la langue du pays, qui est un composé de latin, d'esclavon ou russe, de polonais, de hongrois, de grec et de turc. Le français, très répandu depuis la dernière occupation des Russes, s'enseigne, sauf quelques exceptions, par d'anciens cuisiniers et vagabonds, qui se décorent du titre de professeur.

Cependant plusieurs coconachs (fils de boyards) sont envoyés dans des pensions de Vienne ou de Paris, mais, en reprenant leur costume turc et leur calpak (bonnet fait en fourrure d'As-trakan, ayant la forme d'une poire renversée et surnommé avec raison l'éteignoir du bon sens), ils oublient le peu qu'ils ont appris, retombent dans leurs habitudes premières et finissent par être pires que ceux qui ne sont point sortis du pays.

Les femmes, dont l'éducation est à peu de chose près la même que celle des hommes, ne paraissent en société que lorsqu'elles sont mariées. Jusques là elles ne fréquentent que des misérables Ziganes (Bohémiennes), auxquelles elles sont confiées et qui leur font contracter toutes sortes de défauts. À peine mariées, c'est-à-dire libres, elles se laissent aller, pour la plupart, à leurs mauvais penchans, prodiguent leur faveur et ne se distinguent, à bien dire, que par le mal qu'elles ne font pas. Sans tendresse pour leurs enfans, elles n'ont ordinairement aucun attachement pour leurs maris. Aussi les divorces sont-ils très communs. Le

plus léger prétexte suffit pour convoler à un second et troisième mariage. Tourmentées d'ailleurs par un ennui mortel et douées de quelque esprit, les coconas (femmes de boyards) éprouvent le besoin de voir disparaître entièrement les usages asiatiques. Déjà elles suivent les modes de Vienne, et l'étranger, arrivant de l'intérieur de la Turquie, qui se trouverait à une de leurs réunions et qui, surtout, ne jugerait que sur les apparences, se croirait aux avants-postes de la société européenne.

Les traits des Moldaves n'ont rien de caractéristique, ce qui provient, sans doute, des communications qu'ils ont eues sans cesse avec diverses nations. Les paysans mêmes n'ont conservé de leurs ancêtres, les Daces, qu'une partie de leur costume. Ils portent en été une large chemise de toile blanche avec un ceinturon de cuir, des pantalons étroits et recouvrent leurs pieds de sandales de peau de chèvre.

En hiver ils s'affublent d'une peau de mouton. Les femmes ont également une chemise très large et s'entourent d'un morceau de laine ou d'indienne, qui forme un jupon très serré.

Les plaisirs des boyards et des coconas consistent à changer de toilette plusieurs fois par jour, à se visiter, à s'entretenir d'intrigues ou de scandales et à se promener sur un steppe (plaine tout à fait nue) dans de superbes voitures, attelées de deux chevaux et conduites par un cocher habillé à la hussarde. Comme on méprise celui qui va à pied, la voiture dans ce pays est, bien plus que les jambes, un objet d'utilité.

Il n'y a pas de terme en moldave pour exprimer le mot d'art ou de science. La musique est abandonnée aux Bohémiens, qui exécutent de routine leurs mauvais chants, tons composés en mineur.

L'hospitalité, offerte avec une sorte d'empressement, est d'autant plus appréciée qu'on ne trouve pour se loger que des hans ou hangars, fréquentés seulement par de petits marchands qui voyagent habituellement dans des charrettes de Juifs et parfois en poste, suivant la méthode du pays. Celle-ci est des plus expéditives, et, en même temps, des plus curieuses. Quatre à six chevaux ou plutôt haridelles sont attachés avec des cordes composant tout le harnais à une espèce de brouette remplie de foin et assujettie sur quatre roues très basses. Le voyageur s'y place tant bien que mal et est obligé de s'y tenir constamment en équilib-

bre. À un quart du lieu ou est la poste, le postillon, qu'on prendrait pour un sauvage et qui conduit toujours à cheval, avec une adresse remarquable, jette des cris perçans, afin de faire préparer une nouvelle brouette et, aussitôt arrivé, l'on repart à toute bride. Les boyards ou autres qui veulent voyager à leur aise se servent de leurs propres voitures, mais, dans la crainte de rester en chemin, ils y font atteler huit et douze chevaux. Au surplus, les relais en sont abondamment fournis; plusieurs en ont jusqu'à cinquante, que deux hommes mènent ordinairement en troupeau, soit au pâturage, soit à l'endroit où l'on en a besoin.

Les distances se calculent par heures, qui n'ont rien de déterminé. Il y en a d'une lieue $\frac{1}{3}$ de France, d'autres de deux lieues et plus.

COMMERCE ¹.

Loin de faire fleurir le commerce dans cette province, la politique ombrageuse de la Porte a toujours cherché à le restreindre. On l'a vu plus ou moins languir selon le nombre des licences que les Hospodars vendent secrètement à quelques marchands favorisés et qui consistent à laisser sortir du pays des objets que se réserve le Gouvernement Ottoman.

Les exportations, par exemple, qui seraient susceptibles de prendre une grande extension, sont peu importantes aujourd'hui. Elles ne dépassent point par terre Olmutz et Breslau, et, dans cette direction, se bornent aux bêtes à cornes, chevaux et soie de porc. Par mer elles consistent en peaux de lièvre, cire, cuirs de boeuf et de vache, laines cigayes et indigènes, graines de lin, de chanvre et vins pour l'étranger et en moutons, sel, suif, beurre, goudrons, nitres, grains, bois et miel pour Constantinople, qui solde ses denrées en argent ou en retenues sur le tribut, si les fournitures sont exigées par la Porte.

Cette principauté a fourni en 1827 à l'Autriche et à la Prusse 20.000 boeufs et 3 à 4.000 chevaux. Sous les princes grecs elle en exportait le triple.

La soie de porc et les peaux de lièvre sont comptées pour une très faible somme dans la balance commerciale.

¹ Ce chapitre a été extrait en partie du rapport adressé au Ministère le 3 février 1828.

Les cires sont les mêmes que celles de Podolie et de Volhinie, qui s'expédient d'Odessa à Marseille et à Trieste. Elles coûtent 900 à 950 piastres les 100 ockas ou 127 kilogrammes $1\frac{1}{2}$.

On pourrait former dans le courant de l'année plusieurs chargemens de cuirs. Ceux de boeuf à 8 et 9 francs la pièce et de vache à 8 et 7 francs. Ces prix présenteraient de grands avantages aux spéculateurs si la préparation des peaux se faisait, comme partout ailleurs, dans des hangars. Mais l'habitude qu'on a de les sécher au soleil nuit à leur qualité.

L'exportation des laines indigènes ne date que de quelques années et pourrait devenir considérable. Elles reviennent à 100 piastres les 100 ockas et ne peuvent guère être employées que pour les tissus les plus communs et les fournitures de matelas.

L'estivage se fait si mal, faute de presses propres à l'emballage, que les navires ne reçoivent point le tiers des balles qu'ils pourraient contenir. La laine cigaye coûte 150 piastres les 100 ockas et conviendrait pour nos fabriques de drap ordinaires du Languedoc.

Quelques essais ont été faits pour Londres en graines de lin et de chanvre et ils paraissent avoir réussi.

La Russie ayant augmenté ses droits sur les vins dans la vue de favoriser la Bessarabie, l'exportation des vins moldaves a beaucoup diminué.

Les capanlis (marchands turcs) achètent annuellement pour Constantinople 12 à 14.000 moutons et, malgré les Hatti-shérifs (réglements), ils ont toujours choisi une brebis sur trente et l'ont payée 4 piastres au lieu de 10 qu'elle vaut.

Le sel, le suif, le beurre, le goudron, le nitre et le miel offrirait de très grands bénéfices si la sortie en était permise.

Les fournitures de grains à la Porte ont commencé vers l'an 1760 et sont devenues une plaie pour ce pays. Au lieu d'acheter les grains au taux auquel on les vend dans l'intérieur, les Turcs en ont, constamment, fixé le prix, non sur les frais de culture, mais selon leurs caprices et n'ont pas cessé d'exiger que le transport au navire en fût fait à la charge des propriétaires. Aujourd'hui même, que le dernier Hatti-shérif a établi un mode pour ces livraisons, l'arbitraire y préside toujours, mais d'une manière moins vexatoire. Les prix des blés sont de 22 à 25 piastres par kile ou 306 kilogrammes, prix qui monteraient sensible-

ment si le Gouvernement Ottoman ne faisait pas des grains l'objet principal de ses accaparemens.

La Porte tire également de cette principauté, par de semblables moyens, une grande quantité de mâts et de bois de construction.

Quant au commerce d'importation, il est dévolu presque exclusivement à Leipsic. Vienne y figure à peine, et les trois ou quatre barques qui descendent le Danube mettent tant de temps à faire le voyage de cette capitale en Moldavie, qu'on préfère recourir au roulage que les Juifs ont établi entre Jassy et Leipsic.

Les importations consistent (mais en petite quantité), par mer, en sucre, café, tabac, citrons, oranges, caviar, huile, épiceries, fer et savon pour la consommation du pays et, par terre, en draps, étoffes, fourrures et quincaillerie. Plusieurs Français ont fait quelques essais en objets de luxe, mais l'obligation où l'on est de livrer à crédit pour vendre et les difficultés, pour ne pas dire l'impossibilité, de rentrer ensuite dans ses fonds ne leur permettent pas de s'attacher à cette spéculation.

Le débouché principal des riches productions de la Moldavie serait, en temps de paix, Galatz, seul port qui desserve ces deux Principautés et qui, par sa position sur le Danube, peut recevoir des bâtimens de 250 à 300 tonneaux.

Tout concourt à y rendre facile le chargement de ceux-ci: la sûreté du port, l'ancrage des navires sur le rivage, la proximité des magasins, enfin le voisinage du Siret, qui est navigable bien avant dans les terres. Les misérables facteurs arméniens qui habitent cette échelle n'ont point eu à craindre jusqu'à ce jour de concurrence. Un seul négociant de Bucharest a expédié quelque chargemens de laine à Marseille, mais il s'est conduit avec tant de mauvaise foi envers les capitaines des navires qu'il avait fait noliser dans la Méditerranée, qu'il n'est pas probable qu'ils reviennent.

Pour leur rendre cette confiance, si nécessaire dans les rapports commerciaux, il serait à souhaiter qu'une Maison française s'établît à Galatz, où elle pourrait facilement réunir les articles dont la vente est assurée en France et créer le commerce des salaisons. Les matériaux en existent en abondance.

Les droits de douane à l'entrée et à la sortie sont de trois pour cent sur la valeur effective des marchandises.

INDUSTRIE

Dans un pays où les révolutions et les guerres n'ont point cesser de se succéder, où les vexations sont nombreuses, où toutes les peines et les récompenses ne consistent qu'en impôts et immunités, où l'on ne fait aucun cas des engagemens même écrits, ou enfin la main d'oeuvre, trop élevée en proportion du prix des vivres, permet à l'ouvrier de subsister une semaine entière de l'ouvrage auquel il n'a consacré souvent qu'un jour, dans un tel pays il est impossible que l'industrie prenne quelque développement. Aussi se réduit-elle à la construction de maisons de briques et de voitures pour les boyards et à la confection d'une bure grossière à l'usage des classes inférieures. Elle n'est, d'ailleurs, exercée que par quelques mauvais ouvriers allemands.

Sous le prince Callimachi plusieurs étrangers avaient tenté d'établir des manufactures de draps, de verres et de papier, mais tous leurs efforts ont été infructueux et leurs capitaux entièrement perdus.

COMPARAISON de la MOLDAVIE et de la WALACHIE

Ces deux Principautés, dont l'origine, la langue et les habitudes sont communes, ayant subi les mêmes destinées, il doit nécessairement exister entr'elles peu de différence. Celle qu'on remarque est en faveur de la Moldavie et doit être attribuée à son contact moins immédiat avec la Turquie, comme à ses constantes relations avec la Russie et l'Autriche.

Proportion gardée, la dépopulation y est évidemment moins forte qu'en Walachie, les terres moins abandonnées par les boyards à la rapine de leurs intendans, le luxe moins désordonné et les usages et goûts plus européens ; mais, en revanche, la Walachie a plus de commerce par la situation de Bucarest, qui est un marché intermédiaire entre Leipzig et Constantinople. Du reste elle n'est pas plus heureuse sous le rapport du gouvernement, ni moins bien partagée quant à la fécondité du sol.

CONCLUSION

D'après ce qui précède il est facile de se convaincre que la nature s'est montrée prodigue de dons envers ces contrées et que l'administration, obligée de contenter deux maîtres à la fois

et empressée de satisfaire à ses propres exigences, y est la seule cause de la misère générale ainsi que de la dégradation de l'espèce humaine. Changer cet état de choses c'est le souhait ardent de chacun, mais, comme les moyens d'y parvenir sont la source de bien de controverses et rentrent dans le domaine de la politique, l'on croit devoir renvoyer à un mémoire particulier l'examen de ceux qui permettraient peut-être d'accorder à ces Principautés un gouvernement stable, régulier et assez indépendant pour pouvoir employer leurs ressources à leur propre avantage, donner à leur commerce la latitude à laquelle il peut atteindre et appliquer le travail à des objets utiles et nécessaires, application dont dépend en grande partie le bien-être des sociétés.

Jassy, le 1-er mai 1828.

LAGAN.

N. IORGA

Noua cronică germană a lui Ștefan-cel-Mare
descoperită de d. Olgierd Górká

Noua cronică germană a lui Ștefan-cel-Mare descoperită de d. Olgierd Górka.

De doi ani d. Olgierd Górka, profesorul polon, fost atașat militar la noi, care a mai dat la lumină o lucrare istorică în care de pe la 1300 e vorba de Români, a făcut la Biblioteca din München extraordinara descoperire a unei noi Cronici a lui Ștefan-cel-Mare.

D. Górka a dat o notă despre acest neașteptat izvor la Academia din Cracovia¹, a presintat alte observații în *Kwartalnik historyczny*, revista de istorie din Liov, a promis o comunicație Academiei Române și, firește, prepară o ediție critică și comentată a prețiosului text.

Cum însă izvorul e atât de important pentru o astfel de epocă și cum greutatea care erau de prevăzut pentru oricine și mai ales pentru un străin zăbovesc ediția, am putut dobândi, mulțumită prieteniei d-lui Gh. Tașcă, ministru al României la Berlin, ajutorului d-lui atașat P. Marcu și bunăvoinței d-lui director al bibliotecii din München², o fotografie și mă folosesc de dânsa pentru a da istoriografiei românești, care nu poate aștepta fără termen, explicații provisorii, care vor putea, de sigur, fi reluate mai larg și de alții, după ce va fi îngăduit să se discute asupra textului însuși.

Avem a face cu o lucrare în limba germană, pentru cunoscutul adunător de materiale istorice pe la 1500, Hartmann Schedel, în colecția bogată a căruia se află, care e fără îndoială însă traducerea unui text din Moldova. Că e o traducere din slavonește,

¹ S'a publicat un resumat frances, pe care l-am reprodus în *Revue Historique du Sud-Est européen* pe acest an, pp. 55-7.

² Acum în urmă, primesc și fotografia de care s'a servit d. Górka.

dar poate — ceia ce ar fi extrem de important — din românește, o arată forma curentă de „Muntyenesi“ pentru Românii din principatul vecin, cea de „Zygan“, de două ori, pentru Țigani. Vlădicii sunt „Fladygken“.

Alcătuitorul e un contemporan: el nu uită să spuie că Bogdan, fiul lui Ștefan, trăiește încă, și mamă-sa Maria tot așa, dar fără a adăugi că Bogdan e Domn. Iar Vlad Călugăru e mort și domnește fiul său Radu. Deci datele de început și sfârșit se desfac lesne: 1495 și 1504. De altfel scrisoarea e indubitabil de atunci. Deci data de 28 April 1502 pe care o dă tălmăcitorul nu e a unei copii numai, căci avem a face cu o copie și cu una plină de mari greșeli.

Basa e cronica de țară, de mănăstire, așa cum o făceau călugării de la Bistrița sau de la Putna, ale căror însemnări slavone le-a tipărit cu atâta grijă Ioan Bogdan, după ce Hasdeu dăduse pe cea d'întăiu. Traducătorul, care precede versiunea sa cu o îndoită notiță germano-italo-latină — „Jesus Maria, 1502 Jar, adi 28 Apriril, ist geschryben worden dy Cronycke des Stephan Voyvoda auss der Walachey“ și, „Cronica breiter scripta Stephani Dei gracia Voyvoda terrarum moldaviensis (sic)¹, nec non valachyensis —, înșiră faptele pe ani și anii aceștia îi păstrează în cronologia românească: „walachyschy (sic) zal, a creacionibus“.

Adaug că, precum se vede, latineasca traducătorului e de cea mai simplă calitate. De la început trebuie să se înlătore ideia că am avea a face cu un dregător occidental german al lui Ștefan (s'a suggerat numele lui Hrăman, care ar fi un autentic Hermann).

De la această basă se ia o bună parte din narațiune, în chiar stilul de acolo. Se precisează astfel cu cea mai mare atenție data sosirii lui Ștefan „1457, în luna lui April, ziua a unsprezecea², într'o Marți în post înainte de Paști“.

Dar alături informația nouă, bună sau rea, informația personală, pasionată, plină de nedreptate față de Domn, își făcu locul, și aice e valoarea excepțională a povestirii.

Ea apare, uimitoare, de la început: Ștefan vine „cu o putere mică, din Munteni și din Țara-de-jos (den nydern Lendern), anume 6.000 de oameni“ — se caută precisiunea cifrelor, și de obi-

¹ De fapt: *moldannensis*.

² A 12-a la cronicile slavone. Cf. Bogdan, *Cronice inedite*, p. 71.

ceiu, dar nu aici, în exagerare. Nimic nou despre expediția de pradă în Secuime, nici despre atacul neizbutit contra Chilei. Se înseamnă aducerea, la 15¹ Iulie 1463, a „Doamnei din Chiev“ Evdochia — și se notează că Ștefan „a avut cu dânsa pe princessa din Țara Muscalilor“ (*in mossquyter Land*). Ca formă ceva mai larg e descrisă luarea Chilei, unde se așează ca pârcălab Isaia, „cumnatul său“.

De Isaia se îngrijește larg cronicarul. Îl va înfățișa ca pe un luptător la Baia. „Marele Vornic al lui Ștefan Voevod, Isaia, i-a fost credincios, și, dacă ar fi atacat călare, cum i se poruncise, n'ar fi scăpat de aeolo un picior de om, și pentru aceia și-a pus și capul, și mulți alții“ (*Stepfen Vayvoda seyn grosser Hoff-Groff Ysaya getrew gewesen, und wer an gerytten wie es im befallen was, so were keyn Fuss dar von kummen, das must er auch seyn Haupt drum geben, und ander vyl*). Și la 16 Ianuar 1471 se arată anume moartea lui Isaia, căruia i se taie capul, „Vornicului și cumnatului său“.

Dar narațiunea e cu totul nouă pentru lupta de la Baia, din 1467. Explicându-se, *pentru străini*, că la Trotuș „este ocna de sare“, lămurindu-se că „oasele Ungurilor încă astăzi acolo zac, și veșnic vor zăcea“ (*welcher Gebeyn noch heytesstages lygen und ewyg lygen werden*), apăsându-se că regele Matiaș a dus din țară două săgeți în trupul său (*auch Mattyass der Kunyg geschossen myt zweyen Pfeylen dy er auss dem Land bracht werdern, etc. (sic)*), se spune că, a doua zi după biruință, „la 15 Decembre, Miercuri“ — se vede precisiunea —, „oastea lui Ștefan Voevod se împrăștie, așa încât și Ungurii au omorât mulți dintre ei, și Domnul însuși a fugit călare, cu doi copii, și a ajuns în mâinile dușmanilor săi“. „Atunci Ștefan Voevod s'a răscumpărat și a scăpat cum a putut, de s'a liberat (*An dem 15 Tag Decembris, an eynem Mytwoch, do zustrewet sych des Stephan Voyvedess Volck, also das dye Unger auch yr vil der schlugen, und der Her kam auch selbst darvon gerytten mit zweyen Buben, und kam in die Hend seyner Feynd; do kaufft sych Stephan Voyvoda auss, und redet sich auss wye er kunde, das er frey von in wurde*).

Dar, iată că „vin și Tatarii“, și „iară aleargă călare oastea la Voevod“, „de se face oaste mare“. „Și aude (*der hort*) regele Matiaș și iese cu puțin folos din țară (*mit kleynen Gewynne auss*

¹ În cronicile slavone 5.

dem Land). E puțin neînțeles cum se adauge lupta, de altfel neștiută, a lui Ștefan cu Tatarii, pe cari-i „gonește din țară, ucigind pe mulți din ei“. Matiaș e și urmărit de Moldoveni, „cari-i rup pe mulți dintre ai lui (*vyl Lewt abrysen*). „Așa încât regele n'a scos niciun tun (*Getzeugk*) din țară, și se află încă îngropate în munte, de nimeni nu le mai poate găsi.“

Nou se dă, dar în ce chip calomnios¹, și pentru luarea Brăilei, la 27 Februar 1470. „Și s'a vărsat mare și mult sânge, și orașul a fost cu totul ars, și (Ștefan) a pus să seucidă copilul în maica lui și să se taie sinurile maicelor și să se zugrume cu ele copiii“. Cine cunoaște figura Domnului, aprig numai cu Turcii năvălitori, în 1475, va primi cu greu ca adevărată această groaznică învinuire.

La lupta de la Soci, cu Voevodul Radu, se notează că s'au luat „17.000 de Țigani“, ceia ce e inadmisibil și ca număr și ca rost. Nu e nouă pomenirea, după aceleași îndrumări de anale, a cutremurului de la 29 August 1471. Adăugiri, unele nepotrivite și în acest cas, se află la aducerea, în ziua de 14 Septembrie din același an, a „Doamnei din Mangop, cu numele Maria : era o Circasiană (*sy was ein Zerkassin*) și a avut două fete cu ea“.

Pe larg e lupta de la Milcov cu același Radu, în 1473 (începută la 18¹ Novembre). Ștefan are „patruzeci și opt de steaguri“ și „înaintază pe douăsprezece părți“ (*zogen auff 12 Theyll*). „Și, când s'a aflat că Radul Voevod e aproape, s'au încăierat toate oștile noaptea, așa că Radu Voevod, nici oastea lui n'au știut nimic, și nu credeau alta decât că sânt așa de puțini câți îi văzuseră (*so wenyck als sy den gesehen hetten*)“. Dumineca următoare după această surprindere de la „Potogk“ (ΠΟΤΟΚ, „Cursul Apei“ la Ureche, Râmnicul Sărat) se dă seara marea bătălie, în care Radu ar fi pierdut „64.000 de oameni, de a putut abia să scape el însuși cu puțină oaste“, la „Cetatea Dâmboviței“, care e asediată, cum se știe, la 23. Radu fugind noaptea, Ștefan iea cetatea „cu putere“, căpătând, cum iarăși se știe, și pe Doamnă, pe „singura fată“ și comoara, pe lângă steaguri și cară (*Wogenburg*). Cu fata are Ștefan pe Bogdan și „două fete frumoase“ (*schoner Tochter zwu*). Acolo se stă trei zile, „până ce și-a trimes oastea“.

Se adauge aici însă o ciocnire cu Turcii. 13.000 din aceștia vin,

¹ Nu la 8, ca în cronicile slavone.

la 28, „în ajutorul lui Radu-Vodă“, pe lângă „6.000 de Munteni“. „Atunci Ștefan-Vodă se așează vitejește (*menlych*) contra lor, și Dumnezeu l-a ajutat de i-a bătut, și pe care l-a prins aici, l-a tras în țapă, cruciș până la buric (*dy spysset er gar crautzweyss zu dem Nabel eyn*), în număr de 2.300. Și a stat acolo cu ei două zile și a pornit cu oastea și a mers cu mult bine și bucurie la Suceava, în Scaunul țerii sale, și a lăudat pe Dumnezeu cu Vlădiciei săi și arhidiaconii (*sic*) și cavalerii (*Ryttern*) și cu toată oastea, că de la Dumnezeu i-a mers așa de bine.“

Dar acest capitol, ce pare scos dintr'o cronică oficială, continuă cu alte lupte, până acum total neștiute. „Și pune Ștefan Voevod acolo pe Basarab Voevod Domn la Munteni (*in Montthiem*) asupra țerii. Și peste patru săptămâni, în luna lui Decembrie, ziua 20, a venit Radul Voevod cu 17.000 de Turci și 12.000 de Munteni și a bătut pe Basarab Voevod și l-a gonit din țară. Atunci Basarab a alergat în Moldova, la Ștefan Voevod. Și Turcii după dânsul până la Bârlad, și au prădat. Dar n'au așteptat pe Ștefan Voevod (*und lyssen rauben sye, der warten ader nicht den Sthephan Voyvoda*), ci s'au întors îndărăt.“

Povestea, amănunțită, nouă, urmează. „Atunci Ștefan Voevod plecă iarăși la Munteni (*in Montene*) și arse țara până la 14 Mart. Era prea rece, așa încât n'a putut să rămâie cu oastea, și iar s'a întors înapoi. Foarte multă oaste a adus de la Suceava și pe 700 din ei a pus într'o zi să-i spânzure în cetate“.

Urmează expediția din Octombrie 6982 (1473) a lui Ștefan contra aceluiși Basarab (Laiotă), pe care încă nu-l putuse așeza, luarea cetății Teleajenului: și aici tăierea pârcălabului și o nouă captură de Țigani (*Zyganen*). Dar se adauge: „și a pus să taie mulți Țigani, de li-a curs sângele spre cetate, și a ars cetatea“. Așezarea lui Basarab e astfel înfățișată: „Și așează iarăși pe Basarab în țară, și i-a dat țara, și pedepsește mulți boieri (*Herren*) cari nu-i fuseseră ascultători“.

Contra părerii pe care am admis-o că Basarab, pe care-l găsim lângă Sultan în Asia, cu contingentul muntean, ar fi părăsit încă de atunci pe Ștefan, cronică prezintă atacul Ungurilor cu Țepeluș, Basarab-cel-Tânăr, ca un *act al lor singuri* și *contra* lui Laiot: „În aceeași lună, a patra zi, au venit Ungurii cu Țepeluș Voevod și s'au bătut cu Basarab, și Ungurii nu i-au putut lua nimic (*kunden im nichtz an gewynnen dy Ungern*). Și, când s'a

întors Ștefan Voevod acasă, în țara sa, atunci vin Ungurii iarăși cu Țepeluș, la 20 de zile ale aceleiași luni, și au căpătat țara de la Basarab, și au pus pe Țepeluș Voevod. Și atunci (*in dem wynden*) Radul Voevod s'a pierdut, de n'a știut nimeni unde a intrat (*der Radul Voyvoda verloren, das nimand wust wu er hyn kam*) și tot așa și Basarab Voevod (*und auch der Bassarab Vayvoda*).“

Aici cronicarul sau mai bine *compilerul german* se incurcă, intercalând, la data falsă de 9 Februar, luarea Caffei. Dar informația lui de contemporan e bună, căci, ca în rapoarte italiene contemporane, vedem încărcate „32 de vase mari cu bunuri, cu comori mari, și într'un vas doisprezece fii de cetățeni și patru Turci“, expediți la Constantinopol. Tinerii se liberează la 19 Februar: eiucid pe Turci și, cu vânt prielnic, vin la Chilia. „Și a venit Ștefan Voevod cu oastea sa și 400 de cară și a luat bunurile cu tinerii și i-a dus la Suceava și Domnul îi împarte pe tineri în Suceava.“ „Caffesii și Venețienii“ se bucură de aceasta. Cerându-i-se tinerii, Ștefan „ii îmbracă și li dă drumul, și cari voiau se se întorcă acasă, îi lăsă să rămâie în Țara Ungurească. Mulți au rămas la Suceava, *cari și azi sunt acolo*“. „Până în Ianuar“ (*sic*) Sultanul reclamă în zădar, prin soli, pe acești robi ai lui și averile. „Aceasta ține până în luna lui Ianuar.“

Pe urmă e pusă lupta cu Turcii puțin departe de „Vasluiu, lângă o apă care se chiamă Bârladul“. „Și acolo l-a ajutat Dumnezeu de a bătut pe Turci cu totul, în număr de 100.000 și 17.000 de Munteni cari erau cu ei, de abia a putut găsi leac Turcul (*dass der Turck kaum zu eyner Ertzney weck kam*). Și i-au gonit încă opt mile întregi într'o baltă strașnică“ (*in eynem harten Schleym, etc.*).

De notat ce scurt e presintată lupta. *Despre trădarea lui Țepeluș și participarea lui la luptă, nimic.*

Drept se trece la năvălirea Sultanului în 1476 și la lupta de la Valea Albă, „*bey eynem Bach der heyst der Weysse Bach*“. Foarte scurtă și aceasta: înfrângerea lui Ștefan, neputința Turcilor de a lua vre-o cetate, asediul la Neamț — „și s'a tras din cetate asupra puștilor celor mari, și au împușcat și pe șeful artileriei (*und der schuss auch den Buchsen-meyster*). Mohammed se retrage. Ștefan revine, „cu 16.000 de oameni“. „Atunci au crezut Turcii că el are ajutor de la Poloni sau de la Unguri și s'a retras, dar Ștefan i-a rupt (*ryss*) mulți ostași.“

Urmează, *la locul chiar unde cronica slavonă pune moartea Doamnei Maria din Mangup*, nunta lui Ștefan, în ziua de 19 Decembrie 1476, cu fata lui Radu „pe care o luase cu puterea“. Alt fapt *de istorie munteană*. Maria naște la 16 Iunie pe Bogdan, „și azi trăiește cu mila lui Dumnezeu“. În cronica slavonă e vorba numai de *moartea* lui Bogdan, celalt¹.

În legătură cu aceiași istorie e și zidirea, la 22 Iunie 1479, a Chiliei, „cu 800 de zidari și 17.000 de ajutători“.

Mult timp, cronica lipsește. Nimic despre lupta cu Basarab, după Valea-Albă, *în care prezența lui nu e mai mult notată decât a lui Țepeluș în lupta de la Vasluiu*. Nimic despre așezarea din nou și moartea lui Vlad Țepeș. Nimic despre instalarea lui Țepeluș.

Se revine la afacerile muntene numai când Ștefan atacă pe Țepeș, „la o apă care se chiamă Ribnic („Rybuyg“), „și Dumnezeu i-a ajutat lui Ștefan Voevod de a bătut foarte pe Țepeluș Voevod cu toată oastea lui și a câștigat lupta“, așezând pe Vlad Călugărul, „al cărui fiu trăiește încă azi și e Domn în Muntenia“. Nu se uită moartea în bătălie a „cumnatului lui Ștefan Voevod, anume Șandru, un bun cavaler“, *eyn retlycher Rytter*.

Tot în legătură cu luptele muntene e luarea Crăciunii (*Ketzo*) și așezarea pârcălabilor Vâlcea și Ivancu. Dar și aici informația e aceea, săracă, din cronicile cunoscute.

Tot așa și pentru luarea Chiliei și Cetății Albe.

Nouă e numai povestea întăririlor de la Roman, „6992. În luna lui Iunie, 3 zile, a început Voevodul să zidească o cetate la Roman („Romass marg“, adecă „Romans Markt“), și în luna lui August, 11 zile, a plouat cu sânge asupra acelei cetăți; atunci Voevodul s'a lăsat de clădit sau de zidit“.

Lupta cu Hromot („Hronoda Peter Voyvoda“), în timp ce Ștefan era la Colomeia, se presintă apoi. Pretendentul cere comorile lui Ștefan și, refuzându-i-se, „arde Suceava și chiar toată țara“. „Și regele nu voiă să-l creadă și nu voiă să-l lase, și când l-a lăsat regele, a pus pe fiul său Albert, cu ceva oaste, să-i vie în ajutor. Atunci regele Albert se întoarce la Kolaczyn și lasă câțiva căpitani să meargă cu el, și anume domnul Czessuy

¹ Data de 16 Iunie e la Ureche; în versiunile textului slavon găsim: 25 Iulie. Se poate ca traducătorul german să fi confundat pe cei doi Bogdanii.

și domnul Weyssdorffer și Ioan Polag cu ceva oaste, și s'au purtat vitejește lângă Măria Sa (*bey Seynen Genaden*), așa încât la Cătlăbuga mulți Turci au gustat-o“.

Pe larg și lupta lui Ștefan cu Hromot în 6 Mart 1486 la „Șcheia (*bey der Bylygerey*), pe apa Siretiului“. „Acolo Hromot Petru-Voevod a bătut pe Ștefan Voevod și a câștigat lupta și Ștefan Voevod a căzut de pe cal, și a zăcut între morți de dimineață până la amiază.“ Cu totul necunoscut și acest amănunt. Dar iată și legenda, culeasă de Neculce și cântată de Alecsandri: „Atunci a venit un boier călare, care a cunoscut (*der den kand*) pe Ștefan Voevod, anume Purice (*Purytz*). Atunci Voevodul a plecat călare de acolo și și-a adunat oastea, și a trimes un boier la Petru Voevod, cu numele Purice (*Pyutytz*), care s'a închinat (*gab sich*) lui Petru Voevod, și l-a scos din luptă ca pentru un sfat (*als um eyn Rot*), ca și cum s'ar fi câștigat lupta, și i-a tăiat capul lui Petru Voevod cu ceata sa, și a adus capul lui Ștefan Voevod: astfel a rămas Ștefan Voevod Domn în țară cu ajutorul lui Dumnezeu“.

Tot nouă e și trimeterea după „doi ani“ a „unui boier“ în Rusia, care pradă până la Haliciu. După „patru ani“ Mykolay Halicki vine și-l bate la Rohatin, gonindu-l până la Cetatea-Albă („*Weyssenburck*“), care nu poate fi cea de la Nistru. Dar Ștefan face să fie prins boierul cu treizeci și șase de cai; va sta la Suceava un an. Acuma, acela revine în Rusia și recuperează totul până la Haliciu. Dar e prins „intr'un sat lângă Kolomea“, cu șase oameni, de către Poloni. Partea din urmă, în care e vorba de o ducere la cetatea „*Kocz*“, de un „*grosser Hoff Graff mit dem Namen Rebge*“, de un „*Taufftman*“ (cetește: *Hauptmann*), căruia i se taie capul, de altul aruncat din cetate, nu-l pot desluși.

Urmează expediția lui Ioan Albert, cu „*Prusienii*“, *dy Brewssmann*. Aici Moldova e numită „*Walachey*“, Sepenicul „*Schebincze*“. Apar, ca în cunoscuta cronică, solii lui Ștefan, Tăutul („*Teyntul*“) și Isac, cări sânt trimeși la Liov. Asediul ține douăzeci și unul de zile. „*Marea nenorocire*“ o sufăr Polonii în Pădurea Cozminului, *in dem trosmynen Wald*. Dar că „regele a scăpat de acolo cu puțină oaste o știu toți vecinii“ (*es wyssentlich ist allen Nachpere*).

La capăt năvălirea, în Februar 1499, a lui Malcociu în Polo-

nia până la Haliciu, unde află o groaznică iarnă, „de n'au putut trece înapoi Nistrul“. Vrând să treacă Prutul, „Brant“, Ștefan îi bate, ucigând „80.000“, aruncați în apă.

* * *

Concluzia nu poate fi decât aceasta :

O cronică în legătură cu Isaia. Apoi una care privește împrejurările muntene. Traducătorul n'o mai are înainte de la 1475. Odată numai se adaugă ceva nou în legătură cu Muntenii, pe cari-i urmărește de aproape. Restul sânt amintiri ale compilatorului. Ele se grămădesc în Moldova-de-sus, între Roman și Suceava.

Autorul, care zice Șcheii „Belgerey“, ca Sași brașoveni Șcheilor de la ei de acasă, nu poate fi decât un Sas, — poate și unul din Baia.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
George D. Florescu, Genealogia boierilor din Mărgineni din secolele al XV-lea și al XVI-lea	5
Preotul I. Răuțescu, Documente muscelene	101
N. Iorga, Documente de pe Valea Teleajenului	121
„ <i>Inscripții</i>	139
Maria E. Hoiban, Un raport frances despre Moldova (1828) a consulului Lagan	147
N. Iorga, Noua cronică germană a lui Ștefan-cel-Mare descoperită de Olgierd Górká	185
